ପଥୀ...ବନ୍ଧୁପ

ଚିତ୍ତଭାଇ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପଥୀ... ବନ୍ଧୁପ

ଚିତ୍ତଭାଇ
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଉତ୍ସ ପ୍ରକାଶନୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୪, ଓଡ଼ିଶା

ପଥୀ... ବନ୍ଧୁପ

ଚିତ୍ତଭାଇ
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପ୍ରକାଶକ :
ପଥିକ ପ୍ରକାଶନୀ
ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧୦୨୫, ଓଡ଼ିଶା
ମୋବାଇଲ- ୯୯୩୭୦୮୫୧୪୮

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ:
ପଥିକ
ବାପୁଜୀନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୯

ଅକ୍ଷରସଜ୍ଜା :
ଗୁଡ୍‌ଡୁ ଡି.ଟି.ପି. ଆର୍ଟ,
ଏଫ୍/୭୨୬, ସେକ୍ଟର-୭, ସିଡିଏ, କଟକ

ମୁଦ୍ରଣ :
ଭଗବତୀ ପ୍ରେସ୍
ଶହୀଦ ନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରକାଶ ସମୟ : ମେ ୧୬, ୨୦୧୨

ସହଯୋଗ ରାଶି : ୧୨୩.୪୫ ମାତ୍ର

୧୬.୦୩.୧୯୪୩

ଏହି ଯେ ଲିପି ମୁଁ ଏଠାରେ ଲେଖିବାକୁ ଯାଉଚି, ଯେଉଁସବୁ ଭାବକୁ ଭାଷା ଦେଇ ଡାଏରୀର ଅଙ୍ଗ ପୂରଣ କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ଯାଉଚି, ତାହା କେବଳ ଗୋଟାଏ ଦିନର ଅନୁଭୂତି ବା ଇତିହାସ ନୁହେଁ । ଏହା ହେଉଚି ଗତ ଦୀର୍ଘ ପନ୍ଦର ଦିନର ଏକ ନୂତନ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସର ଭାବଧାରା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୋ' ଅନ୍ତରର ପ୍ରତି ଶିରାରେ ଜଡ଼ି ରହିଥିଲା । ଏହା ମୋ' ଜୀବନର ଗୋଟାଏ phase; ଏପରି ଏକ phase ବା ଅଧ୍ୟାୟ, ଯାହାକି ମୋ' ଜୀବନର ଗତିକୁ ବଦଳାଇ ଦେଇଚି । ଜୀବନରେ ଥିଲି କଣ ହୋଇଚି କଣ, ଏକଥା ଯେତେବେଳେ ଚିନ୍ତା କରୁଚି, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ମୁଁ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟଟିର ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରୁଚି । ଏଇ କେତୋଟି ଦିନ ମୋର ଜୀବନରେ ହିମାଳୟ ପରି ଏକ ସନ୍ଦେହର ମୀମାଂସା କରିଦେଲା, ମୋର ଆଖି ଆଗରୁ ଅନେକ କୁହେଳିକା ପୋଛିନେଇ ଦୁନିଆ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟତର ଧାରଣା ଦେଇଗଲା । ହଁ, ମଣିଷ ତା' ସମାଜଭିତରୁ ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରେ, ଏହି ସମାଜର ବିସ୍ତୃତ ପରିସୀମା ଭିତରେ ଦିନଯାପନ କରୁ କରୁ ମଣିଷ ତା'ର ଦାୟିତ୍ୱ ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାନ ଶିକ୍ଷା କରେ । ସମାଜଭିତରେ ହିଁ ସେ ନିଜର ବିକାଶ ସାଧନ କରେ । ସମାଜ ନଥିଲେ ମଣିଷର ବିକାଶ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା, ସେ ପଶୁଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ ଉଚ୍ଚତର ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉ ନ ଥାନ୍ତା । ଜନ୍ମ ହେବାବେଳେ ମଣିଷଠାରୁ ସୃଜନଶକ୍ତି ଓ ସଂଗଠନକ୍ଷମତାର ଅଭାବ ଥାଏ, କାରଣ ସେ ନିଜେ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାଏ, ଏବଂ କୌଣସି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ପ୍ରକାରର ସୃଜନଶକ୍ତି ଲାଭ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ମଣିଷର ସଂଜ୍ଞା ପାଇବାକୁ ମଣିଷକୁ ପ୍ରଥମେ ପରିପକ୍ୱ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ତେଣୁ ସମାଜରୁ ସାର ସଂଗ୍ରହ କରି ହିଁ ଶିଶୁ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗେ । ଏହି ସମାଜ ତାକୁ ଆପଣାର ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଶିଖାଏ, ଏହି ସମାଜ ତାକୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ, ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ଓ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ସୁଖସଂସାରର କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ଶିଖାଏ । ଏହି ସମାଜ ମଣିଷକୁ ସବୁ ଦିଏ,- ସାମାଜିକତା, ପ୍ରେମ, ଭ୍ରାତୃଭାବ ଏବଂ ସହାନୁଭୂତି ଗୁଣ ସବୁ ଦିଏ । ଏହି ସମାଜରୁ ସାର ସଂଗ୍ରହ କରି ନିଃସହାୟ ଶିଶୁ ମଣିଷ ହୁଏ, ନିଜଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହେବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୁଁ ମଧ ଏହି ସମାଜରୁ ଶିକ୍ଷା କରି, ସାର ନେଇ ମୋର ଯାହାକିଛି ହାସଲ କରିଚି । ମୁଁ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତିକି ସୃଜନଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିଚି, ତାହା କେବଳ ଏହି ସମାଜରୁ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅନୁଭବ କରି । ଯେତେବେଳେ ଏହି ସମାଜ ତାଡନା

ଦେଇଚି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସହନଶୀଳତାର ଅଭ୍ୟାସ କରି ଶିଖିଚି । ସମାଜ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ କୋଳରେ ନେଇ ସ୍ଥାନ ଦେଇଚି, ମୋର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସେତେବେଳେ ଉର୍ବର ପ୍ରେମଭାବ ଓ ଭ୍ରାତୃଭାବର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଚି । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯାହାସବୁ ହାସଲ କରିଚି, ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ତାହା କଦାପି ମୋ' ନିଜର ଜିନିଷ ନୁହେଁ । ଏହି ସବୁଥିରେ ସମାଜର, ପରିସ୍ଥିତିର ବା ପରିବେଷ୍ଟନୀର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଗିଚି । କାରଣ ଜନ୍ମ ସମୟରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ସଭିଙ୍କ ପରି ସହାୟହୀନ ଓ ଅସମର୍ଥ ଥିଲି । ତେଣୁ ମୋର ଯାହା, ତାହା କେବଳ ମୋର ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ସମାଜର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଭାଗ ରହିଚି, କାରଣ ସମାଜର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭାବ ଏଥିରେ ପଡିଚି । ସମାଜରେ ହିଁ ମଣିଷର ବିକାଶ ହୁଏ ଓ ଏହି ବିକାଶରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାନକୁ ଆସିଗଲେ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ସୃଜନଶକ୍ତି ସ୍ୱତଃ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ ।

ମାତ୍ର ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବନ୍ଦୀ । କାରାଗାରର ଚାରିସୀମା ଭିତରେ ମୋ'ର ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ର ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇରହିଚି । ଆବଦ୍ଧ ପରିସୀମା ଭିତରେ ଜୀବନର ସମୁଚିତ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ନ ହେବା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ମାତ୍ର ଏହି ଜେଲଭିତରେ ଯେ ମୋ'ର ଜୀବନରେ ଏଡ଼େବଡ଼ ଏକ ଅଧ୍ୟାୟର ବୟାନ ହୋଇଗଲା, ମୋ' ଜୀବନ ଉପରଦେଇ ଏତେବଡ଼ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ହାଓଆ ବହିଗଲା, ସାତଦିନ କାଳ ମୋତେ କେବଳ ସେହି ଚିନ୍ତାରେ ଅଭିନିବିଷ୍ଟ କରି ରଖିଲା, ଏହା ସମ୍ଭବ ହେଲା କିପରି ? ଆବଦ୍ଧତା ଭିତରେ ବିସ୍ତାର କିପରି ସମ୍ଭବ ହେଲା ?

ଏହାର ଉତ୍ତର ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଭାବୁଚି, ବିଜନତାରେ ହିଁ ମଣିଷ ଭାବେ । ସମାଜ ଭିତରେ ବଢ଼ି, ବିସ୍ମୃତି ଭିତରୁ ସାର ସଂଗ୍ରହ କରି ବିଜନତାରେ ହିଁ ସେ ସେହିସବୁ ନୂତନ ଭାବର ରୋମନ୍ଥନ କରେ । ଏହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ତା'ର ଭଣ୍ଡାର ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଏ । ତେଣୁ ସାମାଜିକ ସଂଚୟ ସାମଗ୍ରୀକୁ ନିଜର ସମ୍ପଦରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ହେଲେ ଜନତାର ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି । ଜେଲ୍ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ବିଜନତା । ଏଠାରେ ବାହାରୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଭାବର ରୋମନ୍ଥନ ହୁଏ ଏବଂ ଏହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ବାହାରେ ଥିଲି, ବିସ୍ମୃତି ଭିତରେ ଗୀତ ଗାଇ ମତ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ବୁଲୁଥିଲି । ଆନନ୍ଦରେ ସମୟ କଟାଉଥିଲି, କର୍ମମୟ ସମୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନିଯୋଗ କରି ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିଲି । ଜୀବନରେ ବନ୍ଧୁ କରୁଥିଲି, ବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପି ଦେଉଥିଲି । ତା'ପରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଜୀବନ ସୀମାବଦ୍ଧ । ଏଠି ସେ ବିସ୍ତୃତ ପୃଥିବୀ ନାହିଁ, ଗୋଟାଏ ମୋଟା ଇଟାପାଚେରୀ ସେହି ବିସ୍ମୃତିକୁ ମୋର ଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ତରାଳରେ ନେଇ ରଖିଚି । ଏଠି ବିସ୍ତୃତ ଆକାଶ ନାହିଁ, ଏହି ଜେଲ୍-ଆକାଶର ବାହାରେ ଆହୁରି କେତେ

ତାରା ଯେ ରାତ୍ରିର ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ଜକ୍ ଜକ୍ କରୁଥିବେ, ମୁଁ ସେକଥା କଳ୍ପନା କରି ପାରୁନାହିଁ । ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଯେ କେଉଁଠି, ତାହା ମୋର କଳ୍ପନାତୀତ । ସେହି ଦିଗ୍‌ବଳୟକୁ ଉଦ୍‌ଭାସିତ କରି ପ୍ରତିଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠୁଥିବ । ଅସ୍ତରତ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସେଇ ଅପୂର୍ବ କଳ୍ପନା କ୍ରମେ ମୁଁ ଭୁଲି ଭୁଲି ଯାଉଚି । ତଥାପି ବାହାରେ ମୁଁ ଯାହା ଦେଖୁଥିଲି, ଯାହା ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲି, ସେସବୁକୁ ମୁଁ ମୋର ଭାବଗତ ଜୀବନରେ ବହନ କରି ଚାଲିଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ରୋମନ୍ଥନର ସମୟ ।

୧୬.୦୫.୧୯୪୩

ବନ୍ଧୁତା କ'ଣ୍ ? ବନ୍ଧୁତା ନଥିଲେ କଣ ମଣିଷ ଚଳି ପାରୁ ନଥାନ୍ତା ? ମଣିଷ ବନ୍ଧୁ କାହିଁକି କରେ ? ବାସ୍ତବବାଦୀମାନେ କହିବେ ଯେ ଏହି ସଂସାର ବିଶ୍ୱାସଘାତକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇରହିଚି । ଏଠି କୁଆଡ଼େ ଶତକଡ଼ା ନବେ ଜଣ ମଣିଷ କେବଳ ସୁଖର ସାଥୀ । ତଥାପି ଭ୍ରାନ୍ତ ମଣିଷର ହୃଦୟ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଘାତକଙ୍କ ଦଳ ଭିତରୁ ହିଁ ସାଥୀ ଖୋଜି ବାହାରେ । କାହିଁକି ? ରବିନ୍‌ସନ୍ କ୍ରୁସୋ ଏକ ନିର୍ଜନ ଦ୍ୱୀପରେ ଆପଣାର ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଦିନେ ଫ୍ରାଇଡେ ସହିତ ତାର ଦେଖାହେଲା । ତାର ଜୀବନର ରଙ୍ଗ ହିଁ ବଦଳିଗଲା । ଜୀବନର ସ୍ପନ୍ଦନହୀନ ଧାରାରେ ଚମକ ଆଣି, ଜୀବନରେ ନୂତନତାର ସନ୍ଧାନ ଆଣିଦେବାକୁ ବନ୍ଧୁତାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି ।

ଇଂରାଜୀରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି Every dog has his day ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣୀର ଜୀବନରେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ଏକ ସୁଯୋଗ ଆସି ପହଞ୍ଚେ । ମାତ୍ର ସମସ୍ତେ ଏହି ସୁଯୋଗକୁ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସଂସାରଯାକ ଆସି ହୁଏତ ଦୁଆରପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାନ୍ତି, ତଥାପି ଦୁଆର ଖୋଲିବାକୁ ଆମର ମନ ହୁଏନାହିଁ ।

୧୬.୦୭.୧୯୪୪

ଆଜି ରବିବାର, କାମ ବନ୍ଦ । ସକାଳେ ସମବେତ ପ୍ରାର୍ଥନା ହେଲା । ତା'ପରେ ମୁଁ ପୋଖରୀକୁ ଯାଇ ମନଇଚ୍ଛା ପହଁରି ଆସିଲି । ଖାଇସାରି ଆମେ ସମସ୍ତେ ସହର ବୁଲି ଯାଇଥିଲୁ ।

ରାତିରେ ସମସ୍ତେ ମିଶି ସଭା କଲେ ଏବଂ ଆଶ୍ରମର ଖିଆପିଆ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚାମାନ ହେଲା । ମୋତେ ଏସବୁ ଚର୍ଚ୍ଚା କେବେହେଲେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ପରିଷ୍କାର ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଯାହାକିଛି ମିଳିଲେ ବି ସାଧାରଣତଃ ତାକୁ ଖାଇବାରେ ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନ ଥାଏ । ସମସ୍ତେ ବସି ସପ୍ତାହକ ଲାଗି ଟିକିନିଖି ରୁଟିନ୍‌ଟାଏ ତିଆରି କଲେ । ରୁଟିନ୍‌କୁ ଭଲ ପାଇବା ମୋ' ଧାତୁରେ ନାହିଁ । ଆମେ

ସମସ୍ତେ ଏଠାକୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ହୋଇ ଆସିଚୁ। ଖାଇବା ପରଷିବା ଓ ବାସନ ଧୋଇବା ପ୍ରଭୃତି କାମ କଣ ଆମେ ଆପଣା ଭିତରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କିଛି କରିନିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ଯେ ସେଥିପାଇଁ କାଗଜ କଲମ ଧରି ଗୋଟାଏ ରୁଟିନ୍ ତିଆରି ହେବ ! ବିଶେଷତଃ ଯେତେବେଳେ ପରଷିବା କଥା ପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲି ଯେ ଆମସହିତ ରହିଥିବା ଭଉଣୀଜଣକ ଆମକୁ ଖାଇବା ପରଷିବେ ଓ ଏପରି ହୋଇପାରିଲେ ଆମକୁ ନିଜ ଘରେ ରହିଥିବା ପରି ଲାଗିବ। ଭାଇ ପରଷୁଥିବ ଭଉଣୀ ପରଶୁଥିବ, ଏଥିରେ କୋଉ ଭଉଣୀକୁ ଭଲ ଲାଗିବ କେଜାଣି ? ଆମ ଭାରତୀୟ ଚଳଣି ଅନୁସାରେ ଏଇଟା ଭଲ ବି ଦିଶିବ ନାହିଁ। ଏଠି ନାରୀକୁ ରୋଷେଇଘର ଭିତରେ ଦାସୀ କରି ରଖିବାର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁ ନାହିଁ। ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ଆସିଥିବା ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଖାଇବା ପରଷିବାରେ ଭଉଣୀକୁ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ନଲାଗନ୍ତା ? ମାତ୍ର ମୋ'ର କଥାଟିକୁ କେହି ପସନ୍ଦ କଲେ ନାହିଁ । ଭଉଣୀ ଜଣକ ବି ସେଇମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମତଦେଲେ । ତେଣୁ ମୁଁ ଚୁପ୍ ରହିଲି ।

୧୬.୧୦.୧୯୪୪

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖଟି ମୋ'ଲାଗି ନବନବ ପ୍ରେରଣା ନେଇ ଆସେ। ବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ନାହିଁ, ତଥାପି ସେ ସତେ ମୋର ପାଖରେ ହିଁ ରହିଚି। ଏହି ଦିନଟି ଆପଣାର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦ୍ୱାରା ମୋ' ଭିତରର ମଣିଷକୁ ଜାଗୃତ କରିଆସିଚି, ତାକୁ ପବପବ କରି ଗଢ଼ି ଆସିଚି। ମେ' ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖ କୋଉଦିନୁ ଗଲାଣି, ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖ ମୋତେ ନୂତନ ହେବାର ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଦେଇ ଯାଉଚି।

୧୬.୦୨.୧୯୪୫

ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ମୁଁ ପିଲାଙ୍କୁ ପଢ଼ାଇବାପାଇଁ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଚି। ପ୍ରଥମେ ଅନେକ ଆଶା କରି ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲି ଯେ ସେଠାରେ ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ଜ୍ଞାନ ଦେଇପାରିବି। ମାତ୍ର ଦେଖିଲି, ସେପରି କ୍ଷେତ୍ର ସେଠାରେ ନାହିଁ। ଛାତ୍ରସୁଲଭ ଗୋଟାଏ ଜିଦ୍, ଜିଜ୍ଞାସା ଓ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉନାହିଁ। ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମୋର ପ୍ରାଣର କଥା ଖୋଲିକରି କହିଦେବାକୁ ମନ ହୋଇଚି, ତଥାପି ମୁଁ ହଟିଯାଇଚି। ସେମାନଙ୍କ ଦୁଆରୁ ଯେପରି ମୁଁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ହିଁ ପାଇ ନାହିଁ। ମାତ୍ର ଏଥିରେ ସେମାନଙ୍କର କି ଦୋଷ ? ଆପଣାର ବିକାଶଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ କି ସୁବିଧା ବା ଦିଆଯାଉଚି ? ଦେଶର ସବୁଠାରେ ଅନ୍ଧାର ଓ

ଅଭାବ ଭିତରେ ରହି କେତେ ପିଲାଙ୍କର ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷା ଯେ ଧୂଳିସାତ୍ ହେଉଚି, ସେଥିପାଇଁ ଭାବୁଚି କିଏ ? ଆଜି ଅନେକ ଲୋକ ଦେଶସେବା ପାଇଁ ବାହାରୁଚନ୍ତି, ଦେଶସେବାର ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ଅନେକେ ଆତ୍ମପ୍ରଚାର ମଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଖବରକାଗଜରେ ସେହିମାନଙ୍କର ନାମ ଓ ବିଜ୍ଞାପନର ଧୂମ୍ ଲାଗିଚି। ମାତ୍ର ଯାହାଲାଗି ରାଜନୀତିର ଜନ୍ମ ହୋଇଚି, ଆମେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଲାଗି ଦେଶରେ ନୂଆ ଶାସନ ଗଢ଼ିବାକୁ ଯାଉଚୁ, ସେମାନଙ୍କର କଥା ଆମେ କେତେଦୂର ଭାବୁଚୁ ? ଅବଶ୍ୟ ଦୁଇଆଡୁ ଦୋଷ ରହିଚି। ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ବିଚାର ଓ ବିବେକ ଅନୁସାରେ ଚଳି ଶିଖୁନାହାନ୍ତି। ଯଦି ସେମାନେ ଆପଣା ହୃତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପୁନରାବିଷ୍କାର କରନ୍ତେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସୁପ୍ତ ରହିଥିବା ଶକ୍ତିମାନ୍ ଯଦି ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିପାରନ୍ତା, ତେବେ କାହାର, କେଉଁ କପଟ-ରାଜନୀତିର ଶକ୍ତି ଅଛି ଯେ ସେହିମାନଙ୍କର କାନିଧରି ତଥାପି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିଯିବାର ସାହସ କରନ୍ତା ?

ଆମ ଗାଆଁରେ ନୂଆ ହାଇସ୍କୁଲ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି। ମାଇନର ପାସ୍ କରି ଅର୍ଥାଭାବରୁ ଯେଉଁ ପିଲାମାନେ ଘରେ ବସିଚନ୍ତି, ଦୁଇ ତିନିବର୍ଷ ନିରାଶ ଜୀବନ କଟାଇବା ପରେ ସେମାନେ ପୁଣି ପଢ଼ିବାକୁ ଆସିଚନ୍ତି। ତଥାପି ସେମାନେ ଅସଲ ବାଟ ପାଇନାହାନ୍ତି। ଯେଉଁଦିନ ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଦରିଦ୍ର ଜଗତର ଦରବାରକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିପାରିବ, ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ମନବେଦନାର କଷାଘାତରେ ସେ ଯେଉଁଦିନ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିବ, ତା'ପ୍ରତି ହେଉଥିବା ଅପମାନକୁ ଅପମାନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିପାରିବ, ସେଦିନ ସେ ଆଉ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ, ସେଦିନ ନୂତନ ଜୀବନର ସୂତ୍ରପାତ ହେବ, ନୂତନ ଭାଷାର ଉଦୟ ହେବ। ଅସନ୍ତୋଷ ହେଉଚି ନୂତନ ଜନ୍ମର ଅଙ୍କୁର। ଏଇ ପିଲାମାନେ କେବେହେଲେ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ ସଂସାରର ବିଚାର କରି ଶିଖିନାହାନ୍ତି। ଦେଶର ଛାତ୍ର ହିସାବରେ, ସମାଜର ଭବିଷ୍ୟତ ହିସାବରେ ଏମାନେ କେବେହେଲେ ଆପଣାର ଅଧିକାର ଦାବୀ କରି ଶିଖିନାହାନ୍ତି। ମାତ୍ର ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଏମାନେ ପୋଷକ ପରିପାଟୀ ଶିଖିପାରିଚନ୍ତି, ଛାତ୍ରଜୀବନର ସ୍ୱାଭାବିକ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତାମାନ ଶିକ୍ଷା କରିଚନ୍ତି, ଆଭିଜାତ୍ୟ ସୁଲଭମାନ, ଅଭିମାନ ଓ ଗୁମାନ ଏମାନେ ବେଶ୍ ଜାଣିଚନ୍ତି। କେଉଁସବୁ କାରଣରୁ ସେମାନେ ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷକାଳ ପାଠ ନ ପଢ଼ି ଘରେ ବସିରହିଲେ, ତା'ପରେ କେତେକଙ୍କର କୃପାରୁ ଏଠି ହାଇସ୍କୁଲ ଆରମ୍ଭ ହେବାରୁ ଘରେ ପଖାଳ ଖାଇ ଏଠାରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଆସିଲେ, କେଉଁସବୁ କାରଣରୁ ଏମାନେ ପାଠ ପଢ଼ିବାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିସର ପାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି, ଏସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ତ ଦିନେହେଲେ ସେମାନେ ଆପଣାକୁ ପଚାରିନାହାନ୍ତି ! ଏହି ଅପମାନ ଓ ଦାରୁଣ ପକ୍ଷପାତ ଦେଖି ତ ସେମାନେ ଦିନେହେଲେ ଗର୍ଜି ଉଠିନାହାନ୍ତି ! ସେମାନଙ୍କର

ସମାଜରେ, ମନରେ ଓ ଶରୀରରେ ଯେଉଁସବୁ ଜଡ଼ତା ଓ ନୀରବ ସହିଷ୍ଣୁତାର ବେଡ଼ି ପଡ଼ିଚି, ସେଥିରେ ସେମାନେ ଆପଣାର ବାଟ ପାଇବେ କିପରି ?

ଥରେ ଜଣେ ସରକାରୀ ଅଫିସର୍ ଯୁଦ୍ଧଫଣ୍ଡର ଲଟେରି ଟିକେଟ ବିକିବାକୁ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିଥିଲେ । କେଡ଼େ ଲଜ୍ଜାର କଥା ! ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନରେ ମୁକ୍ତିର କୌଣସି ସ୍ୱାଦ ଚାଖିନାହାନ୍ତି, ସେଇମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତିଯୁଦ୍ଧର ଚାନ୍ଦା ଦେବାଲାଗି ଫୁସୁଲାଯାଉଚି । ଶୁଖିଲା ପଥରରୁ ଜୀବନର ଅବଶେଷଟିକକ ନେବାପାଇଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରାଯାଉଚି । ସହରରେ ଯୁଦ୍ଧବିଭାଗୀୟ ଅଫିସ ଅଛି, ସହରରେ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭଲି ଭଲି କଲେଜ ଖୋଲା ଯାଉଚି; ମାତ୍ର ମଫସଲର ଗରିବ ପିଲା ମାଇନର ପାସ୍ କରିବାପରେ କାହିଁକି ଚାରିଟଙ୍କିଆ ମାଷ୍ଟରି ଚାକିରି କରୁଚି, ଆଜି ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର କିଏ ଦେବ ? ଦେଶର ମିତ୍ର ସାଜି ଯେଉଁମାନେ ଦରିଦ୍ରଠାରୁ ଧନ ଠକିନେବେ ବୋଲି ଆସିଚନ୍ତି, ସେମାନେ କେବେଯାଇଁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିବେ ?

୧୬.୦୩.୧୯୪୫

ଆଜି ଉପରବେଳା ବେଲୁଡ଼ ମଠ ଦେଖି ଯାଇଥିଲି । ସେଠିକାର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଖୁବ୍ ଶାନ୍ତ ଓ ଗମ୍ଭୀର । ଗଙ୍ଗାକୂଳର ପ୍ରଶାନ୍ତ ମନ୍ଦିରମାନ ହୃଦୟରେ ମହାନ୍ ଭାବର ଉଦୟ କରାଏ । ମନେହେଲା, ସବୁଠିଁ ଏହିପରି ଏକ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ରହିଥିଲେ ମଣିଷ ହୁଏତ ସବୁ ଭୁଲିପାରୁଥାନ୍ତା । ଯେଉଁଠି ଖାଇବା, ପିନ୍ଧିବା ଓ ରହିବାର ଜ୍ୱାଳା ମଣିଷକୁ ଦଗ୍ଧ କରୁନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ଫୁଲ ଅଛି, ପବନ ଓ ଜଳତରଙ୍ଗର ନୃତ୍ୟ ଯେଉଁଠି ମଣିଷର ନୟନକୁ ହରଣ କରି ନେଉଚି, ସେଠି ମଣିଷ ଦେବତା ହୋଇପାରେ, ସେଠି ସେ ଅଭିନବ ଯୁଗରଚନାର ସ୍ୱପ୍ନ ବି ଦେଖିପାରେ ।

ଅଳସ ଦର୍ଶନକୁ ଛାଡ଼ି ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ ଦିନେ ଭାରତର ଏପ୍ରାନ୍ତ ଠାରୁ ସେପ୍ରାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'କାମ' 'କାମ' ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରିଥିଲେ । ଭାରତର ମୁମୂର୍ଷୁ ପ୍ରାଣ ଭିତରେ ତା'ର ହୃତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପୂନର୍ରଚନା କରିବେ ବୋଲି ସେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଥିଲେ । ମାତ୍ର କାହିଁ ? ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଜି କେଉଁଠି କେତେଦୂର କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଉଚି ? ଆଜି ଯେଉଁ ମଣିଷ ହତାଶ ହୋଇ କାଳୀମନ୍ଦିର ଆଗରେ ଦଉଡ଼ି ଦେଇ ମରୁଚି, ତାହାଲାଗି ତଥାକଥିତ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରୁଥିବା ଏପରି ଏକାନ୍ତ ଓ ବିଚ୍ୟୁତ ଜୀବନ ଭିତରେ କି ଆକର୍ଷଣ ରହିଚି ? ଏପରି ଧର୍ମରୁ ସେ ପ୍ରକୃତରେ କ'ଣ ଆଶା କରିପାରିବ ?

୧୬.୦୫.୧୯୪୫

ଅନ୍ତତଃ ଏତିକି ମୁଁ ଗର୍ବର ସହିତ କହିପାରିବି ଯେ ତିନିବର୍ଷର ଏହି ବନ୍ଧୁତା

ଫଳରେ ମୁଁ ଉପରକୁ ଉଠିଚି। ଜୀବନକୁ ଚିହ୍ନିଚି ଜଗତରେ ଚାଲିଥିବା ସ୍ୱାର୍ଥର ଲଢ଼େଇ ଭିତରେ ତଥାପି ମୁଁ ମଣିଷର ମଣିଷପଣିଆକୁ ଆଦର କରିପାରିଚି। ବନ୍ଧୁ ଓ ବନ୍ଧୁତା, ସଂସାର ଆଉ ସମାଜ, ପ୍ରେମ ଓ ପ୍ରୀତି,- ସେହିଦିନଠାରୁ ଏସବୁ ମୋ' ଆଗରେ ଏକ ନୂତନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାରେ ଆସି ଦେଖା ଦେଇଚନ୍ତି। ଏହି ଦିନଟିର ପୁଣ୍ୟସ୍ମୃତି ମୋତେ ଶକ୍ତି ଦେବ, ମୋତେ ବାଟ ଦେଖାଇନେବ।

୧୬.୦୯.୧୯୪୫

ହେ ବିଶ୍ୱଦେବତା, ହେ କର୍ମତୀର୍ଥର ଅଧିଷ୍ଠାତା, ଆଜି ତୁମ ଜଗତର ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ମଣିଷ ମୁଁ, ତୁମ ସିଂହାସନର ପାହାଚତଳେ ବସି ଆକୁଳଭାବରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଚି, ତୁମେ ମୋତେ ଶକ୍ତି ଦିଅ, ମୋର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସିଂହପରି ବଳ ଦିଅ। ମୁଁ କିଛି ଚାହେଁ ନାହିଁ; ନାମ, ଯଶ, ଖ୍ୟାତି ଓ ସମ୍ମାନକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ ମୁଁ ତୁମରି ଦୁଆରକୁ ହିଁ ଧାଇଁଆସିଚି, ତୁମେ ମୋତେ କଠିନ ବଜ୍ରାଘାତରେ ଶକ୍ତ କରିଦିଅ, କଠୋର କଷ୍ଟଶିକ୍ଷାରେ ମୋତେ ଶୁଦ୍ଧ କରିଦିଅ, ମୋର ସକଳ ଅଭିମାନ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବରକୁ ତୁମେ ଚୂନା କରିଦିଅ। ମୁଁ କିଛି ମାଗିବାକୁ ଆସି ନାହିଁ, ତୁମରି ରଥ ପାଖରେ ଆପଣାକୁ କେବଳ ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ଆସିଚି। ମୁଁ ତୁମରି ମଣିଷକୁ ଭଲପାଇବି, ତୁମର ଏହି ମାନବସୃଷ୍ଟି ମୋ' ପାଇଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଦେବତା ହୋଇ ରହିବ। ମୋ'ର ପଥ ଉପରେ ବିଶ୍ୱଫୁଲର ପରାଗ ଅଜାଡ଼ିହୋଇ ପଡ଼ିବ, ତୁମର ପକ୍ଷୀ ମୋ'ଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଭାତରେ ସଂଗୀତ ଗାଇବ, ମୋର ପୃଥିବୀଭରି ଓ ମୋ'ର ଯାତ୍ରାରେ ଶୁଭକାମନା ଜଣାଇ ତୁମର ଶଙ୍ଖ ବାଜିଉଠିବ।

୧୬.୧୦.୧୯୪୫

ଦଶହରା ଛୁଟୀରେ ଗାଆଁକୁ ଆସିଚି। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନା କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ଏଥର ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ କରିଥିଲି। ଭୋଟଦାତାମାନଙ୍କର ପୁରୁଣା ତାଲିକାକୁ ସଂଶୋଧନ କରି ନୂଆ ତାଲିକା ତିଆରି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ଆମ ଥାନାର ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇଥିଲି। କଂଗ୍ରେସର ବୈଧାନିକ ନୀତିରେ ମୋର ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ। ଏସବୁ ଦ୍ୱାରା ସାଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଲୋକଙ୍କୁ ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆଯାଉଚି ବୋଲି ମୋର ମତ। ମୁଁ ଖାଲି ଯାଇଥିଲି ବର୍ଷାଦିନରେ ସୁଦୂର ପଲ୍ଲୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକମାନେ କିପରି ଜୀବନ କଟାଉଚନ୍ତି, ସେହି ବିଷୟରେ ଏକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତି ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ। କାରଣ ସେଇମାନଙ୍କ ଜୀବନର ସତ୍ୟ ହେଉଚି ମୋ' ଆଗରେ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ, ଦେଶର ବାସ୍ତବ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ କେବଳ ସେହି ସତ୍ୟର ହିଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଚି। ଏଥର ମୁଁ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲି, ସେଆଡ଼େ କଂଗ୍ରେସର କର୍ମୀମାନେ ଆଗରୁ କେବେ ପାଦ ପକାଇ ନ ଥିଲେ।

ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଗରୁ କେବେ କୌଣସି ସଭାସମିତି ହୋଇ ନ ଥିଲା ବା କୌଣସି ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା। ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଯାଇ କୌଣସି ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚେ, ମୋତେ କିଏ ଟୀକାବାଲା ବୋଲି କହନ୍ତି, କିଏ କହେ ପୋଷ୍ଟପିଅନ୍ ଆସିଚି, କିଏ କହେ ମୁଁ ଚୌକୀଦାରୀ ଟିକସ ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଆସିଚି। ଏସବୁ ପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ମୋତେ ବଡ଼ ଲାଜ ଲାଗିଲା। ଆମେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର କାଣିଚାଏ ହେଲେ କୌଣସି ଉପକାର କରି ନାହୁଁ, ଯେଉଁମାନେ ପାଣି କାଦୁଅରେ ସଡୁଥିଲାବେଳେ ଆମେ ତେଣେ ସହରମାନଙ୍କରେ ସଭାସମିତି ଓ ଶୋଭାଯାତ୍ରା କରି ବୁଲୁଚୁ, ମୁଁ ସେଇମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଚି ଭୁଲାଇ ବା ଫୁସୁଲାଇ ସେମାନଙ୍କର ଟିପଚିହ୍ନ ବା ଦସ୍ତଖତ ନେବାକୁ! ଇଏ ଖାଲି ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟକୁ ନେଇ ଖେଳିବା କଥା। ବିଶେଷତଃ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ଟିପଚିହ୍ନ ନେଉଥିଲାବେଳେ ମୋତେ ଭାରି କଷ୍ଟ ଲାଗୁଥିଲା। ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ଯେଉଁ ଜାତିର ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ମଣିଷ ଆପଣାର ନାଆଁଟା ମଧ୍ୟ ଲେଖି ଶିଖି ନାହାନ୍ତି, ସେହି ଜାତିଲାଗି ,ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କଣ କରିଚୁ? ଏହି ମୂର୍ଖତା ଓ ଅଜ୍ଞତାର ଲାଜକୁ ଆମେ କେବେହେଲେ ଆପଣାର ଲାଜ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିଚୁ କି? ଜିନ୍ନାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ କରିବାରେ, ସିମଳା ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯାଇ ସାମିଲ ହେବାରେ ଆମେ ଯେତେ ସମୟ ଦେଇଚୁ, ସେହି ଅନୁପାତରେ ଏଠି ଅଧେ ବା ପାଏ ସମୟ ବି ଦେଇଚୁ କି? ତଥାପି ଯେତେବେଳେ ଭୋଟ ନେବାର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚୁଚି, ବା ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସର ସଭ୍ୟସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ାଇବା ଦରକାର ପଡୁଚି, ସେତେବେଳେ ଆମେ ନାନା ମିଠା ପ୍ରଚାରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୁଲାଇବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଉଚୁ। ଗତ କେତେଦିନ ଭିତରେ ମୋର ଯେତିକି ଅଭିଜ୍ଞତା ହୋଇଚି, ସେତିକିରୁ ମୁଁ ଜାଣିପାରିଚି ଯେ କଂଗ୍ରେସର ନୀତି ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଭଲଭାବରେ ବୁଝି ସାଧାରଣତଃ ଲୋକେ କଂଗ୍ରେସର ମେମ୍ବର ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ। ପରିଚିତ କର୍ମୀଙ୍କର କଥାକୁ ଏଡ଼ି ନ ପାରି ହୁଏତ ଅନେକେ ଚାରିଅଣା ପଇସା ଦେଇ କଂଗ୍ରେସର ମେମ୍ବର ହୁଅନ୍ତି ଓ କାମ ଛିଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଏଗୁଡ଼ାକୁ କେବଳ ବାହ୍ୟ ପ୍ରସାର ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ କି? ଯଦି ଏଥର କଂଗ୍ରେସ ମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରେ, ତେବେ ଲୋକ ସାଧାରଣଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ତା'ର ପ୍ରଥମ ଓ ସର୍ବପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ। ଅନ୍ତତଃ ସେତିକି ହୋଇପାରିଲେ ଦେଶସେବା ନାମରେ ଆଉ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କେହି ଠକି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ। ଦେଶରେ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଯାହା ଘଟୁଚି, ଲୋକମାନେ ସେକଥା ଜାଣିପାରନ୍ତେ ଏବଂ ଆପେ ତାହାର ଭୁଲ୍ ଠିକ୍ ବିଚାର କରିପାରନ୍ତେ।

ତଥାପି ଏଥର ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କଥା ବି ଦେଖିପାରିଲି। ଯେଉଁସବୁ ଗାଆଁରେ

କଂଗ୍ରେସର ବାର୍ତ୍ତା କେବେହେଲେ ପଶି ନାହିଁ, ସେଠି ମଧ୍ୟ ଲୋକମାନେ ଦୃଢସ୍ୱରରେ କହୁଚନ୍ତି ଯେ କଂଗ୍ରେସ ହିଁ ଲୋକଙ୍କର ଇଜ୍ଜତ ରଖିଚି। ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ସେମାନେ ମଣିଷ ଭିତରେ ଦେବତା ବୋଲି ବିଚାରୁଚନ୍ତି। ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି। ତା'ପରେ ଭାବିଲି, ଗୋଟାଏ ଲୋକର ନିରଭିମାନ କର୍ମସାଧନା ଲୋକମନରେ କେଡ଼େ ଅଦ୍‌ଭୁତ ପ୍ରଭାବ ନ ପକାଇଚି! ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଆଜି ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ତରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିପାରିଚି ବୋଲି ସମସ୍ତ ଦେଶ କିପରି ତାକୁ ଆପଣାର କରିନେଇଚି! ତାହାରି ନିଶ୍ୱାସର ପବନ କିପରି ଦେଶର କୋଟି ନିଶ୍ୱାସରେ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇଯାଇଚି! ଏବଂ ଆମେ ସେହି ପବିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଲାଭ ଉଠାଇ ଲୋକଙ୍କର ଭକ୍ତି ଓ ସହାନୁଭୂତି ପାଉଚୁ, ଗାନ୍ଧୀର ନାମ ନେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୋଟ ଆସିଲାବେଳକୁ କେଡ଼େ ଦମ୍ଭରେ ଲୋକଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇପାରୁଚୁ!

ଏହି ଛୁଟୀ ଭିତରେ ଜିଲ୍ଲାବୋର୍ଡର ନିର୍ବାଚନ ବି ହୋଇଗଲା। ଅବଶ୍ୟ ଆମ ଥାନାରେ କଂଗ୍ରେସ ସହିତ କେହି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତା କରି ନ ଥିଲେ। ମାତ୍ର କଟକ ସବ୍‌ଡ଼ିଭିଜନର ଚାରିଟା ଜାଗାରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ। ସେସବୁ ସ୍ଥାନରେ କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ ପ୍ରଚାର କରିବା ସକାଶେ ଆମ ଗାଆଁରୁ କର୍ମୀମାନେ ବି ଯାଇଥିଲେ। ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିଲି ଯେ କଂଗ୍ରେସ ଯେଉଁଠି ଆଜିଯାଏ କୌଣସି କାମକରି ନାହିଁ, ସେଠାରୁ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି। ସେଠି ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଜୋରସୋରରେ ଭୋଟପ୍ରଚାର ଚାଲିଚି। ରାଜନୀତିକ ଚାତୁରୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯାହା ହୋଇଥାଉ ପଛକେ, ମୁଁ ଏସବୁ କଥାକୁ ମୋଟେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ। ମୋର ମନେହୁଏ ଯେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ସହିତ ଖେଳ ଖେଳିବା ହିଁ ସାର ହେଉଚି। ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାର ଶକ୍ତି ଦିଆଯାଉ ନାହିଁ, ଉତ୍ତେଜିତ ପ୍ରଚାରରେ ଭୁଲାଇ ଦିଆଯାଉଚି। ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଯେଉଁଠାରେ କଂଗ୍ରେସ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନାହିଁ, ଲୋକମାନଙ୍କର କୌଣସି ଉପକାର କରି ନାହିଁ, ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଆପଣାର କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ନିଜର କରିପାରି ନାହିଁ, ସେଠୁ କଂଗ୍ରେସ ଭୋଟ ବି କାହିଁକି ମାଗିବାକୁ ଯିବ। ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ଲୋକ ଭୁଲାଇବା ଲାଗି ତା'ର କି ଅଧିକାର ଅଛି? ତୁଚ୍ଛା ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ଯେ କିପରି ଦୂଷିତ ଓ ହାନିକାରକ ପରିଣତି ଯେ ହୋଇପାରେ, ଆମେ କଣ ନାତ୍‌ସି ଜର୍ମାନୀ ଓ ଫାସିଷ୍ଟ ଇଟାଲୀରୁ ଜାଣିପାରିଲୁ ନାହିଁ? କଂଗ୍ରେସ ଆଗ କାମ କରୁ, ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କୁ ନାଗରିକ ଶିକ୍ଷା ଦେଉ, ତା'ପରେ କଂଗ୍ରେସ ତ ବଳେବଳେ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇପାରିବ। ପ୍ରତିନିଧି ମନୋନୟନ କରିବାଲାଗି କଂଗ୍ରେସ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟାରୀ ବୋର୍ଡର ଆଉ କି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବ? ହୁଏତ ଏପରି ବାଟରେ ଗଲେ କଂଗ୍ରେସ

ବେଶୀ ସଂଖ୍ୟାରେ କିଲ୍ଲାବୋର୍ଡ ଭିତରକୁ ପଶି ପାରିବ ନାହିଁ। ସେକଥା ନ ହେଲେ ବା କ'ଣ ହୋଇଯାଉଚି ? ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସ ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କର ଆପଣାର ହେବ, ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ କ୍ଷମତାରେ ବସିବ। ଏହା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ଥରେ କଂଗ୍ରେସ ହାତକୁ କ୍ଷମତା ଯାଇଚି। ତା'ର ଅନ୍ତତଃ ଏତିକି ବୁଝିପାରିଥିବା ଉଚିତ ଯେ ଏହି ଶାସନକ୍ଷମତା ବାହାରକୁ ଯେତେ ବଡ଼ ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଭିତରେ ପ୍ରକୃତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ଖୁବ୍ ବେଶୀ ନାହିଁ। ତେଣୁ ଏପରି ଖଣ୍ଡିଆ କ୍ଷମତା ହାତକୁ ନେବାଲାଗି କଂଗ୍ରେସ ଏପରି ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇପଡୁଚି କାହିଁକି ? ହୁଏତ କେହି କହିପାରନ୍ତି, କଂଗ୍ରେସ ହାତକୁ କ୍ଷମତା ଗଲେ ଏହା ଭାରତର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଲୋକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି ସାରା ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ପାଇବ। ମାତ୍ର ଅସଲ କଥା ହେଉଚି, ଲୋକପ୍ରିୟତା ବାହାରୁ ଆସିବ ନାହିଁ, ଏହାକୁ ଏହି ଦେଶରେ ହିଁ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ। ଶକ୍ତି ବାହାରୁ ଆସିବ ନାହିଁ, ଏହି ଦେଶକୁ ଜାଗ୍ରତ କରି ଏହାରି ଭିତରୁ ହିଁ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ତେଣୁ ମୁଁ କହିବି ଯେ ଏହି ନିର୍ବାଚନରେ ଯେତେ ଶକ୍ତି ଓ ଅର୍ଥର ଅପଚୟ କରାଯାଉଚି, ତାହାକୁ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ରାଜନୀତିକ ଚେତନାର ବିକାଶ ଦିଗରେ ଖରଚ କରାଯାଇଥିଲେ ହୁଏତ ଭାରତବର୍ଷର ଅଧିକ ମଙ୍ଗଳ କରାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା। ତାହା ହିଁ ବାଟ, ଏଇଟା ବାଟ ନୁହେଁ। ଏ ଖାଲି କାମ କରିବାର ଛଳନା ଦେଖାଇ ନିରାଟ କର୍ମହୀନତାର ଆଚରଣ କରିବା। ଏଥିରେ ଦେଶ ଅବାଟକୁ ଯିବ, ନେତା ଅବାଟକୁ ଯିବେ, ବନ୍ଧୁ ଓ ସେବକ ସାଜି ନାନା ପ୍ରକାର ଇତରମନା ଲୋକ ଆସି କଂଗ୍ରେସ ଭିତରେ ପଶିବେ, ଦେଶର ଅଚଳା ଶକ୍ତିକୁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ଥାୟୀ ଚଞ୍ଚଳତା ଭିତରେ ମତାଇ ଦିଆଯିବ।

ଆଜି ଷୋଳ ତାରିଖ, ସେକଥା ମୁଁ ଭୁଲିବି କିପରି ? ବୟସରେ ମୁଁ ଯେତିକି ଯେତିକି ବଡ଼ ହେଉଛି, ସେତିକି ସେତିକି ଯେପରି ମତେ ଭିତରୁ କିଏ ଅତି ଆପଣାର ମଣିଷପରି ଆସି ଚେତାଇଦେଇ ଯାଉଚି। କ୍ଷମତାର ଲୋଭ, ସମ୍ମାନର ମୋହ ଓ ଛଳନାର ଜାଲଭିତରୁ ବାହାରେ ରହିବାକୁ ମତେ ଯେପରି କେଉଁ ସଖା ଦିନରାତି ସୂଚାଇଦେଇ ଯାଉଚି। ଆପଣା ପ୍ରତି, ଆପଣାର ଦେଶ ପ୍ରତି ଓ ଜଗତ ପ୍ରତି ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାରେ ହିଁ ମୁଁ ମୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶକ୍ତିର ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି।

୧୬.୧୧.୧୯୪୫

ଯାହାପାଇଁ ଶାସନ ଚାଲୁଚି, ଯାହା ସକାଶେ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଢ଼ା ହେଉଚି, ସେହିସବୁ ବିଷୟରେ ତା'ର ମତ ଲୋଡ଼ିବାକୁ କେହି ଆବଶ୍ୟକ ମନେକରୁ ନାହାନ୍ତି। ଗୋଟାଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ସିଏ ସବୁବେଳେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହୁଚି। ସେଥିଲାଗି ତା'ଲାଗି ସଭାସମ୍ମିଳନୀର ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ବିଧାନସଭାର, ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଯେତେ ଯାହା ବ୍ୟବସ୍ଥା

ହେଉଚି, ସେଥିରେ ତା'ର ବିଶେଷ କିଛି ଲାଭ ହେଉ ନାହିଁ। ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନିଜେ ବିଚାର କରି ନ ଶିଖିଚି ଓ ନିଜର ବିଚାରକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରି ନ ଶିଖିଚି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରେ ଥାଇ ସମସ୍ତେ ପ୍ରଧାନତଃ ତା'ର ଭାଗ୍ୟକୁ ନେଇ ଖେଳ ଖେଳୁଥିବେ, ଏବଂ ସିଏ ନିଜେ ତିମିର ଭିତରେ ରହିଥିବ। ନା-ମଣିଷର ଶାସନ ଚଳାଇବାକୁ ହେଲେ ମଣିଷକୁ ମଣିଷର ବ୍ୟବହାର ଦେବାକୁ ହେବ। ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ବ୍ୟବହାର ଦେବାକୁ ହେବ। ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଆପଣାକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବ, ତା'ର ଭଲମନ୍ଦ ସିଏ ବାଛିବ, ତା'ର ଶତ୍ରୁମିତ୍ରକୁ ସେହି ଚିହ୍ନି ରଖିବ । ତା'ର ଭାଗ୍ୟକୁ ସିଏ ନିଜେ ଗଢ଼ିବ, ସିଏ ନିଜେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବ। ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ଆମକୁ ଲୋକସମୂହ ଭିତରେ ଏହିପରି ଏକ ଚେତନା ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ନହେଲେ ରକ୍ଷା ନାହିଁ। ଏପରି ନ ହୋଇପାରିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାନାପ୍ରକାର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧିର କୁହେଳି ପ୍ରଭାତର ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଥିବ। ତେଣୁ ଆଗ ଶିକ୍ଷା ଦରକାର, ଲୋକଶିକ୍ଷା ଅର୍ଥାତ୍ ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱବୋଧର ଶିକ୍ଷା ଦରକାର। ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ଶିକ୍ଷା ମିଳିଲେ ଆମର ଅନେକ ସମସ୍ୟା ଅତି ସହଜରେ ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ। ନାନା କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜନୀତିକ ଖେଳ ଓ ବାହାରକୁ ଏତେବଡ଼ କରି ଦିଶୁଥିବା କୁଟନୈତିକ ଅଭିନୟର ବି ଶେଷ ହୋଇଯିବ। ଆଜି ମଣିଷ ପାଖକୁ ମଣିଷକୁ ଚରାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସମ୍ମାନର ଉଚ୍ଚାସନରେ ବସି ମଣିଷ ପାଇଁ କଣ ଦରକାର ବା କଣ ଦରକାର ନୁହେଁ, ଏହାରି ଉପରେ ବଚସା କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି। ନାନା ଦଳ ନାନା ମତଲବ ନେଇ ମଣିଷ ଭୁଲାଇବାକୁ ଆସୁଚନ୍ତି। ମଣିଷକୁ ମାଛ-ମାଂସ, ରସଗୋଲା ଦେଇ, ମହାପ୍ରସାଦ ଛୁଆଁଇ, ଲାଞ୍ଚ ଦେଇ ତା'ର ଭୋଟ ନିଆଯାଉଚି, ତଥାପି ଏହାକୁ ହିଁ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଉଚି। ଏହି କପଟ ଖେଳ କେତେଦିନଯାଏ ଚାଲିଥିବ, ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ଖେଳକୁ ଆମେ କେତେଦିନ ଯାଏ ସହୁଥିବା? ମଣିଷର ପାଳି ଆଉ କେବେ ଆସିବ?

୧୬.୧୨.୧୯୪୫

ଏଇ କେତୋଟି ଦିନ ମୋର ସବୁକାମ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଶ୍ରୀ Edmund Holmesଙ୍କର ଦୁଇଟି ବହି ଭିତରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଚି। ସବୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ସେହି ବହିକୁ ଧରି ବସିବାକୁ ହିଁ ଚାହୁଚି। ମୋର ମନେହେଉଚି, ଆଗରୁ ମୋର ମନଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ଧାରଣା ଥିଲା ଅଥଚ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ବାଟ ପାଉ ନ ଥିଲା, ବା ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାଶ କରିବାଲାଗି ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା, ଏହି ଦୁଇଟି ବହିଭିତରେ ଯେପରି ମୁଁ ସେହିସବୁ ଭାବନାର ପରିଚୟ ପାଉଚି। ସେଥିଲାଗି ମୋର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ। ବହିରେ ଥିବା ତିନୋଟି କଥା ଯେପରି ମୋ' ମନଉପରେ ଗାର ପଡ଼ି ରହିଯାଇଚି : Grow and you will know; Grow and you will see; Grow you will become.

କେତେଦିନ ହେଲା ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ଥିର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଚି। ମୋର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ମଧ୍ୟଦେଇ ସମ୍ପୁବେଳେ ସତେଅବା କାହାର ହସ ଫୁଟିଉଠୁଥିବାପରି ଲାଗୁଚି। ମୋତେ ଖାଲି ଭୁଲାଇ ରଖୁଚି। ନିକଟ ଦୂର, ଆପଣା ପର ସବୁ ଖାଲି ଅନନ୍ଦ ଓ ଆବେଗମୟ ବୋଧ ହେଉଚି। ପୃଥିବୀର ସବୁ କାନ୍ଦ ଭିତରେ, ଜଗତର ସବୁ ନୈନୀ ଓ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଆଗାମୀ ଆନନ୍ଦର ସନ୍ଦେଶ ଲୁଚି ରହିଥିଲା ପରି ମନେହେଉଚି। ସବୁ ଆବରଣ ଭାଙ୍ଗି ସବୁଠାରେ ଆନନ୍ଦର ଉତ୍ସରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଦେବା ଲାଗି ଖାଲି ଜଗତ ଭିତରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଚି। ମୁଁ ଜାଣେନା, ତଥାପି ମୋର ମନେହେଉଚି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ବୋଧହୁଏ ଏହିପରି ଏକ ସମୟ ଆସୁଥିବ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଖାଲି ଆତ୍ମହରା ହୋଇପଡୁ ଥିବ, ଆପଣାର ଆଖିଆଗରେ ଜୀବନର ଦୀର୍ଘ ପଥକୁ ସେ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖିପାରୁଥିବ, ସତେଅବା କାହାର ଇଙ୍ଗିତ ପାଇଥିବା ପରି ସେ କେତେ କେତେ ଯୁଗର ସଂଶୟକୁହୁଡ଼ି ଭେଦ କରି ଖାଲି ଆଗକୁ ଯିବାଲାଗି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଉଠୁଥିବ।

୧୬.୦୫.୧୯୪୬

ଦୁଇପାଖରେ ଖାଲି ପାଣି, ଦୂରରେ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରର ପାହାଡ଼ୀ ତଟ। କିଛି ଲେଖିବି, ଏହିକଥା ଭାବି ବସୁ ବସୁ ତେଜପୁର ସହର କ୍ରମେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଉଚି। ଦୂରର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାୟ ସରଳରେଖା ପରି। ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅପରିଚିତ ପର୍ବତର ନୀଳ ପଟରେଖା। ତଥାପି ଗୋଟାଏ ପାହାଡ଼ର ନାଆଁ ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ଯେଉଁଟାକି ସମସ୍ତ ପୂର୍ବଦିଗଟାକୁ ଆବୋରି ରହିଚି। ଏଇଟା ହେଉଚି ଭାରତ ଓ ବର୍ମା ସୀମାନ୍ତର ମିକିର ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ।

ସକାଳୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ି 'ନାହିଁ। ମଝିରେ ମଝିରେ ଝୁପୁରୁ ଝୁପୁରୁ ମେଘ ବରିଷିଯାଉଚି। ବେଶ୍ ଥଣ୍ଡା ଲାଗୁଚି। ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ହେବ ଆମ ଜାହାଜ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଚି। ଅନେକ ସମୟରେ ଜଳକଣାମାନ ପବନ ସହିତ ଉଡ଼ିଆସି ଦେହରେ ବାଜିଯାଉଚି। ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ପୁଲକିତ ହୋଇଉଠୁଚି।

ଜାହାଜଟି ଖୁବ୍ ବଡ଼। ୟା'ଠାରୁ ଅଧିକ ବଡ଼ ଜାହାଜ ମୁଁ ଆଗରୁ କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ। ତେଣୁ ମୋର ଅନୁମାନଟା ହୁଏତ ଭୁଲ ବି ହୋଇପାରେ। କାରଣ ଖବରକାଗଜରେ ପଢ଼ିଚି, ଜାପାନ ୧୯୪୨ ମସିହାରେ ଇଂରେଜ ପକ୍ଷର ୩୧୦୦୦ ଟନ୍‌ର ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲା। ତଥାପି ଅନ୍ୟ ଅଧିକ ବଡ଼ ଜାହାଜ ଯେତେବେଳେ ଦେଖି ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଏଇ ମୋ' ପାଖରେ ବଡ଼ ଜାହାଜ।

ଜାହାଜରେ ଯାତ୍ରୀ ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ। ଡେକ୍‌ର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ବିଛଣାଟି ମେଲାଇଦେଲେ ଆମେ ବିଶ୍ରାମ ନେଇଛୁ,- ମୁଁ ଆଉ ଶାନ୍ତିନିକେତନର ମୋର ଜଣେ ସାଥୀ। ପାଖରେ ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ବିଶ୍ରାମଘର। ଆଗରେ ଡେକ୍‌ଉପରେ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଯାତ୍ରୀମାନେ ନିଜ ନିଜର ସଂସାର ମେଲି ଦେଇଚନ୍ତି। ନାନା ରକମର ଜିନିଷ,-ଡାଳ, ଘିଅଠେକି, ପଇଡ଼ ଓ ଲଣ୍ଠନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପଙ୍ଖା, ଛତା ଓ ଫୁଲଦାନି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ। ଅନେକେ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇଚନ୍ତି ଆପଣା ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଣ୍ଡ ଚାରିପାଖରେ ରଖି। ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ପାଖରେ ଅବଶ୍ୟ ଜିନିଷର ପରିମାଣ ଖୁବ୍ କମ୍। ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଟିକିଏ ଭଲଭାବରେ ବାନ୍ଧି ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ରଖିଦେଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ନିଜ ନିଜର ବିଛଣା ପକାଇ ଶୋଇଥିଲେ ସେମାନେ ଅଧିକ ଆରାମ ପାଇଥାଆନ୍ତେ। କିନ୍ତୁ ନିଜ ନିଜର ବୋକଚାଟିମାନ ନିଜ ଆଖିଆଗରୁ ଅନ୍ତର କରିବାକୁ ସେମାନେ ନାରାଜ। ଜିନିଷ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ନା, ସେଥିଲାଗି ସେଥିପ୍ରତି ଏତେ ଲୋଭ। ସହରର ଭିକାରୀ ଯେପରି ନିଜର ଚାଉଳ ପୁଡ଼ାଟିକୁ ସାତଗଣ୍ଠି ପକାଇ ରଖେ, କିଲଟରୀ କଚେରିର ଚପରାସୀ ଯେମିତି ନିଜ ଚପ୍‌କନର ପିତଳ ମୋହରଟିକୁ ସବୁବେଳେ ବାଗେଇ ଦେଉଥାଏ, ଠିକ୍ ସେମିତି।

ଯେତେକ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଯାତ୍ରୀ ଚେଇଁଚନ୍ତି, ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି। କାହାରି କାମ ସହିତ କାହାରି କାମର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ। ତଥାପି ସମସ୍ତଙ୍କର କାମ ମିଶି ଏହି ଜାହାଜଟିରେ ଗୋଟିଏ ଅପୂର୍ବ ଦୃଶ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ରଖିଚି। ଦୂରରେ ଜଣେ ଯାତ୍ରୀଭାଇ ଆପଣା ବଇଁଶୀ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଆସାମୀ ସୁରର ଲହର ପକାଇଚି। ନଓଗଙ୍ଗ୍‌ରୁ ସିଲଘାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ସେଦିନ ଜର ଦିହରେ ଆସୁଥିବାବେଳେ ଜଣେ ଖୁବ୍ ଭଲ ବଇଁଶୀ ବଜାଉଥିଲା, ଶୁଣିଥିଲି। ଅଦୂରରେ ଚାରିପାଞ୍ଚଜଣ ଆସାମୀ ଭାଇ ବିଡ଼ି ଟାଣିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣା ଆଡ଼ର ଘରୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚଳାଇଚନ୍ତି। ଆମର ଠିକ୍ ପାଖରେ ବସିଥିବା ତିନିଜଣ ପଶ୍ଚିମା ଭାଇ ଚୂଡ଼ାପୁଡ଼ା ଖୋଲି ଚୂଡ଼ା, ଗୁଡ଼ ଓ ତେନ୍ତୁଳିର ଗୋଟାଏ ମଜାଦାର ଶୁଖିଲା ଜଳଖିଆ ଯୋଗାଡ଼ କରୁଚନ୍ତି। ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ବିଶ୍ରାମ ଘର ଭିତରୁ ତେଇଶି ଚବିଶି ବରଷର ଯୁବକଟିଏ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବୁଲି ଦେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛି।

ଲେଖୁଁ ଲେଖୁଁ ଜାହାଜ ଅନେକ ବାଟ ଚାଲିଆସିଲାଣି। ତେଜପୁରର ପାହାଡ଼ଟି ଅନେକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲାଣି। ଦୂରଦୂରାନ୍ତର ମିକିର ଶୈଳଶ୍ରେଣୀ ଆହୁରି ସାନ ଓ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲାଣି। ମଝିରେ ମଝିରେ ନଈର ପଠା, ବାଲି ଓ ଗୋଚର ଭୂଇଁ। ପାଣିଭିତରେ କେତେ ଜାଗାରେ କେତେ ଡଙ୍ଗା ବୁଡ଼ିକରି ରହିଚି, କୋଉଠି ଖାଲି ପାଲଟା ବା ଖାଲି ମଙ୍ଗଟା ଉପରକୁ ଦେଖାଯାଉଚି। ପାଗଟା ବର୍ତ୍ତମାନ ବି ମେଘୁଆ ରହିଚି। ଆମ ଜାହାଜ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ କୂଳେ କୂଳେ ଚାଲିଚି।

ୟା'ରିଭିତରେ ଡେକ୍‌ଟାଯାକ ବଡ଼ ଅଳିଆ ହୋଇଗଲାଣି। ଅନେକ ଜାଗାରେ ବିଡ଼ି ଓ ସିଗାରେଟ୍‌ର ପୋଡ଼ା ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ପଡ଼ିଚି। କେହି କେହି ପାନଖିଆଳି କଞ୍ଚାଗୁଆର ଚୋପାଗୁଡ଼ାକୁ ଡେକ୍‌ଉପରେ ପକାଇ ଦେଇଛନ୍ତି। ଚୂଡ଼ା, ମୁଢ଼ି ଏଣେ ତେଣେ ପଡ଼ିଚି। ଜଳଖିଆ ଖାଉ ଖାଉ କେହି ଅସାବଧାନତାବଶତଃ ପାଣି ଇଡ଼ିଦେଇଚି। ଏହାଛଡ଼ା କାଗଜିଲେମ୍ବୁର ଚୋପା ଓ ମଞ୍ଜି, ଛିଣ୍ଡା କାଗଜ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଜିନିଷ। ଝାଡୁବାଲା ଆସି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଦୁଆରଟିକୁ ଦୁଇଥର ସଫା କରି ଚାଲିଗଲାଣି। ଏପାଖଟାକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା ବୋଧହୁଏ ଆଇନରେ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଏପାଖରେ ରୋଗ ହେଲେ ସେପାଖକୁ ବ୍ୟାପିବାକୁ କେତେ ଡେରି ଲାଗିବ ? ରୋଗ କ'ଣ ଟିକେଟ ଦେଖି ବିଚାର କରିବ ?

ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ଦିନତମାମର ଗୁଜରାଣ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦୋକାନ ମଧ୍ୟ ଅଛି। ପାନ, ବିଡ଼ି, ସିଗାରେଟ୍ ଓ ଦିଆସିଲି ଛଡ଼ା ବୁଟଭଜା, ମଟରଭଜା, ଚୂଡ଼ା ଓ ସେମଟା ମୁଢ଼ି ବି ମିଳୁଚି। ଆମେ ମଧ୍ୟ ୟା'ଭିତରେ ସେଇଠାରୁ କିଣିଆଣି ମୁଢ଼ି, ବୁଟ ଓ ମଟର ଭଜାର ବେଶ୍ ଗୋଟାଏ ଚାର୍ଟ କରି ସାରିଲୁଣି। ହଁ ଗୋଟାଏ ହିନ୍ଦୁ ହୋଟେଲ ଅଛି। ଚାହା ଓ ଭାତ ମିଳିବ ବୋଲି ସାଇନ୍‌ବୋର୍ଡ ଉପରେ ଲେଖା ହୋଇଚି। ମୁସଲମାନ ହୋଟେଲର ସାଇନ୍‌ବୋର୍ଡଟା ଏଠୁ ଠିକ୍ ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ। ନିଶ୍ଚୟ ଆର ପାଖରେ ଥିବ। ଯାହାହେଉ, ଏହି ଦେଶରେ ହିନ୍ଦୁ ପାଣି, ମୁସଲମାନ ପାଣି, ହିନ୍ଦୁ ହୋଟେଲ ମୁସଲମାନ ହୋଟେଲ, ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ମୁସଲମାନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ନିରାପଦ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ରହିଚି, ଧର୍ମ ନଷ୍ଟ ହେବାର କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ। ଇନ୍ଦ୍ରସଭା ପରି ବା ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ସୁପରଭାଇଜର ହୋଇ ବସିଥିବା ନରକକୁଣ୍ଡ ପରି ଆମ ଦେଶର ସମାଜରେ କାହାର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି, କାହାର ଚାଲିବା ବାଟ କେଉଁଟା, ସେସବୁ ଆଦିକାଳରୁ ଶାସ୍ତ୍ରବାଦସମ୍ମତ ଭାବରେ ନିୟତ ହୋଇ ରହିଚି।

ହୁଏତ ଏତେବେଳେକେ ଯାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମେଘମୁକ୍ତ ହେଲେ। ଅବଶ୍ୟ ଏଠାରୁ କିଛି ଜଣାପଡୁ ନାହିଁ। ମାତ୍ର ଦୂରରେ ବାଲି ଉପରେ ଅଧେ ଖରା ପଡ଼ିଚି। ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ପଡ଼ି ସରୁବାଲି ଜକଜକ କରୁଚି। ଅତିଦୂରରେ ଦୁଇ-ତିନିଟା ବୋଝାଇ ପଟୁଆ ଦେଖାଯାଉଚି। ପୁଣି ଗୋଟାଏ ନୂଆଁ ପାହାଡ଼,- ଗଛଗୁଡ଼ାକ ବି ମେଘପରି ନୀଳ ଦେଖାଯାଉଚି। ନଈ ଭିତରେ ଦୁଇପାଖରେ ବାଉଁଶ ପୋତାହୋଇ ଆମ ଜାହାଜର ଗତିପଥ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଚି। ଏଇତକ ସୀମା ଭିତରେ କେବଳ ଗଭୀର ଜଳ, ଅନ୍ୟତ୍ର ହୁଏତ ଜାହାଜ ବାଲିରେ ଲାଗି ଯାଇପାରେ।

କାଲି ଆଉ ଆଜିର ଏତେବେଳ। କାଲି ଜ୍ୱରପରେ ଦୁର୍ବଳ ଶରୀର ଓ ମନର ଭାର ବହନ କରି ଖଟ ଉପରେ ଉଁହୁଁ ହେଉଥିଲି। ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତା, ସମସ୍ତ ଧ୍ୟାନ କେବଳ ନିଜର ଜୀବନ ନେଇ କେନ୍ଦ୍ରିତ ରହିଥିଲା। ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନକୁ ଆବୋରି ଧରିଥିବା ଗୋଟାଏ ବୃହତ୍ତର ଜୀବନ ଯେ ରହିଚି, ସେକଥା କାଲି ମୋଟେ ମନେପଡୁ ନ ଥିଲା। ଏକମାତ୍ର ଭାବନା ଥିଲା ମୁଁ କିପରି ଭଲ ହେବି, କେଉଁଠି କେତେଦିନ ରହିବି ଓ କିପରି ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିବି। ଆଜି ସେସବୁ ଚିନ୍ତା ଆଦୌ ନାହିଁ। ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀର ଉତ୍ତାଳ ତରଙ୍ଗମାଳା, କୂଳଆଡୁ ବହି ଆସୁଥିବା ଉଲ୍ଲସିତ ପବନ ଆଉ ଦୂରର ପାହାଡ଼ ଓ ଅରଣ୍ୟ-ଘେରା ସେହି ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ରବାଳ, ମୋର ମନକୁ ବି ଆଜି ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ଚାଲିଚନ୍ତି। ଖାଲି ଉଡ଼ିଯିବାକୁ, ଭାସିଯିବାକୁ ଓ ବାହାରି ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛାହେଉଚି। କାଲି ମୁଁ ଯେତେ ଗଛ ଦେଖିଥିଲି, ଯେତେ ଫୁଟାଫୁଲ ଦେଖିଥିଲି, ଯେତେଯେତେ ପକ୍ଷୀର ଡାକ ଶୁଣିଥିଲି, ଯେପରି ସେଗୁଡ଼ାକ ମନ ଭିତରେ ଆଦୌ ପଶିପାରୁ ନ ଥିଲା। ନିଜ ଚିନ୍ତାରେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ମୁଁ ନିଜେ ସେଗୁଡ଼ାକୁ ବାହାରେ ଅଟକାଇ ରଖିଥିଲି। ମାତ୍ର ଆଜି ଦୂର ଚକ୍ରବାଳରେ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଦେଖିବାକ୍ଷଣି ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାହାରି ସ୍ପନ୍ଦନ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଚି। ଦୂରର ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ଦେଖିଲେ ମନଭିତରେ ଯାଇ ତା'ର ସ୍ପର୍ଶ ବାଜିଯାଉଚି। କୌଣସି କଥା ଆଜି ନୀରସ ବା ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ବୋଲି ମନେହେଉ ନାହିଁ। ଗୋଟାଏ ଦିନରେ ଏହି ମନ ଭିତରେ କି ତୁମୁଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ !

ଗୋଟାଏ ଘାଟରେ ଜାହାଜ ଅଟକିଚି। ଏଇଟାକୁ ମିଶାଇ ଆମେ ତିନିଟା ଘାଟରେ ଅଟକି ସାରିଲୁଣି। ବୋଧହୁଏ ଅଧେ ରାସ୍ତା ଶେଷ ହୋଇଗଲାଣି। ଆଗର ସେଇ ପର୍ବତସବୁ ଅନେକ ବେଳୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରର ଉତ୍ତର ଦିଗନ୍ତରେ ଦୂର ହିମାଳୟର ତୁଙ୍ଗ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ ଦେଖାଯାଉଚି। ହିମାଳୟ, ଯେତେଦୂରରୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ମୋ ଜୀବନରେ ଏଇ ପ୍ରଥମ।

ନଈର ଧାର ଉପରେ ଅନେକ ରକମର ବଙ୍କା ରାସ୍ତା କାଟି ନିଜର ବାଟ ଠଉରେଇ ଆମ ଜାହାଜ ଚାଲିଚି। ଯା'ଭିତରେ ଅସରାଏ ବର୍ଷା ବି ହୋଇଗଲାଣି। ପୁଣି କଅଁଳିଆ ଖରା ପଡ଼ିଚି। ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ହିମାଳୟର ଦିଗନ୍ତଲମ୍ବିତ ପର୍ବତମାଳା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଚି। ପର୍ବତ ବୋଇଲେ ଗଛ, ଲତା ବା ପଥର କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ। ଖାଲି ନୀଳବର୍ଣ୍ଣର ଗୋଟାଏ ପ୍ରାଚୀର। ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ସାନ ସାନ ବଣ ଓ ବୁଦା। ନିକଟରେ କୌଣସି ଗାଆଁ ଗଣ୍ଡା ଥିଲାପରି ମନେହେଉ ନାହିଁ। କେତେ ଛୋଟ ବଡ଼ ଡ଼ଙ୍ଗା ନଈ ମଝିରେ ପାଲ ଉଡାଇ ରହିଯାଉଚି । ଅନେକ ମାଲବୋଝାଇ ନଉକା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଚି। ନାଉରୀର ଜୀବନ କେଡ଼େ ସରସ ହୋଇ ନ ଥିବ!

ପ୍ରଶାନ୍ତ ଜଳାରାଶି ଉପରେ ସେ କେତେଦିନ, କେତେ ରାତି, କେତେ ଉଦୟ, ଓ କେତେ ଅସ୍ତ ଏମିତି ନିର୍ଭୀକ ଓ ନିଶ୍ଚଳ ଭାବରେ କଟାଇ ଦେଉ ନ ଥିବ। ନାଉରୀର ପୃଥିବୀ ହେଉଚି ବଡ଼ ସ୍ଥିର, ବଡ଼ ଅନାକୁଳ।

ହଠାତ୍ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଗାଆଁ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି। ଗଛଗୁଡ଼ିକର ଉହାଡ଼ରୁ ଚାଳଘରମାନ ଖରାରେ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖାଯାଉଚି। ନଈକୂଳରେ ଗାଈଗୋରୁ ଚରୁଚନ୍ତି। ନାଉରୀମାନଙ୍କର ଅସ୍ଥାୟୀ ଘାଟଘରମାନ ବି ଦେଖାଯାଉଚି।

ଆମ ଜାହାଜ ଯେତେଯେତେ ଆଗକୁ ଯାଉଚି, ହିମାଳୟର ଗିରିଶ୍ରେଣୀ ସେତେସେତେ ଲମ୍ବି ଲମ୍ବି ଯାଉଚି। ସମସ୍ତ ଉତ୍ତର ଦିଗ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ନୀଳରଙ୍ଗର ଟେବୁଲ ପରି ଦେଖାଯାଉଚି। ହଠାତ୍ ମଝିରେ ଅନ୍ୟ ରକମର ଗୋଟାଏ ମୁନିଆ ପର୍ବତ। ବୋଧହୁଏ ବେଶ୍ ନିକଟରେ। ତା'ର ଗଡ଼ାଣି, ଭାଙ୍ଗ ଓ ଉପତ୍ୟକାମାନ ବେଶ୍ ବାରିହୋଇ ପଡୁଚି। ମେଘ ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଚି। ମେଘ ଭିତରୁ ପର୍ବତ ଉପରେ ଖରାପଡୁଚି। ଆଲୋକ,ଛାୟା ଓ ବାଦଲ ସମସ୍ତେ ପର୍ବତଟାକୁ ଯେଝା ବାଗରେ ଚିତ୍ରିତ କରି ବସିଚନ୍ତି।

ଏମିତି ଆମ ଜାହାଜ, ଜାହାଜ ସହିତ ଆମେ ରାସ୍ତା କଟାଇ ଚାଲିଚୁ। ବାଟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗାଆଁ ପଡ଼ିଲାଣି। ଖାଲି ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କଦଳୀଗଛ, ସାନ ସାନ କୁଡ଼ିଆ। ନଈ ଅତଡ଼ା ଉପରେ ବସି ପିଲାମାନେ ବସି ବନଶି ପକାଉଚନ୍ତି।

ବୋଧହୁଏ ଗୌହାଟୀ ପାଖହୋଇ ଆସିଲାଣି। ନଦୀର ଦୁଇପାଖରେ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତମାଳା। ନଈସୁଅର ଲହରୀ ପର୍ବତର ତୀଖ ପଥରରେ ବାଡ଼େଇ ହେବାରେ ଲାଗିଚି। କେତେକ ପର୍ବତ ଉପରେ ଛୋଟବଡ଼ ମନ୍ଦିର ବି ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଚି। ନଈର ସୁଅ ସହିତ ଦଳଗୁଡ଼ାକ ଭାସିଯାଉଚି।

ଗୌହାଟୀରେ ଖୁବ୍ ଭିଡ଼। କୁଲିମାନଙ୍କର ଭାରି ଧସ୍ତାଧସ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଯାତ୍ରୀ ଖୁବ୍ କମ୍ ଓହ୍ଲାଇଲେ। ତେଣୁ ଅନେକ କୁଲି ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରିଗଲେ। ତା'ପରେ ନୀଳାଚଳ ଓ ଭୁବନେଶ୍ୱରୀ ପର୍ବତ ଏବଂ କାମାକ୍ଷାଦେବୀଙ୍କର ମନ୍ଦିର, ଧର୍ମ ଓ ଭକ୍ତି ଯେଉଁଠାରେ ମୂଲ ଦିଆହୋଇ ଖରିଦ କରାଯାଏ। ଆଉ ଏଇଟା କୁଆଡେ ସାରା ଭାରତବର୍ଷରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ!

ତେଜପୁରଠାରୁ ଅମିନ୍‌ଗାଓଁ ୧୦୨ ମାଇଲ ବାଟ। ସଞ୍ଜ ହେଲା ବେଳକୁ ଆମେ ଠିକଣା ଜାଗାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲୁ। ଜାହାଜରୁ ରେଳ ପାଖକୁ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଆସାମ୍ ମେଲରେ ଖୁବ୍ ଭିଡ଼ ହୁଏ, ଆମଆଡ ପୁରୀ ଗାଡ଼ିଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବେଶୀ। ସମସ୍ତ ରାତି ଓ କାଲି ସକାଳ ଓଳିଟା ଗାଡ଼ିରେ କଟାଇବାକୁ ହେବ। ଭଲ କରି ଟିକିଏ ଜାଗା ମିଳିଗଲେ ଶାନ୍ତିରେ ରାତିଟା କଟିପାରିବ।

ରେଳରେ ଭଲ ଜାଗା ଖଣ୍ଡେ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ଗୋଟାଏ ବିଜିନେସ୍। ମୁହଁ ଟାଣ କରି କଥା କହିବାକୁ ହେବ। ଦେଖାଯାଉ, କ'ଣ ହେଉଚି !

୧୬.୧୨.୧୯୪୬

ଆଜି ଜୀବନର ସେଇ ବଡ଼ ଦିନ, ଯାହାର ସ୍ମରଣ କରି ମୁଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ପ୍ରାର୍ଥନାଲାଗି ଶକ୍ତି ଆହରଣ କରେ। ସେହି ଦିନଟା ଆଜି ଏତେ ନିଜର ହୋଇଗଲାଣି ଯେ ତା'ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖିବାକୁ ବି ସଙ୍କୋଚ ଲାଗୁଚି। ଯାହାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହସକାନ୍ଦ ଓ ଉଠାପଡ଼ାର ମହୋତ୍ସବ ଚାଲିଚି, ତା'ବିଷୟରେ ବନେଇଚୁନେଇ ମୁଁ କି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିବି ?

ସତ୍, ଚିତ୍ ଓ ଆନନ୍ଦ ଏହି ତିନୋଟି 'ଚରମ'କୁ ନେଇ ଦାର୍ଶନିକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବୌଦ୍ଧିକ ଲଢ଼େଇ ଲାଗେ। ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସହିତ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବିଶେଷ ନାମ ଯୋଡ଼ିଦେଇ ଆପଣା ଭିତରେ ଅକାରଣ ମତଯୁଦ୍ଧ କରିବା ଆଜିକାଲି ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଯାଏ। ଗାନ୍ଧୀ ଓ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିସମୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ଅନେକ ପଣ୍ଡିତ କହିଥାନ୍ତି ଯେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ସତ୍ୟକୁ ଜୀବନର 'ଚରମ' ବୋଲି ମନେକରନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଆଖିରେ ପୃଥିବୀରେ ଯାହା ଆନନ୍ଦଦାୟକ, ସେଇ ହେଉଚି ସତ୍ୟ। ଏହି ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟର ଆନନ୍ଦରୂପୀ ପ୍ରକାଶ। ମୁଁ ଏହି ଯୁକ୍ତିର ଭୁଲଠିକ୍ ମାପିବାକୁ ଯାଉ ନାହିଁ, କେବେ ଯିବି ବି ନାହିଁ। ଏପରି ସମାଲୋଚନା ମୋ ଦ୍ୱାରା କଦାପି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ। ନିକଷପଥର ପରି ଟାଣ ହୋଇ ମୁଁ ସୁନାର ପରୀକ୍ଷା କରିପାରିବି ନାହିଁ। ପାତ୍ରର ଧାତୁମୂଲ୍ୟ ପରଖିବା ଅପେକ୍ଷା ପାତ୍ରସ୍ଥିତ ଅମୃତକୁ ଉପଭୋଗ କରିବାରେ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ପାଇବି।

ସତ୍, ଚିତ୍ ଓ ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ ମୁଁ କୌଣସି ତାରତମ୍ୟ ଦେଖିପାରେ ନାହିଁ। ଆପଣାର ମନକୁ ପୋଥି ଓ ପୋଥିସୂତ୍ରର ପ୍ରଲୋଭନ ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏତ କେହି ଏ ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତି କରିପାରେ। କିନ୍ତୁ ଏହି ତିନୋଟି ଭିତରୁ କୌଣସି ଗୋଟିକୁ ନିଜ ଜୀବନର 'ଚରମ' କରି ଗ୍ରହଣ କରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଷ୍ଠାରେ ତାହାରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବାର ସାଧନା ଆରମ୍ଭ କଲେ ମାନସିକ ଦ୍ୱିଧାଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମେ ଅପସରିଯିବ। ମୋ' ଜୀବନର ନାନା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଅନୁଭୂତି ଭିତରେ ମୁଁ ସତ୍, ଚିତ୍ ଓ ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ କୌଣସି ତାରତମ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ। ଯେଉଁଠି ସତ୍ୟର ପ୍ରକାଶ, ସେଇଠାରେ ଚିତ୍ ଓ ଆନନ୍ଦର ପ୍ରକାଶ। ଫୁଲ ଏକ, ସେହି ଏକ ପରମପିତାର ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ। ସେହି ଫୁଲ ଭିତରେ ସତ୍ୟ, ଚେତନା ଓ ଆନନ୍ଦର ଅନୁପାତ ଠିକ୍ କରିବା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ। ମୁଁ ଭାବୁଚି, ନିଜ ଜୀବନର ସାଧନା ଦେଇ ଏହି ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନିଲେ ଏହି

ଜଗତର ଅନେକ ସନ୍ଦେହ ଓ ଦ୍ୱନ୍ଦ ଦୂର ହୋଇଯିବ। ଏହି ଜୀବନ ଓ ଏହି ଜଗତଭରି ସକଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଗୋଟିଏ ସମନ୍ୱିତ ସମଗ୍ର ଭିତରେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇପାରିବ।

୧୬.୦୨.୧୯୪୭

ଆଜି ଏହି ପବିତ୍ର ଦିବସଟିର ସୁଯୋଗ ନେଇ ମୁଁ ପୁଣିଥରେ ଆପଣା ଜୀବନର ଦେବତା ପାଖରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଉଚି। ଅତୀତରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଷୋଳ ତାରିଖ ମୋତେ ଏକ ମହତ୍ତର ଜୀବନର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲା। ଜଗତର ଆଭାସ ଓ ବାହ୍ୟାଚାରରୁ ମୋତେ–ଅନ୍ତର ଓ ଆତ୍ମା ଭିତରକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲା।

ସଂସାରକୁ ମୁଁ କଅଣ ଦେଇପାରିବି ? ମୁଁ ଏହି ସଂସାର ଭିତରର ଜଣେ ମଣିଷ, ତେବେ ସଂସାର ବାହାରେ କୌଣସି ଉପର ପାହାଚକୁ ଉଠିଯିବାର ଫମ୍ପା ଦମ୍ଭ କରୁଚି କାହିଁକି ? ମୁଁ ଅନେକ ଭୁଲ କରୁଚି, ଅନେକ ସମୟରେ ଉପଭୋଗ ଭିତରେ ବୁଡ଼ିରହୁଚି, ସଂସାରକୁ ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହିଁ। ଆଶା, ଦୁରାଶା ଓ ପାଇବା, ନେବାର ପ୍ରଲୋଭନ ଭିତରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଜୀବନର ଜ୍ୟୋତି ହରାଇ ବସୁଚି। ମୁଁ ଜଗତକୁ କ'ଣ ଦେଇପାରିବି ? ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ମୋର ମନ, ମୋର ଭାବନା ଓ ମୋର ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥରେ ପକାଇ ପାରି ନାହିଁ। ମୁଁ ଜଗତକୁ କ'ଣ ଦେଇପାରିବି ?

ନିତି ନିତି ସେଇ ପୁରାତନ ଲୋଭ, ମୋହ ଓ ମାୟା ମୋତେ ବାନ୍ଧି ରଖୁଚି, ମୋତେ ଦିନରାତି ଛଟପଟ କରୁଚି। ଜଳର ଗଭୀରକୁ ନ ଯାଇ ସୁଖଲୋଭୀ କୀଟ ପରି ମୁଁ ଜଳଧାରାର ପଙ୍କଭିତରେ ଲଟପଟ ହେଉଚି। ପାଇବାର ଦୁରାକାଂକ୍ଷା ମୋତେ ବଡ଼ ବିକଳ କରି ପକାଉଚି। ଯେତେବେଳେ କାହାକୁ ଖୋଜୁଚି, ସେତେବେଳେ କାତର କୋହରେ ମୁଁ ମୋର ଦୈନନ୍ଦିନ ଶାନ୍ତିକୁ ନାରଖାର କରିଦେଉଚି। ପୁଣି ତାହାର ସଙ୍ଗଲାଭ କଲାବେଳେ ତାକୁ ନିଜର ହାତମୁଠା ଭିତରେ ଚିପି ରଖିବାକୁ, ତାକୁ କେବଳ 'ମୋର' କରି ରଖିବାକୁ ଏକ ନିର୍ଲ୍ଲଜ ଅଭିମାନ ବି କରୁଚି। ମୁଁ ଜଗତକୁ କ'ଣ ଦେଇପାରିବି ?

ମୁଁ କ'ଣ ଏହି ଜଗତକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଭଲ ପାଇପାରିଚି ? ତେବେ ମଝିରେ ମଝିରେ ହରାଇ ବସିବାର ଦୁରନ୍ତ କଳ୍ପନାରେ ମୁଁ ନିଜ ମନକୁ ଏପରି ଶୋଚନୀୟ କରି ପକାଉଚି କାହିଁକି ? ସବୁ ପ୍ରେମର ଉତ୍ସ ଓ ସବୁ ବନ୍ଧନର ନିଦାନକୁ ମୁଁ କ'ଣ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିଲିଣି ? ତାହାରି ସ୍ନେହରେ ଆପଣାକୁ ଅନୁସିକ୍ତ କରି ରଖି ଜଗତର ରୂପଲୀଳା ଭିତରେ ସେହି ସ୍ନେହର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖିପାରିଲିଣି ? ତେବେ ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ଜଗତ ଓ ମଣିଷକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଚି କାହିଁକି ? କ୍ଷତି, ଗ୍ଲାନି ଓ ଅପମାନର ଦୁଃକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକରେ ମୁଁ ଘୃଣା ଓ ବିଦ୍ୱେଷରେ ଏଫରି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇପଡୁଚି କାହିଁକି ?

ମୁଁ ବଞ୍ଚିବି, ନିରାଶାବାଦ ମୋର ଧର୍ମ ନୁହେଁ। ମୁଁ ବଞ୍ଚିବି, ଆପଣା ବାଟରେ ଚାଲି ଶିଖିବି। ମୁଁ ଝୁଣ୍ଟି ପଡ଼ିବି, ତଳକୁ ଖସିବି, ସେଥିଲାଗି ମୋର ଭୟ ନାହିଁ। ମୁଁ ଭୁଲରୁ ଶିଖିବୀ, ଆହୁରି ଭୁଲକରି ଶିଖିବାଲାଗି ଆଗକୁ ଧାଇଁବି, ଆହୁରି ଗଭୀରକୁ ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି, ଏହା ହିଁ ମୋର ଜୀବନ। ମଣିଷ ଭିତରେ ଜଣେ ମଣିଷ ହୋଇ ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱକୀୟ ପଥରେ ଚାଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି। ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ଏଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଯିବି, ସେଦିନ ଝୁଣ୍ଟାପଡ଼ା, ଖଣ୍ଡିଆଖାବରା ଓ ରକ୍ତବୋଳା ଏକ ବିଜୟୀ ଜୀବନର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ଆନନ୍ଦମୟ ସ୍ମୃତିଟିକକ ମୁଁ ଜଗତ ଦୁଆରେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲିଯିବି।

୧୫.୦୮.୧୯୪୭

ମୁଁ କଣ କରିବି ?

ମୋର ବିଶ୍ୱାସ :

(୧) ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ମହତ। ସେଇଥିଲାଗି କାମ କରିବାକୁ ମୁଁ ଦୁନିଆକୁ ଆସିଚି। ଯେତେ ବିପଦ ଆସିବ, ସେସବୁ କେବଳ ମୋ' ଶକ୍ତିର ପରୀକ୍ଷା। ମୁଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକଲାଗି ସୁଦ୍ଧା ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଭୁଲିବି ନାହିଁ।

(୨) ଉପଭୋଗ ଜୀବନ ନୁହେଁ। ସଂଗ୍ରାମ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନ ରହିଚି। ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ନୂଆ ନୂଆ ଅଭିଜ୍ଞତା ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି। ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁଠି ଯେତେ ସତ୍ୟ ଲୁଚିରହିଚି, ସେସବୁର ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି ମୁଁ ସତତ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ରହିଥିବି।

(୩) ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ମହାନ୍। ବିପଦ ବା ପ୍ରତିକୂଳ ଅବସ୍ଥା ଯେତେବେଳେ ଆସି ମୋତେ ଭୁଲରେ ପକାଇଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ, ମୋ' ଲକ୍ଷ୍ୟଉପରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ସେତେବେଳେ ମୋତେ ପର୍ବତପରି ବଳ ଦେବ।

(୪) ସଂସାରରେ ସବୁ ଜାଗାରେ ମୁଁ ଭଲ ଜିନିଷତକ ଗ୍ରହଣ କରିବି। ବାହ୍ୟ ଆବରଣରେ ନ ଭୁଲି ତା'ଭିତରେ ଥିବା ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବି । ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଯେକୌଣସି କଠିନ ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡାଇବାକୁ ପଛେଇବି ନାହିଁ।

(୫) ହଠାତ୍ କୌଣସି କଥାରେ ଭାସି ଯିବି ନାହିଁ। ନିଜର ବିଚାର ଓ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଦେବତା। ବିବେକର ଆହ୍ୱାନ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଗୁରୁ।

(୬) କାହାର ଶିକାର ବା ହାତବାରିସି ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇପାରିବା ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ।

(୭) ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଦୃଷ୍ଟିରୁ ସହାୟହୀନ କରି

ରଖାଯାଇଚି, ମୁଁ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ ଜାଣେ ନାହିଁ। ସେଥିପାଇଁ ଜଗତର ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଓ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଚି।

(୮) ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନିବା ଯଦି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ହୋଇଥାଏ, ତା'ହେଲେ ମୁଁ ହିନ୍ଦୁ। ଯେକୌଣସି ଧର୍ମରେ ଯଦି ଏହି ମହାନ୍ ନୀତି ପ୍ରଧାନ ପ୍ରେରଣା ହୋଇ ରହିଥାଏ, ତା'ହେଲେ ମୁଁ ସେହି ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ। ତାହା ନ ହେଲେ ମୁଁ ଜଣେ ଜାଗ୍ରତ ମନୁଷ୍ୟ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଣକୁ ମୁଁ ଜାଗ୍ରତ ଓ ଚଞ୍ଚଳ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ।

(୯) ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷଭିତରେ ହିମାଳୟ ପରି ଶକ୍ତି ରହିଚି। ସେହି ଶକ୍ତି ଅନେକ ସମୟରେ ହୁଏତ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବାର ବାଟ ପାଉ ନାହିଁ। ଯେକୌଣସି ମଣିଷକୁ ମୁଁ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବି। ଯେଉଁଠି ନାନା ଦାରୁଣ ଚାପରେ ମଣିଷର ମଣିଷପଣିଆ ମରିଯାଇଚି, ସେଠାରେ ବିକାଶଲାଗି ଅନୁକୂଳ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ। ଅପମାନିତ ମଣିଷକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ କରିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ବିପ୍ଳବ ହେବ, ସେହି ବିପ୍ଳବରେ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଜୀବନ ଦେବାରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ। ମଣିଷକୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଛୋଟ ମନେକରିବି ନାହିଁ।

(୧୦) ଦୁନିଆଠାରୁ ଶିଖିବା ଓ ଦୁନିଆକୁ ଶିଖାଇବା – ଏ ଦୁଇଟି ମୋର ନିୟମ। ଗାଆଁର ଅନ୍ଧ ଓ ବଞ୍ଚିତ ମଣିଷକୁ ନୂଆ ଯୁଗର କଥା ଶୁଣାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତା'ଠାରୁ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ଶିଖିବାର ମଧ ରହିଚି।

(୧୧) ମୋ' ଦେଶକୁ ସକଳପ୍ରକାର ଜଞ୍ଜିରରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ମୋର ପ୍ରଥମ କାମ। ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦେଶକୁ ଗୋଲାମ କରିବା ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ। ନିଜେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିବାଲାଗି ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବି।

ମୋର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ :

ପ୍ରାର୍ଥନା–ନିଜ ଜୀବନକୁ ଏକ ମହାନ୍ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ରଖିବାର ସଂକଳ୍ପ କରିବା ଛଡ଼ା ମୁଁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ଜାଣେନା। ଯେଉଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ମୋତେ ଭୀରୁ ଓ ପରନିର୍ଭରଶୀଳ କରିଦିଏ, ସେହି ପ୍ରାର୍ଥନା ମୁଁ ଜାଣେନା। ମୁଁ ଶକ୍ତିମାନ୍ ହେବି। ହସିହସି ବିପଦକୁ ବରଣ କରିବି। ବିନା ସଙ୍କୋଚରେ ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡାଇବି! ଭୁଲରୁ ମଧ ଶିଖିବି। କାହାରିକୁ ଘୃଣା ନ କରି ସମସ୍ତଙ୍କର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ମୁଁ ସଂଗ୍ରାମ କରିବି। ଏହା ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା।

ସଂସାର ପାଇଁ କାମ କରିବି, ମାତ୍ର ସଂସାର ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହିବି ନାହିଁ। ସ୍ୱାର୍ଥ, ସମ୍ପଦ ଓ ସଂସାରର ବନ୍ଧନରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଜଣେ ବିନୀତ ସେବକ ହେବାଲାଗି ମୁଁ ହୃଦୟକୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେବି।

ସକାଳେ ମୁଁ ଉଠିବି ମଣିଷର ସେବା ପାଇଁ। ରାତ୍ରିରେ ବିଶ୍ରାମ କରିବି, ପୁଣି ସେବା କରିବାକୁ ଉତ୍ସାହ ପାଇବା ପାଇଁ। ମଣିଷର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଲଢ଼ିବାରେ ହିଁ ମୋ' ଜୀବନର ସାର୍ଥକତା ରହିଚି।

ବଡ଼ ବଡ଼ ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର ଉପଦେଶ ମୋତେ ବଳୀୟାନ୍ କରିବ। ସେମାନେ ଯେଉଁ କଷ୍ଟସବୁ ସହ୍ୟ କରିଚନ୍ତି, ସେସବୁର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମୋ'ଭିତରେ ନୂଆ ଉତ୍ସାହ ଓ ସାହସ ଦେବ।

କାମ ସହିତ ଯେଉଁ ଧର୍ମର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ତାହାକୁ ମୁଁ ଧର୍ମ ବୋଲି କହିବି ନାହିଁ। ସେପରି ଧର୍ମର ମୋହଜାଲରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ସର୍ବଦା ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବି।

ପ୍ରତିଦିନ କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକାକୀ ବସି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଓଜନ କରି ଦେଖିବି (କେତେ ପାଉଣ୍ଡ ବୋଲି ନୁହେଁ)। ଭୁଲପାଇଁ ଅନୁତାପ କରିବି, ମାତ୍ର କାତର ହୋଇପଡ଼ିବି ନାହିଁ। ମୋର ସଫଳତା ମୋତେ ଆହୁରି ଭଲକାମ କରିବାଲାଗି ଉତ୍ସାହ ଦେବ। ଭୁଲରୁ ଭୁଲକୁ ଜୟ କରିବାର ଶକ୍ତି ମୁଁ ଅର୍ଜନ କରି ଶିଖିବି। ଶାନ୍ତ ଓ ନୀରବ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ହୃଦୟ ଭିତରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଆସେ, ତାହା ହେଉଚି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାର୍ଥନା।

ଖାଦ୍ୟ-ଖାଇବାପାଇଁ ମୁଁ ବଞ୍ଚେ ନାହିଁ, ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଖାଉଚି। ଦୁନିଆର କାମରେ ଲାଗିବାକୁ ମୋତେ ଜୀବନଧାରଣ କରିବାକୁ ହେବ। ଯେତେବେଳେ ଯାହା ମିଳିବ, ମୁଁ ତାହାକୁ ଆନନ୍ଦରେ ଖାଇବି। ଖାଇବା ବିଷୟରେ ମୋର କୌଣସି ଲାଳସା ରହିବ ନାହିଁ। ମୁଁ ଶାନ୍ତ ଓ ସ୍ଥିରଭାବରେ ଖାଇବି। ଖାଇବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ମନଭିତରେ ଅନୁକୂଳ ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିବି।

ଆନନ୍ଦ-ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ପାଇଁ ଯଦି ମୁଁ ଦୁନିଆସାରା ଖୋଜିବୁଲେ, ତେବେ ଆନନ୍ଦର ମୋହରେ ମୁଁ ବାଟବଣା ହୋଇଯିବି। ତଥାପି ଶାନ୍ତି ପାଇବି ନାହିଁ। ମୁଁ ସର୍ବଦା ନିଜକୁ ମୋ'ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନରେ ନିଯୁକ୍ତ କରି ରଖିବି। କର୍ମଜନିତ ସେହି ଆନନ୍ଦ ହେଉଚି ମୋର ପ୍ରକୃତ ଆନନ୍ଦ। ପାଇବାର କୌଣସି ଆଶା ନରଖି ସେବା କରିବାରେ ଯେଉଁ ଐଶ୍ୱରିକ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ, ସେହି ଆନନ୍ଦକୁ ବୁଝି ପାରିବାଲାଗି ମୁଁ ନିଜକୁ ଯୋଗ୍ୟ କରିବି। ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକୃତ ଜୀବନର ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ, ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ପଛରେ ପ୍ରକୃତିର ଉଦାର ଆନନ୍ଦର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଚି, ମୁଁ ନିଜକୁ ସେହିପରି ଆନନ୍ଦରେ ଭସାଇଦେବି। ଅନ୍ୟସବୁ ଆନନ୍ଦ ଆନନ୍ଦ ନୁହେଁ। ଦୁନିଆର ମଣିଷ ପାଇଁ ସେସବୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସତର୍କଖମ୍ବ।

ପଢ଼ାପଢ଼ି-ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଖଣ୍ଡେ ଲେଖାଏଁ ବହି ପଢ଼ିବି। ପ୍ରତିମାସରେ ଅନ୍ତତଃ ଖଣ୍ଡେ ଉପାଦେୟ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିବି। ତା'ର ଟୀକା ଲେଖିବି। ସେସବୁ ବିଷୟରେ ମୋର

ମତାମତ ଲେଖିରଖିବି । ତା'ପରେ ନିଜେ ସେହି ବିଷୟରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଭାବିବି । ତା'ପରେ ଯେଉଁ ସତ୍ୟ ପାଇବି, ତାହାକୁ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ନିଜର କରି ରଖିବି ।

ପ୍ରତିଦିନର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଓ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖିରଖିବି । ସଂସାରରୁ ମୁଁ କି ନୂଆ କଥା ଶିଖିଲି ବାକି ନୂଆ ତଥ୍ୟ ଜାଣିଲି ଓ ମୋ'ର ଲକ୍ଷ୍ୟଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେସବୁର କେତେଦୂର ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଚି, ସେଥିରେ ଏହିସବୁ କଥା ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ ।

ଯାହାଠାରେ ଯେଉଁ ବିଶେଷ ଗୁଣ ଦେଖିବି, ତାହାକୁ ଶିଖିବି । ସବୁଦିନେ ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ିବି । ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ସୂତା କାଟିବି । ଯେଉଁଠାରେ ମୋ'ର ଜୀବନଲାଗି କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିପାରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣିବି, ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କରିବି ନାହିଁ ।

୧୬.୧୧.୧୯୪୮

ହୃଦୟର ବିରାଟ ପ୍ରାନ୍ତରକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଆଜି ମୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟକୁ ଅଭିନନ୍ଦନ କରି ଆଣିଲି । ଶିଶିର ପବନର ଖୋଲାପଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଏକା ଠିଆ ହୋଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପୂର୍ବମେଘର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରେଖାଟିକୁ ନିକୁଟି ଦେଖୁଥିଲି, ଶୀତଳ କିରଣର କନକପାତ୍ର ନେଇ ସେ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ମୋର ଶୂନ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଲା । ମୁଁ ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଲାଗି ବଞ୍ଚିଚି, ସବୁ ରାତ୍ରି ଓ ସବୁ ରୋଦନର ଅଶାନ୍ତି ଭୁଲି ମୁଁ ନିତି ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଉଦିତ ହୋଇ ଚାଲିଚି;– ଠିକ୍ ଏଇ ସୂର୍ଯ୍ୟପରି, ସବୁରି ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ରକ୍ତରେଖା ଆଙ୍କିଦେଇ, ଜୀବନର ପୃଷ୍ଠା ଉପରେ ନବୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅକ୍ଷର ଲେଖି ଲେଖି ।

ଆଜି ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖ, ମୋର ଆରାଧନାର ଦିନ, ଜୀବନ ସଂକଳ୍ପର ପୁଣ୍ୟବାସର । ତାହାକୁ ହିଁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ମୁଁ ଅନେକ ବୁଲିଲିଣି, ବୁଲୁଥିବି । ସେଥିରେ ମୋର ଆଦୌ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସଦାସର୍ବଦା ମୁଁ ତାହାରି ପରିଧି ଖୋଳି ଜୀବନକୁ ବୃହତ୍ତର ଓ ଅଭିଜ୍ଞାନୀ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବି । ମୋ' ଲାଗି ଏହି ଷୋଳ ତାରିଖର ଦୁଇଟା ରୂପ । ଜଗତର କଳା ଧଳା, ଆଲୁଅ ଅନ୍ଧାର, ଶିବ ଓ ରୁଦ୍ର ପରି ସେ ମୋ' ଆଗରେ ଦୁଇଟା ପରିଚୟ ରଖିଯାଇଚି । ତା'ର ପ୍ରଥମ ରୂପଟା ତାରା ପରି, ସମସ୍ତ ଚକ୍ଷୁକୁ ଏକାଗ୍ର କରି ଉପରକୁ କେବଳ ଆକର୍ଷି ନେଇଯାଏ, ତାହାରି ପ୍ରଶାନ୍ତ ଗର୍ଭରେ ଜଳିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣାର ସ୍ଥାନ ବାଛିନିଏ । ଆଉ ଗୋଟାଏ ହେଉଚି ତା'ର ଦୁର୍ବାସା ଦୁରାଶାର ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ରୂପ । ଅଭିଶାପର ଆଘାତ ଦେଇ ମୋତେ ସେ ଶକ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହେ । ଅନେକ ସ୍ୱପ୍ନର ସାଥୀ କରି ଯାହାକୁ ଅତି ନିକଟରେ ଦେଖିଥିଲି, ସେ ଆଜି ସତେ ଅବା ଅନ୍ଧାର ରାତିର ଅମୁହାଁ ଗୁମ୍ଫାରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଲା । ତାହାରି ଅଭିଶାପ ଆଶୀର୍ବାଦ ହୋଇ ଯେପରି

ମୋତେ ନିତି ନିତି ସିଦ୍ଧ କରୁଚି। ଜୀବନର ଏହି ମୁଦାଗୁହା ଭାଙ୍ଗି ମୁଁ ବାଟ ଫିଟାଇବି, ଶରୀର, ମନ ଓ ଆତ୍ମା ଲାଗି ମୁଁ ଖୋଲା ଆକାଶର ରଚନା କରିବି। ଶକୁନି ପରି ସବୁରି ସାର ନେଇ ଆଜି ମୁଁ ତିଆରି ହେଉଚି ଦୁଃଖ ଓ ଦୁର୍ଯୋଗର ଦୁର୍ଯୋଧନ-ବୁକୁ ଫଟାଇ ଅଭିଶପ୍ତ ମେଦିନୀର ବକ୍ଷତଳ ଶାନ୍ତ କରିବି ବୋଲି। ସବୁରି ଆତୁର କ୍ରନ୍ଦନକୁ ବିକାଶର ବିପାଶାରେ ପରିଣତ କରିବି ବୋଲି। ଖାଲି ସ୍ୱପ୍ନରେ ଭସାଉ ନାହିଁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ଏହି ଷୋଳ ତାରିଖ ଆପଣାର ନୀରବ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ମୋର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଲାଗି ଦୀପ୍ତ ଓ ଦୁର୍ଦ୍ଦମ କରିଦେଇ ଯାଉଚି।

ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଆଜି ପିଲାଟିପରି ମୋ' ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର Impression ମୋତେ କହିଦେଲେ। ନୂଆ ନୂଆ କୁଆଡ଼େ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଗୁଣ୍ଡା ପରି ମନେ ହେଉଥିଲି, ଏବେ କୁଆଡ଼େ ଭାରି ସରଳ ପରି ଲାଗୁଚି। ମୁଁ ଜାଣେନା, ମୋ' ଭିତରେ ପ୍ରକୃତରେ କଣ ଦେଖି ସେ ମୋତେ ଏପରି ଧାର୍ମିକ ଓ ନିରାମିଷ ବୋଲି ଠଉରାଇ ନେଇଚନ୍ତି। ଏ ପାଖ ବା ସେପାଖ, କୌଣସିଟା ହିଁ ଠିକ୍ ନୁହେଁ। ରାସ୍ତାର ମରମ ବଳଦର କାନ୍ଧ ଜାଣେ। ଅବସର ପାଇଲେ ଯିଏ ଖାଲି ମତାମତରେ ପାଞ୍ଚଣ ପିଟିଦେଇ ଯାଉଚି, ସିଏ କାହୁଁ ଜାଣିବ ମୋ' ଗହନର ସେହି ବିଦ୍ରୋହୀ ପ୍ରବୀଣ ମନଟାର କଥା ? ଖାବରାଖଣ୍ଡିଆ-କ୍ଳିଷ୍ଟକର୍ମଠ ଜୀବନର ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ନେଇ ମୁଁ ହେଉଚି ଏକ ସମଗ୍ର ପ୍ରାଣୀ। ମୁଁ ଗୁଣ୍ଡା ନୁହେଁ କି ଜ୍ୟାମିତିରେଖା ପରି ସରଳ Short cut ବି ନୁହେଁ। I am a great experimenter, *the 'I' Brand Robinson Crusoe.*

୧୬.୦୪.୧୯୪୯

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖ ମୋତେ ଆଜିଯାଏ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚି। ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖାଇଚି ସେଇ। ଏହି ଦିନଟିକୁ ମଧ୍ୟ ମଣି କରି ଧରି ନ ଥିଲେ ହୁଏତ ଲକ୍ଷ କୁଟାପରି ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ି ବିଛୁରି ଯାଇଥାନ୍ତି। ଜୀବନରେ ଅନେକ ଘାତପ୍ରତିଘାତ ପାଇଚି, ଅନେକବାର ନାନା ଆକର୍ଷଣ ମୋତେ ହଠାତ୍ ଆମୋଦର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ଡାକିଚି, କିନ୍ତୁ ସକଳ ସ୍ଖଳନ ଓ ଭୂପତନ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ତଥାପି ବଞ୍ଚିରହିଚି।

ଆଜି ଜାଣି ପାରୁଚି ମନ ନ ମାନୁଥିବା ଏହି ସ୍ଥାନଟାରେ ରହି କିପରି ସମସ୍ତ ଅନ୍ତରଟା ଦିନକୁ ଦିନ ବିରକ୍ତ ଓ ବିଷାକ୍ତ ହୋଇ ଉଠୁଚି। ବ୍ୟସ୍ତ ମନର ଆଖିରେ ଏହି ସ୍ଥାନର କେବଳ ମଇଳା ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ବଡ଼ କରି ଦେଖାଯାଉଚି। ବିଦ୍ରୋହୀ ବିବେକ କହି ଉଠୁଚି, ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଚରଣ ଧୂଳି ଦିଆ ଏହି ତୀର୍ଥରେ ମୁଁ ଏସବୁ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ପ୍ରବଞ୍ଚନା କଦାପି ସହି ପାରିବି ନାହିଁ।

୧୬.୦୫.୧୯୪୯

ବାଲୁଗାଁ, ସାଲେପୁର, ନାନପୁର, ଲଳିତଗିରି ଓ ରତ୍ନଗିରି ବୁଲି ଆଜି ଖଣ୍ଡସାହୀରେ ବରଷର ଏହି ପବିତ୍ର ଦିନଟା କଟାଇ ଦେଉଚି।

ମୋ' ଆଖିର ସ୍ମୃତି ଆଲୋକରେ ମୁଁ ଆଜି ଦିନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଲ୍ଲବକୁ ଭରାଇ ଦେଇଚି। ନାଳ,-ନାଳ ସେ ପାଖରେ ନଈ,- ଏମିତି କେତେଦୂର ଯାଏ ମୁଁ ଆପଣାର କିରଣ କାଠିଟାକୁ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ସାତବରଷ ତଳୁ ବନ୍ଧୁକୁ ମୋର ପାଖକୁ ଟାଣିଆଣିଚି।

ଗତ ସାତ ବରଷର ଜୀବନପଥ ଜଳଜଳ ଦେଖାଯାଉଚି। ରାସ୍ତାର ଦୁଇକଡ଼ରେ ପଡ଼ିଥିବା ପୋଡ଼ା କୋଇଲାର ମଲା କୁଢ଼ ଦେଖି ଜୀବନଯାନର କୀର୍ତ୍ତି ମାପିବସିବା ମୋର ଆଚାର ନୁହେଁ। ସାତ ବରଷର ନାନା ପବନରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଜୁଆଇ ଆସିଚି। ମୁଁ ଅଧିକ ସାଧନାଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଚି।

ବରଷ ବରଷର ଏହି ଯୋଗ୍ୟ ହେବାର ସାଧନା ଭିତରେ ଶତ୍ରୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଆଘାତ ଦେଇ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଆସିଚି, ମୋର ମୁହଁରେ କଳା ବୋଳି ଦେଇ ସିଏ ମୋତେ କଲ୍ୟାଣର ଆଶାୟୀ ହେବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଚି। ତେଣୁ ତାହାରି ଆଘାତର ଲଜ୍ଜାରେ ଚେଇଁଉଠି ମୁଁ ଆଜି ହଠାତ୍ ଆପଣା ଜୀବନର ସିଂହାବଲୋକନ କରିବାର ସାହସ ନେଇ ବାହାରିଚି। ଏହି ସାହାସ ହିଁ ମୋର ସହଚର, କଳାମେଘର ବିଜୁଳୀ-ହସରେ ହିଁ ସିଏ ସାଥୀ ପାଇ ସଚେତ ହୋଇଉଠେ।

ମେ' ମାସ ଷୋଳ ତାରିଖ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ପୁଣି ଥରେ ଅନ୍ତରର ନିତି ଜଣାଇ ଯାଉଚି। ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ବୁଲୁଚି। ସେହି ବତୀଖୁମ୍ବର ଚାରିପାଖରେ ଜୀବନ ସରୋବରରେ ମୋର ମରାଳ-ପ୍ରତରଣ ଚାଲିଚି।

୧୬.୦୭.୧୯୪୯

ଅନେକ ଅବସର ପରେ ଆଜି ମୁଁ ପୁଣି ଆସିଚି ଏହି ତୀର୍ଥଲିପି ଲେଖିଯିବାକୁ। ଏହା ଭିତରେ ମୁଁ ହୁଏତ ଅନେକ କାମ ଓ ଅନେକ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଫାଙ୍କି ଦେଇଚି, ଅନେକ ମନ୍ତ୍ର ଭୁଲିଯାଇଚି, ଅନେକ ବାଟରୁ ସ୍ଖଳିତ ହୋଇଚି, କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମନଟାକୁ ତ କେତେବେଳେ ହେଲେ ଅବସର ମିଳିନାହିଁ। କେତେଆଡ଼ର କେତେ କଳ୍ପନା, କେତେ ସମ୍ଭାବନାର କେତେ ସୃଷ୍ଟି ମନଟାକୁ ଉଜ୍ଜୀବିତ କରି ରଖିଚି ! ଗତ ଛୁଟିରେ ବୁଲି ବୁଲି ମୁଁ ନାନା ଜାଗାକୁ ଯାଇଚି, ନାନା ମଣିଷ ଦେଖିଚି, ନାନା ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଚି; ସକ୍ରିୟ ସହୋଦର ପରି ମୋର ମନ ମଧ୍ୟ ସବୁଥିରେ ଭାଗ ନେଇଚି। ଯେଉଁଠି ଯେତେ ଯାହା ଅନୁଭବ କରିଚି, ସବୁଠିଁ ମୋର ମନ ଗଭୀରତର ସ୍ତରକୁ ଯାଇ ଆପଣାର ତଥା

ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ୱ ଖୋଜିବୁଲୁଚି। ଅନେକ ସମୟରେ ହୁଏତ ଉତ୍‌କ୍ଷିପ୍ତ ଓ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଚି, କିନ୍ତୁ ଏଇଟା ପ୍ରଧାନତଃ କେବଳ ସେହି ଅନ୍ୱେଷଣପ୍ରବଣ ଉତ୍‌କର୍ଣ୍ଣ ମନଟାର ଉତ୍‌କ୍ଷିପ୍ତତା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ବେଳେବେଳେ ମୁଣ୍ଡ ଗରମ ହୋଇଯାଇଚି, ବିଫଳ ମନ ସରମ ମାନି ବିରାମ ନେବାକୁ ଲୋଭ କରିଚି। କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେଇ ମନଭିତରୁ ହିଁ କାହାର ଉଲ୍ଲୋଳ ଶୀତଳ ତରଙ୍ଗସ୍ପର୍ଶରେ ମୁଁ ପୁଣି ଏକ ଜୀବନ୍ତ କିଶୋରପରି ଜୀଇଉଠିଚି। ଯିବାକୁ ହିଁ ହେବ, ଜିଜ୍ଞାସାର ଆଘାତ ହାଣି ସମସ୍ତ ଅଜ୍ଞତାକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେବାକୁ ହେବ। ଏହାହିଁ ଯେପରି ପରମ ସନ୍ତୋଷ !

ଶ୍ରାବଣ ରଜନୀର ଏହି ବର୍ଷାମୁଖର ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଷୋଳ ତାରିଖର ସ୍ମୃତି ମୋର ସମଗ୍ର ମନକୁ ଆବୋରି ରଖିଚି। ଶତ ଦୁରାଶାର ଆଶ୍ରୟଥଳ, ଶତ ଚ୍ୟୁତିର ଏକମାତ୍ର ଉତ୍ସାହିତ ଆହ୍ୱାନ ସେଇ ଷୋଳ ତାରିଖ ମୋତେ ଚିରକିଶୋର କରି ରଖୁ, ଏହାହିଁ ଜଗଦୀଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା। ଅସରନ୍ତ ବାଟର ନାନା ଅମାପ ସମସ୍ୟାରେ ପୃଥିବୀ ବୁଢ଼ା ହେବାକୁ ବସିଲାଣି, ଜୀବନ ଓ ଭୁବନର ସହସ୍ର ବିଫଳତା ମଣିଷକୁ ସଂଶୟବାଦୀ କରି ସାରିଲାଣି । ସେହି ଯୁଗରେ ମୋ' ଷୋଳତାରିଖର ପ୍ରେରଣା ମଣିଷକୁ ଅନ୍ତର ସହିତ ଭଲ ପାଇବାର ମହାମନ୍ତ୍ର ଦେଇ ମୋତେ ଯୁଗ ଯୁଗ ଜୀଆଇ ରଖିବାର ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇଚି। ମୁଁ ଦବି ଯିବିନାହିଁ, ମୁଁ ହଟିବି ନାହିଁ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ପତାକା-ଅବତରଣ ଦେଖି ମଧ ମୁଁ ଆପଣାର ପତାକାଟିକୁ କଦାପି ନୁଆଁଇ ଦେବିନାହିଁ। ଏହି ମଣିଷ ଭିତରେ ଦେବତ୍ୱ ରହିଚି, ଶେଷରେ ତାହାରି ହିଁ ବିଜୟ ହେବ। ମୁଁ ସେହି ଦେବତ୍ୱକୁ ଚିହ୍ନିବି, ତାହାରି ପରିପୂରକ ହେବାଲାଗି ଶକ୍ତ ସୈନିକ ହୋଇ ବାହାରିବି। ଚରମ ମଙ୍ଗଳର ଇଚ୍ଛାପୂରଣ ଲାଗି ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦେବି। ସାତବର୍ଷ ତଳର ଗୋଟାଏ ଷୋଳତାରିଖ ମୋତେ ଠିକ୍ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଯାଇଚି। ସେଦିନର ସେହି କୈଶୋର-ମନର ମହାଶିକ୍ଷା ମୋତେ ଚିରକିଶୋର କରି ରଖିଥାଉ। ଏତିକି ଆଜିକାର ପ୍ରାର୍ଥନା।

୧୬.୦୮.୧୯୪୯

ପ୍ରଥମ ରାତ୍ରିର ଏହି ଭୋଦୁଅଧାରା ଦିନମାନର ସମସ୍ତ ଅଶ୍ରୁଧାରକୁ କେଉଁ ପ୍ଲାବନସମୁଦ୍ରର ଅତି ବିସ୍ତାର ଭିତରକୁ ନେଇଚାଲିଚି। ଅଭିମାନୀ ଅନ୍ତଃକରଣର ଆବଦ୍ଧ ଆବେଗଜଳାଶୟଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି କାହାର ପରିପୂରକ ରୂପେ ଆଜି ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ଉଠିଚନ୍ତି। ମନ ଉପରେ ଶତ ପଥରର ବୋଝ ଲଦି ଆଜି ସାରା ଦି'ପହରଟା କଟିଯାଇଚି। ସେତେବେଳେ ମୋତେ କିଛି ଭଲ ଲାଗିନି, ସବୁବେଳେ ଯେପରି କେଉଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ ପଥ ମନଟାକୁ ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରର ନିବିଷ୍ଟତା ଭିତରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଟାଣିନେଇ ଯାଇଚି। ଶୋକାର୍ତ୍ତ ଅଙ୍ଗବଳ ମଣିଷପରି କେବଳ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ମନରେ ମୁଁ ସମସ୍ତ ଦିନ କଟାଇ ଦେଇଚି।

ବୃଷ୍ଟିମାତ୍ରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାରିଆଡ଼େ କମ୍ପୁଚି। କଣା ଛପରର ପନ୍ଦରଟା ବାଟ ଦେଇ ବୃଷ୍ଟି ମୋ' ଘରଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ଲାବନ ଜଗାଇ ଦେଇଚି। ମେଘ ଗର୍ଜନର ଶବ୍ଦ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ପଶି ଯେପରି ମୋର ଭେଦବନ୍ଧ ସମସ୍ତ ହିଡ଼ହୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଚି। ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇଚି, ବିଶ୍ୱତାନରେ ଆପଣାର ତାନଟି ମିଳାଇ ମୁଁ ପୁଣି ବିସ୍ମୃତିଭିତରେ ବଞ୍ଚିଉଠିଚି। ବରଷାର ଶବ୍ଦ ଓ ତୋଡ଼ ବିରାଟ ବିଶ୍ୱର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସର୍ବଗ୍ରାହିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଆଜି ସଚେତ କରିଦେଇଚି।

ଆଜି ଷୋଳ ତାରିଖ। ଜନ୍ମାଷ୍ଟମୀର ଏହି ବରଷାରାତି ମୋର ସେହି ନୂତନ ଜନ୍ମର ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ମୋତେ ଭଲକରି ମନେ ପକାଇଦେଇ ଯାଉଚି। ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଅତୀତକୁ ନେଇ ମୁଁ ନଈସୁଅ ପରି ବଞ୍ଚି ଉଠିଚି, ଦୁଇକୂଳର ସବୁ କୀର୍ତ୍ତି ଅପକୀର୍ତ୍ତି ନେଇ ଆଜି ମୋର ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣ ଭରି ଉଠୁଚି।

୧୬.୦୯.୧୯୪୯

ଆଜିଦିନଟି ବନ୍ଧୁର ସ୍ମୃତିଲାଗି ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ। କେତେଥର ହରାଇ ମୁଁ କେତେଥର ପାଉଚି, ତଥାପି ପାଇବା ଉପରେ ହିଁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିବଢ଼ି ଯାଉଚି। ଜୀବନଟା କେବଳ ଏହି ଉଜ୍ଜାୟୀ ଗତିର ଅନବରତ ଯାତ୍ରା। ଆଗରେ ଗୋଟାଏ କଳ୍ପନାକୁ ଆଦର୍ଶ କରି ରଖି ତାହାରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆପଣାର ତନୁ, ମନ ଓ ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବା, ଏହାହିଁ ହେଉଚି ବଞ୍ଚିବାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୀକ୍ଷା। ଜୀବନଯାତ୍ରାରେ ହୁଏତ କୋଉଠି ହେଲେ ଶେଷ ନାହିଁ, ଆଦର୍ଶ ହେଉଚି କେବଳ ଦଉଡ଼ିବା ପଥିକର ମୃଗତୃଷ୍ଣା ପରି। ତଥାପି ଏହି ଦଉଡ଼ିବାରେ ହିଁ ଚିହ୍ନିଲା ମନଲାଗି ଚରମ ପ୍ରାପ୍ତିର ଆନନ୍ଦ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଚି। ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଭିତରେ ଅନନ୍ତ ଓ ଅକଳ୍ପର ସମାବେଶ କରି ଏହି ଧୂଳିର ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ଓ ମଧୁମୟ ହୋଇଚି।

ହରାଇ ଦେଇଥିବା ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଆଜି ବେଶ୍ ମନେପଡୁଚି। ପର୍ଯ୍ୟାୟଶେଷର ଅନ୍ଧାର ଅପେକ୍ଷା ରକ୍ତିମ ଅସ୍ତରାଗର ଜୀବନଛଟା ହିଁ ମୋତେ ଚିରଦିନ ଅଧିକ ଆକର୍ଷିତ କରି ରଖିଚି। ମୁଁ ହତାଶ ହେବି ନାହିଁ, ଅନାଗତ ବିଷୟରେ ନିରାଶ ହୋଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ବା ଧ୍ରୁବକୁ ହରାଇ ବସିବି ନାହିଁ। ଏହି ଧ୍ରୁବ ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଚିରନ୍ତନର ସ୍ୱାଦ ରହିଚି। ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାହାଚକୁ ଆସି ମୁଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବି।

ହଙ୍ଗେରୀ ଦେଶର ଅମର ଲେଖକ Madach Imreଙ୍କର Tragedy of Man ନାଟକଟି ଆଜି ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଚି। ସୃଷ୍ଟି ସକାଳର ଆଡାମ୍ ଓ ଈଭ୍ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ଗତି କ'ଣ ହେବ ସେକଥା ଦେଖିବାକୁ।

ବିଶ୍ୱଇତିହାସର ପର୍ଦ୍ଦା ଅନାବୃତ ହେଲା। ଇତିହାସ ଭରି ଖାଲି ସ୍ଖଳନ, ପତନ, ଶୋକ, ତାପ ଓ ବିଦଗ୍ଧ ଦହନରେ ମଣିଷର ଜୀବନ ବଡ଼ ଭୟଙ୍କର ହୋଇଉଠିଚି। ଜୀବନ ବିଧାତାର ବରପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଜନତା ଦ୍ରୋହୀ ବୋଲି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରୁଚି, ସେମାନଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁ ଭାବି ହତ୍ୟା କରୁଚି। ଜଗତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମେଧାବାନ୍ ଓ ମନିଷୀମାନଙ୍କୁ ଜବରଦସ୍ତି ଖୁଆଡ଼ ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଯାଉଚି ଓ ଖୁଆଡ଼ର ଦୁରାଗ୍ରହଗୁଡ଼ାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ବାଧ କରାଯାଉଚି। ଯନ୍ତ୍ରଯୁଗ ଓ ସମରାଭିଳାଷୀ ଡିକ୍ଟେଟରର କବଳରେ ପଡ଼ି ମଣିଷସମାଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସୃଜନଧର୍ମୀ ମନ ବଳି ପଡୁଚି। ଏହାହିଁ ହେଉଚି ଆମର ଇତିହାସ। ଯୁଗେଯୁଗେ ମଣିଷ ଅନ୍ଧପରି କେବଳ ଧାଇଁଚି, ବଳ ଥିବାଯାଏ ସେ ନୂଆ ନୂଆ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି କେବଳ ଦଉଡ଼ିଚି, କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇଚି। ତା'ର ଆପଣା ଅହଙ୍କାରର ପାପ ତା'ର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଉନ୍ମତ୍ତ କରି ପକାଇଚି, ତା'ର ପତନ ହିଁ ହୋଇଚି। ଏହିପରି ନାନା ଯୁଗର କଦର୍ଯ୍ୟ ପୁନରାବୃତ୍ତି ପରେ ସହସ୍ର ପାପ ଓ ହତ୍ୟାର ଅପରାଧୀ ରୂପେ ମଣିଷ ବଡ଼ ଦୂଷିତ ହୋଇପଡ଼ିଚି। ଆଡ଼ାମ୍ ଓ ଇଭ୍ ମଣିଷ-ଭବିଷ୍ୟତର ଏହି ଗତି ଅବଲୋକନ କରି ବଡ଼ ଭୟାର୍ତ୍ତ ହୋଇପଡିଲେ। ଜୀବନଟା ଯଦି ପରିଣାମରେ ଏତିକି ଭୟାବହ ହେବ, ତେବେ ଏହି ବନ୍ଧୁର ପଥକୁ ପହଁରିବାରେ ଆଉ କି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଲା ? ଏସବୁ ଦେଖି ଆଡାମ୍‌ର ବୈରାଗ୍ୟ ଆସିଲା, ଜୀବନଟା ତାକୁ କେବଳ ବ୍ୟର୍ଥପରି ମନେ ହେଲା। ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଆତ୍ମହତ୍ୟା। ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଯାଉଥିବା ପ୍ରଥମ ମଣିଷକୁ ଭଗବାନ ହାତ ଧରି ଅଟକାଇଲେ। ଜୀବନର ସକଳ ତିକ୍ତତା ଓ ବିଫଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେବ, ସବୁ ପରାଜୟ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଉପରେ ଏହି ବଞ୍ଚିବାର ଘୋଷଣାକୁ ହିଁ ବଳବତ୍ତର ରଖିବାକୁ ହେବ। ଏହାହିଁ ବିଧାତାର ସୃଷ୍ଟିସୂତ୍ର : Imreଙ୍କ ଭାଷାରେ Live, fight and hope against hope ! ଏହି ପିପାସା ହେଉଚି ଯଥାର୍ଥ ଜୀବନର ମଧୁ, ଯାତ୍ରା ହେଉଚି ଜୀବନର ଅନମନୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ।

୧୬.୧୧.୧୯୪୯

ଆଜି ଦିନଟି ବନ୍ଧୁ ନାମରେ ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ। ବନ୍ଧୁର ସେହି ସ୍ମୃତି ଏବେ କେବଳ ଏକ ଚମମାଂସ ଶରୀରର ଆବରଣ ଭିତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିନାହିଁ। ଜୀବନ ପ୍ରବେଶର ପ୍ରଥମ ଅଭିଜ୍ଞତାବେଳେ ମଣିଷ-ସାଥୀଠାରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ମହତୀପ୍ରଭା ଦେଖିଥିଲି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ଷୋଳତାରିଖ ହେଉଚି ମୋଲାଗି ତାହାରି ପ୍ରତୀକ। ମଣିଷର ମହାନ୍ ସାନିଧରେ ମୁଁ ନିତି ବଢୁଚି, ନୀତି ମୁଁ ନୂତନତର ଉତ୍ସାହରେ ଧରଣୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଚି। ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ଉତ୍ସମୂଳରେ ମଣିଷ-ବନ୍ଧୁର ଦାନ ଶଙ୍ଖ ଯେପରି ମୋର ଅଞ୍ଜଳିଆଡକୁ ନତମୁଖ ହୋଇଆସିଚି। ମୁଁ ଧନ୍ୟ ହୋଇଚି।

୧୬.୧୨.୧୯୪୯

ଆଜି ଦିନଟି ମଣିଷ- ସାନ୍ନିଧର ପୁଣ୍ୟସ୍ମୃତି ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ। ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁକୁ ପ୍ରତୀକ କରି ମୁଁ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱସଂସାରକୁ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ ରୂପେ ପାଇବାର ସାଧନା ଆରମ୍ଭ କରିଚି। ଏହି ସାଧନାର ଅନ୍ତନାହିଁ, ଏ ଜାଣିବାର ସୀମା ନାହିଁ। ମୁଁ ଯେତିକି ଯେତିକି ଗଭୀରକୁ ଯାଉଚି, ଦୃଷ୍ଟି ଓ ପରିଚୟର ପ୍ରାପ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର ଯେପରି ସେତିକି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଚି। ଜାଣେନା ସଭିଙ୍କୁ ସକଳ ରୂପରେ ଧରିରଖି ପାରିବାର ବିଶାଳ ଅନ୍ତର ମୁଁ କେବେ ଲାଭ କରିବି। ତଥାପି ବାରବାର ଅନୁଭବ କରୁଚି ଯେ ମୁଁ ସେଇ ବିଶାଳ ଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଚି। ଶୀତରାତ୍ରିର ହିମ ଅଶ୍ରୁ ପରି ସକଳ ବ୍ୟର୍ଥତାର ସମସ୍ତ ସଞ୍ଚୟ ସତେ ଅବା ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ସକାଳ ଲାଗି ଉତ୍ତିଷ୍ଠ ହୋଇ ରହିଚି, – ଶୂନ୍ୟଭିତରେ ଆପଣା ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଭେଦାଇ ମୋର ମନ ସତେ ଅବା କେଉଁ ବିଶାଳ ସୃଷ୍ଟିର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ପାଇଁ ବ୍ରତତୀ ହୋଇ ଧାଇଁଚି। ସେଇ ମେ ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖ ଆଜିକୁ ସାଢ଼େ ସାତବରଷ ହୋଇଗଲା, ତଥାପି କି ଅଭିନବ ତାହାର ଆକର୍ଷଣ, କି ବିଚିତ୍ର ତାହାର ପ୍ରକାଶ, କି ଶ୍ୱସ୍ତିକର ତାହାର ଅନୁଧାବନ। ମୁଁ କଳ୍ପନା ବି କରି ପାରେନାହିଁ ଯେ ସମସ୍ତ କାଳକୁ ଏକତ୍ର ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ଏକ କାଳାତୀତ ମାର୍ଗରେ ସବିଶ୍ୱାସ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିଦେବାର ତପସ୍ୟାଭିଳାଷ ମୋର ଏହି ଚିତ୍ତଭିତରେ ବରାବର ରହି ଆସିଚି। ନାନା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟସ୍ତତା ମଧ୍ୟରେ ସେହି ବିଶାଳ ଗୁହାର ମୁଖ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲେ ଏହି ଷୋଳ ତାରିଖର ମହାନ ସନ୍ଦେଶ ସତେ ଯେପରି ତାକୁ ପୁନର୍ବାର ଖୋଲି ଦେଇଯାଏ, ପୁଣି ମୁଁ ନବପ୍ରୟାସୀ ଓ ନବତପସ୍ୱୀ ରୂପରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ।

ଦିନେ ଦିନେ ଏଇ ଖାତାରେ ଲେଖି ବସିଲାବେଳକୁ ଭାବନା ସତେ ଅବା ବାଚାଳ ହୋଇ ଉଠେ, ଅଥଚ ଆଉ ଦିନେ ଦିନେ ଲେଖିବାଲାଗି ମୁଁ ଭିତରୁ ଲେଶମାତ୍ର ଉତ୍ସାହ ବି ପାଏନାହିଁ। ତଥାପି ଏକ ସ୍ୱତଃପ୍ରବୃତ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ହିସାବରେ ମୋତେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ। କାଲି କୌଣସି କାରଣରୁ ଲେଖିପାରିଲି ନାହିଁ ବୋଲି ଆଜି ଦୁଇଗୁଣ ପରିମାଣ କାଗଜ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ଶପଥ ଘେନି ବସିଚି। ଜାଣେନା ମନଟାକୁ ଏପରି ଜବରଦସ୍ତି ଯୋଚି ମୁଁ ଠିକ ବାଟରେ ଯାଇଚି କି ନାହିଁ। ଅନିଚ୍ଛୁକ ଅନ୍ତର ହୁଏତ ବାଧହୋଇ କେବଳ କର୍ମରକ୍ଷା ଲାଗି ହିଁ କିଛି ଲେଖି ଦେଇଚି। ଏହା ନିଶ୍ଚୟ କଥା ଯେ ଏହି ଖାତାରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ଆବୁରା ଯାବୁରା କଥା ଆସି ଜମା ହୋଇଯାଇଚି। ଜୀବନର ଅତିଥି ଦେବତା ପାଖରେ ମୁଁ ସେଥିଲାଗି କ୍ଷମା ମାଗିନେଉଚି। ଅନ୍ତରର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କୁସୁମଟିକୁ ଫୁଟାଇ ପାରିବି ବୋଲି କେତେ ଯତ୍ନ ଓ ମେହେନତର ଆପଣା ମାଟିକୁ ଚଷିବାକୁ ପଡୁଚି। ସେହି ଇପ୍ସିତ କୁସୁମଟିକୁ ଫୁଟାଇବାଲାଗି ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ହୁଏତ

କେବଳ ମରଣରେହିଁ ସଫଳ ହେବ, ମୋର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାର ଆକାଂକ୍ଷା ହୁଏତ ଆହୁରି ଅନେକଥର ଲାଗି ମୋତେ ଏହି ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ଶରୀର ମଧ୍ୟକୁ ଟାଣି ଆଣିବ। କିନ୍ତୁ ମୋର ଚିର-ତପସ୍ୱିନୀ ମନଟିକୁ ବି କଣ ସେ ସତରେ ବୁଝିବ ନାହିଁ? ମୁଁ ଯାହା ଦେଇଚି, ଭଲମନ୍ଦ ଓ ମାଟି ମୋତି କିଛି ନ ବିଚାରି କେବଳ ତାହାରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ଦେଇଚି, ତାହାରି ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବି ବୋଲି ମୁଁ ଏହିସବୁ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତି Experiment ଭିତରଦେଇ ଯାଉଚି। ସକଳ ଆବର୍ଜ୍ଜନା ଓ ଅନାବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟରୁ ମୋର ସମର୍ପଣବ୍ରତୀ ମନଟି ତାହାରି ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇ ପାରିଲେ ହିଁ ମୋର ସକଳ ସାଧନା ସଫଳହେବ, ନୂତନତର ସାଧନାରେ ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ ପୁଣି କର୍ମଠ ହୋଇଉଠିବ।

୧୬.୦୧.୧୯୫୦

ଷୋଳ ତାରିଖର ଆହ୍ୱାନବାଣୀ ପୁଣି ମୋ' କାନରେ ଆସି ବାଜିଚି। ମୁଁ କୂଳକୁ ଫେରିଆସୁଚି। ଏହିପରି ଫେରିଆସିବା ଦ୍ୱାରା ପୁରୁଣା କାରବାର ନୂଆ ହେଉଥାଏ।

ଆଜି ସକାଳେ କେଇଘଣ୍ଟା ଲାଗି ନୟନମନ ଖୋଲି ଯାଇଥିଲା। ଗତ ଅନେକଦିନ ହେଲା ମୁଁ ଆପଣାମଧ୍ୟରେ ଏତେ release କେବେ ଅନୁଭବ କରିନଥିଲି। ଆଖି ଯେଉଁଠି ପଡୁଥିଲା, ସେଠି ଆଲୋକର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥିଲା। ଅନ୍ତର ଯାହାକଥା ଭାବୁଥିଲା, ଯେପରି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ତାକୁ ଆପଣାମଧ୍ୟକୁ ଟାଣିଆଣି ପାରୁଥିଲା। ଜାଣେନା, ଉଦାର ଅନୁଭୂତିର ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ କେତେସମୟ ଯାଏ ରହିପାରିବ। ପୁଣି ନାନାପ୍ରକାର ଚିନ୍ତାସଙ୍ଘାତ ଦ୍ୱାରା ଶଙ୍କିତ ଓ ସଂଶୟଦଗ୍ଧ ମନଟା ହୁଏତ ବଡ଼ କ୍ଲିଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିବ। ଜାଣେନା, ପୁଣି କେବେ ଏପରି ଏକ ଉନ୍ମୋଚନର ଶୁଭବେଳା ଆସି ପହଞ୍ଚିବ। ଏହି ଚିତ୍ତ ବାର ବାର ଖସି ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହିପରି ଏକ ମଗ୍ନ ଜୀବନର ଆଶୀର୍ବାଦ ପାଇବାଲାଗି ନିଶି ଦିନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଆସୁଚି। ତଥାପି 'ତସ୍ୟାହଂ' କହିବାର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଏବେ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପାରିଲାନାହିଁ। ସୋଽହଂ ତ ଆହୁରି ଅନେକ ଦୂରର କଥା। ଅଥଚ ମନର ଏହିପରି ମଗ୍ନ ଅବସ୍ଥାମାନ ବାରବାର ଆସି ମୋତେ ଯେପରି ଅଧିକ ନିର୍ଭର ଦେଇଯାଉଚି ଯେ ନିରନ୍ତର ବ୍ୟାପ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସନ୍ନ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିପାରିବାର ଉପାୟ ନିଶ୍ଚୟ ରହିଚି। ହେ ମୋର ଅନ୍ତର-ଜଗତର ଅବଧାରକ, ତୁମ ଦାନର ଯୋଗ୍ୟ ହେବାଲାଗି ତୁମକୁ ମୁଁ ସମସ୍ତ ଚିତ୍ତର ପ୍ରଣତି ଜଣାଉଚି।

୧୬.୦୨.୧୯୫୦

ଆଶ୍ରମର ଧୂଳି ମାଡ଼ିବା ପ୍ରାୟ ଚାରିଦିନ ହୋଇଗଲା, ତଥାପି ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ରମକୁ ନିଜସ୍ୱ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ। ହୁଡ଼ା ମନଟା ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଶତ୍ରୁପରି କେତେ ଯେ

କୁଆଡେ ଲୁଚି ବୁଲୁଚି, ଆପଣାର ବିବେକକୁ ତାହାରି ପଛରେ ଦଉଡାଇ ଆଜି ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ଲାଗୁଚି। Sick soulର ସାଧନା ମୋର ସାଧନା ନୁହେଁ, ତେଣୁ ଆପଣା ମନର ଏହି ରୁଗ୍ଣ ଓ ଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ନିଜ ପ୍ରତି କୃପାଜାତ ହେଉଚି। ବୁଢା ମନଟାକୁ କେବଳ ଏହିପରି ମଣ କରିବାର ଯଦି ସାରାଜୀବନଟା କଟିଯିବ, ତେବେ ଆପଣାକୁ ଅମୃତର ସନ୍ତାନ ବୋଲାଇ ପାରିବାର ଅଧିକାର ମୁଁ ଆଉ କୋଉଦିନ ପାଇବି ? ସେହି ଶୋଚନା ଆଜି ମୋତେ ମର୍ମନ୍ତୁଦ ଯନ୍ତଣା ଦେଉଚି। ଅନେକ ଜାଣି, ଅନେକ ଦେଖି ଓ ଅନେକ ଅନୁଭବ କରି ଯଦି ମୁଁ ତଥାପି ଆପଣା ନୀଡ଼ର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିସୀମାକୁ କଳି ନ ପାରିଲି, ତେବେ ଆଉ କେତେଦିନ ଯାଏ ଏହି monotony ଭିତରୁ ରସଶୋଷଣ କରିବାର କସରତ କରୁଥିବି ? ଭିତରର ଆତ୍ମାଟି ସତେ ଅବା ଗୋଟିଏ ଅଧଫୁଟା ପଦ୍ମ ପରି ଯାହା ସକାଶେ ସଚକିତ ଓ ସତୃଷ୍ଣ ଭାବରେ ଅନାଇ ରହିଚି, ସେଇ କଣ ନିଜେ ହାତ ଧରି ମୋତେ ତାର ପୁଣ୍ୟାଙ୍ଗକୁ ନେଇଯାଇ ପାରିବନାହିଁ, ମୋର ଆକ୍ରାନ୍ତ ମନରେ ସେ କଣ ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତି ଆଣିଦେଇ ପାରିବନାହିଁ ? ଏ ମନର ଦୁଃଖ ମୁଁ ଆଉ କାହାକୁ କହିବାକୁ ଯିବି ? ଆଉ କିଏ ସମବ୍ୟଥା ଓ ସମାନ ବେଦନାରେ ମୋର ଅଭିଳାଷକୁ ବୁଝିପାରିବ ? ସକଳ ପ୍ରାର୍ଥନାର ହେ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଭୁ, ଏଥର ମୋତେ ତୁମେ ଗ୍ରହଣ କର, ତୁମେ ହିଁ ଚଳାଅ, ତୁମେହିଁ ଆପଣା ରଜ୍ଜୁଚାଳନାରେ ମୋତେ ପ୍ରେରିତ କର।

ଆଜିର ଷୋଳ ତାରିଖକୁ ମୁଁ ନାନା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବନାଦ୍ୱାରା ଖାଲି ଅପମାନିତ ହିଁ କରିଚି। ମନର ଏହି ଦୁଃସାହସିକ adultery ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଆଜିର ବ୍ୟଞ୍ଜନାଟିକକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିନାହିଁ। ସେଥିପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦିନଶେଷରେ ମୋର କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଅନ୍ତରଟା ସତେ ଅବା ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରିଉଠୁଚି।

୧୬.୦୩.୧୯୫୦

ଆଜି ଷୋଳତାରିଖରେ କିଏ କାନପାଖରେ ବାରବାର କହିଯାଉଚି, ତୋର ସମସ୍ତ ଆଶା ଓ ଅଭିଳାଷ, ତୋର ସମସ୍ତ ବ୍ୟଥା ଓ ବେଦନାକୁ ତୁ ଆପଣାର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା ପାଖରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେ। ତାକୁହିଁ ଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ତୋର ମନରେ ଜମା ହୋଇ ରହିଥିବା କୃଷ୍ଣ ମେଘପୁଞ୍ଜରୁ ବିଜୁଳିର ସୁବର୍ଣ୍ଣରାଗ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇପାରିବ। ଆଠବରଷ ତଳର ବନ୍ଧୁ ଆଜି ଆଖିଆଗରେ ସେହି ବିଜୁଳିର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ଝଲକିଯାଉଚି। ନୟନର ଦୃଷ୍ଟିସୀମା ସେପାଖରୁ କେଉଁ ଶିଶୁ ମୋତେ ଇଙ୍ଗିତ କରି ଡ଼ାକୁଚି। ସେହି ଇଙ୍ଗିତକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ମାତ୍ରକେ ମୋର ସମସ୍ତ ରୋଦନ ଓ ସମସ୍ତ ଶୋଚନା ବିହ୍ୱଳ ହର୍ଷରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ହୋଇଉଠୁଚି। ମୋତେ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିଟିକୁ ଧାରଣ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ। ଅନେକ କାଳରୁ ହରାଇ ଖୋଜୁଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ଇଏ, ଏହାକୁ ପୁଣି

ମୁରୁଛି ବସିବାର ମୁଗ୍ଧ ଆୟୋଜନ ମୁଁ ଆଉ କରିବିନାହିଁ। ଅନ୍ୟସକଳ ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରି ମୁଁ କେବଳ ତାହାରି ମାଧୁରୀରେ ମଧୁବ୍ୟଞ୍ଜିତ ହେବି। ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହେ ମୋର ଶୁଭଙ୍କର ଦେବତା, ଆଜି ତୁମେ ହିଁ ମୋତେ ଶକ୍ତି ଦିଅ। ତୁମରି ଆଖିର ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ମୋତେ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନିଅ।

ବୋଧହୁଏ ସକାଳୁ ମୁଁ ଆହୁରି କିଛି ଗୋଟାଏ ଲେଖିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲି, ତା'ର କ୍ଷୀଣ ସୂଚନାଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ମନକୁ ଛୁଇଁଯାଉଚି। କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧାର ରାତିର ମେଘବିଜୁଳି ତଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଘରକୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ମୁଁ ଯାହା ପାଇଲି, ଏଠାରେ ତାହାହିଁ ନିବେଦନ କରିଦେଲି।

୧୬.୦୪.୧୯୫୦

ଆଜି ଷୋଳତାରିଖରେ କେବଳ ବନ୍ଧୁ କଥା ହିଁ ମୋ ହୃଦୟକୁ ଅଧିକାର କରି ରହିଚି। ଦିନାରମ୍ଭର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯାହାର ପ୍ରଥମ ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା, ଦିନଶେଷର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ତାହାକୁ ହିଁ ଅନ୍ତର-ନୀଡ଼ର ସାରସଞ୍ଚୟ କରି ରଖି ମୁଁ ଶୋଇବାକୁ ଯିବି।

ଚିତ୍ତ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଶାନ୍ତ ରହିଚି। ତପ୍ତ ମଧ୍ୟାହ୍ନର ପ୍ରାନ୍ତର ପରି ନିୟତ ତାପକୁ ଅନ୍ତରରେ ଧରି ସେ ପ୍ରସନ୍ନ ଓ ପ୍ରଶାନ୍ତ ହୋଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଚି। ଚଞ୍ଚଳ ଓ ତପ୍ତ ମନର ଆତ୍ମଉତ୍ପୀଡ଼ନ ଦ୍ୱାରା ହାତର ଆଶ୍ରୟ ତଳେ ଆଜି ବିଶ୍ରାମ କରି ମୁଁ କାଲି ପ୍ରଭାତରେ ପୁଣି ନବଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବି।

୧୬.୦୫.୧୯୫୦

ମୋ' ଷୋଳତାରିଖର ପ୍ରଥମ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ପ୍ରଣାମ କରି ମୁଁ ମେଣ୍ଢା ଗାଆଁରୁ ବାହାରିଥିଲି। ବର୍ତ୍ତମାନ ବଲାଙ୍ଗୀର-ସୋନପୁର ରାସ୍ତାର ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଗାଆଁରେ ମଟରପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଚି, ଆଉ କେତେ ଘଣ୍ଟାରେ ସୋନପୁର ପହଞ୍ଚିଯିବି।

ମେଣ୍ଢାରୁ ବାହାରିବା ସମୟରେ ସମସ୍ତ ଗାଆଁଟିର ନିଦ ପୁରାପୁରି ଭାଙ୍ଗି ନଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସକାଳର କୁଆଁତାରାକୁ ଦେଖିବା ବେଳଠାରୁ ଆଜି ଦିନଟିର ଜନ୍ମୋତ୍ସବ-ଭାବନାରେ ମୋର ମନପ୍ରାଣ ପୂତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା। ଆଜି ସକାଳୁ ମେଘ ଘୋଡ଼ାଇ ରହିଚି, ଏହି ଗରମ ପାହାଡ଼ୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ନଅଟାଯାଏ ଶୀତଳ ପବନ ବହୁଚି। କେଉଁ ରଜସ୍ୱଳା ଜନନୀର ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟି ପରି ସମସ୍ତ ଆକାଶ ଆଜି ଏକ ପରମ ଜନ୍ମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରାର୍ଥନାରତ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲା ପରି ମନେହେଉଚି। ଆଠ ବରଷର ପୁରୁଣା ପରିଚିତ ଦିନଟି ଆଜି ତଥାପି ନୂତନ ଲାଗୁଚି। ପ୍ରାଣର ବଢ଼ିବା ଶେଷ ହୋଇନି, ସେଥିଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ମୃତିର ପରଶ ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନ ଚେତନାରେ ନୂତନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାରେ

ପ୍ରଭାସିତ ହୋଇଉଠୁଚି। ସକଳପ୍ରକାର ପ୍ରବୀଣତା ଓ ପ୍ରାଚୀନତା ସତ୍ତ୍ୱେ ନେତ୍ର ତଳର ନିତ୍ୟଶିଶୁଟି ତା'ର ନୂଆ କ୍ରନ୍ଦନରେ ମୋତେ ପୁଣି ସରଳ କରି ଦେଉଚି। କେବଳ ଜଣେ କେହି ମୋତେ ଏହି ଶିଶୁଟିକୁ ଚିହ୍ନି ରଖିବାର ଶକ୍ତି ଦେଇନାହିଁ। ମୋ' କ୍ଷୁଦ୍ରଜୀବନର ବିରାଟ ରାସ୍ତାରେ ମୋତେ ସମସ୍ତେ ସମୃଦ୍ଧ କରିଚନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦରସ୍ପର୍ଶ ପବନ ହୋଇ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ମୋର ପାଖୁଡ଼ା ଖୋଲି ଚାଲିଚି। ଗୋଟିଏ ଦିନକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ସମସ୍ତ ବର୍ଷର ମଣ୍ଡଳଟି ମୋର ଚିତ୍ତାକାଶକୁ ଚିର-ଉଦ୍‌ଭାସିତ କରି ରଖିଚି। ଆଜିର ଏହି ପବିତ୍ର ଦିନର ଚିତ୍ତପୀଠରେ ମୁଁ ସଭିଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଯାଉଚି। ମୋ' ରାସ୍ତାର ଶେଷ ନାହିଁ, ଏହି ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରଣାମଟିର ବି ଶେଷ ନାହିଁ।

୧୬.୦୯.୧୯୫୦

ସେବାଗ୍ରାମରେ ଇଏ ମୋର ପ୍ରଥମ ସକାଳ। ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାତି ଯାଇନାହିଁ। ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ପଡ଼ିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ମୁଁ ମହାନୁଷ୍ଠାନଟିର ସମଗ୍ର ରୂପଟି ଦେଖିବାକୁ ପାଇବି। କାଲି ରାତିରେ ୱାର୍ଦ୍ଧାଠାରୁ ସେହି ଏକାକୀ ପଥଟି ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସୁଥିଲାବେଳେ ସତେଯେପରି କେଉଁ ଜନନୀ ମୋତେ ତା'ର ପରିଚିତ କୋଳକୁ ଡ଼ାକି ନେଉଥିଲା। ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ମୁଁ ସେହି ଜନନୀର ଆଉ ଏକ ରୂପ ଦେଖିଥିଲି। ମୋର ଖୁବ୍ ମନେଅଛି, ଜୀବନର କିଶୋର-ବୟସରେ ଏହି ଆଶ୍ରମଟି ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମହାଜୀବନର ପ୍ରେରଣା ବଞ୍ଚିବାର ମହତ୍ତର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ମୋର ସମ୍ମୁଖରେ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ କରି ଦେଇଥିଲା। ଆଲୋକର ଆଭାସ ଦେଇ ମୋର ମନକୁ ପ୍ରଥମେ ସେଇ ଧାବିତ କରି ନେଇଥିଲା।

ତା'ପରେ ଅନେକ ବର୍ଷ କଟିଗଲାଣି। ମନର ବୋଝ ବଢ଼ାଇ ମୁଁ ଏହା ଭିତରେ ଅନେକ ପଢ଼ିଚି, ଅନେକ ଜାଣିଚି, ନାନାବିଧ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ ଆବରଣ ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଚିତ୍ତୋଦ୍‌ବୋଧନର ସହଜ ପଥକୁ ବାରିତ କରି ରଖିଚି। ପରିଣାମରେ ଆପଣା ଜୀବନର ସର୍ବପରମ instinct ଟି ନାନା ଯୁକ୍ତି ଓ ସଂଶୟର ଶାସ୍ତି ଶାସନରେ ଶକ୍ତିହୀନ ବି ହୋଇପଡିଚି, ଏହି ତୀର୍ଥର ପୁଣ୍ୟରସଦ୍ୱାରା ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ସେଦିନର ଚଞ୍ଚଳ ଶିଶୁଟିକୁ ପୁଣି ଫେରାଇ ଆଣିବି, ପୁଣି ମୁଁ ବିବସନ ହୋଇ ଚିତ୍ତ-ପ୍ରକାଶରେ ଆଲୋକସମୁଦ୍ରକୁ ଡ଼େଇଁପଡ଼ିବି। ସମସ୍ତେ ଆଜି ବୁଢ଼ା ହେବାକୁ ଭାରି ପସନ୍ଦ କରୁଚନ୍ତି, security ର ସହଜ ପଥଲାଗି ସଜ ହେଉଚନ୍ତି। ମୋର ରାସ୍ତା ଓଲଟା। କାରଣ ଏଇ ହେଉଚି ମୋର ନିଜ ରାସ୍ତା, ନିଜଭିତରୁ ହିଁ ଏହାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ହେବ।

୧୬.୧୨.୧୯୫୦

ଜଳବକ୍ଷର ଯାତ୍ରାପଥରେ ଆଜି ଦିନଟିର ସ୍ମୃତି ଅତି ମନୋରମ ହୋଇପଡ଼ିଚି । ମୁଁ ବାରବାର ସେହି ସ୍ମୃତି ପାଖକୁ ଫେରିଆସିଚି, କିଏ ମତେ ବାରବାର ଆପଣା ଅନ୍ତରକୁ ତଲାସି ଦେଖିବାର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଯାଇଚି । କେତେ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲିଲିଣି, ଯୌବନର ଏହି ଆଗ୍ରହୀ ବୟସରେ ମୁଁ ଜୀବନର ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ବେଶ୍ ଆପ୍ୟାୟିତ କରି ସାରିଲାଣି । ଏଥର ମୋର ତଳର ମନର ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଆସକ୍ତିରେ ଦାନା ବାନ୍ଧିବା ଦରକାର, ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋ' ଆଦର୍ଶର ନୀଡ଼ ରଚନା ହେବା ଦରକାର । ଏହି ଜଳ ଯାତ୍ରାରେ ଯେପରି ସେହି ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ବଟିର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ିଲା ।

ବିସ୍କେ ଉପସାଗରର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଜଳରାଶି ଉପରେ ଆମ ଜାହାଜ ଟଳମଟଳ ହେଉଚି । ତରଙ୍ଗର ମତ୍ତ ଆଘାତରେ ଜାହାଜଟାଯାକ କମ୍ପି ଉଠୁଚି । ଆଉ ଦୁଇଟା ଦିନରେ ଏଠିକା ସଂସାରକୁ ଭାଙ୍ଗି ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆପଣା ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଯିବେ ।

କାଲିଠାରୁ ଲେଖିବାର ସବୁ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ମୋ'ଠାରୁ କିଏ କାଢ଼ି ନେଇଗଲା ପରି ଲାଗୁଚି । ଖାଲି କର୍ତ୍ତବ୍ୟରକ୍ଷା ଲାଗି ହାତ କଲମ ଧରିବାକୁ ବାଧ ହେଉଚି ।

୧୬.୧୨.୧୯୫୦

କାଲି ସକାଳର ଦୁଃଖ ସମ୍ବାଦ ଏତେ ହଠାତ୍ ଓ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଯେ ଲେଖିବାର ସମସ୍ତ ଉତ୍ସାହ ଓ ଆଗ୍ରହ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲା ପରି ଲାଗିଲା । ଜୀବନର ବଡ଼ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ସମ୍ବାଦ ଏଇପରି ହଠାତ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚେ । ଯେତେବେଳେ ନାନା ବିସ୍ମୃତି ଭିତରେ ମନଟା ଅତି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥାଏ, ନିକମା ହୋଇ ବସି କେବଳ ନିତି ଦିନର ଲାଭକ୍ଷତି ହିସାବ କରୁଥାଏ, ସେତିକିବେଳେ ବଜ୍ରାଘାତ ପରି ଗୋଟାଏ ଦୁଃସମ୍ବାଦ ଆସି ପହଞ୍ଚେ । ହଠାତ୍ ଯେପରି ସାରା ଜୀବନ ଲାଗି ନିଃସ୍ୱ କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇଗଲାପରି ଲଗେ; ହଠାତ୍ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଅସହାୟ ମନେହୁଏ, ହଠାତ୍ ଏକାକୀ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ଯେପରି ଆଉ ସାହସ ପାଏନାହିଁ । ଆପଣାର ପାଳିତ ପଶୁସମ୍ପଦକୁ ଚାରଣ ଭୂମିରେ ଛାଡି ଦେଇ ଅସ୍ଥାୟୀ ତମ୍ବୁ ତଳେ ବିଶ୍ରାମ ମେଣ୍ଟାଉଥିବା ପଶୁପାଳନର ବାସବସତି ସତେ ଅବା ଗୋଟାଏ ଝଡ଼ରେ ଉଡିଗଲା ପରି ଲାଗେ, ଏହିପରି ହଠାତ୍ ଅତି ଦୁଃସହଭାବରେ ଆସି ଦୁଃଖଭେଳା ମଣିଷକୁ ସାବଧାନ କରି ଦେଇଯାଏ । ଏଇ ସଂସାରରୁ ସବୁ ପ୍ରିୟଜନ, ଗୁରୁଜନ ଦିନେ ବିଦାୟ ନେବେ, ସକଳ ଆଶ୍ରୟ ଓ ଅବଲମ୍ବନ ଦିନେ ଆଡୁଆଳ ହୋଇଯିବେ, ତଥାପି ଜୀବନର ଏକାକୀ ପଥରେ ମହଲକ୍ଷ୍ମୀର ଅଭୟ ନେଇ ଚାଲିବାକୁ ପଡିବ; ଏହାହିଁ ସକଳ ଦୁଃଖର ଚିରନ୍ତନ ଆହ୍ୱାନ ।

କାଲି ଦିନଯାକ ସେହି ଦୁଃଖ ଭିତରେ ମଜ୍ଜି ରହିଥିଲି । ଯାହା ଲେଖୁଥିଲି ତା ଭିତରେ ସେହି ଦୁଃଖର ଚିତ୍ରଟା ହିଁ ଫୁଟି ଉଠିଥିଲା, ଜୀବନରେ ଦୁଃଖର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ରହିଛି । କେବଳ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ପାରେ, ସୁଖବେଳେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ । ଉପଭୋଗ କଲାବେଳେ ଉପଭୋଗ ନିଃଶେଷିତ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କାରେ ଚିତ୍ତ ସର୍ବଦା ସତର୍କ ଓ ସଶଙ୍କ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ହିଁ ସେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରିଦେଇ ପାରେ, ଶିଶୁଟି ପରି ସେ ସେହି ଦୁଃଖ-ଜୀବନର କୋଳରେ ଆପଣାକୁ ବିସ୍ମୃତ କରିଦିଏ । ସେଇ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ସେ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବାର ପଥ ଆବିଷ୍କାର କରେ, ସକଳ ସଂଶୟର ଉତ୍ତର ସେ ସେଇଠି ପାଏ । ଦୁଃଖର ସଂଯୋଜନୀ ଦ୍ୱାରା ମଣିଷ ଆପଣା ଜୀବନକୁ ପରମାତ୍ମ ଜୀବନ ସହିତ ଗଅଣ୍ଠାଇ ଦିଏ । Our sorrows wed ourselves to God. କବିଗୁରୁ ଗେଟେଙ୍କର ଏହି ସାରକଥାର ଉପଲବ୍ଧି କେବଳ ଦୁଃଖବେଳେ ହିଁ ହୋଇଥାଏ ।

ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର କୋଉ ପଛରେ ପଡି ରହିଲାଣି, କିନ୍ତୁ ତା'ର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଡିନାହିଁ । ସବୁକଥା ସଜାଡ଼ି ଧରି ଭାରି ଆଗ୍ରହରେ ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର ବିଷୟରେ କିଛି ଲେଖିବି ବୋଲି ଭାବିଥିଲି । ଦିନେ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନରେ ସେଇ ଆଗ୍ରହ ରହିଚି । ବାର ବାର ମନ ଭିତରେ ସେଇ ଦେଖା ଜାଗାଟିର ରୂପ ପ୍ରତିଭାସିତ ହୋଇଚାଲିଛି, ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେପରି ସ୍ଥଳଭାଗ ଦେଖି ପାରିଲୁ, ସ୍ଥଳଭାଗ, ବୋଇଲେ ପର୍ବତ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ଏ ପାଖରେ ସ୍ପେନର ଛୋଟ ବଡ଼ ପର୍ବତମାଳା, ସେ ପାଖରେ ଆଲ୍‌ଟାସ୍ ଶ୍ରେଣୀର ଉଚ୍ଚ ଗିରିଶୃଙ୍ଗ, ଦୁଇ ଦିଗରୁ ଦୁହେଁ ଯାଇ ଯେପରି ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ମିଶି ଯାଇଚନ୍ତି । ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର ହେଉଚି ସେ ମିଳନବିନ୍ଦୁ, ସେଇଠି ଏକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳନାଳୀ ଭୂମଧ୍ୟ-ସାଗରକୁ ବୃହତ୍ ମହାସାଗର ସହିତ ମିଳାଇ ଦେଇଚି ।

ମେଘର ଅନ୍ଧିସନ୍ଧି ଦେଇ ସେତେବେଳକୁ ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣରେଖା ଆକାଶକୁ ଉଦ୍‌ଭାସିତ କରି ରଖିଚି । ମେଘକୃଷ୍ଣ ଉତ୍ତର ଦିଗ୍‌ବଳୟର ପର୍ବତ ମାଳାରେ ସେଇ କିରଣର ରଙ୍ଗ ବୋଳି ହୋଇଯାଇଚି । ପର୍ବତର ସକଳ ଅଙ୍ଗ ସେଇ ଶୁଭ୍ରକିରଣ ସନ୍ନିଧାନରେ ସତେ ଅବା ସଦ୍ୟସ୍ନାତ ଦିକ୍‌ପାଳର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରୂପ ଧାରଣ କରିଚି, ହଠାତ୍ ଦୂରରେ ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର ପାହାଡ଼ ଦେଖାଗଲା । ହଠାତ୍ ସମୁଦ୍ର ମଝିରେ ଉଚ୍ଚ ଅଡଙ୍ଗ ପାହାଡଟା, ଯେ କୌଣସି ପଥିକର ଦୃଷ୍ଟି ଓଟାରି ନେଇଯିବାର କିମ୍ଭୂତତାରେ ଯେପରି ସେ ଭାରି ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରୁଚି ।

କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆମେ ସେଇ ଅତିକାୟର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲୁ, କ୍ରମେ କ୍ରମେ ନୂଆ ସାଗର ଓ ନୂଆ ପ୍ରକୃତି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲା । ଏ ପାଖରେ ଲଙ୍ଗଳା ଥୁଣ୍ଟା ପାହାଡ଼ର ସେ ପାଖରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ସହର ! ମାଳମାଳ କୋଠା ଅଧାଯାଏ ପାହାଡଟିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଚି, ଉପରକୁ ଘନ ଜଙ୍ଗଲ । ପାହାଡ଼ର ଶେଷ ଶିଖରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଘର ! ସେଠି ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଯାଇ ବସତି କରିଚି ।

ଜାହାଜ ତରଫରୁ ଘୋଷଣା କରି ଦିଆଗଲା ଯେ, ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର ବନ୍ଦରରେ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଓହ୍ଲାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭାରି ଆଶା କରି ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧି ସଜବାଜ ହୋଇ ରହିଥିଲୁ । ପୋର୍ଟସୟଦଠାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ମନଟା ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର ଲାଗି ଭାରି ସତୃଷ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ପନ୍ଦରଦିନ କାଳ ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାର ଅସନ୍ତୋଷଟା ମାଟି ଛୁଇଁବାର ପ୍ରୀତିରେ ଆପଣାକୁ ପାସୋରି ଦେଇଥିଲା ।

ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଛଡ଼ା ଦୋଷ ଦେବାକୁ ଆଉ କାହାକୁ ପାଆନ୍ତୁ ? ତଥାପି ଜାହାଜ ଉପରୁ ଯେତିକି ମିଳିବ, ସେତିକି ଦୃଶ୍ୟ-ପ୍ରସାଦରୁ ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି କି ଲାଭ ? ଯାତ୍ରୀମାନେ ସମସ୍ତେ ଆସି ଡେକ୍ ଉପରେ ଜମା ହୋଇଥାନ୍ତି । ଅଦୂରରେ ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର ପୋତାଶ୍ରୟ; ପୋତାଶ୍ରୟ ଭିତରେ ମାଳମାଳ ଜାହାଜ ।

ଆମ ଜାହାଜରୁ ଦଶ ବାରଜଣ ଯାତ୍ରୀ ଏଇଠି ଓହ୍ଲାଇଗଲେ, ତାଙ୍କୁ ନେବାକୁ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଜାହାଜ ପୋତାଶ୍ରୟରୁ ଆସିଥିଲା । ଭାରତବର୍ଷରୁ ବୋଝାଇ ହୋଇ ଆସିଥିବା ଅନେକ ମାଲ ମଧ୍ୟ ଏଇଠି ଉତୁରିଲା । ତେଣୁ ଆମେ ପ୍ରାୟ ଚାରିଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇଠି ପଡି ରହିଲୁ, ସହରର ଏତେ ପାଖରେ ଥାଇ ସହରଟାକୁ ଦେଖି ହେଲାନାହିଁ, ଏହିପରି ଗୋଟାଏ କ୍ଷୋଭ ନିଜର ଅଭିମାନକୁ ଖାଲି କାମୁଡି ନେଇଯାଉଥାଏ । ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର ପରେ ମଧ୍ୟ ପୁଣି ସ୍ପେନ୍ ଦେଶର ଉପକୂଳ ଲାଗିରହିଚି । ଖପରଘର, ରାସ୍ତା, ମଣିଷସବୁ ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଅନେକ ଦିନ ପରେ ଟିକିଏ ଶ୍ୟାମଳଭୂଇଁ ଦେଖି ଭାରି ଖୁସି ଲାଗିଲା । ଝଙ୍କା ହୋଇ ରହଥିବା ଖଜୁରୀ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଭାରି କି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାନ୍ତି । ନୁଖୁରା ପାହାଡ଼ ଟାଙ୍ଗରାରେ ଏଇ ଅଲରା ଗଛ; ଗଛଗୁଡ଼ିକ କି ସୁନ୍ଦର ।

ସେ ପାଖ ଛାଡି ଆଫ୍ରିକାର ଉପକୂଳକୁ ଅନାଇଲି । ସେତେବେଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ରକ୍ତିମ ବିଳାସ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ପାହାଡ଼ ଉପରେ କାଳୀ- କପାଳର ସିନ୍ଦୂର ପରି ଝଟକୁଚି; ଭୂମଧ୍ୟସାଗରର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଚିରଦିନ ମନେ ରହିଥିବ ।

ଆମ ଜାହାଜ ଜିବ୍ରାଲ୍‌ଟର ଛାଡିବା ବେଳକୁ ରାତି ନଅଟା । ଜଳ ଓ ପର୍ବତର ଚିକ୍‌କଣ ବନ୍ଧୁର ଦୃଶ୍ୟପଟ ସେତେବେଳକୁ ରାତିର କୃଷ୍ଣଗର୍ଭରେ ଏକାକାର

ହୋଇଗଲାଣି । ବିଜୁଳି ଆଲୁଅର ମହୋତ୍ସବରେ ସାରା ସହରଟା କେଉଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ମଥାର ମଥାମଣି ପରି ଝଟକୁଥାଏ । ଅନ୍ଧାରର ବିସ୍ମୃତି ଭିତରେ କେବଳ ସେଇ ଆଲୋକର ଝଲମଲ ଯେପରି କେତେ ଜୀବନର କଥା କହି ଉଠୁଥାଏ । ଉପକୂଳର ଆଲୁଅ ଗୁଡ଼ିକ ଅନେକ ଦୂରଯାଏ ହାର ପରି ଲମ୍ବି ରହିଥାଏ । ସହରଟିକୁ ପଛରେ ପକାଇ ଆମ ଜାହାଜ କ୍ରମେ ରାତ୍ରି ପଥରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ସକାଳକୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଓ ପ୍ରଣାଳୀ କେତେ ପଛରେ ରହିଲାଣି । ଭୂମଧ୍ୟସାଗରର ମାନଚିତ୍ର ବଦଳରେ ଆଟ୍‌ଲାଣ୍ଟିକ୍‌ର ମାନଚିତ୍ର ଟଙ୍ଗାଇ ଦିଆଗଲାଣି । ଜାହାଜ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଲ ପଲ ଚିଲ ଉଡି ଚାଲିଚନ୍ତି । ସେଇଥିରୁ ଜଣାଯାଉଚି ଯେ ଆମେ ସ୍ଥଳଭାଗରୁ ଖୁବ୍ ଦୂରରେ ନାହୁଁ ।

ଜାହାଜରେ ଘଣ୍ଟା ନଥିଲେ ଖରାବେଳ କି ଗାଧୁଆବେଳ ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନଥାନ୍ତା । ଚାରିଆଡ଼େ ମେଘ ଘୋଡ଼ାଇ ରହିଚି, ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶର ଶୀତ ସକାଳ ପରି ମେଘ ଓ କୁହୁଡ଼ିରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବେଶ୍ ମନୋରମ ହୋଇ ଉଠିଚି । ସମସ୍ତେ ଆଜି ଭାରି ଖୁସି । ବୋଧହୁଏ ଆଜିକାର ପାଗଟା ସଭିଙ୍କୁ ବେଶ୍ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କରି ରଖିଚି ।

ବାରଟାବେଳକୁ ପୂର୍ବଦିଗରେ ପାହାଡ଼ ଦେଖାଗଲା । ତାକୁ ଡାହାଣରେ ରଖି ଆମ ଜାହାଜ ଉତ୍ତରମୁହାଁ ହୋଇ ଚାଲିଥାଏ । ସ୍ଥଳ କ୍ରମେ ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲା । ବୃକ୍ଷଲତାହୀନ ପଥୁରୀଭୂମି ଉପରେ କେତୋଟି ଘର ଓ ଗୋଟିଏ ବତୀଖମ୍ବ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ ଉପକୂଳରେ ସନ୍ଥ ଭିନ୍‌ସେଣ୍ଟ୍ ଅନ୍ତରୀପ ପାଖରେ ଆମେ ପହଞ୍ଚିଚୁ । ଆମ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ପରି କାଥୋଲିକ୍ ଧର୍ମମତରେ ମହାତ୍ମା ଓ ଧର୍ମପୁରୁଷଙ୍କ ନାମରେ ସ୍ଥାନର ନାମକରଣ କରିବାର ରୀତି ଥିଲା । ସ୍ପେନ୍ ଓ ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ ଆଜିଯାଏ ଏଇ ଧର୍ମର ଏକ ବଡ଼ ପୀଠ ହୋଇ ଉଠିଚି । ସ୍ପେନ୍ ଦେଶର ଦେବକନ୍ୟା ପରି ପୂଜା ପାଉଥିବା ଥେରେସା (St. Teresa) ଙ୍କର ନାମ ଜଗତର ଧର୍ମ-ଇତିହାସରେ ଅତି ଜଣାଶୁଣା । ଭିନ୍‌ସେଣ୍ଟ୍ (St Vincent) ମଧ୍ୟ ସେଇ ଧର୍ମଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ମହାପୁରୁଷ । ହୁଏତ ଏଇ ଅନ୍ତରୀପର ନିର୍ଜନ ପ୍ରାନ୍ତରରେ ସେ ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ସଞ୍ଜ ଯାଇ ରାତି ହେଲା । ପୂର୍ବ ଉପକୂଳର ଆଲୁଅରୁ ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ ଯେ ଆମେ ଉପକୂଳର ଅତି ନିକଟରେ ଯାଉଛୁ । ବେଳେ ବେଳେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବତୀଘରର ଦପ୍ ଦପ୍ ଆଲୁଅ ଆମ ଧାରଣାକୁ ଅଧିକ ପରିଷ୍କାର କରି ଦେଉଥାଏ । କ୍ରମେ ପର୍ତ୍ତୁଗାଲ ଦେଶର ରାଜଧାନୀ ଲିସ୍‌ବନ୍ ସହର ମଧ୍ୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ଅବଶ୍ୟ ଅତି ଦୂରରେ କେବଳ ସମ୍ମିଳିତ ଆଲୋକର ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଭା ଛଡ଼ା ଆମେ ସହରର ଆଉ କୌଣସି ପରିଚୟ ପାଇଲୁ ନାହିଁ । ଏଇ ଉପକୂଳରୁ

ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷତଳେ କଲମ୍ବସ୍ ପୃଥିବୀ ଆବିଷ୍କାର କରି ବାହାରିଥିଲେ । ମଣିଷର ନାବିକ ମନରେ ନୂଆ ଦେଶ ଦେଖିବାର ଖିଆଲ ଜାଗିଥିଲା । କେତେ ପ୍ରତିରୋଧ ଓ ପ୍ରତିକୂଳତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ନିରୁଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଗରରେ ନୌକା ବାହି ନେଇଥିବା ସେଇ ଅଗ୍ରଣୀ ଚିରଦିନ ଜଗତର ନମସ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ବିସ୍କେ ଉପସାଗର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଚି । ସେଇଠି କୁଆଡ଼େ ଭାରି ଝଡ଼, ଭାରି ଉତ୍ପାତ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ତା' ଭିତରେ ଯିବାକୁ ନାବିକମାନେ ଭାରି ଭୟ କରନ୍ତି । ଆଜି ସକାଳୁ ସମୁଦ୍ର ସେଇ ଅନାଗତ ସାଗରର ସୂଚନା ଦେଲାଣି । ଆମ ଜାହାଜ ଖାଲି ଉଠୁଚି, ପଡୁଚି । ଅନେକ ପୁଣି ଅସୁସ୍ଥ ହୋଇ ପଡିଲେଣି । କେମିତି ଆଉ ଦୁଇଟାଦିନ କଟାଇ ଜାହାଜ ଛାଡିବେ, ସେଥିଲାଗି ବଡ଼ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡିଲେଣି ।

୧୬.୦୧.୧୯୫୧

ବାପା ବୋଉଙ୍କର ଚିଠି ଆଜି ମୋର ସକଳ ମନକୁ ଘର ମୁହାଁ କରି ରଖିଚି। Heredity ଏବଂ Environmente ବିବାଦ ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ଯାଇ ମନଃଶାସ୍ତ୍ରର ପଣ୍ଡିତମାନେ ଆପଣା ଭିତରେ ଏବେ ବି ବିବାଦ ଲଗାଇଚନ୍ତି। ଅଥଚ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ନିକଟତମ ମହତ୍ତ୍ୱ ରଖୁଥିବା ପିତା ଓ ମାତା ଏହି ଦୁଇଟି ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଷୟରେ ସଠିକ ଆଲୋଚନା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ। ଅଥଚ ମଣିଷ ତା'ର ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଦୁହିଁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ତା'ର life style କୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଚାଲିଚି।

ବୋଉକୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଜାଣୁଚି, ସେତିକି ବିସ୍ମିତ ହେଉଚି। ଆଉ ସେହି ବିସ୍ମୟର ପଟଭୂମି ଉପରେ ମାତୃତ୍ୱର ମହିମା ଓ କାନ୍ତିର କଳନା କରୁ କରୁ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ବାରବାର ନଇଁ ପଡୁଚି। ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରେମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଅନେକ ବହି ପଢ଼ିଚି, ଅନେକ ଉପଦେଶ ପଇଟେଇ ରଖିଚି; କିନ୍ତୁ ଆପଣାକୁ ଏପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଭୁଲି ସନ୍ତାନର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରିବା, ସନ୍ତାନର ସୁଖ କାମନାରେ ଆପଣା ସୁଖର ବାସନାକୁ ବିଲୀନ କରିଦେବା ମୁଁ କେବଳ ଜନନୀ ଠାରେ ହିଁ ଦେଖିଚି। ସବୁ ମଣିଷର ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ସଫଳ କଲା ଭଳି ଆଦର୍ଶ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଆଦର୍ଶ ସମାଜ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ। ମୋର ବୋଉ ବଡ଼ଲୋକ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଓ ବଡ଼ ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ। ମାତ୍ର ମୁଁ ତା'ଠାରୁ ଯେତେଥର ଚିଠି ପାଇଚି, ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ସେ ମୋ' ପାଖକୁ ପାଞ୍ଚ ଦଶ ପଦ ଲେଖାଏଁ କବିତା ଲେଖି ପଠାଇବି, ତା'ର ପ୍ରାଣ ଭିତରୁ ସେହି ପଦ ଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଅତି

ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବାହାରି ଆସିଚି। ଏହି ଦୂର ଦେଶରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେହି ପଦଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିବାବେଳକୁ ମୁଁ ଯେପରି ତା'ର ଅନ୍ତର କବାଟର ଖୋଲିବା ଶବ୍ଦକୁ ପ୍ରାଣେ ପ୍ରାଣେ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଚି। ପ୍ରାଣର ଆବେଗ କିପରି ଏକାଧାରରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅଥଚ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ହୋଇପାରେ, ଆଜିର ଛୋଟ ଚିଠିଟିରୁ ମୁଁ ତାହାରି ପରିଚୟ ପାଉଚି। ଏତେ ଜଣଙ୍କୁ କିଏ ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ ଏକାଠି ଆଣି ଥୋଇଲା, ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ; ତଥାପି କ୍ଷଣକ୍ଷଣର ଏହି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅନୁଭୂତି ମୋ' ଜୀବନରେ ସତେ ଅବା ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଗାର ଟାଣି ରଖିଲା ପରି ରଖୁଚି।

୧୬.୦୨.୧୯୫୧

ମଣିଷ ଯେତିକି ଯେତିକି ବୁଢ଼ାହୋଇ ଚାଲିଚି, ସେ ସେତିକି ବେଶୀ ଦେଖୁଚି, ଜାଣୁଚି ଓ ଉପକୃତ ହେଉଚି। ତାର ଆଦର୍ଶ ତାର ବାସ୍ତବ ଏକ ଚମତ୍କାର ବିବର୍ତ୍ତନର ରୀତିରେ ନୂଆ ନୂଆ ଦାନା ବାନ୍ଧି ବାନ୍ଧି ଯାଉଚି। ତଥାପି ଖିଅ ଲାଗିରହିଚି, ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ବଦଳି ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମଣିଷ ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ଗୋଟିଏ ଏକକ ରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ପାରୁଚି। ଏହାହିଁ ଜୀବନର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ। ଏହି ଏକକଟି ଭିତରେ ଅତୀତ ଓ ଅନୁଭୂତ ଜୀବନର ସବୁ ମୋଡ଼ ଓ ସବୁ ଭଙ୍ଗ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଚିହ୍ନା ରଙ୍ଗରେ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇରହିଚି । ସେଥିଲାଗି ନଅ ବର୍ଷ ତଳର ଗୋଟିଏ ଷୋଳ ତାରିଖ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୋର ଏତେ ଆପଣାର ମନେ ହେଉଚି। ଯାଭିତରେ ଆବର୍ତ୍ତନ ଓ ଅନୁବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲାଣି, ତଥାପି ସେଦିନଟିର ଅନୁପ୍ରେରଣା ଆଜି ମଧ୍ୟ ସତେଜ ହୋଇ ରହିଚି। ସବୁରି ଜୀବନରେ ହୁଏତ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଘଟେ। ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଓ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅନୁଭୂତି ଆପଣା ବର୍ଣ୍ଣରେ ଏକ continuity ରଚନା କରିଦିଏ ଏବଂ ସାରାଜୀବନ ଲାଗି ଆବେଦନଟି ବଳବତ୍ତର ରହିଥାଏ। ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ସମ୍ଭୂତି ପଛରେ ସର୍ବଦା ଏହିପରି କେତୋଟି ଘଟଣାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ। ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅତୀତ ସ୍ମୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେ ପ୍ରକାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନମାନ ଦିଆଯାଇଚି, ସେସବୁ ଖେଳାଇ ଦେଖିବା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର କାମ। କିନ୍ତୁ ଏହି ସ୍ମୃତି ଯେ ବଞ୍ଚିବାରେ ସାର୍ଥକତା ଲାଗି ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ continuity ଦାନ କରିପାରେ, ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସତ କଥା।

୧୬.୦୩.୧୯୫୧

କିଏ ଯେପରି ମନଭିତରେ ପଚାରି ଯାଉଛି, ନଅ ବରଷ ତଳେ ଯେଉଁ ଦିନଟା ତୋତେ ଜୀବନରେ ଏକ ନୂତନ ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲା, ମଣିଷକୁ ଭଲପାଇ ସେହି

ଭଲପାଇବା ଭିତରୁ ହିଁ ବଞ୍ଚିବାର ସାହସ ଲାଭ କରିବାକୁ ସେହି କିଶୋର ବୟସରେ ତୋତେ ଯିଏ ଦେଇଯାଇଥିଲା, ତୁ କେତେଦୂର ସେହି ସାହସ ପାଇବାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଚୁ, ତାକୁ ଆପଣାର କରି ଧରି ରଖି ପାରିବାର ନିଷ୍ଠା ଓ ବଳ ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କେତେଦୂର ଅର୍ଜନ କରିପାରିଚୁ ?

ଆପଣାକୁ ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି କହିବାଠାରୁ ଆଉ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳତା ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ଆଉ କଣ ହୋଇପାରେ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବନର ପଥ ହେଉଚି ଅତି ସ୍ୱକୀୟ ଓ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ,- ତା'ର ପାରଙ୍ଗମତା ତଥା ଅପାରଙ୍ଗମତା ହେଉଚି ତା'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ଭୂମି। ଗୋଟାଏ ଆଦର୍ଶ ଭୂମିର standard ଦେଇ ମଣିଷର ଚିତ୍ତଭୂମିକୁ ମାପିବସିଲେ ସଂସାରରେ ନିଶ୍ଚୟ ବଡ଼ ନିରାଶ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ। ସେ ଯେପରି ଭୂମି ନେଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଚି, ତାକୁ ସେହିପରି ଭୂମିରୁ ହିଁ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତାହାରି ଅନୁକୂଳ ନାନା କର୍ଷଣରୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ମୁଁ ମଣିଷ ଜୀବନ ପାଇଚି, ଆପଣାକୁ ମାପି ଆପଣାର ଆଦର୍ଶ ସହିତ ଆପଣାକୁ ଯୋଡ଼ି ପାରିବାର ଆକୁଳତା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଚି,- ମୋ'ଲାଗି ଏହାହିଁ ପରମ ଭାଗ୍ୟର କଥା। ସବୁ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଦ୍ୟମ ଦେଇ ମୁଁ ସେହି ଆଦର୍ଶଲାଗି ଓ ସେହି ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଲାଗି ଆପଣାକୁ ତିଆରି କରି ଚାଲିଚି। କ୍ଷଣକ୍ଷଣକର ସଫଳତା ମୋତେ ଆହୁରି ଅଧିକ ବେଗରେ ବାଟ ଚାଲିବାର ଆନନ୍ଦମୟ ଅନୁରାଗ ଦେଇଯାଉଚି, କ୍ଷଣକ୍ଷଣକର ବିଫଳତା ମୋତେ ଆପଣାର ବିଚ୍ୟୁତିଲାଗି କନ୍ଦାଇ ପୁଣି ମୋତେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଫଳ ମାର୍ଗଚାରଣା ଲାଗି ତିଆରି କରିଦେଇ ଯାଉଚି। ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ରୀତିରେ ନଅବରଷ ତଳର ସେହି ପ୍ରଥମ ସାହସ ଆପଣାକୁ କ୍ରମେ ମୋ'ରି ଭିତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଚାଲିଚି।

୧୬.୦୪.୧୯୫୧

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖରେ ମୋତେ ଦୃଷ୍ଟିଶିଖରର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ମଥାନକୁ ଉଠି ଆପଣା ଜୀବନଉପରେ ସିଂହାବଲୋକନ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥାଏ । ମୋର ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟରେ ହଠାତ୍ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣର ସୂତ୍ର ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇଯାଏ, ତଳଠୁଁ ଉପରଯାଏ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣର ରସ ଭେଦିଗଲା ପରି ମନେହୁଏ। ଜୀବନକୁ ଏହିପରି ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କରି ପାରିଥିଲେ ମୋତେ ହୁଏତ ବେଳେବେଳେ ଏପରି ଅନୁଶୋଚନା ଓ ଅବସାଦରେ ଗ୍ରସ୍ତ ହେବାକୁ ପଡୁନଥାନ୍ତା। ଜୀବନର ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ଆପଣାର ଦୁଃଖ ଓ ଆପଣାର ସୁଖ ମୋତେ ଏତେ ବଡ଼ ବୋଲି ମନେହୁଏ ଯେ କେବଳ ଦୁଃଖବେଳେ ଆତୁର ଓ ସୁଖବେଳେ ଦାମ୍ଭିକ

ହୋଇପଡ଼ିବା ଛଡ଼ା ମୋର ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ମନଟାଲାଗି ଆଉ କିଛି ବାଟ ହିଁ ଦିଶେ ନାହିଁ। କେବଳ ଆବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ନାନା ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାରେ ଦଗ୍ଧ କରି ସମୟ ବହିଯାଏ, ଏହି ସଂସାର ଓ ସଂସାରରେ ମୋର ସକଳ ଅନୁଭୂତି ମୋତେ କେବଳ କ୍ଳାନ୍ତ କରି ଚାଲିଯାଏ। କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଇତିହାସଟିର ବାଡ଼ ଡେଇଁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଅତୀତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତଥା ଭବିଷ୍ୟତକୁ ବିସ୍ତାରି ବହୁଥିବା ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଉତ୍ସରୂପେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରେ, ସେତେବେଳେ ସେହି ଝରଣାର ଚଳମାନ ସୁଅରେ ମୋର ଦୁଃଖ ସୁଖ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ। ମୁଁ ଚାଲିଚି ମୁଁ ବଞ୍ଚିଚି, କେତେ ଦୁଃଖ ସୁଖର ଖାଲଢ଼ିପକୁ ମୁଁ ଆପଣାର ଜୀବନରସରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ଚାଲିଚି, ଅତୀତ ତଥା ବର୍ତ୍ତମାନର କଳ୍ପନା, ସ୍ୱପ୍ନ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସାରେ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତ ହୋଇ ଚାଲିଛି। ଜୀବନର କେତେ ଅସାର ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ପଛରେ ପଡ଼ିରହୁଚି, ସେଥିଲାଗି ଦୁଃଖ କରି ବାହୁନିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ। ମୋ'ର ଯେତିକି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ସୁନ୍ଦର ଉପାର୍ଜନ, ସେତିକି ଧରି ମୁଁ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ, ନାନା ବାଟରେ ଓ ନାନା ସ୍ୱପ୍ନରେ ଆପଣାର ପରୀକ୍ଷା ଚଳାଇ ଚାଲିଚି। ଏଇ ବାଟ ମୋର ସିଧା ବାଟ, କାରଣ ଏହାହିଁ ମୋର ସ୍ୱାଭାବିକ ବାଟ।

୧୬.୦୫.୧୯୫୧

ତାହା ଆଜିକୁ ନଅବର୍ଷ ତଳର କଥା। ଏହିପରି ଏକ ମେ' ଷୋଳ ତାରିଖ ଦିନ ମୁଁ ପ୍ରଥମ କରି ଆଉ ଜଣକୁ ଠିକ୍ ଆପଣା ପରି ଭଲ ପାଇ ଶିଖିଥିଲି। ସେଦିନ ଏହି ଭଲ ପାଇବା ପଛରେ ହୁଏତ ଅନେକ ମୋହ ଲୁଚି ରହିଥିଲା। ତାହାରି ସ୍ମୃତିରେ ପ୍ରଥମ କେତେଟା ବର୍ଷ ମୋର ବଡ଼ ଆବେଗମୟ ଓ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ଭାବରେ କଟି ଯାଇଚି। ମୋର ସବୁ ମନେ ଅଛି। ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧଟି ବେଳେ ବେଳେ ଭାରି ମନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଚି, ବୟସ ଓ ବୟସ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏତ ଗ୍ରହଣ ମନକୁ ଟିକିଏ ଦନ୍ତୁରା କରି ଦେଇଚି। ପିଲା ଦିନର ସେଇ ଦିନକର ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନିକୁ ଆଜି ମୋ ବୟସ୍କ ମନ ହୁଏତ ଭାବ ପ୍ରବଣତା ବୋଲି କହି ଉଡ଼ାଇ ଦେବ। କିନ୍ତୁ ସବୁ ପ୍ରକାରର ବିରୋଧ ଯୁକ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱେ ମନ ତଥାପି ଆଜି ଯୌବନର ସେହି ପ୍ରଥମ ପର୍ବଟିକୁ ଫେରି ଯାଉଚି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖରେ ତାହାକୁ ହିଁ ସ୍ମରଣ କରି ମୁଁ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଓ ସାହାସ ପାଇଚି। ଗଲା ଅତୀତ ସଙ୍ଗରେ ମୋର ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ମିଳାଇ ଦେଖିବା ଲାଗି ମୁଁ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଚି। ମୋର କୌଣସି କ୍ଷଣ ଓ କୌଣସି ବିଫଳତା ଏକାବେଳେ ହଜିଗଲା ପରି ଆଦୌ ମନେ ହୋଇନାହିଁ।

ଜୀବନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରି କିଏ କୁଆଡ଼କୁ ଆପଣାର ବାଟ ପକାଇବ କେଜାଣି ? କିନ୍ତୁ ଜୀବନର ଏହି ବଡ଼ ସ୍ମୃତିଟି ମୋତେ ଯେ ଏତେ ଉତ୍ସାହ ଦେଉଚି,

ମୋର ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାସ୍ପଦ ମନଟି ବିଷୟରେ ମୋତେ ଏପରି ଆସ୍ଥାବାନ୍ କରିଦେଇ ଯାଉଚି ଏହାହିଁ ମୋର ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର କଥା। ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାସ୍ତବର ଜାଲରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ଅନେକ ବାଲ୍ୟ ଓ ଯୌବନକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବିସ୍ମରଣ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ଓ ତାହାକୁ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ଆସନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ, ମୋର ଆଦର୍ଶ ଓ ମୋର କଳ୍ପନାକୁ ନେଇ ସମାନୁପାତରେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି।

୧୬.୦୬.୧୯୫୧

ଭାଉଜଉ,

କାଲିରାତି ୧୦ଟା ବେଳେ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ରୁ ବାହାରିଚି । ୧୨ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାହାଜ ଓ ସାରା ରାତି ରେଳରେ ବସି ଆସି ସକାଳ ୯ଟା ବେଳେ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚିଛି । ଏ ସହର ସୁଇଡେନ୍‌ର ରାଜଧାନୀ । ଭାରି ସୁନ୍ଦର ସହର । ଖାଲି ଫୁଲରେ ଓ ସବୁଜ ଗଛରେ ପୂରିଚି । ଶୀତଦିନେ ଆସିଥିଲେ ଖୁଣ୍ଟା ଗଛ ଛଡ଼ା କିଛି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିନଥାନ୍ତା । ଆଜି ପ୍ରଥମ କରି ଅନେକଦିନ ପରେ ପର୍ବତ ଦେଖିଲି । ଡେନ୍‌ମାର୍କରେ ମୋଟେ ପର୍ବତ ନାହିଁ ।

ସୁଇଡେନ୍ ଡେନମାର୍କର ଆହୁରି ଉତ୍ତରକୁ । ତେଣୁ ରାତି ଏଠି ଆହୁରି କମ୍ । ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଲି ସଞ୍ଜ ହୋଇ ନଥିଲା । ହଠାତ୍ ରାତି ଦୁଇଟା ବେଳେ ଫର୍ଚା ହୋଇଗଲା ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଦୟ ହେଲା । ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ରେ ମୁଁ ଯେଉଁଠିକି ଯାଉଚି, ସେଠି ମୋଟେ ରାତି ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଧୂଳି ଆଲୁଅ ରାତିସାରା ରହିଥିବ । ବାହାରେ ବସି ବିନା ଆଲୁଅରେ ବହି ପଢ଼ିହେବ । କିନ୍ତୁ ଶୀତଦିନେ ଠିକ୍ ଓଲଟା, ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାୟ ଛ'ମାସ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଦେଖାମିଳିବ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ ।

ଷ୍ଟକ୍‌ହଲମ୍ ସହର ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ । ଲାଗି ଲାଗି କେତୋଟି ଛୋଟ ଛୋଟ ଦ୍ୱୀପ ସହିତ ସହରଟି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ପୂରିଚି । ପ୍ରତ୍ୟେକଦିନ ଛୋଟିଆ ଡଙ୍ଗାରେ ଚଢ଼ି ଷ୍ଟକ୍‌ହଲ୍‌ମର ପ୍ରାୟ ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲି ଆସିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହିପରି ଏକ ଡଙ୍ଗା ଉପରୁ ସହର ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମୁଁ ଏ ଚିଠି ଲେଖୁଚି । ଡଙ୍ଗା ଚାଲୁଚି, ତେଣୁ ଅକ୍ଷର ଏତେ ଖରାପ ହୋଇଯାଉଚି । ହଁ, ସୁଇଡେନ୍‌ରେ ପାଚିଲା କଦଳୀ କିଣିବାକୁ ମିଳେ । ଆସିବା ପରେ ଚାରିଟା କିଣି ଜାହାଜରେ ଖାଇବି ବୋଲି ରଖିଚି । ପ୍ରାୟ ଏଗାର ଅଣା ପଇସା ଦେଇ ଚାରିଟି କଦଳୀ କିଣିଲି । ଡେନମାର୍କରେ କଦଳୀ ଦେଖିବାକୁ ବି ମିଳିନଥିଲା ।

ଆଜି ସଂଜ ପାଞ୍ଚଟା ବେଳେ ଜାହାଜ ଚଢ଼ି କାଲି ସକାଳ ଆଠଟାରେ ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡର ଓବୋ ନାମରେ ଏକ ସହରରେ ପହଞ୍ଚିବି । ସେଠୁ ମଟରରେ ରାଜଧାନୀ ହେଲସିଂକିରେ

ପହଞ୍ଚିବି । ପ୍ରାୟ ରାତି ବାରଟା ବେଳେ ପୁଣି ରେଲ୍ ଚଢ଼ିଲେ ପ'ର ଦିନ ସକାଳ ନଅଟାରେ ଯାଇ ମୁଁ ଯୋଉଠି ରହିବି ସେଠି ପହଂଚିବି ।

ଏ ଡଙ୍ଗାରେ କେତେ ଜାତିର ଲୋକ ଅଛନ୍ତି । ଏକା ବେଳରେ ଇଂଲଣ୍ଡ, ସୁଇଡେନ୍ ଜର୍ମାନୀ, ନରୱେ, ଫିନ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍ ଓ ଡେନମାର୍କର ଭାଷା ଶୁଣିବାକୁ ମିଳୁଚି । ଅନେକ ଗୀତ ମଧ୍ୟ ଗାଉଛନ୍ତି । ଆମ ଷ୍ଟିମର ଛୋଟ ବଡ଼ କେତେଦ୍ୱୀପ ଓ କେତେ ପୋଲ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଯାଇଚି । ଇତି ।

ସ୍ନେହାବନତ
ଚିତ୍ତ

୧୬.୧୦.୧୯୫୧

ସଂସାରକୁ ଛାଡ଼ି ଆପଣା ପରିବାରରେ ନିଜ ମାୟା ମମତାର ଠୂଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଗଢ଼ିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ମୁଁ କେବେ ଦେଖି ନାହିଁ । ଆପଣା ଭବିଷ୍ୟତକୁ ନେଇ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଏପରି ଏକ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଚିନ୍ତା କରିନାହିଁ । ତଥାପି ବାପା, ବୋଉ, ଭାଇ, ଭଉଣୀ ଓ ଭାଉଜୋଉମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ମୁଁ ବଢି ଆସିଚି, ଦୁନିଆର ସବୁ ଲୋଭ, ସବୁ ଅଭିଳାଷ ଓ ସବୁ ଆଦର୍ଶବାଦଠାରୁ ସେଇଟି ଆପଣାର ଏତେ ଅଧିକ ନିଜର ବୋଲି ମନେହୁଏ କିପରି ? ସିଆଡୁ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଦୁଃଖ ଓ ଆଶଙ୍କାଜନକ ଖବର ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ମୋର ମନଭିତରେ ସତେଅବା କେତେ ଛଳନା ପଶିଯାଏ । ଦର୍ଶନର କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ସେତେବେଳେ ମୋ' ଧୈର୍ଯ୍ୟର ବନ୍ଧକୁ ଅଟକାଇ ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ଏହି ପରିବାରଟିର ଛବି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମୁଁ କେତେଥର ଆପେ ଆପେ କାନ୍ଦି ପକାଇଚି, ଆପେ ଆପେ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚିଉଠିଚି । ମଣିଷ ଆଉ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ନିବିଡ଼, ସ୍ୱଚ୍ଛ ଅଥଚ ଶ୍ରଦ୍ଧାମୟ ପରିଚୟ ସମ୍ଭବ କରାଇବାକୁ କିଏ ଏହି ପରିବାରର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା କେଜାଣି ? ସମାଜ ରକ୍ଷା ଓ ଆପଣାର ଯୌନକ୍ଷୁଧାକୁ ତୃପ୍ତ କରିବା ଲାଗି କୁଆଡ଼େ ପ୍ରଥମେ ପରିବାରର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ସମାଜବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମଣିଷର ଦୃଷ୍ଟି, ମଣିଷର ମାୟା ଓ ମଣିଷର ଶ୍ରଦ୍ଧାବେଗ ଏହି ପରିବାରର କଳ୍ପନାଟି ଭିତରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏତେ ମାଧୁରୀ ନିହତ କରି ଆସିଚି, ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିବାରକୁ କେବଳ ସେହି ମୂଳ ସଂଜ୍ଞାନୁସାରେ ବିଚାର କରିବା ଆଦୌ ନ୍ୟାୟ ସଂଗତ ହେବନାହିଁ । ମଣିଷର ଜୀବନତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଉଦ୍‌ଭବତତ୍ତ୍ୱକୁ ବୁଝିବାରେ ତାହା ଆମକୁ ମୋଟେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସଙ୍ଗର ମୂଳ ଉତ୍ସ ବିଚାର ଓ ଜିଜ୍ଞାସା କରିବାର ନୀତି ଦର୍ଶନର ଅଧ୍ୟୟନବେଳେ ଆମକୁ ଯେତେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶନର ପରିପୂରକ ଏହି ଜୀବନରୀତିଟିକୁ ବିଚାର କରିବାରେ ସେହି ଯିଜ୍ଞାସା ଆମକୁ କୌଣସି ସତ୍ୟ ଦେଖାଇ ପାରିବନାହିଁ ।

୧୬.୧୦.୧୯୫୧

ଭାଉଜଉ,

ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାଟକ ପଢ଼ିବାକୁ କାଲି ରାତିରେ ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମୋ' ଛୋଟିଆ ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲି । ବହି ପଢ଼ା ସରିବା ପରେ ସେମାନେ ମୋର ସବୁ ଫଟୋ ଦେଖିଲେ । ତୁମମାନଙ୍କର ସବୁ ଫଟୋ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲି । ଆଉ କହିଲି, "ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଭାରି ରାଗିଚି । ପନ୍ଦର ଦିନ ହେଲା ସେମାନେ କେହି କୌଣସି ଚିଠି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।" କିନ୍ତୁ ତା' ପରେ ମନ ନରମ ହୋଇଗଲା, କହିଲି, 'କିନ୍ତୁ କାଲି ନିଶ୍ଚୟ ଘରୁ ଚିଠି ଆସିବ ।" ଆଜି ବଡି ସକାଳୁ ତୁମର ଚିଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ।

ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ମୁଁ ଘରକୁ ଯାହା ପାଖକୁ ହେଲେ ଜଣଙ୍କୁ ଚିଠି ଦେଉଚି, କେବଳ ଏଇ ଆଶାରେ ଯେ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଅନ୍ତତଃ ଯାହା ପାଖରୁ ହେଲେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ପହଞ୍ଚିବ । କିନ୍ତୁ ଥରେ କୋଡିଏ ପଚିଶି ଦନ ଫାଙ୍କ ପଡିଯାଉଚି । ଆଉ ସେତେବେଳେ ମତେ ଯେପରି ଚାରିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଦିଶୁଚି । ବିଶେଷତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ, ଯେତେବେଳେ ଖରାପ ଖବର ଶୁଣିବା ଛଡ଼ା ଭଲଖବର ଶୁଣିବାର ଭଲ ଭାଗ୍ୟ ମୋର ହୋଇନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ତୁମମାନଙ୍କଠାରୁ ଚିଠି ନ ପାଇଲେ ମନ କ'ଣ ହେଉଥିବ ଯଦି ବିଚାର କରୁଥାନ୍ତ, ତେବେ ହୁଏତ ଚିଠି ଦେବାରେ ଏତେ ଡେରି କରନ୍ତ ନାହିଁ ।

ତୁମମାନଙ୍କର ଚିଠି ଯେ ଭିତରେ କେତେ ବଳ ଦିଏ, ତୁମକୁ କ'ଣ ବୁଝାଇବି । ତୁମେମାନେ କେବଳ ମୋର ଦୁଷ୍ଟାମି, ମୋର ପିଲାଳିଆ ଚଗଲାମି ଦେଖିଚ, କିନ୍ତୁ ମୋ' ଭିତରଟା ଯେ କେଡ଼େ ଦୁର୍ବଳ ତାହା ତୁମେମାନେ କାହୁଁ ବୁଝିବ ? ତୁମମାନଙ୍କର କୌଣସି ଖବର ନ ପାଇଲେ ସଂସାରରେ ଭାରି ଏକୁଟିଆ ଲାଗେ । ଆଉ ଠିକ୍ ସେତିକି ବେଳେ ଦୁନିଆର ସବୁ ଦୁର୍ବଳତା, ସବୁ ଦୁର୍ଭାବନା ମନ ଭିତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚେ । ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅଭାବହିଁ ମଣିଷକୁ ପାପ ଭିତରକୁ ଟାଣିନିଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରେ ଏଇ ଭଲ ପାଇବାର ଭାରି ଅଭାବ, ସେଇଥିଲାଗି ମଣିଷ ମଣିଷ, ଜାତି ଜାତି ଓ ଦେଶ ଦେଶ ଭିତରେ ଏତେ ବିଷମତା ଓ ବିବାଦ । ଏତେ ଦୂରରେ ହଠାତ୍ ତୁମମାନଙ୍କର ସ୍ନେହ ସହିତ ମନର ଡୋର ଛିଡ଼ିଗଲେ ଆପଣାକୁ ଯେପରି କାଙ୍ଗାଳ ପାଷାଣ ପରି ମନେହୁଏ କ'ଣ କହିବି ?

ଝିଅ କୁଆଡ଼େ ତୁମ ମନମୁତାବକ ସୁନ୍ଦର ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି ତୁମ ମନରେ ଭାରି କଷ୍ଟ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର 'ଶିଶୁ' ବହି ପଢିଚ ? ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ମାଆ ପୁଅକୁ କହୁଚି, ତୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ବା ଭଲ ବୋଲି ମୁଁ ତୋତେ ଭଲ ପାଉନାହିଁ, ତୁ ମୋର ଛୁଆ ପୁଅଟି, ଏଇଥିଲାଗି ମୁଁ ତୋତେ ଭଲ ପାଉଚି ।

ଅତି ଶୀଘ୍ର, ଅର୍ଥାତ୍ ଚିଠି ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହ ଖବର ଲେଖି ଚିଠିଦିଅ । ନ ହେଲେ ତୁମମାନଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି ଖବର ନ ପାଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ପାଠରେ ମନଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଦୁଃଖ ପାଇବାରେ ମୋର ଟିକିଏ ହେଲେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ଆମର ଜମି ଅଛି । ଆମ ଘରେ ଡାକ୍ତର, ଆମେ ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରକୁ ଭଲ ପାଉଚୁ ପୃଥିବୀରେ ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମେ କେଡ଼େ ସୁଖୀ ! ଯୋଉ ଘରେ ପୁଅ ପଇସା ଅଭାବରୁ ବାପ ଲାଗି କିଛି କରିପାରୁ ନାହିଁ, ଯୋଉ ଘରେ ଔଷଧର ଚିନ୍ତାଠାରୁ ଭାତର ଚିନ୍ତା ବେଶୀ ଘାରିଚି ସେଇମାନଙ୍କ କଥା ଭାବିଲ ! ତେଣୁ ସୁଖ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ, ଦୁଃଖରେ ମନରେ ବଳ, ଦୁଃଖରେ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ପରସ୍ପରର ମାଡ ସହିବା, ଏହାହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼କଥା । ଏହି କଥା ଗୁଡ଼ାକ ଲେଖୁ ଲେଖୁ ହଠାତ୍ ମୋର ସବୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡି ପଡୁଛି । ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯିଏ ଯେତିକି ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦେବ, ସିଏ ସଂସାରକୁ ସେତିକି ଜିତିବ। ଦୈବର କରାମତି ଉପରେ ସେ ସେତିକି ଆପଣା ଲାଗି ଶାନ୍ତି ସଂଚୟ କରିପାରିବ । (ଇତି)

ସ୍ନେହାବନତ
ଚିତ୍ତ

୧୬.୦୧.୧୯୫୨

କାର୍ଲମାର୍କସ୍ ଧର୍ମକୁ ଅଫିମ ବୋଲି କହିଚନ୍ତି। ହୁଏତ ସେଇଥିରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ପ୍ରଚାର କରାଯାଏ ଯେ ଜଗତରୁ ଓ ସମାଜରୁ ଧର୍ମକୁ ବହିଷ୍କୃତ କରିଦେବା ହେଉଚି ସାମ୍ୟବାଦ ବା ମାର୍କସ୍‌ବାଦର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ। ଧର୍ମ ନାମରେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଭଲଭେଲ କେତେ ଅଭିନୟ ହୋଇଗଲାଣି, କେତେ ରକ୍ତ ଢଳାହେଲାଣି। ଆମର ଏହି ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟତାର ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ନାନା ରୂପ ଓ ନାନା ଢଙ୍ଗରେ ଧର୍ମକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସେହି ଅଭିନୟ ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ। ଏଠୁ ପଇସା ଖରଚ ହୋଇ ଧର୍ମନାମରେ ବିଦେଶର ଧର୍ମକୁ ଜୟ କରିବା ସକାଶେ ମଣିଷ ପଠାଯାଉଚନ୍ତି। ଆଜି ଧର୍ମ ନାମରେ ଗୋଟାଏ ସଂସ୍କୃତି ଆଉ ଗୋଟାଏ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଗ୍ରାସ କରୁଚି, ପୃଥିବୀର ସବୁ ରାଜ୍ୟକୁ ଜୟକରି ଆପଣାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଭିତରକୁ ଆଣିବାର ମୋହ ପରି ଆପଣା ଧର୍ମର ଆୟତନ ଭିତରକୁ ଅନ୍ୟ ସକଳ ଧର୍ମର ମଣିଷଙ୍କୁ ଟାଣିବା ଲାଗି ମଧ୍ୟ ଆଜି ଭଗବାନ ଓ ଭଗବତ୍ ସନ୍ଦେଶର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଉଚି। ଗୀର୍ଜାମାନଙ୍କରେ ଦେଶ, ସରକାର ଓ ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥଲାଗି ଭଗବାନଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଭିକ୍ଷା କରାଯାଉଚି। ଏସବୁ ଯେପରି ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣ କରିଦେଉଚି ଯେ Tribal God ରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଆଜି ମଧ୍ୟ ସରିନାହିଁ। ଆପଣାର ସମାଜରେ, ଆପଣାର ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ

ଓ ଆପଣାର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମଣିଷ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଉନ୍ନୀତ ହୁଅନ୍ତା ସିନା, ମାତ୍ର ଆମ ଯୁଗରେ ଓଲଟି ଭଗବାନଙ୍କୁ ତଳକୁ ଟାଣିଆଣି ଆପଣାର ରାଜ୍ୟ, ସମାଜ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଚି। ମୁଁ କହିବି, ଏହା ଧର୍ମ ନୁହେଁ, ଏହା ଅଫିମ। ଧର୍ମକୁ ମଣିଷର ଅଫିମ ବୋଲି କହିଲାବେଳେ କାର୍ଲାମାର୍କସ୍ ହୁଏତ ଧର୍ମର ଏହି ଅଫିମ-ଦିଗଟାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ। ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ତଥା ଜାତୀୟ ଜୀବନରେ ଆମେ ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଅଫିମଗୁଡ଼ାକୁ ସାଇତି ରଖିଥିବା, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାର୍କସ୍ଙ୍କର ଅଭିମତଟିକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ।

୧୬.୦୯.୧୯୫୩

ଭାଉଜଉ,

ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଦେଶ ଛାଡିବାର ଠିକ୍ ପୂର୍ବରୁ ତୁମର ଚିଠି ପାଇଲି । ଏହା ଭିତରେ ତୁମେ ମୋର ଅନେକ ଚିଠି ପାଇସାରିବଣି । ଡେନମାର୍କ ଛାଡିବା ପରେ ମୁଁ ହାଓ୍ୱାଇ ଡାକରେ ତୁମ ପାଖକୁ ତିନିଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଦେଇଚି । ତା'ଛଡ଼ା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ସାଧାରଣ ଡାକରେ ଛବି ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡମାନ ପଠାଉଚି । ମୁଁ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇସବୁ କାର୍ଡ ସାଇତି ରଖିଥିବ । ମୁଁ ଯେଉଁସବୁ ଯାଗା ଦେଖୁଚି, କାର୍ଡଗୁଡ଼ିକ ସେଇସବୁ ଯାଗାର ସ୍ମୃତି ହୋଇ ରହିଥିବ ।

ଏଠି ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ମୁଁ ଅଛି । ବିଦ୍ୟାଳୟ ଅପେକ୍ଷା ଏଇ ଅନୁଷ୍ଠାନଟିକୁ ଏକ 'ଶିଶୁ-ଗାଆଁ' କହିଲେ ଅଧିକ ଠିକ୍ ହେବ । ଗତ ଯୁଦ୍ଧପରେ ୟୁରୋପର ଅନେକ ପିଲା ବାପା ମାଆ ଓ ଘର ହରାଇଛନ୍ତି । ସେଇମାନଙ୍କ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଘର ଦେଇପାରିବା ଲାଗି ଏ ସ୍କୁଲର ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଫିନ୍ଲାଣ୍ଡ, ଗ୍ରୀସ୍, ଇଟାଲୀ, ଫ୍ରାନ୍ସ, ଇଂଲଣ୍ଡ, ପୋଲାଣ୍ଡ, ଅଷ୍ଟ୍ରିଆ ଓ ଜର୍ମାନୀର ପିଲାଏ ଏଠି ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ପିଲାଙ୍କ ଲାଗି ଅଲଗା ଘର-ସେଠି ସେହି ଦେଶର ଶିକ୍ଷକ ଓ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାପା ବୋଉ ଡାକନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ପିଲାଏ ବାପା ବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣା ମାତୃଭାଷାରେ ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି । ବାର୍ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ପିଲାଙ୍କୁ ଏକାଠି ଜର୍ମାନ୍ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ତା'ଛଡ଼ା ଖେଳ କସରତ୍ ସଙ୍ଗୀତ ନାଟକ, ଉତ୍ସବ, ହାତକାମ ଓ ବଗିଚାକାମ ସବୁ ପିଲାଏ ମିଶିକରି କରନ୍ତି । ଆପଣା ଘର ପରିଷ୍କାର କରିବା, ଆପଣା ବିଛଣା ଆପେ କରିବା, ବାସନ ଧୋଇବା ପ୍ରଭୃତି ସବୁକାମ ପିଲାଙ୍କୁ ନିଜକୁ କରିବାକୁ ହେବ ।

ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡର ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଅତି ସୁନ୍ଦର । ପର୍ବତ, ବଣ ଓ ହ୍ରଦରେ ପୂରି ରହିଥିବା ଏଇ ଦେଶଟି ଆୟତନରେ ଆମ ଗଞ୍ଜାମ କୋରାପୁଟ ଠାରୁ ବଡ଼ ହେବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଛୋଟଦେଶ ୟୁରୋପର ଯୁଦ୍ଧରୁ ସବୁ ପୁରାତନ ଜୀବନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ସାଇତି ରଖିପାରିଚି । ଏଇ ଦେଶର ଭାଷା ତିନୋଟି- ଜର୍ମାନ୍, ଫରାସୀ ଓ ଇତାଲୀ । ଏ ଦେଶର ଗଣତନ୍ତ୍ର ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଦେଶର ତୁଳନାରେ ବଡ଼ ଆଗୁଆ । କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଲାଗି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୋଟ ଅଧିକାର ମିଳିନାହିଁ ।

ଅନ୍ତତଃ ମୋ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେପରି ଆପଣା ମନର ବଳ ନ ହରାଅ । ସଂସାରରେ ହୁଏତ ଆଜି କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ରୋଗ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ଲାଗି ରହିଚି । ମନର ଶାନ୍ତି ଓ ମନର ବଳ ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷ । ଆମେ ପାଠ ପଢ଼ିଲୁ, ଆମେ ରୋଜଗାର କଲୁ, ଘରେ ଆମର ପେଟ ପୂରିବା ଭଳି ଜମିବାଡି ରହିଚି, ତଥାପି ଯଦି ଟିକକରେ ଆମର ମନର ଜୋର୍ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ ବା ଆମେ ଆପଣାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ହରାଇବସୁ ତେବେ ତାହା ବଡ଼ ଲଜ୍ଜାର କଥା ହେବ । ତୁମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୋର ଅନେକ କଥା କହିବାକୁ ଅଛି । ତେଣୁ ଘରକୁ ଫେରି ତୁମମାନଙ୍କୁ ଯେପରି ମୁଁ ଠିକ୍ ଆଗପରି ସତେଜ ଓ ସଶ୍ରଦ୍ଧ ରପେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ । ଇତି ।

ସ୍ନେହାବନତ

ଚିତ୍ତ

୧୬.୦୧.୧୯୫୫

ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗଳାର ବାଙ୍କୁଡ଼ାଠାରେ ଶ୍ରୀ ବିନୋବାଙ୍କ ସହିତ ଦିନେ କଟାଇବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ମିଳିଲା। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ସଞ୍ଚୟ ଜମାକରି ରଖି ମଣିଷ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କରିଯାଏ। ତା ଭିତରେ ଅନେକ ଦିନରୁ ଜମା ହୋଇଥିବା ଅନେକ ପ୍ରକାରର ମଇଳା ସେଇ ତୀର୍ଥରେ ସେ ଧୋଇଦେଇ ଆସେ। ତୀର୍ଥରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରିଦେଇ ଆସେ। ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର ଦର୍ଶନଲାଭ ତୀର୍ଥ ଦେଖିବାର ଫଳ ଆମକୁ ଦିଏ। ମହାତ୍ମାର ସଙ୍ଗ ଲାଭ କରି ମଣିଷର ଜୀବନ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ। ମହାତ୍ମାର ବଚନ ଶ୍ରବଣ କରି ମଣିଷର କଥା ଭିତରେ ଥିବା ଅନେକ ମଇଳା ଓ ଅନେକ ମିଥ୍ୟା ଅପସାରିତ ହୋଇଯାଏ। ପୃଥିବୀକୁ ଅଧିକ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଅଧିକ ପବିତ୍ର କରିବାକୁ ମହାତ୍ମାମାନେ ସଂସାରକୁ ଆସନ୍ତି। ସମାଜର ମଇଳାରୁ ମଣିଷର ମନକୁ କାଢ଼ିନେଇ ତାର ମୋହ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ସୁନ୍ଦର ଓ ଧାର୍ମିକ ଜୀବନ ଲାଗି ମଣିଷକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଲାଗି ବୋଧହୁଏ ସଂସାରରେ ମହାପୁରୁଷମାନେ ଜନ୍ମ ...ଗ କରିଆନ୍ତି।

ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଦେହକୁ ଦେବାଳୟ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କର ଦେହକୁ ଆମେ ଦେବାଳୟ ବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ। ନାନାପ୍ରକାର ଅନ୍ଧ ଆସକ୍ତି ଓ ଖଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସରେ ଆମେ ଆମ ଦେହ ଭିତରେ ଥିବା ଦେବତାର ଆସ୍ଥାନକୁ କଳୁଷିତ କରି ଦେଇଥାଉଁ। ସେଥିଉପରେ ଦେବତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ। ଦେବତା ଅପମାନ ପାଇ ପଳାଇଯାଏ। ତା' ଜାଗାରେ ଆମର ମୋହ ଆଉ ଗର୍ବୋନ୍ନତତା ଆମ ଦେହରେ ଆସନ ମାଡ଼ିବସେ। ଯିଏ ମୋହକୁ ଏବଂ ସକଳ ପ୍ରକାର ଉନ୍ନତତାର ଲୋଭକୁ ଏଡ଼ି ନିଜର ଜୀବନକୁ ଭଗବାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ଅର୍ପଣ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ସେଇମାନଙ୍କର ଦେହକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ଦେବାଳୟ କୁହାଯାଇପାରିବ। ସେହିପରି ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଭକ୍ତିର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ, ତଳର ଧୂଳି ଓ ମଇଳା ଛାଡ଼ି ମନ ଅନେକ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିଯାଏ। କେଉଁ ଦେବତା ଦେଉଳର ପାବଚ୍ଛ ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା ପରି ଲାଗେ। ମହାତ୍ମାର ଦର୍ଶନ ମଣିଷକୁ ଆପଣାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ଶିଖାଏ, ଆପଣାକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରିଦିଏ। ଅନେକ ଦିନର ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ଅହଙ୍କାର ଆବରଣ ଖୋଲିଦିଏ। ଶ୍ରୀ ବିନୋବାଜୀଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ଲାଭକରି ଠିକ୍ ଏହିପରି ଏକ ଦେବାଳୟର ସାନ୍ନିଧ ଅନୁଭବ କରିଆସିଲି।

୧୬.୦୨.୧୯୫୫

ଜୀବନର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟକୁ ଯଥାର୍ଥଭାବରେ ବୁଝି ନ ପାରି ମଣିଷ ଜୀବନଠାରୁ ଦୂରକୁ ପଳାଏ, ଏଇ କଥା ମୁଁ କାଲି କହିଛି। ସେଇଥିଲାଗି ସେ ମଦ ପିଏ, ରାତି କ୍ଲବ୍‌କୁ ଯାଏ, ନିଶା ଖାଏ। ସେଇଥି ଲାଗି ସିଏ ପଦେ ଅକଥ୍ୟ କଥା କହିବାରେ ବା ଶୁଣିବାରେ ଏତେ ସନ୍ତୋଷ ପାଏ; ଗୋଟିଏ ଅଶ୍ଳୀଳ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ସେ ଏତେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରେ। ଏସବୁ ଭିତରେ ବୁଡ଼ି ରହି କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ସେ ଭାବେ, ଜୀବନଟା ବେଶ୍ ମଜାରେ କଟିଯାଉଛି। କିନ୍ତୁ ତା'କି ହୁଏ ?

ଜୀବନକୁ ଡରି ଜୀବନ ଠାରୁ ଦୂରକୁ ପଳାଇଲେ କେହି ଜୀବନର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିପାରିବ ନାହିଁ। ଯିଏ ପଳାଇବ, ତା'ରି ଭିତରେ ତା'ର ବିବେକ ତାକୁ ଖାଇ ଗୋଡ଼ାଇବ। ଆପଣା ଭିତରର ଅସନ୍ତୋଷ ତାକୁ ସଦାସର୍ବଦା ସନ୍ତପ୍ତ ଓ ବିବଶ କରି ରଖିବ। ମଣିଷର ଅସଲ ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଫାଙ୍କିଦେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ଉତ୍ତେଜନାରେ ଭୁଲି ରହିବା ଲାଗି ଇଉରୋପରେ ଅନେକ ବିଳାସ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ବିନୋଦବ୍ୟସନର ଆଡ୍‌ଡା ଅନୁଷ୍ଠାନ ରହିଛି। କିନ୍ତୁ ଯାଇ ୟୁରୋପରେ ପଚାର, ସେଠି କିଏ ସୁଖୀ, କିଏ ସେଠି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନର ଉପଭୋଗ କରିପାରିଛି ? ପେଟ ଓ ଶରୀରର କ୍ଷୁଧା ମେଣ୍ଟାଇବାର ସାମଗ୍ରୀ ଇଉରୋପରେ ଯେତିକି ଯେତିକି ବଢ଼ିଚାଲିଛି, ତାର ମନର ସନ୍ତାପ ଓ ଦୁଃଖ ସେତିକି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି। ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାଭରା ଆମର ଏହି ସଂସାରରେ ସେତିକି

ସିଏ ନିଜକୁ ଏକୁଟିଆ ବୋଲି ଭାବୁଛି; ନିଜ ପ୍ରତି ଓ ଆପଣାର ପଡ଼ୋଶୀ ପ୍ରତି ତାର ଅବିଶ୍ୱାସ ସେତିକି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି। ଇଉରୋପରେ ସାହିତ୍ୟ, ଶିଳ୍ପକଳା, ସମାଜ-ବିଜ୍ଞାନ, ରାଜନୀତି ଆଉ ଦର୍ଶନ, ସବୁଠାରେ ଆଜି ଏହି ଦୁଃଖୀ ମଣିଷର ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିବ। ବିଳାସ ଅୟସର ଇନ୍ଦ୍ରଭୁବନରେ ମଣିଷ ସେଠି ସୁଖୀ ହୋଇପାରୁ ନାହିଁ। ତାର ଆପଣାର ଅସନ୍ତୋଷର ନିଆଁ ତାକୁ ଆଜି ଗିଳି ରହିଛି।

ଅଳ୍ପକରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା, ମୁହୂର୍ତ୍ତକର ଫୁର୍ତ୍ତି ଆଉ ବିନୋଦନ ଲାଗି କୀଟ ପରି ଆପଣାକୁ କୁକଥା, କୁଦୃଶ୍ୟ ଓ କୁଆଚରଣର ନର୍ଦ୍ଦମାରେ ଲୋଟାଇ ରଖିବା, ଏସବୁ ଆମ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଥିବା ପଶୁ-ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଫିକର। ଯିଏ ମଣିଷ, ଯିଏ ଜାଗ୍ରତ, ତାର ଭୋକ ଏଇ କ୍ଷଣକର ଉପଭୋଗରେ ମେଣ୍ଟି ପାରିବ ନାହିଁ। ଯିଏ ଆଜି ସେ ଭୁଲ କରୁଛି, ଯିଏ ଜୀବନର ଶ୍ରେୟକୁ ଭୁଲି ଘଡ଼ିକର ବିନୋଦ-ସଭାରେ ବିଦୂଷକ ପରି ବୁଲିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ରଖୁଛି, ମୁଁ କହିବି ସେ ଆପଣାର ଭୋକକୁ ମାରିଦେଉଛି। ସିଏ ଆପଣା ହୃଦୟର ଅସଲ ଦୁଆରକୁ କିଳି ଦେଇ ବସୁଛି। ବାହାରକୁ ଯେତେ ମଜା ଓ ଆନନ୍ଦ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏସବୁ ଆମର ଭୋକକୁ ଭୁଲାଇ ରଖୁଛି, ଆମ ଭିତରର ଅସଲ ମଣିଷକୁ ଉପାସରେ ରଖୁଛି; ଆମ ଭିତରର ବିକାଶୋନ୍ମୁଖ ଫୁଲକୁ ଏହା ମଉଳାଇ ପକାଉଛି।

ଉପନିଷଦରେ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ରଷ୍ଟା ଋଷି ମଣିଷକୁ "ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରାଃ" ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିଛନ୍ତି। ଆମେ ସମସ୍ତେ ଅମୃତର ସନ୍ତାନ। ଘଡ଼ିକର କୀଟ-ଜୀବନରେ ଆମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇପାରିବା ନାହିଁ। ରଙ୍ଗରସର ହାଟ ଭିତରେ କ୍ଷଣ କ୍ଷଣକେ ଆପଣାକୁ ବିକିଦେଇ, ହଜାଇଦେଇ ଆମେ ନିଜ ପ୍ରତି ଭାରି ଅନ୍ୟାୟ କରିବା। ଆମର ଆଗ୍ରହ, ଆମର ବିଚାର ଯେତିକି ବଡ଼ ହେବ, ଆମର ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ସେତିକି ଗଭୀର ହୋଇପାରିବ। ଆମର ପ୍ରଭୁ ଯେଡ଼େ, ମନକୁ ସେତିକି ବଡ଼କରି ଆମେ ତିଆରି କରିବା, ଏକଥା ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ କବି ଭୀମଭୋଇ କହିଛନ୍ତି। ଯେତିକି ବଡ଼ ଆଦର୍ଶକୁ ଓ ଯେତିକି ବ୍ୟାପକ ଜୀବନକୁ ଆମେ ଆପଣାର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା, ଆପଣାର ଆଗ୍ରହ, ବିଚାର ଓ ଆଚରଣକୁ ଆମେ ସେତିକି ବଡ଼ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ କି? ଆମେ ଆଜି ଏଇ କଥାକୁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା।

୧୬.୦୮.୧୯୫୫

ଆମର ଖାଦ୍ୟ, ଆମର ଦେହ, ଆମର ପାଠ ଓ ଆମର ପ୍ରାର୍ଥନା – ଆମର ଏଠି ସବୁଟିର ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି। ଖାଇବା ନିଅଣ୍ଟ ବା ଅରୁଚିକର ହେଲେ ଆମେ ଯେମିତି ସୁଧାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା, ପାଠରେ ଖଇଚା ହେଲେ ଯେମିତି ଆମେ ପୂରଣ କରିବାକୁ

ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡୁଛୁ, ପ୍ରାର୍ଥନାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ କୋଉଠି କଣ ଅଭାବ ରହିଲେ, ଆମେ ସେମିତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିବା ଦରକାର। ଖାଇବା ମନୋମତ ନ ହେଲେ ଆମର ଦେହକୁ ବାଧେ। ପ୍ରାର୍ଥନା ମନୋମତ ନ ହେଲେ ସେମିତି ଆମର ଅନ୍ତରକୁ ବାଧିବା ଦରକାର। ଦିନେ ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇଲେ ଆମେ ଯେମିତି ଉପାସରେ କଷ୍ଟ ପାଉଛୁ, ଦିନେ ଶୁଦ୍ଧ ସମାହିତ ହୋଇ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ବସି ନ ପାରିଲେ ସେମିତି ଏକ ବଡ଼ ଅଭାବ ଆମେ ଅନ୍ତରରେ ଅନୁଭବ କରିବା ଉଚିତ।

ତାହା ଆମେ କରିପାରୁ ନାହିଁ। ଆମେ ନିଜର ଦେହଟାକୁ ଜୀବନର ସର୍ବସ୍ୱ କରି ରଖିଛୁ ବୋଲି ସେହିପରି ହେଉଛି। ଆମେ ନିଜର ଅହଙ୍କାର ଓ ଅଭିମାନକୁ ମନ ଭିତରେ ଖୁନ୍ଦିରଖି କେବଳ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଜୀବନର ଧ୍ୟେୟ ରୂପେ ଧରି ନେଇଛୁ ବୋଲି ସେହିପରି ହେଉଛି। ମୋର ଦେହ ଅଛି, ତଥାପି ମୁଁ କେବଳ ଦେହ ନୁହେଁ; ମୋ ଭିତରେ ମାନଅଭିମାନ, ଅହଙ୍କାର ରହିଛି; ତଥାପି କେବଳ ଏହିସବୁ ମୋର ସମସ୍ତ ମନର ପରିଚୟ ନୁହେଁ – ଏହିପରି ବିଚାର ରଖିବା ଦରକାର। ତେବେ ଆମଲାଗି ସଂସାରରେ ସବୁ କଥାର ଅର୍ଥ ବଦଳିଯିବ। ମଣିଷର ମୁହଁ, ମଣିଷର ହସ, ଆକାଶର ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ, ବଣପାହାଡ଼, ସକାଳ ସଞ୍ଜ – ସବୁ ଆମର ଧ୍ୟାନ-ଦୃଷ୍ଟିରେ ନୂତନ ଭାବରେ ଦେଖାଦେବ। ଆମର ଜୀବନ ବଦଳିଯିବ, ଆମର ଆଚରଣରେ ପୁରୁଣା ବା ପଚା କିଛି ରହିବ ନାହିଁ। ସାରା ସଂସାରଟା ଦେବତାର ମନ୍ଦିର ପରି ଲାଗିବ। ଦିନମାନର ସବୁ କାମ ଠିକ୍ ଭଗବାନଙ୍କର ପୂଜା ପରି ଶୁଦ୍ଧ, ସରସ ଓ ଶକ୍ତିମୟ ହୋଇଯିବ।

ଏଠିକା ସମାଜରେ ଗୋଟାଏ ନିୟମ ରହିଛି ବୋଲି ହୁଏତ ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯାଇ ବସୁଛେ। ଚାହାଳୀଚୋରକୁ ନେଇ ଧରି ବାନ୍ଧି ଚାହାଳୀରେ ବସାଇବା ପରି ଏ ପ୍ରାର୍ଥନା ହୋଇଯାଉଛି। କିଏ ଭଜନ ବୋଲିବ, କିଏ ଧୂନ୍ ଦେବ, କେଉଁ ଭଜନ ବା କେଉଁ ଧୂନ୍ ଦିଆଯିବ, ସେ କଥା ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସଭାରେ ଠିକ୍ କରୁଛେ। ସେଥିଲାଗି ଭଜନ, ଧୂନ୍ ବା ସମଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ରସ ରହୁନାହିଁ। ମନ ବି ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଡ଼ିଥିବା ରାସ୍ତା ଉପରେ ସହଜ ଭାବରେ ଧରାହେଉନାହିଁ। ଏପରି କାହିଁକି ହେଉଛି ? ଏକଥା ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିଚାର କରିବା। ଖାଲି ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ ପଢ଼ିଲେ ବା ଲେଖିଲେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଭଲ ହେବ ନାହିଁ। ଆମେ ଅଧିକ ଗଭୀର ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିବା, ଅଧିକ ଗଭୀର କରି ଆମର ମନକୁ ତିଆରି କରି ଶିଖିବା। ଭଗବାନ ମଣିଷର ମୁଣ୍ଡରେ ନୁହେଁ, ହୃଦୟ ଭିତରେ ଅଛନ୍ତି। ଏକଥା ଉପନିଷଦରେ କୁହାଯାଇଛି। ଏହି ହୃଦୟକୁ ତିଆରି କରିପାରିଲେ ଆମେ ଆମର ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ରସମୟ କରି ତିଆରି କରିପାରିବା।

ପ୍ରାର୍ଥନା ଲାଗି ଆମର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଘଣ୍ଟା ବାଜୁଛି। ସେହି ଘଣ୍ଟା ବାଜିବା ମାତ୍ରକେ ଆମେ ଯିଏ ଯେଉଁଠି ଥିବା, ଯଥାସମ୍ଭବ ଚୁପ୍‌ହୋଇଯିବା, ନିଜେ କରୁଥିବା କାମ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଶେଷ କରି ପ୍ରାର୍ଥନା ସ୍ଥାନକୁ ଆସିବା। ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧ୍ୟାନ ଓ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ସେଠି ବସିବା। ସଭିଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରି ପ୍ରାର୍ଥନାର ସୁର ଓ ତାଳଲୟକୁ ମଧୁର କରି ରଖିବା। ଏପରି କାହିଁକି ନ ହୋଇ ପାରିବ ? ଖାଇବା ଆଗରୁ ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇ ଖାଇବାର ବିଧି ରହିଛି। ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମନରୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବିକ୍ଷେପ ଓ ବିକୃତିକୁ ଦୂର କରିଦେଇ, ସବୁ ପ୍ରକାର ବ୍ୟସ୍ତତାକୁ ଈଶ୍ୱରପ୍ରଣିଧାନ ଲାଗି ଶାନ୍ତ ଓ ନୀରବ କରି ଦେଇ କାହିଁକି ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ବସି ନ ପାରିବା ? ଏ କଥା ଆମେ ସମସ୍ତେ ବିଚାର କରିବା, ସମସ୍ତେ ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ସହଯୋଗ କରିବା।

୧୬.୦୯.୧୯୫୫

ଦିନେ ସକାଳୁ ଆମର ଏଠି ଉଠିବାର ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା। ଜଣେ ଭାଇଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ। ବାହାରେ ଚଟ ପଡ଼ିଲା। ଅନେକ ଭାଇଭଉଣୀ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗଦେବା ଲାଗି ଆସି ପିଣ୍ଡାରେ ବସିଲେ। କିନ୍ତୁ ସେ ଭାଇ ତଥାପି ଶୋଇରହିଲେ। ସେଦିନ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେଇପାରିଲେ ନାହିଁ। ତା'ପରେ ଆହୁରି କେତେ ସମୟ ଗଡ଼ିଗଲା। ପ୍ରାର୍ଥନା ସରିଲା। ଆମ ଭାଇଜଣକ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ଦେଖିଲେ ଯେ ପ୍ରାର୍ଥନା ସରିଗଲାଣି। ସେ ଉଠି ଆପଣା କାମରେ ଚାଲିଗଲେ।

ଏବେ ଦିନେ ସେହି ଭାଇଙ୍କର ଦିନଲିପି ପଢୁଥିଲି। ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି, "ମୁଁ ଦେଖିଲି ପ୍ରାର୍ଥନା ସରିଗଲାଣି, ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆପଣା କାମରେ ଲାଗିଗଲେଣି। ମନ ଭାରି ଖରାପ ହୋଇଗଲା। ସମସ୍ତେ ଉଠି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗଦେଲେ ଅଥଚ ମୁଁ ଅଳସୁଆ ହୋଇ ଶୋଇରହିଲି। ଭାରି ଲାଜ ଲାଗିଲା।" ଏହି ଘଟଣାଟି ବିଷୟରେ ସେ ପୁଣି ଲେଖିଛନ୍ତି, "ଆରବର୍ଷ ମୁଁ ଯେଉଁଠି ପଢୁଥିଲି ସେଠି ମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ହେଉଥିଲା। କିନ୍ତୁ ସେଠି ସମସ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଆସିବେ ବୋଲି କଡ଼ା ନିୟମ ଥିଲା। କେହି କୌଣସି ଦିନ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଆସି ନ ପାରିଲେ ପରେ ଗୁରୁଜୀଙ୍କ ଠାରୁ ତାକୁ ଗାଳି ଖାଇବାକୁ ପଡୁଥିଲା। ତେଣୁ ଡରିହରି ଗାଳିଭୟରେ ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଆସୁଥିଲୁ। ଏଠାରେ ଆରବର୍ଷ ପରି କୌଣସି ନିୟମ ନାହିଁ। ଦିନେ ଅଧିକ ଶୋଇରହି ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ନ ଆସିଲେ ଗୁରୁଜୀ ଆମକୁ କିଛି କହୁ ନାହାନ୍ତି। ଆପଣା ଖୁସିରେ ଆମେ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଆସୁଛୁ। ସେଥିଲାଗି ଦିନେ କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନ ପାରିଲେ ଭାରି ଖରାପ ଲାଗୁଛି। କେହି କିଛି ନ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ମନେ ମନେ ଭାରି ଲାଜ ଲାଗୁଛି"। ଅତି ସରଳ ନିର୍ମଳ ଭାବରେ ଆପଣା ମନର କଥା ଲେଖିଥିବାରୁ ମୁଁ ଆମର ଭାଇଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି।

ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ ଆମେ ଅନେକ ଶୁଣିସାରିଛେ, ଆମେ ଲେଖାମାନ ବି ଲେଖିସାରିଛେ। ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେ ପ୍ରଧାନତଃ ଆପଣାର ଆଗ୍ରହ-ପ୍ରସୂତ, ଏକଥା ଆମେ ସମସ୍ତେ ବୁଝିପାରିଛେ। ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ ଆମେ କୌଣସି ଜବରଦସ୍ତି ରଖିବା ନାହିଁ। ଜବରଦସ୍ତି ରଖିବା ଅର୍ଥ ମଣିଷର ଶରୀରଟାକୁ ଆଣି ପ୍ରାର୍ଥନାର ଧାଡ଼ିରେ ବସାଇବା। କେବଳ ନିଜର ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ ହିଁ ଜଣେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗ ଦେଇପାରିବ। ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଶୁଦ୍ଧଚିତ୍ତରେ ଯାଇ ଥରେ ବସିଆସିବା ଓ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କାରଖାନାକୁ ଯିବା ଭିତରେ ଅନେକ ଫରକ ରହିଛି। ଭଗବାନଙ୍କର କାରଖାନାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ମାଲିକ। ସକାଳର ସରସ ସୁଶାନ୍ତ ପବନ, ଦରଫୁଟିଆ ଆଲୁଅ, କେତେ ମହିମାକୁ ଗଦାକରି ରଖିଥିବା ଏଇ ପର୍ବତ-ଏସବୁ ଆମର ସମ୍ପଦ। ଯୋଉ ଦିନ ଆମେ ସେସବୁକୁ ଆପଣାର କରିବା ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରିପାରିବା, ଯୋଉ ଦିନ ଏଇ ବିରାଟ ଉତ୍ତରାଧିକାର ଲାଗି ଆମର ହୃଦୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ, ସେହି ଦିନ ଆମର ସବୁ ଦୁଆର ଖୋଲିଯିବ, ସୃଷ୍ଟିର ସବୁ ଗନ୍ତାଘରର ସବୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସେଦିନ ଆମର ହୋଇଯିବ।

ପ୍ରାର୍ଥନା ଘଣ୍ଟା ହୋଇଗଲାଣି; ତଥାପି ମୁଁ ମୋ ବିଛଣାରେ ଶୋଇରହିଛି। ମୋତେ ହୋ' ଧୋ କରି ଉଠାଇବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ। କେବଳ ମୋର ଆଗ୍ରହ ନେଇ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଯିବି। ମୋର ଇଚ୍ଛାହେଲେ ମୁଁ ଉଚିତ ବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ହାଜିର ହେବି। ଆଜି ମୋତେ ମୋର ଇଚ୍ଛାରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଉ। ଆଜି ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗଦେବାର ସୁଯୋଗ ହରାଇଲି। ସେଥିଲାଗି କାହାର ଏତେ ବେଶି ଭାବିବା ଦରକାର ନାହିଁ। ମୋ ଭିତରେ ଆଜି ଅନ୍ଧାର ପୂରିରହିଛି। ମୋର ଇଚ୍ଛା ଆଉ ଆଗ୍ରହକୁ ବୁହାଇ ନେବାକୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ରାସ୍ତା ପାଇପାରି ନାହିଁ। ତେଣୁ ବାସି ବିଛଣାରେ ପଡ଼ିରହି ମୁଁ ଖାଲି ଅଧେ ସତ ଓ ଅଧେ ମିଛର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଛି। ଏମିତି କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟାଏ ଦିନ ଆସିବ, ଯୋଉଦିନ ମୁଁ ଆପଣା ମନକୁ ଉଠି ବସିବି। ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ "ଏକାଠି ହୋଇ" ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇପାରିବି। ମୋର ବିବେକ ଦିନେ ମୋତେ ଠିକ୍ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇଯିବ। ସେଦିନ ମୋର ଦୁଆର ଖୋଲିଯିବ। ସେଦିନ ସକାଳର ଆକାଶ, ଅରଣ୍ୟ ଓ ଆଲୋକ ମୋତେ ଆପଣାର ମନେହେବ। ଆଜି ମୁଁ ଶୋଇ ରହିବାକୁ ଯେମିତି ଭଲ ପାଉଛି, ସେଦିନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ଭଲ ପାଇବି।

୧୬.୧୦.୧୯୫୫

ଏ ଦେଶରେ ସବୁରି ଭିତରେ ସବୁରି ହାକିମି ଚାଲିଛି। ଉପର ହାକିମ ତଳ

କରେ। ନୈତିକତାକୁ ପଣ୍ୟ କରି ସମାଜର ବଜାରରେ ମଣିଷ ବଣିଜ କରି ବାହାରେ। ସେହି ବଣିଜରେ ଯିଏ ଲାଭବାନ୍ ହୁଏ, ସେ ଜିତାପଟ ମାରେ; ଭଲ ହେବାର ଦମ୍ଭ କରେ। ଯିଏ ଧରାପଡ଼ିଯାଏ, ସେ ହାରେ; ସେ ସଭିଙ୍କର ଉପହାସର ପାତ୍ର ହୁଏ। ସଂସାରର ସବୁ ପାପର ଚୂନକାଳି ତାହାରି ମୁହଁରେ ବୋଳାହୁଏ। ଭଗବାନ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ଭଲ ପା'ନ୍ତି। ଯିଏ ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୁଏ, ନିର୍ମଳ ହୁଏ, ତାହାରି ଉପରେ ଭଗବାନ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି। ଯିଏ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଗୋଡ଼ ଖସାଇ ଅବାଟରେ ଖସି ଚାଲିଯାଏ, ଆପଣାକୁ ଯିଏ ଚିହ୍ନିପାରେ ନାହିଁ, ଭଗବାନ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟର ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି। ପାପର କାଦୁଅରେ ଯିଏ ଯେତେ ବେଶୀ ବୁଡ଼ି ରହିଥାଉ ପଛକେ, ଯାହାର ଯେଉଁଠି ନିଦ ଭାଙ୍ଗେ, ମୋହର ଆଳସ୍ୟ ସେଇଠି ତୁଟିଯାଏ; ସେଇଠି ଆଶିଷର ଆଲିଙ୍ଗନ ଦେଇ ଭଗବାନ ତାକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇନେବାକୁ ଆସନ୍ତି। ତା'ର ଉତ୍‌ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନ ଖୁସୀ ହୁଅନ୍ତି। ଯାହାର ନିଦ ଯେଉଁଠି ଭାଙ୍ଗେ, ସେଠି ତାର ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ ହୁଏ।

ଆମର ସ୍ୱଭାବରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ରୋଗ ରହିଛି। ଆମର ଆଗ୍ରହରେ ଅନେକ ବିକାର ରହିଛି। ଆମର ପ୍ରେମ ଓ ଭଲ ପାଇବାରେ ଅନେକ ମଳିନତା ରହିଛି। ଆମର ଭକ୍ତିରେ ଅନେକ ଦୁର୍ବଳତା ରହିଛି। ଏଥିଲାଗି ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଶ୍ଚୟ ଦାୟୀ। କିନ୍ତୁ ଆମ ଅପେକ୍ଷା ଆମର ରୁଗ୍‌ଣ ସମାଜ ଅଧିକ ଦାୟୀ। ସମାଜର କୁଶିକ୍ଷା ଆମ ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ବିକାରର ଜୀବାଣୁ ଭର୍ତ୍ତି କରିଦେଇଛି। ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ମୂଢ଼ ଓ ମଳିନ ହେବାର ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ବାହାରେ ଆମ ସମାଜ ଆମ ଭିତରେ ନାନା ନୈତିକତାର କଟୁ ଔଷଧ ଭରି ଦେଇଛି। ବାହାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଭଦ୍ରଲୋକ ହୋଇ ସଂସ୍କୃତିର ମଧୁର ଟାକରା ମାରି ମାରି ବୁଲୁଛୁ; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ସଂସ୍କୃତିକୁ ହଜମ କରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନରୂପେ ତାକୁ ଫୁଟାଇପାରିବାର ଆମର ନୈତିକ ପାକସ୍ଥଳୀକୁ ତେଣେ କେତେ ପ୍ରକାର କୃତ୍ରିମତାର ତାପ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ କରିଦେଇ ସାରିଲାଣି। ସେଥିଲାଗି ଆମର ନୈତିକତା ଆମକୁ ନମ୍ର କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଆମକୁ ଉଗ୍ର କରି ପକାଉଛି। ଆପଣାକୁ ବୁଝିପାରିବାର ଶକ୍ତି ଆମେ ହରାଇ ବସିଛୁ। ନିତି ସାହସର ସହିତ ଆପଣା ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାର ସ୍ୱାଭାବିକତା ଆମର ଚାଲିଯାଉଛି। ସମାଜର ଏ ମିଥ୍ୟାବିବେକ ଆମକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ। ପରସ୍ପର ସହିତ ନୈତିକ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ନ କରି ଅପରକୁ ଧରା ପକାଇଦେଇ ଆପଣାକୁ ଆଖି ଆଢୁଆଳରେ ରଖିବାର ଧୃଷ୍ଟତା ଆମେ କରିବା ନାହିଁ। ଏଥିଲାଗି ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ନିର୍ମଳ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟି ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ। ଏଥିଲାଗି ସବୁପ୍ରକାର ଲାଜ ଆଉ ଅପବାଦକୁ ପାଣିରେ ପକାଇଦେଇ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ହେବାର ସାଧନା ଆମକୁ କରିବାକୁ ହେବ। ମଣିଷକୁ ଚାକିରୀ ଯୋଗାଇଦେବା, ଧନ୍ଦା

ଯୋଗାଇଦେବା ବା ହାଟ ବଜାରରେ ଲାଭବାନ କରାଇଦେବା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ କାମ ନୁହେଁ। ଚରିତ୍ରନିର୍ମାଣ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ କାମ। ଏଇଠି ଶିକ୍ଷାଳୟର ସବୁ କାରିଗରୀ ଓ କୃତିତ୍ୱର ପ୍ରକୃତ ପରୀକ୍ଷା ହେବ। ଏ ଚରିତ୍ର ବାହାରୁ ଆମ ହାତରେ ଖସି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ। ଆମ ଆଗ୍ରହକୁ ଦବାଇଦେଇ ଓ ଆମର ମାନୁଷିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ମାରି ଦେଇ କୌଣସି ଉତ୍ତେଜିତ ନୀତିବାଦୀ ଆମର ଚରିତ୍ରକୁ ଉଚ୍ଚତର କରି ତିଆରି କରିପାରିବ ନାହିଁ। ଯେତେ ଥର ମଣିଷ ଉପରେ ଏପରି ଜବରଦସ୍ତି ଚାଲିଛି, ସେତେଥର ନୀତି ହାର ମାନିଛି, ରାକ୍ଷସ ଜିତିଛି। ଆମେ ଆଗ୍ରହର ବାଟକୁ ବଦଳାଇ ଦେବା । ଆଗ୍ରହର ସ୍ତରକୁ ବଦଳାଇ ଦେବା । ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ କୀଟଜୀବନର ନାନା ଲାଳସା ଲୁବ୍ଧତାରୁ ଆମେ ଆମର ଆଗ୍ରହକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ମୋହରୁ ଆମେ ଆମର ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା। ଆମ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଅଧିକ ଶୁଦ୍ଧକରି ଆମେ ମୋହକୁ ଜୟ କରିବା। ଆମ ଉପରେ ଶାସନ କରିବାକୁ ଆସୁଥିବା ରାକ୍ଷସକୁ ଜୟ କରିବା।

ବୃହଦାରଣ୍ୟକ ଉପନିଷଦର ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟ ଓ ମୈତ୍ରେୟୀଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନଟି (୨/୪/୩) ଆମେ ମନେ ରଖିବା। ଋଷି ଯାଜ୍ଞବଲ୍‌କ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ମୈତ୍ରେୟୀଙ୍କୁ ଧନ-ସମ୍ପତ୍ତି ଅର୍ପଣ କରି ବାନପ୍ରସ୍ଥରେ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ, ମୈତ୍ରେୟୀ କହିଲେ, "ଯେନାହଂ ନାମୃତା ସ୍ୟାଂ କିମହଂ ତେନ କୁର୍ଯ୍ୟାଂ - ଯାହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅମୃତତ୍ୱ ଲାଭ କରିପାରି ନାହିଁ, ତାକୁ ନେଇ ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ?" ଆମର ଆଗ୍ରହ, ଆମ ଦେହାଭିମାନରୂପ ବିକାର ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଆମକୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଆସୁଛି, ଆମେ ସେତେବେଳେ ଠିକ୍ ଏଇ ଜବାବ ଦେବା। ଯାହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅମୃତତ୍ୱ ଲାଭ କରିପାରିବି ନାହିଁ, ତାକୁ ନେଇ ମୁଁ କଣ କରିବି ? ଏହି ଅମୃତତ୍ୱଲାଭର ଜିଜ୍ଞାସାକାଠିରେ ଆମେ ଆମର ଆଗ୍ରହକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା, ଆମର ଭଲ ପାଇବା ଗୁଣକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ବା ଆମର ବୁଦ୍ଧିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା। ଯେଉଁ ଆଗ୍ରହ, ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଯେଉଁ ଭଲ ପାଇବା ଆମକୁ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠାଇ, ସବୁରି ସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ଆମକୁ ଅମୃତତ୍ୱର ଆସ୍ୱାଦନ ଦେଇଯିବ, ସେହି ଆଗ୍ରହ, ସେହି ବୁଦ୍ଧି ଓ ସେହି ଭଲ ପାଇବା ଆମର ଜୀବନକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବ। ଏହାଦ୍ୱାରା ସବୁରି କଲ୍ୟାଣ ହେବ। ଆଉ ଯଦି ସେତିକ ହୋଇ ନ ପାରିବ ତେବେ ସେସବୁ କେବଳ ଆମ ଜୀବନର ବିକାର ହୋଇ ରହିବ, ସବୁରି ଅକଲ୍ୟାଣ କରିବ, ଆମକୁ ବିନାଶ ଆଡ଼କୁ ନେଇଯିବ।

୧୬.୧୨.୧୯୫୫

ଆମ ସମାଜରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ନିୟମ କରାଗଲେ ଆମକୁ ବୋଝ ପରି ଲାଗୁଛି। ଆମର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଅପହରଣ କରି ନେଇଯିବା ଲାଗି ଆମ ଲାଗି ନିୟମର

ନାନା ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଚାଲିଛି; ହୁଏତ ଆମ ଭିତରୁ ଏପରି ଅନେକେ ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି। ଆମର ଏହି କୌଣସି ନିୟମ ନ ରହୁ, ଏହି କଥା ବୋଧହୁଏ ଅନେକେ ଚାହାନ୍ତି। ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇ କଥା ଚାହେଁ। ସେହି ଆଦର୍ଶ ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତିକୁ ଆଦର୍ଶ କରି ଧରି ଆମର ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ା ହୋଇଛି। କିନ୍ତୁ ଆମେ ସବୁ ନିୟମ ଉଠାଇଦେବାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ ଆମେସବୁ ଆପଣା ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ଏଠି ଚଳିବା। ଆମର ଏଠି ଆମେ ପଚାଶ ଜଣ ଅଛୁ। ଯଦି ପଚାଶ ଜଣଙ୍କର ପଚାଶ ରକମ ଇଚ୍ଛା ଚାଲେ, ପଚାଶ ରକମର ଆଳସ୍ୟର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଯଦି ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାରେ ଏଠି ଦିନ କଟାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଉ, ତେବେ ଆମର ଏ ସମାଜ ପଶୁସମାଜ ପରି ହୋଇଯିବ। ଆମେ ସକାଳୁ ଉଠି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ବସିବା ନାହିଁ, ସକାଳୁ ଶୌଚାଦି ନିୟମ ପାଳନ କରିବା ନାହିଁ, ଆପଣାର ଶରୀରଟାକୁ ପୂରା ଦମ୍‌ରେ ଆମ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରିବା ନାହିଁ, ଅବସର ପାଇଲେ ପୁସ୍ତକଏ ବହି ପଢ଼ିବା ନାହିଁ, କି ଖିଏ ସୂତା କାଟିବା ନାହିଁ। ଅଥଚ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅକ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ଯା' ତା' ଉପରେ ତୋଡ଼ ଦେଖାଇବା। ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଆପଣା କାମରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିବା ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ଅଳସୁଆଦଳ ଗଢ଼ି ଆମେ ବିଛଣାରେ ଗଡ଼ିବା, କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି ବସି ମଜାଗପ କରୁଥିବା। ଏସବୁ ଚାଲିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଗୋଟାଏ ସମାଜରେ ରହିଛୁ ବୋଲି କିଏ କାହିଁକି କହିବ? ସମାଜର ଇଚ୍ଛା, – ମୋର ଇଚ୍ଛା ବା ଆଉ କାହାର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ। ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଚ୍ଛା, ସମସ୍ତଙ୍କର ବିବେକର ଇଚ୍ଛା। ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଜୀବନର ବିବେକ ଆମକୁ ଯେପରି ଜୀବନ-ଯାପନ ଲାଗି ପରାମର୍ଶ ଦେବ, ସେହିପରି ଜୀବନ-ଯାପନ ଲାଗି ଯେଉଁସବୁ ନିୟମ ଦରକାର, ସେସବୁ ନିୟମକୁ ଆମେ ଆପେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା। ଅତି ଖୁସି ହୋଇ ଆମେ ଆମର ଆବଶ୍ୟକ ଶୃଙ୍ଖଳା ମାନିନେବା।

ସାଧନାପଥର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଥିକ ଲାଗି ସାଧନାର ଶୃଙ୍ଖଳା ନିଶ୍ଚୟ ରହିଛି। ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ଯଦି ଶିକ୍ଷାକୁ ଗୋଟିଏ ସାଧନା ପରି ଗ୍ରହଣ କରୁ ନ ଥାଉ, ତେବେ ତାହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଥା ହେବ। ଉପଭୋଗକୁ, ବିବେଚନାହୀନ ଉପଭୋଗକୁ ଯିଏ ଏଠି ତା'ର ମନ ଆନନ୍ଦର ପ୍ରଧାନ ସରଞ୍ଜାମ କରି ଧରିନେଇଛି, ତାକୁ ତ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରର ନିୟମ ଗନ୍ଧେଇବ। ସେପରି ମଣିଷ ଟିକିଏ କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇଉଠିବ। କିନ୍ତୁ ଏ ତ୍ରାସ କେବଳ ଅଳସୁଆ ମନର ତ୍ରାସ। ଏ ସଂସାରରେ ଯିଏ କେବଳ ଜୀବନର ବ୍ୟୟ ଓ ଅପଚୟ କରିବାକୁ ଆସିଛି, ଜୀବନକୁ ସୁନ୍ଦରତର କରିବାକୁ ଆସି ନାହିଁ, ତାକୁ ଯେକୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱ ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କେବଳ ଗୋଟାଏ ତ୍ରାସ ପରି ମନେ ହେବ। କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶୃଙ୍ଖଳାର କଥା ପଡ଼ିଲେ ପ୍ରଥମେ ସେ ସଂସାରଯାକର ଆପତ୍ତି ଉଠାଇବ। ମୁଁ କହିବି, ଏପରି ଲୋକ ବେଶ୍ ଆରାମରେ ରହି ପାରିବ। ସମ୍ବଳ ଥିଲେ ସେ ନାନା ସୁଖର

ଉପଭୋଗ କରିପାରିବ। କିନ୍ତୁ ସେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ କଦାପି ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ।

କାହାକୁ ଖୁସି କରିବା ଲାଗି ବା କେଉଁ ହାକିମର ଫରମାସ ତୁଲାଇବା ଲାଗି ଆମେ ଏସବୁ ନିୟମ କରିବା ନାହିଁ। ଆମ ନିୟମ ଆମକୁ କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ନିୟାମକର ଦାସ କରିଦେବ ନାହିଁ। ଆମର ନିୟମ ଆମ ଆପଣା ଲାଗି ହେବ। ଆମର ଶୃଙ୍ଖଳା ମୂଳତଃ ଆତ୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ହେବ। ମଝିରେ ମଝିରେ ଯେଉଁସବୁ ଆଳସ୍ୟ ଆମୁକ ଭୋଳ କରି ରଖୁଛି, ସେହିସବୁ ଆଳସ୍ୟରୁ ନିଜକୁ ସାବଧାନ କରି ରଖିବାକୁ ଆମେ ଆମ ନିୟମର ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିବା। ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନକୁ ଆମେ କେତେଟା ଶୁଦ୍ଧ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଭ୍ୟାସରେ ପକାଇବା। ଆମର ନିୟମ ଆମର ଜଡ଼ତା ନାଶ କରିବା ଲାଗି ଆମକୁ ଅଧିକ ବଳ ଦେବ। ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ 'ନିଃଶେଷଜାଡ୍ୟାପହା' ବୋଲି ବନ୍ଦନା କରାଯାଇଛି। ସବୁପ୍ରକାର ଜାଡ୍ୟ ବା ଜଡ଼ତାକୁ ନିଃଶେଷ ଭାବରେ ଅପହରଣ କରିନିଅନ୍ତି ସରସ୍ୱତୀ। ସେହି ପୁଣି ବିଦ୍ୟାଦାତ୍ରୀ; ଅର୍ଥାତ୍ ଜଡ଼ତା ସହିତ ବିଦ୍ୟାହୀନତାର ଓ ଜଡ଼ତା ଅପହରଣ କରିବା ସହିତ ବିଦ୍ୟାର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି। ଆମ ଭିତରେ ଜଡ଼ତା ପଶି ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ବୋଲାଇ ପାରିବା ନାହିଁ। ଆମର ଜଡ଼ତା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ-ଜୀବନରେ ଆମର ପରମ ଶତ୍ରୁ। ଏଣେ ଆମେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ଖାତାରେ ନାଁ ଲେଖାଇଥିବା, ତେଣେ ଆମର ନାନା ଜଡ଼ତାକୁ ସବୁମନ୍ତେ ବଢ଼ାଇ ରଖିଥିବା। ଏପରି ଜୀବନରେ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ, କୌଣସି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ। ଏଣୁ ନିୟମ ରଖିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ। ନିୟମ ବ୍ୟତୀତ ଆମର ବୃଦ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ। ଯିଏ ସବୁପ୍ରକାର ନିୟମକୁ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଅବଜ୍ଞାର ସହିତ ଦେଖୁଛି, କେବଳ ଭୟ କରି ତା' ପାଖରୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇବାକୁ ବାହାରୁଛି, ସେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ହେବାର କୌଣସି କଳା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଖି ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ କହିବି।

ଏମିତି ନାନା ନିୟମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଆବଦ୍ଧ କରି ସାଧନା କରୁ କରୁ ଅବଶ୍ୟ ଜୀବନରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ସମୟ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ କି ଆଉ କୌଣସି ନିୟମ ବାନ୍ଧି ବାଟ ଚାଲିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିବ ନାହିଁ। ସାଧନାଗତ ଜୀବନ ଓ ସ୍ୱଭାବଗତ ଜୀବନରେ ସେତେବଳେ ଆଉ କୌଣସି ଦ୍ୱନ୍ଦ ହିଁ ରହିବ ନାହିଁ। ସେତେବେଳେ ମଣିଷର ସମସ୍ତ ସ୍ୱଭାବଗତ ଆଚରଣ ସାଧନାର ଅନୁକୂଳ ଆଚରଣ ହୋଇଯିବ। ସ୍ୱାଧୀନତା ଆଉ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସମସ୍ତ ବିବାଦ ତୁଟିଯିବ। ସମସ୍ତ ଶୃଙ୍ଖଳା ପୂର୍ଣ୍ଣତଃ ଆତ୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ହୋଇଯିବ। ଭୋଗାପଚୟର କୌଣସି ଭ୍ରମ ସେତେବେଳେ ରହିବ ନାହିଁ, ବିନାଶର ସମସ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସେତେବେଳେ ଅପସରିଯିବ। ଯୋଉଠି ନିୟମ ଭାଙ୍ଗିବାର ଭୟ ରହିଛି, ସେଇଠି କେବଳ ନିୟମର ଶାସନ ଚଳାଇ ଆପଣାକୁ ମଣ କରିବାକୁ ହୁଏ। ଯୋଉଠି ଆଳସ୍ୟର

ମିଥ୍ୟା ଉତ୍ସାହରେ ଅଟକି ରହିବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଛି, କେବଳ ସେଇଠି ନାନା ଶୃଙ୍ଖଳାର ବନ୍ଧନଦ୍ୱାରା ଆପଣାକୁ ସତତ କର୍ମଠ ଓ ଜୀବନ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ହେବ । ସାଧନାର ବାଟରୁ ଫାଙ୍କି ଦେଇ ପଳାଉଥିବା ଚୋରକୁ ଜବତ କରିବାକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ଆମେ ନିୟମର ଆଶ୍ରୟ ନେବା । ଏହି ନିୟମ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଆମର ସ୍ୱଭାବ ବଦଳାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଆଉ ସ୍ୱଭାବ ବଦଳି ଗଲେ, ଜୀବନ ତା'ର ସାଧନାଗତ ଭୂମିକୁ ଚାଲିଆସିଲେ ଆମ ଉପରେ ଆଉ କୌଣସି ନିୟମ ଆଣି ଲଦିବାର ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

୧୬.୦୮.୧୯୫୬

ରାଜା ନ ଥିବା ଦେଶରେ କାହାର କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଆପଣାର ହୋଇ ରହେ ନାହିଁ । ମାଛପରି ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରକୁ ଖାଇବାରେ ଲାଗି ଯାଆନ୍ତି :- ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣ (୭୧-୬୩ ଆ କା;) ରେ ଦିନେ ଏଇ ପଦକ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଗଲା । ହଠାତ୍ ଆମ ଏଠିକାର କଥା ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଆମର ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ଦେଶ ସହିତ ବେଶ୍ ତୁଳନା କରି ପାରିବା । ବେଳେବେଳେ ମୋତେ ଲାଗୁଚି, ଯେପରି ଏ ଦେଶରେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଖାଇବାରେ ଲାଗିଯାଇଚୁ । ମଣିଷର ସଂସାରରେ ଲୋକନ୍ୟାୟ ଚଳିବାର କଥା; ବିଦ୍ୟାଳୟର ସଂସାରରେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ-ନ୍ୟାୟ ଚଳିବାର କଥା; କିନ୍ତୁ ଆମର ଏଠି ଅନେକ ସମୟରେ ମତ୍ସ୍ୟନ୍ୟାୟହିଁ ଚାଲୁଚି ।

ମୋତେ କେହି ଭୁଲ ବୁଝିବ ନାହିଁ । ଆମର ଅପମାନ କରିବା ମୋର ମତଲବ ନୁହେଁ । ଆପଣାକୁ ଛୋଟ କରି ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ମୁଁ ମୋଟେ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ମଣିଷକୁ ମୁଁ ଛୋଟ ବୋଲି ଭାବେ ନାହିଁ । ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଯେପରି ସମ୍ମାନ କରେ, ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ସେହିପରି ସମ୍ମାନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନିଷ୍ଠ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମଣିଷର ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଦେବାକୁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ବୟସରେ ତୁମେମାନେ ମୋ'ଠାରୁ ଅନେକ ଛୋଟ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷକୁ କେବଳ ଏତେ ବୟସର ପୁରୁଖା ଶରୀର ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି ଭାବେ ନାହିଁ । ମୋର ବୟସ ଅଧିକ । ତୁମର ଶରୀର ଠାରୁ ମୋର ଶରୀର ଅଧିକ ପାକଳ । କିନ୍ତୁ ତା' ବୋଲି ମୋର ଆଦର୍ଶ, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଉଦ୍ୟମଠାରୁ ତୁମମାନଙ୍କ ଆଦର୍ଶ, ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ଉଦ୍ୟମ ମୋଟେ କମ୍ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ନୁହେଁ । ମୋର ବାଟ ଚାଲିବାର ଆନନ୍ଦ ତୁମମାନଙ୍କର ବାଟ ଚାଲିବାର ଆନନ୍ଦର ସହୋଦର ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଜୀବନକୁ ଯୋଉ ଦିନ ଆମେ ଆମ ଜୀବନର ସାଥୀ ବା ସହୋଦର ବୋଲି ମନେ କରି ପାରିବା, ସେହିଦିନ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାରେ ଆମେ ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ପାଇପାରିବା । ଏଇ ଆନନ୍ଦ ଟିକକର ଲୋଭରେ ମୁଁ ସଂସାରର ମଣିଷ ସହିତ ସାଥୀ ହେବାକୁ ଏତେ ଲୋଭୀ ହୋଇ ବୁଲୁଚି । ସେଇ ଲୋଭରେ ଏଠି ଏ ବିଦ୍ୟାଳୟର

କ୍ରୀଡ଼ାଘର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି । ଯେଉଁଦିନ ଏଠିକାର ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନକୁ ମୋ ଜୀବନର ସହୋଦର ହିସାବରେ ପାଇ ପାରିବି, ଯେଉଁଦିନ ଆପେ ସବୁରି ସହୋଦର ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଜନ କରି ପାରିବି, ସେଇଦିନ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ବା ମଣିଷ କହିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ମୋର ରହିବ ।

ମାଛର ସଂସାରରେ କେହି କାହାକୁ ମାନେ ନାହିଁ । ଛୋଟ ମାଛକୁ ମଝିଆଁ ମାଛ ଖାଏ, ପୁଣି ମଝିଆଁ ମାଛକୁ ବଡ଼ ମାଛ ଖାଏ । Darwin ଙ୍କର ଖାଇ ଗୋଡ଼ାଇବା ତତ୍ତ୍ୱ ବୋଧହୁଏ ମାଛଙ୍କ ସଂସାରରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପ୍ରାମାଣିକ ଭାବରେ ଚାଲିଚି । ସେଠି ସମ୍ମାନର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ କି ଜୀବନ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ । ପ୍ରୟୋଜନ ହେଉଚି ସେଠିକା ଜୀବନର ପରମତତ୍ତ୍ୱ । ଯିଏ ଯେତେ ଜଣଙ୍କୁ ଆପଣାର ଆହାର ବା ପ୍ରୟୋଜନ-ସିଦ୍ଧିରେ ଲଗାଇ ପାରିଲା, ସେଠି ସିଏ ସେତେ ଅଧିକ ପରାକ୍ରମୀ । ପ୍ରୟୋଜନର ଶୂଳୀକାଠରେ ସେଠି ସବୁ ମୂଲ୍ୟ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ବଳିପଡ଼ିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ।

ଆମେ ଏଠି କ'ଣ ସମ୍ମାନକୁ ପ୍ରୟୋଗର ଶୂଳୀକାଠରେ ବଳି ଦେଇ ଦେବାକୁ ଚାହୁଁଚୁଁ କି ? ଆମର ଅଭ୍ୟାସ, ଆମର ଆଚରଣ, ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆମର ବ୍ୟବହାର ଯେପରି ବେଳେବେଳେ ଏହିପରି ଏକ ଅଶୁଭ ସୂଚନା ଦେଇଯାଉଚି । ଯିଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ରଖିଥାଏ, ବ୍ୟବହାରରେ ନମ୍ର ହୁଏ, ଆଚରଣରେ ସଂଯତ ହୁଏ, ଆପଣାର ଅଧିକାର ଜାରି କରିବା ଆଗରୁ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସେ କରିଯାଏ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିହିଁ ସେ ଆନନ୍ଦ ପାଏ, ତେଣୁ ଆଉ କାହାରି ଅପମାନର ଜ୍ୱାଳାରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହେବାକୁ ତାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । କେତେ ଜଣ ଆମେ ଅଧିକାର ଜାରି କରିବା ଆଗରୁ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଯାଉଚୁ ଓ ସେଇଥିରେ ଆନନ୍ଦ ପାଉଚୁ ? କେତେ ଜଣ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ସାଥୀ ସହୋଦର ବୋଲି ଭାବୁଚୁ ? ଏ କଥା ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ । କିଏ କଥାରେ ଅନ୍ୟକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ଚାହୁଁଚି, କିଏ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାରେ ଆପଣାକୁ ସଜାଇ ଆପଣାର ପାଞ୍ଚଜଣ ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ବଳିଯିବାର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଉଚି; କିଏ ଆପେ ଅଳସୁଆ ରହି ଆଉ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାମ ଚଳାଇ ନେବାର ଚତୁର ଉପାୟ ପାଞ୍ଚିବାରେ ରହିଛି । ଏ ପାଞ୍ଚରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଲେଶମାତ୍ର ନାହିଁ; ଖାଲି ଉପେକ୍ଷାହିଁ ଅଛି । ଯଥାସମ୍ଭବ ଉପେକ୍ଷା କରି ମୁଁ ଚାଲିଯିବି । ଆପଣାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଜାରି କରିବା, ଆପଣାର ଶରୀର ଓ ମନକୁ ସୁଖରେ ରଖିବା ଯେପରି ମୋର ସବୁ ସାଧନାର ପ୍ରଥମ କଥା । ଏ ସଂସାରଟା ଯେପରି କେବଳ ମୋର । ଏ ବିଦ୍ୟା-ଶିକ୍ଷାର ଆଖଡ଼ା ସତେ ଅବା ମୋରି ସୁଖବିଧାନ ଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଛି । ମୋରି ବାଟ ସତେ ଅବା ଏ ସଂସାରର ଏକମାତ୍ର ବାଟ, ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଭ୍ରମ ଆମକୁ ମାଡ଼ି ବସିଚି । ଆମର ଅହଙ୍କାର-ଯାତ୍ରାରେ ଆମେ ବେଶ୍ ଆଖି ବୁଜି

ଚାଲିଛୁ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବାର ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ି ଯେ ଆମେ ଆପଣାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଉପେକ୍ଷା କରୁଛୁ, ସେ କଥା କିଏ ଆମକୁ ଚେତେଇ ଆସିବ ?

ଏଠି ମତ୍ସ୍ୟନ୍ୟାୟକୁ ଲୋପ କରି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ-ନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମର ଜଣେ ରାଜା ଦରକାର। ଦେଶରେ ଜଣେ ରାଜା ନ ରହିଲେ ଦେଶ ଅରାଜକ ହେବାର ଭୟ ଅଛି। ଆମର ଏଠାରେ ଆମେ କାହାକୁ ରାଜା ବୋଲି ମାନିବା ? କୌଣସି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ରାଜା ହେଲେ ଏ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଶୋଭା ପାଇବ ନାହିଁ। ଜଣେ ରାଜାର ଇଚ୍ଛା ଚଳିଲେ ତାହାକୁ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାର ହିଁ କହିବାକୁ ହେବ। ବିଦ୍ୟାଳୟର ହୁକୁମ ତାମିଲ କରିବାର ରାଜସଭା ଏ ନୁହେଁ; ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାର ମହାନ୍ ସାଧନା ଏଠିକାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ହୋଇ ରହିବ। ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାର ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ହେବାର ମନ ରଖିବାକୁ ହେବ; ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ହେବାର ଶୃଙ୍ଖଳାକୁ ଆପଣା ଆପଣା ଜୀବନରେ ସ୍ୱୀକାର ଓ ଗ୍ରହଣ କରି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ। ମୁଁ କହୁଚି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ହିଁ ଏଠାରେ ରାଜା ହୋଇ ରହୁ। ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ମନ ଏଠାକାର ସବୁ ବିଧାନ ଗଢୁ। ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ-ଶୃଙ୍ଖଳା ଏଠାକାର ସଂସାରକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁ। ଯିଏ ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ପଡ଼ି କୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଇଚି, ତାକୁ ଖାଲି ସେତିକି ଦେଖି ଆମେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ବୋଲି କଦାପି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବା ନାହିଁ। ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀଠାରେ ଆଳସ୍ୟ ନଥିବ, କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୋଗଲାଳସା ନ ଥିବ, ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଅନ୍ୟକୁ ଆପଣାଠାରୁ ହୀନ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିବାର କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ତା'ର ନ ଥିବ। ସେ ସବୁରି ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା ରଖିବ, ସମ୍ମାନର ଆଖିରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିବ। ସେ ନମ୍ର ହେବ, ଅଥଚ କାହାରିକୁ ଭୟ କରିବ ନାହିଁ, କାହାରି ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ ନ ଡ଼ରି ଆପଣା ବାଟ ଆପେ ତିଆରି କରିବାର ସାହସ ତା'ଠାରେ ଥିବ। ସେ ଆପଣାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ। ମଣିଷ ହିସାବରେ ସେ ଆପଣାକୁ ଉଚିତ ସମ୍ମାନ ଦେବ। ସେହିପରି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ହିଁ ଯେକୌଣସି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରାଜା ହୋଇ ରହିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ।

ଏହି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ-ସମାଜରୁ ମୁଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବାଦ ଦେଉ ନାହିଁ। ବିଦ୍ୟାଳୟର ସାଧନାରେ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ପରି ଶିକ୍ଷକର ସମାନ ଭାଗ ରହିବା ଉଚିତ। ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାକୁ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ସହଯାତ୍ରୀ ବାଟୋଇ ବୋଲି ଭାବିବ। ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ହେବାର ସମସ୍ତ ଶୃଙ୍ଖଳା ସେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ। କେବଳ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ-ହୃଦୟକୁ ମାଡ଼ି ମକଚି ସେ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରାଜା ହୋଇ ବସିବାର ଦୁଃସାହାସ କରିବ ନାହିଁ। ଶିକ୍ଷକ ଅଭିମାନବଶ ହେଲେ ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଜ୍ଞାନ ହରାଇ କୁମାର୍ଗରେ ଗଲେ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଶାସନ କରିବାର ବିଧାନ ରାମାୟଣରେ (୨୧-୧୩ ଆ.କା.)ରେ ଅଛି। ତେଣୁ ଶିକ୍ଷକ କଦାପି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରାଜା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ। ତା'ର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ମନ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନଙ୍କର

ମନର ସହୋଦର ହୋଇ ପାରିବ। ଏହି ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ମନ ହିଁ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବିକାଶପଥ ଆବିଷ୍କାର କରି ଚାଲିବ।

୧୬.୦୮.୧୯୫୭

ଆଦର୍ଶକୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବାଡ଼ କରିଦେଇ ତାହାରି ଭିତରେ ଅଟକି ରହିଯିବାକୁ ମଣିଷ ଏପରି ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇ ଉଠିଚି କାହିଁକି ? ଜୀବନରେ ବାଟୋଇ ହେବାର ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ଓ ବଳ ତାହାର ହୃଦୟରେ ନ ଥାଏ ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ସେ ଏପରି କରେ। ବାଟ ଅନେକ ବୋଲି ଆମର ଶାସ୍ତ୍ର କହୁଚି। କିନ୍ତୁ ବାଟ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ମଣିଷର ବ୍ୟାବହାରିକ ଜୀବନ-ସଂସ୍କୃତି କହି ଆସୁଚି। ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜର ବାଟକୁ ବାଟ ବୋଲି କହି ଅନ୍ୟ ବାଟରେ ଚାଲୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ପଥଭ୍ରଷ୍ଟ ନାସ୍ତିକ ବୋଲି କହୁଚନ୍ତି। ଆପଣା ବାଟ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସକଳ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସମର୍ପଣ ସହିତ ଅଶେଷ ବାଟ ଚାଲିବାର ଆଗ୍ରହ ସମସ୍ତଙ୍କର ହେଉନାହିଁ। ଅଳପ ବାଟ ଯାଇ ମଣିଷର କଅଣ ହେଉଚି କେଜାଣି, ପ୍ରତ୍ୟେକେ ବାଟ ପାଇଗଲେଣି ବୋଲି ଦମ୍ଭ କରୁଚନ୍ତି, ଅପରକୁ ଆପଣାର ବାଟକୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ନାନା ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଶାସନର ଚକ୍ରାନ୍ତ କରି ବସୁଚନ୍ତି। ସଂସାର ଓ ମଣିଷର ଦୁଃଖ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଚି।

ଶିକ୍ଷା, ସମାଜ ଓ ଧର୍ମ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଜି ମଣିଷକୁ ଏହି କ୍ରାନ୍ତି ଘାରିଚି। ଆଜି ସମସ୍ତେ ମଣିଷର ମୁକ୍ତି ଲାଗି ଧ୍ୱଜା ଉଡ଼ାଇ ବାହାରିଚନ୍ତି, ମଣିଷଲାଗି ସେମାନେ ସବୁ ଆଦର୍ଶ କରି ଗଢ଼ିଦେବେ ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରୁଛନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ମଣିଷକୁ ତାହାର ଆପଣା ବାଟରେ ସୁନ୍ଦର ଓ ସକଳ ହୋଇ ଚାଲିବାକୁ ଦେବାଲାଗି ଆଜି କେହିହେଲେ ରାଜି ନୁହନ୍ତି। ଆଦର୍ଶବାଦୀମାନେ ଆମର ଏହି ସଂସାରକୁ ଯେପରି ଏକ ଡାକ୍ତରଖାନା ପରି ପାଇଛନ୍ତି। ମଣିଷ ଏଠି ସବୁଦିନ ଏମିତି ରୋଗୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ। ଆଉ ଲୋକର ପରିତ୍ରାଣ କରିବାର ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ସେମାନେ ମଣିଷ-ରୋଗୀର ମୁହଁରେ ଢ଼ୋକେ ଢ଼ୋକେ ମିଛ ପ୍ରେରଣା ଓ ଉତ୍ତେଜନାର ପାଣି ଦେବାରେ ଲାଗିଥିବେ। ମଣିଷ କେବେ ସୁସ୍ଥ ହେଉ, ଏହା ବୋଧହୁଏ ସେମାନଙ୍କର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ। ମଣିଷ ଭଲ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶବାଦ ଆଉ କାହାପାଇଁ ଲାଗୁହେବ ? ମଣିଷକୁ ଭଲ କରିବାର ଭେଳିକି ନ ଲଗାଇ ଆମେ ଯଦି ମଣିଷକୁ ତାହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରୁଥାନ୍ତେ !

୧୬.୦୨.୧୯୫୮

ପୃଥିବୀଭରି ହିଂସା ଓ ହତ୍ୟାର ଆତଙ୍କ ମାଡ଼ିଆସୁଚି। ତଥାପି ମନଟା ଯେତେଦୂର ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ଉଠିବା କଥା, ସେତେ ହେଉନାହିଁ । ଭିତରେ ଥାଇ କେଉଁ ଅନ୍ୟାୟଦ୍ୱେଷୀ

ଯେପରି କହିଉଠୁଚି ଯେ ଏହିପରି ଭୟାବହ ସ୍ଥିତିରେ ଆସି ନପହଞ୍ଚିଲେ ମଣିଷ ଭଲ ବାଟକୁ ଆସି ଶିଖିବନାହିଁ। ପୃଥିବୀରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷ ଆଜି ବଡ଼ ହୀନ ସ୍ତରରେ ପଡ଼ିରହିଚନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ନ, ମନ ଓ ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ଆଉଦଳେ ବିଧାୟକ ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି, ହାତରେ ଲୋଭ ଓ ଆତ୍ମବୃଦ୍ଧିର ଶାସନଦଣ୍ଡ ଧରିଚନ୍ତି। ସେମାନେ ସେହିପରି ବସିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରରେ ଶାନ୍ତି ରହିବ କିପରି ? ନାନା ଧର୍ମ, ଧର୍ମୋପଦେଶ, ତ୍ୟାଗ ତଥା ଅନୁଶାସନର ପ୍ରୟୋଗ ଏହି ପୃଥିବୀରେ କେତେପ୍ରକାରେ ହୋଇଗଲା, ତଥାପି ମଣିଷ ଆପଣାର ଦୃଷ୍ଟି ଚାରିପାଖରେ ପାଚେରୀ ବାନ୍ଧି ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଲା, ନାନାପ୍ରକାର ପରୋକ୍ଷ ହିଂସା ଓ ହତ୍ୟାକୁ ସଂଗଠିତ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆଗଲା। ଯୁଦ୍ଧ ନ ଲାଗିବାର ସ୍ଥିତିକୁ ଶାନ୍ତି ବୋଲି କହି ଯେଉଁମାନେ ଆଜି ସଂସାରର ସବୁ ସୁବିଧା ଓ ସବୁ ପରାକ୍ରମର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନର ସବୁ ଅଶାନ୍ତିର ହେତୁ ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଯେଉଁ ମଣିଷ ସକଳ ପ୍ରକାର ମଣିଷପଣିଆରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଚି, ସେ ଆଉ ଅଧିକକାଳ ମୁଣ୍ଡପାତି ସହିଯିବ ନାହିଁ। ସେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରତିବାଦ କରିବ। ଭଲ ହେଉ ବା ମନ୍ଦ ହେଉ, ସେ ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଗତର ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କରିବ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀର ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡବ୍ୟଥା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି, ତା'ପଛରେ ରହିଥିବା ମଣିଷର ଏହି ପ୍ରତିବାଦକୁ ତାହାର ମୂଳ କାରଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ। ରୁଷିଆ ବା ଆମେରିକା ସାରା ସଂସାରର ମାଲିକ ହୋଇ ବସିଲେ ସଂସାରରୁ ଅଶାନ୍ତି ଯିବ ନାହିଁ। ବଞ୍ଚିତ ମଣିଷକୁ ସ୍ଥାନ ଦିଆଗଲେ, ତା'ର ଆପଣା ଅନ୍ନ, ମନ ଓ ଶାସନ ଉପରେ ତା'ର ନିଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ସ୍ୱୀକାର କରାଗଲେ ଯାଇ ପୃଥିବୀରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରିବ।

୧୬.୦୮.୧୯୫୮

ସେହି Renewale ବାଟରେ ବାହାରି ଯିବାପାଇଁ ଯେପରି ଆମେ କାହାରି ହାତର ପରଶ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚୁ। ଆମେ ନୂଆ ହେବାକୁ ଚାହୁଁ। ପୁରୁଣା ପ୍ରତି ଆମର ଯେତେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ଆସକ୍ତି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ନୂଆ ହେବାକୁ ଚାହୁଁ। ଆମ ଜୀବନର ବନ୍ଧୁ ଆମକୁ ସେଇଥିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ, ଆମର ସକଳ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଓ ଅତୃପ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମକୁ ସେ ଡାକି ନେଇଯାଆନ୍ତୁ, – ଆମେ ତାଙ୍କର ସହିତ ଯିବାକୁ ତିଆରି ଅଛୁ। ଆମେ ଏହି ପୁରୁଣା ଭିତରେ ପଡ଼ିରହିଚୁ, ଅନେକ ପଚାସଢ଼ା ସଂସ୍କାର ନେଇ ଆମେ ପୁରୁଣା ଦେହରେ ଲାଖିରହିଚୁ,– ତଥାପି ଆମେ ନୂଆ ହେବାକୁ ଚାହୁଁ। ଏହି ହୃଦୟ, ଏ ମନ ଓ ଏ ଦେହ ତାହାରି ଆହ୍ୱାନ ପାଇ ନୂଆ ହୋଇଯାଉ। ଏହି ହୃଦୟ ଆଉକେଉଁଠି ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବାର ଲାଳସାରେ ଗୋଡ଼ ଛନ୍ଦି ନ ପଡୁ। ତାହାକୁ ହିଁ ସଂସାର ବୋଲି

ଭୁଲ ନ କରୁ। ଏହି ମନ ଆପଣା ଅହଙ୍କାରର ବିଭୂତି ବୋଲିହୋଇ ଜ୍ଞାନସନ୍ନ୍ୟାସର ଅଭିନୟ ନକରୁ। ଏହି ଦେହଟା ଯେପରି ଖାଲି ଦେହରାଜ୍ୟର ଆସକ୍ତି ଓ ଆନୁଗତ୍ୟ ଭିତରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ନପଡୁ! ନିଜକୁ ଅତି ହୀନ ଓ ଦୀନ ମନେ କରୁଥିବାବେଳେ ଆମେ ଆପଣାର ଯେଉଁ ପରିଚୟ ଦେଉ, ନାନା ଦୁଆରୁ ଏତେଟିକିଏ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇବାର ଲୋଭରେ ଆମ ଭିତରେ ଯିଏ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ବୁଲୁଥାଏ, ତାହାକୁ ଆମର ସମଗ୍ର ପରିଚୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ ନ କରିବାକୁ ଆମେ ଆମ ଜୀବନଦେବତା ପାଖରେ ଅନୁନୟ କରି କହିବା। ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରକାର ନୀତିଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ଭୟାନୁଶାସନରେ ଆପଣାକୁ ଜୁଆଇ ରଖି ତଥାପି ସେହି ପୁରୁଣାରେ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ଆମେ ଆଉ ମନ ବଳାଇବା ନାହିଁ। ସେଥିରେ ସଂସାର ସିନା ବୁଝିଯିବ, ଆମକୁ ସୁନା ପୁଅ ବୋଲି କହିବ, କିନ୍ତୁ ସେପରି ହେଲେ ଆମେ ଆଉ ଆପଣା ପାଖରେ ଆପଣାକୁ ବୁଝି ପାରିବା ନାହିଁ, ଚାପିହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା। ନାନାପ୍ରକାର ଗ୍ଳାନି ଆମକୁ ତଥାପି ବଡ଼ ଦୁର୍ଗତ କରି ରଖିଥିବ।

ଆଜି ଆମେ କେବଳ ତାଙ୍କରି ଆହ୍ୱାନପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା। ସେ ଆମକୁ ଉଠାଇ ନିଅନ୍ତୁ, ଆମକୁ ନୂତନ କରିଦିଅନ୍ତୁ। ଆମର ଦେହ, ମନ, ହୃଦୟର ଆସକ୍ତି ଓ ଅଭିଳାଷର ସ୍ତରକୁ ସେ ବଦଳାଇ ଦିଅନ୍ତୁ। ଭୂମି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଚି ସବୁପ୍ରକାର Renewale ପ୍ରଥମ କଥା।

୧୬.୦୧.୧୯୫୮

ଜୀବନରେ କିଛି ହରାଇ ଆସୁଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉନାହିଁ। କାରଣ ବାରବାର ହରାଇ ମୁଁ ବାରବାର ଫେରିପାଉଚି। କେତେକେତେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ପରିଚୟ ବଢ଼ାଇ ଓ କେତେକେତେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ହରାଇ ଜୀବନରେ ମୁଁ ପରମବନ୍ଧୁର ପରିଚୟ ପାଉଚି। କେତେ ଭଲ ମଣିଷର ଦୁଆରୁ ପେରିଆସି ତଥାପି ତାକୁ ଅତି ଆପଣାର କରି ପାଉଚି। ଆପଣାକୁ ଅନାଉ ଅନାଉ ହୁଏତ କେତେଥର ବାଉଳା ହୋଇ ଯାଇଚି, ମୁହୂର୍ତ୍ତ-ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଉତ୍ତେଜନା ନେଇ କେତେଥର ଆପଣା ପାଖରେ ମୁଁ ଅତି ନିକୃଷ୍ଟ ସଉଦା କରିବାକୁ ଯାଇ ଠିଆ ହୋଇଚି। ତଥାପି ଏକାବେଳେକେ ଶୋଇ ପଡ଼ିନାହିଁ, ଏକାବେଳେକେ ମରି ଯାଇନାହିଁ, ଏବଂ ଆପଣାକୁ ଦେଖିବାର ଓ ଅନୁଭବ କରିବାର ମୋର ସବୁ ଦୁଆର କେବେହେଲେ ଏକାବେଳେକେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ। ଏତିକି ହେଉଚି ମୋ' ଜୀବନର ପରମ ଗୌରବ। ଏହି ଗୌରବବୋଧ ମୋ' ଭିତରେ ସବୁଦିନ ଅଶେଷ ବିଶ୍ୱାସ ଭରି ରଖିଚି। ଏହି ଗୌରବବୋଧ ଦେଇ ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଚିହ୍ନିଚି, ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଚିହ୍ନିଚି। ଅନେକ ସଂସ୍କାରର ଅନ୍ଧତାକୁ ନେଇ ମୋ' ଭିତରେ ଉତ୍ପାତ କରିବସୁଥିବା ଅପରାଧୀ ମନଟାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହି ଗୌରବବୋଧ ଦ୍ୱାରା ଘଉଡାଇ ଦେଇ ପାରୁଚି।

ମୁଁ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଅପରାଧ କରିଚି। ତଥାପି ଏହି ଅପରାଧଟାକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ଏକ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଆଦୌ କହିବି ନାହିଁ। ଆପଣାର ସାରତର ଅବଲମ୍ବନକୁ ମୁଁ ଯେତେଥର ହାତରୁ ହରାଇଚି, ମୁଁ ସେତେଥର ଅପରାଧରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି। ମଣିଷକୁ ମଣିଷପରି ଚିହ୍ନିବାର ଭାବନା ଯେତେବେଳେ ହରାଇଚି, ମଣିଷକୁ ନେଇ ମୁଁ ସେତିକିବେଳେ ଅନେକ ନିକୃଷ୍ଟ ଭାବନା କରିବସିଚି। ମାତ୍ର ମୁଁ ତଥାପି ଫେରିଆସିଚି, ତଥାପି ଫେରିପାଇଚି। ତେଣୁ ଦୁଇଦଣ୍ଡର ଉତ୍ତେଜିତ ଅପଚୟକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ସକଳ ସଞ୍ଚୟ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ପାରିବିନାହିଁ।

୧୬.୦୭.୧୯୫୮

ଆପଣାର ଏତେଟିକିଏ ନିନ୍ଦା ଶୁଣି ମୁଁ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡୁଚି। କିଏ ମୋତେ ଘୃଣା କରିବାର ସୂଚନାମାତ୍ର ଦେଖାଇଲେ ମୁଁ ହୁଏତ ତା'ପ୍ରତି ଅଧିକ ଘୃଣାରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ହୋଇ ଉଠୁଚି। କୋଉଠୁ ଏତେଟିକିଏ କିଏ ଉସକାଇ ଦେଲେ ମୋ ମନର ସମସ୍ତ ଶାନ୍ତି ଓ ସମସ୍ତ ସ୍ଥିରତା କୁଆଡ଼େ ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଯାଉଚି। ଭିତରର ସେଇ ଅରାଜକତା ଭିତରେ ମୁଁ ଆପଣାର ଥଳକୂଳ ପାଉନାହିଁ।

ଏପରି ହେଲା କିପରି ? ହୁଏତ ମୋ' ଭିତରେ ଏକ ନୀତିବାଦୀ ଅମାନୁଷିକତା କ୍ରମେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲାଣି। ସଂସାରଟାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ବା ଗାଳି ଦେଇ ଭଲ କରିଦେବାର ଜ୍ୱର ମୋର ହୃଦୟନାଡୀକୁ ବୋଧହୁଏ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାମୁଡ଼ି ଧରିଚି। ସତେଅବା ଭଗବାନ ବାଛିବାଛି ମୋତେ ହିଁ ମଣିଷକୁ ଭଲ କରାଇବାକୁ ଏହି ସଂସାରକୁ ପଠାଇଚନ୍ତି ! ସେଥିଲାଗି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଫମ୍ପା ଉତ୍ତେଜନାର ଭଉଁରୀ ଭିତରେ ମୁଁ ଖାଲି ଘୁରିବାରେ ଲାଗିଚି। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକଙ୍କର ଜୀବନରଜ୍ଜୁକୁ ହାତରେ ଧରି ଟାଣିବାର ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଯାଇ ମୁଁ ସତେଅବା ଆପଣା ଜୀବନର ମୂଳଖିଅ ହରାଇ ବସିଚି ! ସେଥିଲାଗି ସଂସାରରେ କେବଳ ଚେରଛିଣ୍ଡା ହୋଇ ରହିବା ହିଁ ସାର ହେଉଚି। ସେଇଥିଲାଗି ଏ ଅଶାନ୍ତ, ସେଇଥିଲାଗି ଏହି ହଜିଯିବାର ଆଶଙ୍କା !

ଆକାଶ, ଅରଣ୍ୟ ଓ ପର୍ବତକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଯେପରି ତଥାପି କିଛି ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ। ଏହି ଶୋଭାମୟ ସଂସାର ମୋତେ ଆଗେ କେଡ଼େ ଆପଣାର ମନେ ହେଉଥିଲା। ଗଛଭରା ଫୁଲ ଓ ତାରାଭରା ଅନ୍ଧାର ପାଖରେ ମୁଁ ଅତି ସହଜ ଭାବରେ ଥମକି ରହି ଯାଉଥିଲି, ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରୁ ସଂସାରର ଶୋଭାୟତନକୁ ଏକ ନିଶ୍ଚିତ ଆତ୍ମୀୟତାର ଖିଅ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ପାରୁଥିଲି। ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ। ପୁଣି କୋଉଦିନ ସୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀକୁ ଦେଖି ମୋର ସମସ୍ତ ଦେହ ଓ ମନ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ

ଉଠିଲାପରି ମନେହେବ, ସେଦିନ ଯାଇ ମୁଁ ସ୍ଥିର ହେବି, ପୁଣି ହୃଦୟଭରି ଦେଖିପାରିବି, ପ୍ରାଣଭରି ପ୍ରବେଶ କରିପାରିବି !

୧୬.୦୮.୧୯୫୮

ଭିତରଟା ତଥାପି ବଡ଼ ଅଶାନ୍ତ ହୋଇ ରହୁଚି। ମୋର ବିକଳ୍ପ ଅନ୍ତର ଯେପରି କେତେ ଦୁଆରେ ଆଘାତ କରି ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚି, କେତେ ଚରଣ ତଳେ ଲୋଟିଯିବାକୁ ଚାହୁଁଚି, କେତେ ସୂତ୍ରରେ କେତେ ସ୍ନେହ ସଂପର୍କରେ ବାନ୍ଧି-ହୋଇ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁଚି। ମାତ୍ର ଆପଣାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଆବଦ୍ଧତା ଭିତରେ ଯେପରି କେହି ତାକୁ ବାନ୍ଧିକରି ରଖିଦେଇଚି। ହୁଏତ ସେ ନିଜେ ହିଁ ଆପଣାର ଦୁଆରଟାକୁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିଚି, ସେଇଥିଲାଗି ତା'ର ଆଉ କାହାରି ସହିତ ଭେଟ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ।

କେତେ ପ୍ରକାରର କେତେ ଭାବନା ମନଭିତରକୁ ଆସୁଚି। ସେଗୁଡ଼ାକ କାହାଆଗରେ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଜୁ' ନାହିଁ। ସମସ୍ତେ ଆପଣାର ଧନ୍ଦାରେ ବ୍ୟସ୍ତ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଆପଣା ଆପଣା ଜଞ୍ଜାଳ ସତେଅବା ସେମାନଙ୍କୁ ବେକଯାଏ ଗିଳିକରି ରହିଚି। ଆପଣାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସଂସାରରେ ଆଉ କେଉଁଠି କିଛି ଅଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ଯେପରି କାହାରି ବେଳ ନାହିଁ। ଆପଣା ବ୍ୟସ୍ତତାର ଚତୁଃସୀମା ଡେଇଁ ଯିଏ କିଛି ଭାବୁଥିବ ବା ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ତା'ମୁହଁର ସରସତାରୁ ସେକଥା ବଳେବଳେ ପ୍ରକଟ ହୋଇଯିବ। ତା' ସହିତ ପଦେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ ତାହାର ପରିଚୟ ମିଳିବ ନାନାପ୍ରକାର ଜାଣିବା ଓ ଅନୁଭବ କରିବାଲାଗି ସେ ସତେ ସତୃଷ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବ। ଏଯୁଗର ହାଉଆରେ ମଣିଷର ମନ ଏବଂ ହୃଦୟକୁ ମାରିଦେବାଲାଗି କି ବିଷ ରହିଚି କେଜାଣି, ଯେପରି କାହାରିଠାରେ ଆଉ ଏତେଟିକିଏ ହେଲେ ଖୁସୀ ନାହିଁ। ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ଅନିଶ୍ଚୟତାର ଆଶଙ୍କା ଯେପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ତଣ୍ଟି ଚିପି ଧରିଚି। ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚାଇ ଓ ମଜାଇ ରଖିବାର ସାମଗ୍ରୀ ଏଣେ ବଢ଼ିବଢ଼ି ଚାଲିଚି, ତେଣେ ଆପଣାର ଅନ୍ତରଭିତରେ ମଣିଷ ସେତିକି କିଳିହୋଇ ରହୁଚି। ଏଣୁ ମୋ' ଦୁଃଖ ଆଉ ବୁଝିବ କିଏ, ମୋର ବାସନାପ୍ରବଳ ମନକୁ ବା ବୋଧଦେବ କିଏ ? ସବୁରି ଦୁଆରକୁ ଖାଲି ବୋକା ପରି ଅନାଇ ରହିବା ହିଁ ସାର ହେଉଚି।

୧୬.୦୯.୧୯୫୮

ଆଜି ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ, ପୁଣି ଆଜି ଷୋଳ ତାରିଖ। ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ପାଇଁତ ଚାରିଆଡ଼େ ଉତ୍ସବ ଆୟୋଜନ ଲାଗିଚି। ପିଲାଙ୍କର ପାଟିତୁଣ୍ଡରେ ଗାଆଁଟା ଯାକ ମୁଖରିତ ହୋଇ ରହିଚି। ତେଣୁ ସେଇଟାକୁ ଜାଣିବାଲାଗି ବେଶୀ କିଛି କଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପଡୁନାହିଁ।

ପିଲାଦିନେ ମୁଁ କେତେ ସରାଗରେ ଗଣେଶ ପୂଜାର ମଜାରେ ମାତି ରହିଥିଲି, ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ବନ୍ଧନ ଭିତରୁ ଦିନଟିଏ ଛୁଟୀ ପାଇ ସେଦିନ ମୁଁ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲି। ବିଦ୍ୟା ସକାଶେ ଯେତେ ନୁହେଁ, ଦିନକର ଛୁଟୀ ସକାଶେ ଗଣପତିଙ୍କୁ ଭାରି ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା। ଆଜି ସେସବୁ ରୋମାଞ୍ଚକର ଅନୁଭୁତିର ସମୟ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ବାହାରର ଆୟୋଜନରେ ଭିତରଟା ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଗଲାପରି ଲାଗେ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଠାରୁ ଏହି ଦିନଟିକୁ ବେଶ୍ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ମନେହୁଏ।

କିନ୍ତୁ ଷୋଳ ତାରିଖର ମହତ୍ତ୍ୱ ହଠାତ୍ ସ୍ମରଣ ହୁଏ ନାହିଁ। ଷୋଳ ତାରିଖ ତ ମୋ' ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ସମ୍ପଦ, ତେଣୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଭୂତି ସହିତ ଏଇଟିକୁ ମନେରଖିବା ନିମିତ୍ତ ମୋତେ ବାହାରର କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ ନାହିଁ। ନିଜର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସ୍ମରଣର ଦୀପଟିକୁ ଜାଳି ରଖି ମୋତେ ଷୋଳ ତାରିଖକୁ ଜୀଆଇ ରଖିବାକୁ ପଡ଼େ। ଦିନେ ଷୋଳ ତାରିଖ କହିଲେ ମୁଁ ଏକ ଅଭିନବ ଭାବାନୁଭୁତିରେ ବିଭୋର ହୋଇଯାଉଥିଲି, କେତେ ଉଲ୍ଲାସର ଗନ୍ତାଘରୁ କେତେ ସମ୍ପତ୍ତି ଆସି ମୋର ଭଣ୍ଡାରଟିକୁ ସତେ ଅବା ଭରି ଦେଇଯାଉଥିଲା। ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଇ ଦିନଟିର ସ୍ମରଣ ପଛରେ ଥିବା ଉତ୍ତେଜନା ଅନେକ କମିଯାଇଚି, ତଥାପି ସମଗ୍ର ସ୍ମୃତିଟି ଏକ ସୁନ୍ଦର ଓ ସ୍ଥିର ଆବେଶ ଭିତରେ ଯେପରି ମୋର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଦାନା ବାନ୍ଧୁଚି। ଏ ସଂସାରର ନାନାବିଧ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ତଥାପି ସେଇ ଷୋଳ ତାରିଖର ମଧୁର ପ୍ରେରଣାକୁ ନୟନରେ ବାଉଳା ହୋଇଯାଉଚି, ଅନେକ ସମୟରେ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇ ପକାଉଚି। ଅନେକ ସମୟରେ ମଣିଷର ଅଭାବଗୁଡାକ ମୋତେ ତାଳପରି ଦେଖାଯାଉଚି। ମୁଁ ସେସବୁ ଏଡ଼ି ତଥାପି ଚାଲିଚି।

୧୬.୧୦.୧୯୫୮

ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି ଆଗ ଟଙ୍କା, ତା'ପରେ ଜ୍ଞାନ; ଆଗ ଅର୍ଥୋପାର୍ଜନ, ତା'ପରେ ଆପଣା ଭିତରେ ନିହିତ ଥିବା ଗୁଣ ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ବିକାଶ ବା ପ୍ରକାଶ। ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବୟୋବୃଦ୍ଧ ଐତିହାସିକ ଓ ପଣ୍ଡିତ,– ଯୌବନ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା ଦିଗରେ ଭାରି ଉତ୍ସାହ ଥିଲା। ସେ ଏବେ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିଚନ୍ତି। ପଇସାର ଅଭାବ ନାହିଁ। ପୁଅମାନେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଚନ୍ତି, ଜ୍ୱାଇଁମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀ। ତଥାପି ସିଏ ବି କହିଲେ ଆଗ ପଇସା ତା'ପରେ ଜ୍ଞାନ। କାହିଁକି ? ମୁଁ ଖାଲି ଭାବୁଥାଏ, ମଣିଷ କଣ ଏତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପରିସ୍ଥିତି ବା ସାମାଜିକ ପଦନର ଦାସ ହୋଇପଡ଼ିଚି ? ଜୀବନ ଓ ଜୀବନ ମୂଲ୍ୟର ଅର୍ଥନୈତିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉପରେ ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମର ନିଷ୍ଠା

ରଖି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଅନୁମାନଗୁଡ଼ାକ କ'ଣ ପକୃତରେ ଏଡ଼େ ସତ୍ୟ? ତେବେ ପରିସ୍ଥିତି ବା ସାମାଜିକ mores କୁ ପୁଣି କିଏ ତିଆରି କରେ, ଏହି ସମାଜର ଇତିହାସରେ ମଣିଷକୁ ଅମର ରଖିବାଲାଗି ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି କିଏ କରେ? ମୁଁ ଆହୁରି ବେଶୀ ବିସ୍ମିତ ହେଲି ଯେ ତାଙ୍କର ବୟସ ସରିଲାଣି, ପାଖରେ ଅର୍ଥ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସକଳ ନିରାପତ୍ତା ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଚି ଏବଂ ତଥାପି ସେ କହୁଚନ୍ତି ଆଗ ଅର୍ଥ ତା'ପରେ ଜ୍ଞାନ। ଆପଣା ଜୀବନରେ ଅନେକ ଉଦ୍ଦୀପିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହୁଏତ ସିଏ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନକୁ ଆଗେ ଆଗେ ରଖି ଆସିଚନ୍ତି, ଆପେ ଦରିଦ୍ର ରହି କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୋଥି ବା ଶିଳାଲେଖକୁ ସେ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ପରି ମନେ କରିଚନ୍ତି। ଜୀବନର ଶେଷ ଦଶାରେ ତାଙ୍କର ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଅଧିକ ପାକଳ ହୋଇଥାନ୍ତା, ଅଧିକ ଦୃଢ଼ ବି ହୋଇଥାନ୍ତା। ବୟସାନୁକ୍ରମେ ଜୀବନର ଅନେକ ଅସ୍ଥାୟୀ ଅବଲମ୍ବନକୁ ଛାଡ଼ି ଗଲାବେଳକୁ ସେ ହୁଏତ ତାଙ୍କର ଲବ୍‌ଧ ସ୍ଥାୟୀ ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆଡକୁ ଆମର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁ ଥାଆନ୍ତେ। କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏପରି ବ୍ୟତୀକ୍ରମ କାହିଁକି ଦେଖିଲି? ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଅଭାବ ନଥାଇ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଏହି ଅହେତୁକ ଅଭାବବୋଧ କାହିଁକି? ଆପଣାର ଜୀବନଟାକୁ ସେ ନିଷ୍ଫଳ ଓ ବିଫଳ ବୋଲି ମନେକରୁଚନ୍ତି କି? ପାଗ ବାନ୍ଧିବାର ଲୋଭରେ ଅନ୍ୟ ଜ୍ଞାନୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ ଆଗକୁ ବାହାରିଗଲେ ବୋଲି ସେ ବିଚାର କରିଚନ୍ତି କି? ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ କ'ଣ ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ପରିଚୟର ବୋଧ ଦେଇ ପାରି ବି ନାହିଁ? ଏସବୁ କଥା ଭାରି ଭାବିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ତୁଣ୍ଡରେ ଅର୍ଥ ଓ ହାଉଆର ପ୍ରଶସ୍ତି ଶୁଣି ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ପ୍ରବେଶ କରିବାଲାଗି ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ। ସେମାନଙ୍କର କେଉଁ ନିର୍ଜ୍ଞାନ ସ୍ତରରେ କି ଅସନ୍ତୋଷ ଓ ଦୁଃଖମାନ ରହିଚି, ସେଇଠି ପହଞ୍ଚି ସେମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବାଲାଗି ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ।

୧୬.୧୧.୫୮

ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି ଆପଣାଲାଗି କେତେଟା ନୀତିକୁ ମୂଳନୀତି ବୋଲି ମାନି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଯୁଗ ଚାଲିଗଲାଣି। କେତେଟା ମୂଲ୍ୟକୁ ଜୀବନରେ ଚରମମୂଲ୍ୟ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେହି ମୂଲ୍ୟର ଉପଲବ୍‌ଧି ପାଇଁ ଅନେକ ସୁଖ ଓ ସମ୍ଭୋଗକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଯୁଗେଯୁଗେ ଏହାହିଁ ଜୀବନ ଦର୍ଶନର ଏକ ମୂଳକଥା ହୋଇ ରହିଥିଲା। କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ଯେ ଆଉ ଚରମ ମୂଲ୍ୟ ବୋଲି କୌଣସି କଥା ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ଯିଏ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏହିସବୁ କଥାର ଉତ୍‌ଥାପନ କରିବ, ସେ ଆଧୁନିକ ଯୁଗକୁ ଆଦୌ ବୁଝିନାହିଁ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ। ଜୀବନରେ ଯାହା ଅଧିକ ଲାଭଦାୟକ, ଆପଣାର ଅର୍ଥ, କ୍ଷମତା ଓ ସମ୍ମାନକୁ

ବଢ଼ାଇବାରେ ଯାହା ଯେତେବେଳେ ଉପଯୋଗୀ ବୋଲି ଜଣାଯାଉଚି, ସେତେବେଳେ ସେଇଟା ହିଁ ହେଉଚି ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ମୂଲ୍ୟବାନ୍। କୌଣସିପ୍ରକାର ଚିରନ୍ତନ ମୂଲ୍ୟର ଚର୍ଚ୍ଚାକୁ ଏବେ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି କହିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦେଖାଗଲାଣି। ତାହାକୁ ଆଦର୍ଶବାଦ ବୋଲି କହି ସେଥିପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅବଜ୍ଞାସୂଚକ ମନୋବୃତ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପାଇଲାଣି। ଆଦର୍ଶବାଦୀ ହେବାଟା ଯେପରି ଏକ ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଓ ଅସାମାଜିକ ପାପ କରିବା ସହିତ ସମାନ ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବୁଚନ୍ତି। ଜୀବନରେ କେତେଟା ମୂଳନୀତିକୁ ଓ ମୂଲ୍ୟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ସେହି ଅନୁସାରେ ଆପଣାର ପ୍ରବୃତ୍ତି, ରୁଚି ଓ ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ିକର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାକୁ ଯଦି ଆଦର୍ଶବାଦ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ଏଯୁଗର ଆଖିରେ ତାହା ଯେତେ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆଶାବାଦୀ ହେବାକୁ ହିଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି।

୧୬.୧୨.୧୯୫୮

ଯେତେବେଳେ ସଂସାରଭିତରେ ଆପଣାକୁ ବଡ଼ ଏକୁଟିଆ ଓ ସଙ୍ଗୀହୀନ ପରି ମନେହୁଏ, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ତାକୁ ପ୍ରାଣସଖା ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ। ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାଭିତରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଜୀବନର କ୍ଷେତ୍ରଉପରେ ପ୍ରବଳ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ମୁଁ ତାହାକୁ ହିଁ ଖୋଜେ, ଆପଣାଭିତରେ ରହିଥିବା ତାହାରି ସିଂହାସନ ପାଖରେ ଆପଣାର ଦୁର୍ବଳତା ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଆସିବା ଲାଗି ଦଉଡେ। ଜୀବନରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୁଃଖ ଓ ସଂଗୀହୀନତାରେ କେବଳ ତାହାରି ସହାନୁଭୂତି ଓ ସଙ୍ଗ ଲାଭ ନକଲେ ପାଦେସୁଦ୍ଧା ଆଗକୁ ଯିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡେ। ସେତେବେଳେ ସଂସାରର ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ଓ ସ୍ୱୀକାର କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରେନାହିଁ। ଅନେକ ଲଜ୍ଜା ଓ ଗ୍ଳାନିରେ ସଂସାରର ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଲୁଚି ପଳାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ମୋର ହୃଦୟ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାର କୋଣଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିଥାଏ, ସେତିକିବେଳେ ପ୍ରାଣସଖା ବୋଲି ଡାକିବାର ମର୍ମଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାର ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚେ। ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆଉ ଅନ୍ୟକୌଣସି ବିଶେଷଣ ଦେଇ ଡାକିବାଲାଗି ସେତେବେଳେ ସାହାସ ହୁଏନାହିଁ। ସିଏ ପ୍ରାଣସଖା, ସେ ଅତି ଆପଣାର, ପାପୀ ଓ ପରିତପ୍ତ ମଣିଷର ସିଏ ହେଉଚନ୍ତି ତଥାପି ଅତି ଆପଣାର ସଖା!

୧୬.୦୧.୧୯୫୯

ଆଜି ପୁଣି ଅନେକଦିନ ପରେ। ଏମିତି ଅବହେଳା ଓ ଅନିୟମିତତା ମୋର ବେଶ୍ ଦେହାସୁହା ହୋଇଗଲାଣି। ମଝିରେ ଦୁଇ ତିନିଦିନ ଲାଗି ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ

କାରଣରୁ ଏହି ଲେଖା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଦିନ ଗଡ଼ିଗଡ଼ି ଆଜି ତିନିସପ୍ତାହରୁ ଅଧିକ ହେଲା। ମୋ' ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଖିଆଲୀ ମନ ମୋର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସରାଗ ଓ ଅଭିଳାଷ ଉପରେ ଯେପରି ତଥାପି ଶାସନ କରି ଚାଲିଚି। ମୁଁ ଆପଣାକୁ କୌଣସିପ୍ରକାର ନିୟମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ବାନ୍ଧି ରଖିପାରୁ ନାହିଁ, ଯେପରି ମୋ'ରି ଭିତରେ ରହି କେହି ଜଣେ ମୋର ସକଳ ସଙ୍କଳ୍ପ ଓ ପ୍ରତିଜ୍ଞାକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ଚାଲିଚି। ମାତ୍ର ଏହି କେତେଦିନର ଅବହେଳା ସକାଶେ ମୁଁ ତଥାପି ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ପଡ଼ିବିନାହିଁ। ଆପଣା ବିଚାରଗୁଡ଼ାକୁ ମୁଁ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଏହି ଖାତାରେ ଲେଖି ରଖି ପାରିନାହିଁ ସତ, ତଥାପି ମୁଁ ପ୍ରାଣଭରି ବଞ୍ଚିଚି। ସବୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଶିଖିଚି, ମଣିଷ ସହିତ ଭାବର ଆଦାନପ୍ରଦାନ କରିଚି, ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ସବୁଠାରେ ଆପଣାର ବିନମ୍ର ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଚି, କାହାପ୍ରତି କୌଣସି ବିଦ୍ୱେଷ ବା ଘୃଣାଭାବ ନରଖିବାକୁ ପ୍ରାଣପଣ ଚେଷ୍ଟା କରିଚି। ସବୁଠାରେ ହୃଦୟ ଦେଇ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଚି, କାହାରି ହୃଦୟ ଖୋଲା କଥାକୁ କଦାପି ଅସ୍ୱୀକାର କରିନାହିଁ।

୧୬.୦୪.୧୯୫୯

ମୁଁ ଏକା ଦୁନିଆଟାକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ଅବଶ୍ୟ କରିପାରିବି। ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କଲେ ଆଜିଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ଆରମ୍ଭ କରିପାରିବି। ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୁରୁଣା ଭୟ, ଦ୍ୱେଷ ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାକୁ ମୁଁ ପଳପଳ କରି ମାରିପାରିବି, ନାନା ପରିଚିତ ଓ ଅପରିଚିତ କଳ୍ପନାର ଯେଉଁ ଭୁତଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାନା କୈଫିୟତ୍‌ମୂଳକ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ପାଳିପୋଷି ରଖିଚି, ସେଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦେଇ କ୍ରମେ ମୁକ୍ତ ଓ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବାର ସାହାସ ଅବଲମ୍ବନ କରିପାରିବି। ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆଜି ଭୟରେ ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇ ରହିଚୁ, ତେବେ ଆମର ଏହି ଦୁନିଆରୁ କିପରି ଭୟ ଦୂରହୋଇ ପାରିବ ? ଆମେ ସମସ୍ତେ ନାନାପ୍ରକାର ଦ୍ୱେଷ ଓ ଘୃଣାରେ ଜୁଆହୋଇ ରହିଚୁ, ତେବେ ଏହି ଦୁନିଆରୁ କିପରି ଘୃଣା ଓ ଦ୍ୱେଷର ଅପସାରଣ ହୋଇପାରିବ ? ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆପଣା ଭିତରେ କେବଳ ମୃତ୍ୟୁଆଡ଼କୁ ଧାଇଁଚୁ, ତେବେ ଏ ଦୁନିଆରେ କିପରି ତଥାପି ଜୀବନଲାଗି ଅଧିକ କ୍ଷେତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବ ? ଆଗ ଆଉସମସ୍ତେ ବଦଳିବେ, ତାପରେ ଯାଇ ମୁଁ ବଦଳିବି, ହୁଏତ ଏହିପରି ଏକ ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରଶୟ ଭିତରେ ଆମେ ଆପଣାକୁ ସଜାଇବାରେ ଲାଗିଚୁ। କେବଳ ଅପେକ୍ଷା କରି ଓ ଦାୟିତ୍ୱ ଏଡ଼ି ଆମେ ସମସ୍ତେ ଆପଣାର ଓ ଜଗତର ଜୀବନକୁ କ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳ କରି ପକାଉଚୁ। ତେଣୁ ଆରମ୍ଭ କିଏ କରିବି ? ଯିଏ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ତାକୁ ପୁରୁଣାର ଅନେକ ସୁବିଧା ଛାଡ଼ିଆସିବାକୁ

ହେବ, ତାକୁ ନୂଆ ଜୀବନର ଅନେକ ଅନିଶ୍ଚୟତା ଭିତରକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ, ସବୁଠାରେ ପୁରୁଣାକୁ ପୁରୁଣା ବୋଲି କହିବାର ସାହସ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ। ସକଳପ୍ରକାର କ୍ଷତି ସତ୍ତ୍ୱେ ତାକୁ ପୁରୁଣାରେ ପଡ଼ିରହି ବାର ସବୁ ଲାଳସା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନୂଆଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଗଲେ ଆମ ଦୁନିଆ ନୂଆଲାଗି ତିଆରି ହୋଇଯିବ।

୧୬.୦୫.୧୯୫୯

ଆଜି ଦିନଟିର ଚରଣତଳେ ନିବେଦନ କରିବାଲାଗି ମୋ ପାଖରେ ହୁଏତ କିଛି ନାହିଁ, ମୋର ଭୁଲ ଓ ଭ୍ରମଦ୍ୱାରା ମୁଁ ହୁଏତ ଆଜି ଦିନଟିର ଦାୟାଦ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଦିନୁ ଦିନ କ୍ରମେ ହରାଇ ବସୁଚି, ତଥାପି ମୁଁ କହିବି ଯେ ଆଜି ଦିନଟି ମୋ ଜୀବନରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରେରଣା ଦାୟକ ହୋଇରହିଚି। ତରୁଣ ବୟସର ଉଦ୍ଦୀପନାମୟ ଭାବପ୍ରବଣତାରେ ମୁଁ ବନ୍ଧୁତା ଓ ସ୍ନେହ ବିଷୟରେ ଥରେ ଯାହା ଅନୁଭବ କରିଥିଲି, ମୋର ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣାର ଜୀବନ ଭିତରେ ମୁଁ ସେହି ବନ୍ଧୁତା ଓ ସ୍ନେହର ସତ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିଚାଲିଚି, ମୁଁ ତାହାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବ୍ୟାପକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଚାଲିଚି। ମୁଁ ତ କହିବି ଯେ ଅତୀତର ସେହି ସ୍ମରଣୀୟ ଦିନଟିର ଏକ ଅପୂର୍ବ ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରିଥିଲି ବୋଲି ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ବୁଢ଼ା ହୋଇଯାଇ ନାହିଁ, ସଂସାରର ତଥାକଥିତ ବାସ୍ତବତାର ଜାଲ୍‌ଭିତରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ଜୀବନକୁ ତା'ର ସକଳ ସରସତା ଓ ସ୍ୱର୍ଗୀୟତାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିଦେଇ ନାହିଁ। ମୋ ଜୀବନ ମୋତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହସ୍ୟହୀନ ଓ ଆନନ୍ଦହୀନ ବୋଲି ମନେ ହୋଇନାହିଁ। ଅନେକ Disiliucoment ର ଅସାରତାରୁ ଏହି ସ୍ମରଣୀୟ ଦିନଟି ମୋତେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚି, ମୋ' ମନ ଭିତରୁ ଅନେକ ଭୟ ଓ ସଙ୍କୋଚକୁ ଦୂର କରିଦେଇ ପାରିଚି, ମୋତେ ମଣିଷର ଅଧିକ ନିକଟ କରାଇଚି, ମଣିଷ ପାଖରେ ବସିବା ବେଳେ ଏକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆତ୍ମୀୟତା ଅନୁଭବ କରି ଶିଖାଇଚି। ସେଇ ଗୋଟିଏ ଦିନର ସ୍ମୃତି ଓ ଅନୁଭୁତିକୁ ମୁଁ ସାଧାରଣ ସବୁ ଦିନର ଜୀବିତ ସମ୍ପଦରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ନାନା ବିଫଳତା ଓ ବିବଶତା ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଚେଷ୍ଟାକରୁଚି। ଏହି ଦିନଟି ମୋ' ଜୀବନରେ ସବୁଦିନ ସକାଶେ ଏହିପରି ମହନୀୟ ହୋଇ ରହିଥାଉ।

୧୬.୦୮.୧୯୫୯

ଯୋଉଦେଶର ଯୁବକ ଚୁପ୍ କରି ବସିବାକୁ ଚାହୁଁଚି, ସେହି ଦେଶକୁ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶ ବୋଲି କିଏ କହିବ? ଯାହାର ସମସ୍ତ କ୍ରିୟାଶକ୍ତି ତଥା ସୃଜନ ଶକ୍ତିକୁ ଜଡ଼

କରିଦେଇ କେବଳ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ହିଁ ମଜ୍ଜାଗତ ହୋଇ ରହିଚି, ମୁଁ ତାହାକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶର ଯୁବକ ବୋଲି କିପରି କହିବି ? ଆନନ୍ଦର ନାଆଁରେ ଆମେ କେବଳ ଗୁଡ଼ାଏ ଉପଭୋଗକୁ ଆମ ସଂସାରରେ ବୋଝ କରି ରଖିଚୁ, ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାରର ଦୈନ୍ୟପୀଡ଼ିତ ବ୍ୟାକୁଳତାରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ଆମ ଉପଭୋଗର ଆବଶ୍ୟକତାମାନ ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଚୁ। ଫଳରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ବସିଚୁ, ଆମର ଜୀବନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିରାନନ୍ଦମୟ ହୋଇ ରହିଚି। ଆପଣାକୁ ନାନା କର୍ମଭିତରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦେବାଲାଗି ଆମେ କେହିହେଲେ ତିଆରି ନୋହୁ। କେବଳ ଅନ୍ୟର କର୍ମଲବ୍ଧ ଧନ ଓ ସମ୍ପଦକୁ ଆପଣା ଅବସରର ସାମଗ୍ରୀ ରୂପେ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚୁ। ଆମ ଦେଶର ଗାଆଁରେ ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ପେଟଟାକୁ ଭରାଇବା ପାଇଁ ଚବିଶି ଘଣ୍ଟା ଚିନ୍ତା କରୁଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁର୍ଖ ଓ ମଳିନତା ଜଡ଼ିତ ରଖି ଆମେ କେତେଜଣ ଆମ ପ୍ରମୋଦ-ମହଲରେ ଆମେରିକାର କଳ୍ପନା କରୁଚୁ। ହୁଏତ ଗାଆଁ ଲୋକେ ବି ଠିକ୍ ଆମରି ପରି ଶୂନ୍ୟମୂଳ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବାଧହୋଇ ଗାଆଁରେ ପଡ଼ିଚନ୍ତି ଏବଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୀତଶ୍ରଦ୍ଧ ଭାବରେ ଆପଣାର ଭାଗ୍ୟକୁ ଗାଳିଦେଇ ବଞ୍ଚି ରହିଚନ୍ତି। ତଥାପି ଆମକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶର ମଣିଷ ବୋଲି କିପରି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ? ସ୍ୱାଧୀନତା ପଳାଇ ଯିବାକୁ ନୁହେଁ, ସୃଷ୍ଟି କରିବାଲାଗି ହିଁ ଆମକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ଶିଖିବାକୁ ହେବ।

୧୬.୦୯.୧୯୫୯

ଏଥର ବିନୋବାଜୀଙ୍କ ଜନ୍ମଦିନଟି ଖଜୁରାହୋଠାରେ ଅତିବାହିତ ହେଲା ଖଜୁରାହୋ ମନ୍ଦିର ଓ ବିନୋବାଜୀଙ୍କର ଜୀବନ, – ମୋ' ଆଖିରେ ଦୁହେଁ ସମାନ ଭାବରେ ସୁନ୍ଦର। ସେଦିନ ଜହ୍ନରାତିରେ ମନ୍ଦିରବେଢ଼ା ଭିତରେ ବୁଲୁବୁଲୁ ମୁଁ ବାରବାର ଏହିକଥା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି। କଳାତ୍ମକ ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୃଜନଶୀଳ ମଣିଷକୁ ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି କରିବାଲାଗି ପ୍ରବୁଦ୍ଧ କରାଏ। ସୃଜନଶୀଳ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ ମଣିଷ ହିଁ ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି ପାରିପାରେ। ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସୃଷ୍ଟିର ଏହି ଦୁଇ ଆପାତବିରୋଧୀ ଦିଗକୁ ମିଳାଇ ଦେଖିବାରେ ମୁଁ ସେଦିନ ହୃଦୟରେ ଅନେକ ପ୍ରସନ୍ନତା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ଏବଂ ଆପଣାର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆପାତଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ କ୍ରମଶଃ ତୁଟିତୁଟି ଯାଉଥିଲା। ମୋ' ଜୀବନକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ଗଢ଼ିବାକୁ, ମୋ' କାମଗୁଡ଼ିକୁ ସୁନ୍ଦର କରିବାକୁ ମୋତେ ମନ୍ଦିରର କାରୁକଳା-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ମିଳିଲା। କଳା ଓ ସ୍ଥପିତ ଖାଲି ଦେଖିବାର ନୁହେଁ, ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟରାଜି ଖାଲି ଉପଭୋଗ କରିବାର ନୁହେଁ, ନିର୍ମଳ ଆକାଶ ବା ସୁଶୀତଳ ପବନ କେବଳ ଦେହ ଓ ଆଖିକୁ ପୁଲକ ଆଣିଦେବାର ନୁହେଁ, ଉଚିତ ମନ ଓ ହୃଦୟ ନେଇ ଏଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଭେଟ ହୋଇ ପାରିଲେ ମଣିଷ ଆପେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସ୍ଥିର, ସୁନ୍ଦର ଓ ଶାନ୍ତ ହେବାର ବାଟ ପାଇଯାଏ।

ଆପଣାର ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ସେ ବାହ୍ୟ ଜଗତରୁ ଲବ୍‌ଧ ସକଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାନୁଭୂତିକୁ ଆପଣାର କରିନିଏ ଓ ଆପଣାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ତାହାକୁ ମାଲମସଲା କରି ବ୍ୟବହାର କରେ। ଆପଣାକୁ ସୁନ୍ଦର କରି ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବି, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନି ଶିଖିବି, ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବି।

୧୬.୧୦.୧୯୫୯

ସାଙ୍ଗରେ ଅନେକ ବାହାରିଥିଲେ, ମୋତେ କୋଉ ପଛରେ ପକାଇଦେଇ ସେମାନେ କେତେକେତେ ବାଟରେ ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲେଣି। ସଂସାର ଓ ସମାଜର ମଡ଼ାବାଟର କଡ଼େକଡ଼େ ସେମାନେ କେତେ ଘର ତୋଳି ସାରିଲେଣି, କେତେ ବୃକ୍ଷ ରୋପଣ କରି ସାରିଲେଣି। ଦଶବର୍ଷ ତଳେ ହୁଏତ ଅନେକ ମୋ'ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୋ'ରି ପରି ହୋଇ କେତେ କଥା କହୁଥିଲେ, କେତେ ଦମ୍ଭ ହେଉଥିଲେ। କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାକୀ ଜୀବନର ଯାତ୍ରା କଲାବେଳେ ମୁଁ ଭାବୁଚି ସେମାନେ ମୋ'ଠାରୁ କ'ଣ ଆଶା କରୁଥିଲେ ଓ ତାହା ପାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ। ମୋ'ଠାରୁ କ'ଣ ନପାଇ ନିରାଶ ହେବାରୁ ସେମାନେ ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ । ତଥାପି ଏହି ଷୋଳ ତାରିଖକୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ' ଜୀବନର ଏକ ବଡ଼ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରଖିଚି। ବନ୍ଧୁତା ଉପରେ ଓ ମଣିଷ ଉପରେ ମୁଁ ତଥାପି ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଚି। ଘୃଣା ଅପେକ୍ଷା ନୀରବ ଭଲପାଇବା ଉପରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଚି, ଭୟ ଅପେକ୍ଷା ନିର୍ଭୟତା ଉପରେ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିଚି। ଏହାମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ନୂଆ କଥା ବି ମୁଁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଚି। ଜୀବନର ବାଟରେ ଅଧିକ ଅଭିଜ୍ଞ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଜୀବନର ଏକ ନୂଆ କଥା ଆବିଷ୍କାର କରିଚି। ସେଇଟି ହେଉଚି: ଏକ ସମଗ୍ର ଜୀବନର ପରିଧି ବା ଆବେଷ୍ଟନ ଭିତରେ ସଂସାରରେ ସବୁ ପ୍ରେମ ଓ ବନ୍ଧୁତାକୁ ପୁନର୍ବାର ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଆପଣାକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ବାଟରେ ବାହାର କରି ନିଜର ବାଟ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ।

୧୬.୧୧.୧୯୫୯

ଏହି ଷୋଳ ତାରିଖର ପ୍ରେରଣା ମୋ ଭିତରେ ରହିଥିବା ନାନା ଅହଂକାରକୁ ଚୂନା କରିବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରିଚି। ତେଣୁ ମୋତେ ନିର୍ଭୟ କରିଚି। ଭିତରେ ଅହଂକାର ରହିଥିଲେ ହିଁ ଚିତ୍ତ ଭୟର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ିଯାଏ। ଭିତରର ଅହଂକାରକୁ ଇନ୍ଧନ ଯୋଗାଇ ନାନାପ୍ରକାର ହୀନଭାବ ବାହାର ଜୀବନରେ ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଣିଷକୁ ଉଗ୍ର କରି ପକାଏ। ଅହଙ୍କାର ଆଉ ଭୟ,- ଏଇ ଦୁଇଟାଯାକ ଯେପରି ପରସ୍ପରର ସହୋଦର ଭାଇ ପରି। ଠିକ୍ ସେହିପରି ସମର୍ପଣ ଓ ନିର୍ଭୟତା। କୌଣସି ପ୍ରକାର

ଆଡ଼ମ୍ବର ନ କରି ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେଇ ପାରୁଥିଲେ, ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦେବାରେ ହିଁ ଯେ ଜୀବନର ଖୁସି ନିହିତ ହୋଇ ରହିଚି, ଏହି ବିଶ୍ୱାସକୁ ଅନ୍ତରର ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନରେ ପରିଣତ କରି ପାରୁଥିଲେ ମଣିଷ କ୍ରମେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ରହେ, ଆପଣାର ବାଟରେ ସେ ସଭିଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ପାଏ, ଭଗବାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ପାଏ, ଓ ତେଣୁ ଆପଣାକୁ ମଧ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ପାଏ। ମୁଁ ଯେତିକି ଯେତିକି ସତର୍କ ହୋଇ ଆପଣାକୁ ଜଗତଠାରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି, ଅନ୍ୟକୁ ସରୁ ଓ ନ୍ୟୁନ କରି ଆପଣାକୁ ମୋଟ ଓ ଉଗ୍ର କରିବା ଲାଗି ମୁଁ ଯେତିକି ଆକୁଳ ହୋଇ ପଡୁଥାନ୍ତି, ନାନା ଆଡମ୍ବର ନାନା ଭୟ ଆସି ମୋତେ ଯେତିକି ଗ୍ରାସ କରି ପକାଉଥାନ୍ତା। ଭଗବାନଙ୍କ କୃପାରୁ ମୁଁ ସେପରି ଅନେକ ପ୍ରକାର ଭୟରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇଚି। ଏହିପରି ଗୋଟାଏ ଷୋଳ ତାରିଖ ମୋତେ ଭୟର ପଥରୁ ଅପସରାଇ ନିର୍ଭୟ ହେବାର ପଥରେ ମୋହି ଦେଇଚି। ମଣିଷ ଡରିବାର ଥଳ ନୁହେଁ, ଜଗତ ଡରିବାର ଥଳ ନୁହେଁ, ମଣିଷ ଓ ଜଗତ କେବଳ ଭଲ ପାଇବାର ଥଳ, ମଣିଷ ଓ ଜଗତ ସହିତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରିବା ହେଉଚି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ ଓ ହୃଦୟ ପ୍ରସାରକ ଧର୍ମ,- ଅନେକ ବର୍ଷ ତଳେ ଗୋଟିଏ ଷୋଳ ତାରିଖ ମୋତେ ସେହି ଅନୁଭୁତି ଦେଇ ଯାଇଚି। ଏହି ତାରିଖଟି ଏବେ ମଧ ମୋ' ଜୀବନରେ ଏକ ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଚି। ପ୍ରତୀକ ତଳେ ନିହିତ ଭାବଟିକୁ ମୁଁ ଭୁଲିନାହିଁ, ତେଣୁ ସେହି ପ୍ରତୀକ ମୋତେ ପ୍ରସାରିତ ହିଁ କରିଚି।

୧୬.୧୨.୧୯୫୯

ମଣିଷର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ଯାଇ ମଣିଷ ବର୍ତ୍ତମାନର ସଙ୍କଟରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବ ବୋଲି ସମସ୍ତେ କହୁଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦୃଷ୍ଟି ପରିବର୍ତ୍ତନ କିଏ କରୁଚି ? ସମସ୍ତେ ଖାଲି ଅପର ଲାଗି ଔଷଧ ଓ ପଥ୍ୟ ବତାଇ ଦେଉଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆପଣାକୁ ଏହି ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ରୋଗର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ଦେଖିବାର ସାହାସ କାହାରି ହେଲେ ନାହିଁ। ଏସବୁ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଯେତିକି ଯେତିକି ଭାବିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ମୋତେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସେତିକି ସେତିକି ମୂଳତଃ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମସ୍ୟା ବୋଲି ମନେହେଉଚି। ଆମ ପୃଥିବୀକୁ ପଙ୍ଗୁ ଓ ବ୍ୟର୍ଥ କରି ରଖିଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଆପଣା ମନଭିତରେ ହେବ। ତେଣୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବାଲାଗି ମୁଣ୍ଡ ଲଢ଼ିବା ଅପେକ୍ଷା ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାର ଚେଷ୍ଟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ। ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ। ଏହାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଜରୁରୀ ବୋଲି, ଅନୁଭବ ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର କୌଣସି ନିସ୍ତାର ନାହିଁ। ଜଗତର ମଧ କୌଣସି ନିସ୍ତାର ନାହିଁ । ମୋ' ବାହାରେ ଜଗତରେ କେଉଁଠି ଆଗ ଦୃଷ୍ଟି-ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଯିବ,

ଆଗ ଜଗତ କେଉଁଠି ବଦଳିଯିବ, ତାପରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହିତ ଭାବରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରକୁ ଫକ୍ କରି ଡେଇଁପଡ଼ିବି, ଏପରି ଦମ୍ଭ କରି ବସିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ନିର୍ବୋଧତାର ହିଁ ପ୍ରଦର୍ଶନ ହେଉଥିବ ସିନା, ମାତ୍ର ଜଗତ ଟିକିଏ ହେଲେ ସୁଧୁରିବ ନାହିଁ। ମୋ' ଭିତରେ ହିଁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କୁର ଆରମ୍ଭ ହେବ, ଆପଣାଭିତରେ ହି ମୁଁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାର ଶକ୍ତିକୁ ଅନୁଭବ କରିପାରିବି, ଉପସ୍ଥିତ ସ୍ଥିତିକୁ ଅସହ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରିବି,- ତେବେଯାଇ ମୁଁ ନୂଆ ପାଇଁ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିବି। ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ଛୋଟବଡ଼ କାମରେ ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବି ଶିଖେ, ଆପଣାକୁ ଏହିପରି ନୂଆପାଇଁ ମଣ କରେ,- ଏହିପରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ଓ ଏହିପରି ଅଗ୍ରସର ହୁଏ !

୧୬.୦୧.୧୯୬୦

ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଯେତେବେଳେ ମଣିଷର ଆପଣା ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଯାଏ, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ସେ ଡରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ। ଭିତରେ ଭୀରୁ ହୋଇ ଉଗ୍ର ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ। ଆପଣାର ଶକ୍ତି ଉପରେ ଭରସା ରଖିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ ନିରାଶ ହୁଏନାହିଁ, ତେଣୁ ସେ ଉଗ୍ର ହୁଏନାହିଁ। ସଂସାରର ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯିଏ ଅପରକୁ ଡରାଇ ଆପଣାର କାମ କରାଇ ନେବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରେ, ସେ ଆପଣା ଉପରୁ କ୍ରମେ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇବାକୁ ବସିଲାଣି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିବାକୁ ହେବ। ଆପଣାର ବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ତା'ର ରହିଥିବା କ୍ଷମତା ଉପରେ ହିଁ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ। ସହଯୋଗର ଆଶ୍ରୟ ନ ନେଇ ସେ କାନୁନ୍‌ର ଆଶ୍ରୟ ନିଏ। କାରଣ ସେ ନିଜେ କୌଣସିପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଚାହେଁନାହିଁ। ତେଣୁ ଆଜି ଯିଏ ଉଗ୍ର ବ୍ୟବହାର କରୁଚି, ତାକୁ ଗାଳି ଦେଲେ ବା ଉପଦେଶ ଦେଲେ ତା'ର ଉଗ୍ରତା ଦୂର ହେବନାହିଁ। ତାକୁ ତା'ର ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଫେରି ପାଇବାରେ ସହାୟତା କରିବାକୁ ହେବ। ଆପଣାର ବଳ ଉପରେ ତା'ର ବିଶ୍ୱାସ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ। ତା' ଭିତରେ ନିଦା ହୋଇ ଯାଉଥିବା ଡରର ମୂଳମଞ୍ଜିକୁ ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ। ତେଣୁ ଉଗ୍ରକୁ ଉପଦେଶ ଦେବା ଯେପରି ନିରର୍ଥକ, ଉଗ୍ର ପାଖରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିବା ମଧ ଠିକ୍ ସେହିପରି ନିରର୍ଥକ। ଏହାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପକ୍ଷର କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ଉଗ୍ରର ଅସଲ ସ୍ଥାନରେ ଉଖାରି ମୂଳମଞ୍ଜିଟି ବାହାର ନକରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଏ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉଗ୍ର ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମୋହାବୃତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ। ଅପର ଅନେକଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ଜଟିଳତାର ସମସ୍ୟା ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ। ତେଣୁ ଉଗ୍ରତାକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ହେଲେ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ।

୧୬.୦୨.୧୯୬୦

ମୋ' ମନଭିତରର ସବୁ ଅନ୍ଧାର ସକାଳର ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନାଉ ଅନାଉ କୁଆଡ଼େ ସଫା ହୋଇ ଗଲାପରି ମନେହୁଏ। କେତେ ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ କେତେ ସଂଶୟକୁ ଏଇ ସକାଳ ପହରର କେଉଁ ବନ୍ଧୁର ଆଲୋକମୟ ପରଶ ଯେପରି ଦୂରକରି ଦେଇଯାଏ। ମନଉପରୁ ସମସ୍ତ ଗ୍ଲାନି ଓ ହୀନତା ପୋଛା ହୋଇଯାଏ। ପ୍ରତିଦିନ ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ସମୟରେ ମୋ'ର ଜୀବନଟା ମଧ୍ୟ ସତେଯେପରି ଗୋଟାଏ ପବିତ୍ର ମହିମାମୟ ତୀର୍ଥପରି ମନେହୁଏ। କୌଣସି ଏକ ନୂତନ ତୀର୍ଥରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଯାତ୍ରୀର ମନରେ ଯେଉଁଭଳି ଭାବମାନ ଜାତ ହୁଏ, ପ୍ରତ୍ୟେକଦିନ ସକାଳର ସାଗରତଟରେ ଆପଣାର ଜୀବନ ଭୂମି ଉପରେ ପଦାର୍ପଣ କରି ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅନୁଭବ କରେ। ମୁଁ ଅନୁଭବ କରେ, ଯେପରି ମୋ'ର ଏହି ତୀର୍ଥଭୂମି ପାଖରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ, ମୋତେ ଏହାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେବ, ଏହାରି ପାଖରେ ଆପଣାର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ହେବ। ସବୁ ନୂଆ ପରି ଲାଗେ। ନୂଆ ମାଟିର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇବାପରି ମୋର ଚେତନାରେ କେତେକେତେ ଆକାଂକ୍ଷା ଓ କେତେ କେତେ ମିତ୍ରତାର ନୂଆ ପତର କଅଁଳି ଉଠେ। କେତେ କେତେ ନୂଆ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଆଖି ପାଇଯାଏ, ହୃଦୟ କେତେ କେତେ ଅଜଣା ଘରେ ଡୋରି ବାନ୍ଧିଦେଇ ଆସେ। ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଖାତା ଉପରେ, ମୋର ହାତ ଓ ହାତରେ ଧରିଥିବା କଲମ ଉପରେ, ମୋର ସମସ୍ତ ମୁହଁ ଓ ସମସ୍ତ ଆଖି ଉପରେ ସକାଳର କଅଁଳ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଆସି ପଡୁଚି, ଜନନୀ ଦେହର ସ୍ପର୍ଶ ପରି ସେ ମୋତେ ନିଜକୁ ଏକାଠି ନିବିଡ଼ କରି ବାନ୍ଧିଦେଇ ଯାଉଚି। ଏହି ସକାଳ ସମୟ ହିଁ ମୋତେ ସବୁ ମନ୍ଦିରର ଦର୍ଶନ କରାଇଦିଏ, ସବୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ କରି ଦେଇଯାଏ। ଏହି ସଂସାର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଲାଗି ନୂଆ ଆଖି ଦିଏ, ନିଜ ଭିତରର ନାନା ଅସଫଳତା ଓ ଅପାରଗତାର ଦହନକୁ ଶାନ୍ତ କରିଦିଏ। ଆମ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ମିତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଇଚି। ଧୂଳିଘରର ଜୀବନରେ ନାନା ଦେବତ୍ୱର ସୁନାଛାଉଣି କରି ଯାଉଥିବା ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତରେ ମୋର ମିତ୍ର ମୋର ପରମମିତ୍ର !

୧୬.୦୩.୧୯୬୦

ଷୋଳ ତାରିଖର ସକାଳେ ଆଜି ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇଦେଇ ଜାଣୁଚି ଯେ ଏ ଜୀବନରେ ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରେମର ଅନେକ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି। ମୋ ଭିତରେ କେତେ କ୍ଷତ । କେତେ ଦାଗ, କେତେ ଦୟନ, କେତେ ଜ୍ୱାଳାସବୁ ଯେପରି କାହାର ସ୍ନେହମୟ ସ୍ପର୍ଶଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ଆଜିକୁ ଅନେକ ବର୍ଷ ତଳେ ଏହିପରି ଗୋଟାଏ ଦିନ ମୋତେ ଜୀବନର ଅନେକ ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲା। ସେଇଦିନଠାରୁ ଘୃଣା ଅପେକ୍ଷା ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରେମକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ସାରତର ପୁଞ୍ଜି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଚି। ନିନ୍ଦାକରି ଦୂରକୁ

ଠେଲିଦେବାଠାରୁ ଆପଣାର କରି ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ମୁଁ ଜୀବନର ବାଟ ବୋଲି ବୁଝିଚି। ସେଇଦିନଠାରୁ ଆପଣାକୁ ସ୍ନେହ ଓ ପ୍ରେମଲାଗି ଉର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ରଖିବାକୁ ମୁଁ, ଅଧିକ ଚେଷ୍ଟାକରି ଆସିଚି। ଆପଣାକୁ ଏହିପରି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅନେକ କିଛି ପାଇଚି । ଏ ଜୀବନରୁ ଅନେକ ପାଇଚି, ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଅନେକ ସୁଖୀ ହୋଇଚି। ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଇଚି। ମଣିଷ ପରସ୍ପରର ରାସ୍ତାରେ ଆଗେଇହେବ, ମୁଁ ଏହାକୁ ହିଁ ଏହି ଜୀବନର ନୀତି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି। ଆଜି ହଠାତ୍ ଦେଖୁଚି, ମୋର ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଯେପରି ଭାଙ୍ଗି ଚୁରମାର ହୋଇଯିବାକୁ ବସିଚି। ସଂସାରରେ ଯୁଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖୁଚି, ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଅନ୍ୟ ଅନୁରକ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ଅନ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଧାଇଁଚନ୍ତି,- ଅନେକ ଉତ୍ତେଜନା ସହିତ ଧାଇଁଚନ୍ତି। ମୋର ଆପଣା ବିଶ୍ୱାସ ଟଳି ଗଲାପରି ଲାଗୁଚି। ମୁଁ ସତେଅବା ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସଭାରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇ ରହିଯାଉଚି। ଏହାରି ଫଳରେ ଜୀବନଟାଯାକ ସବୁ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ଓ ସବୁ ଅତୃପ୍ତି ଭର୍ତ୍ତିହୋଇ ଗଲାପରି ଲାଗୁଚି। କାହାର ସ୍ନେହମୟ ସମର୍ଥନ ମୋତେ ପୁଣି ମୋର ବାଟ ଉପରକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବ ? କାହାର ସ୍ନେହସ୍ପର୍ଶ ମୋ' ହୃଦୟରେ ନିର୍ଭର ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଭରିଦେଇ ପାରିବ ? ମୋର ସେହିପରି ଏକ ସାଥୀ ଦରକାର, ସେହିପରି ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଦରକାର। ମୁଁ ଭିତରେ ଯେତିକି ବିଚଳିତ ହୋଇପଡୁଚି, ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାଟିକୁ ମୁଁ ସେତିକି ତୀବ୍ର ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରୁଚି। ଏହି ସଙ୍କଟ ଭିତରୁ ମୋତେ କିଏ ବାଟ କଢ଼ାଇନେବ?

୧୬.୦୭.୧୯୬୦

ସେଦିନ ପିଲାଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଲେଖିଥିଲି, କିନ୍ତୁ ଅତି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ସେଇଦିନଠାରୁ ମୋ'ନିଜର ପରୀକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା। ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ଆକସ୍ମିକତା ବୋଲି କହିଲେ, ମୁଁ ତାହାକୁ କ୍ରମେ ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖୁଚି। ଏ ଜୀବନକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ କୁଆଡେ ପଳାଇ ଯିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠୁନାହିଁ। ମୋର ସକଳ ସମ୍ପଦ ଅପେକ୍ଷା ମୋ'ଜୀବନ ହିଁ ମୋର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମ୍ପଦ। ମୋର ସବୁଟାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପୁଞ୍ଜି। ମୋ' ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶକ୍ତି, ଯୋଗ୍ୟତା, ଇଚ୍ଛା ଓ ଆକାଂକ୍ଷା, ବଳ ଓ ବିଶ୍ୱାସ, - ଏହାହିଁ ମୋର ସମ୍ପଦ। ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଯେତିକି ଯେତିକି ବିକଶିତ କରିପାରିବି, ମୁଁ ନିଜେ ସେତିକି ସେତିକି ସଫଳ ହୋଇ ଫୁଟି ଉଠି ପାରିବି। ଏହି ବିକଶିତ ହେବାର ବାଟ ଚାଲିବାରେ ଅତି ଆପଣାର ଜଣେ କାହାକୁ ସାଥୀରୂପେ ପାଇବି ବୋଲି ମୁଁ ଭାରି ଲୋଭ କରି ବସିଥିଲି। ତାହା ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ। .ମୋର ଇପ୍‌ସିତ ସମ୍ମିଳିତ ପଥ ହଠାତ୍ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଗଲା। ତଥାପି ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ହେବ, ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ। ଆଜି ତିନିମାସ ପରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହି

ଦିନଟିର ଆହ୍ୱାନକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲି ପାରିନାହିଁ। ମୋତେ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହିଁ ହେବ। ସକଳ ଜଗତର ମୋ'ଠାରୁ ଯାହା ପାଇବା କଥା, ତାହା ମୋତେ ଦେବାକୁ ହିଁ ହେବ। ଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ହିଁ ଦେବାକୁ ହେବ। ତାହା ଛଡ଼ା ଆଉ ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ।

୧୬.୦୮.୧୯୬୦

ସବୁ ମଣିଷ ମୋର ବନ୍ଧୁ, କିନ୍ତୁ ଆଳସ୍ୟ ମୋର ବନ୍ଧୁ ନୁହେଁ । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ମଣିଷଭିତରେ ସବୁ ସହିଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଆଳସ୍ୟକୁ ସହି ପାରେନାହିଁ । ମତବାଦ ନେଇ ମୁଁ କେବେହେଲେ କାହାରି ସହିତ କଳହ କରିବିନାହିଁ, ମତବାଦ ସକାଶେ ମୁଁ ଆଉ କାହାକୁ କଦାପି ଅପଦାର୍ଥ ବୋଲି କହିବିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ' ଆପଣାର ମତବାଦକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଚି ବୋଲି କହୁଥିବା ମଣିଷ ଭିତରେ ଆଳସ୍ୟଲାଗି ଆଗ୍ରହ ଦେଖିଲେ ହିଁ ମୁଁ ତାକୁ ଅପଦାର୍ଥ ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କହିବି । ଅନେକ ଲୋକ ଆପଣାର ଶରୀର ଓ ମନକୁ ନାନାବିଧ ଆଳସ୍ୟରେ ବେଶଭୂଷା କରି ରଖିବାକୁ ଭାରି ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ନୂଆ ଅଭ୍ୟାସ ବା ଆଧୁନିକତା ଶିଖିବା ନାଆଁରେ ସେମାନେ ଅନେକ ଆଳସ୍ୟକୁ ଡାକିଆଣନ୍ତି, ପୁରୁଣା ବିଚାର ଏବଂ ଜୀବନ ଧାରାକୁ ଛାଡିବାର ବାହାନା ଦେଖାଇ ଅନେକେ ଆପଣାର ବିଚାରଶକ୍ତିକୁ ଅଳସୁଆ କରି ରଖନ୍ତି । ସେଇମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇଲେ ଜୀବନଟା ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବୋଝ ବୋଲି ଭ୍ରମ ହେବାକୁ ଲାଗେ । ଜୀବନର ଖୁସୀକୁ କେବଳ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ଭ୍ରମ ହୁଏ । ମନେହୁଏ, ସତେଯେପରି ମଣିଷ ଏହି ଜଗତକୁ ଆସିବାକୁ ଚାହୁ ନ ଥିଲା, ସତେ ଯେପରି ତାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ଏହି ଜଗତକୁ ପଠାଇ ଦିଆ ଯାଇଚି, ବାଧ୍ୟ କରି ତାକୁ ଏ ଜଗତର ଜୁଆଳିରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆ ଯାଇଚି । ତେଣୁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି, ଯେତିକି ଅବଶ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କେବଳ ସେତିକି କରିବା । ଏହିପରି ଜୀବନାଚରଣ ଦେଖିଲେ ହଠାତ୍ ମୁଁ କିଛି ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବେ, ଏହି ସଂସାରରେ କ'ଣ ସେମାନେ କୌଣସି ଶୋଭା ଦେଖିନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ କ'ଣ ଜୀବନରେ କିଛି ହେଲେ ପାଇନାହାନ୍ତି, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ? ମୁଁ ଜାଣେ, ମୁଁ ନିଜେ ଏହି ସଂସାରରୁ ଅନେକ କିଛି ପାଇଚି– ଏ ଜୀବନରୁ ଅନେକ କିଛି ପାଇଚି । ସକାଳ ଓ ସଞ୍ଜଠାରୁ ପାଇଚି, ଆଲୁଅ ଓ ପବନଠାରୁ ପାଇଚି ମଣିଷଠାରୁ ପାଇଚି । ତେଣୁ ଏହି ସଂସାରରେ ବଞ୍ଚିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଚି ଏହି ସମସ୍ତ ପାଇବା ଲାଗି କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରିବା, ସବୁରି ଲାଗି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା, ଆପଣା ଜୀବନର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡିକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ନାନା କର୍ମ ଓ ନାନା ବ୍ରତରେ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବା । ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଆଳସ୍ୟ ଲାଗି କୌଣସି ସ୍ଥାନ ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ଅଳସୁଆ ହୋଇ ବସିଗଲେ ଆପଣାକୁ ଅପରାଧୀ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ମୋ' ହେତୁ

ସଂସାରରେ କେଉଁଠି କିଛି ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇ ପଡି ରହିଲେ ମୁଁ ଭାରି ଅଶାନ୍ତ ଅନୁଭବ କରେ । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଯାଇ ତାହାକୁ ସଜାଡି ସୁନ୍ଦର କରିଦେଇ ଆସିବାକୁ ମୁଁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୁଏ, ମୁଁ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇଉଠେ ।

୧୬.୦୯.୧୯୬୦

କେବଳ ରାଜନୀତି ଦ୍ୱାରା ଭାରତବର୍ଷ ଏକ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅର୍ଥାତ ଏକ ଦୃଢ ସଂସ୍କୃତିକ ଆଦର୍ଶଦ୍ୱାରା ହିଁ ଭାରତବର୍ଷ ଏକତ୍ର ହୋଇପାରିବ । ଆଜିକାଲିକାର ରାଜନୀତିକୁ ଆମେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଭେଦନୀତି ବୋଲି କହିପାରିବା, ନାନା ଖଣ୍ଡିତ ସ୍ୱାର୍ଥର ଲୋଭ ଦେଖାଇ ମଣିଷର ସମୂହକୁ ଭାଗଭାଗ କରି ଦେଉଥିବା ଏକ ନୀତି ବୋଲି କହିପାରିବା । ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ଭେଦଭାବର ଯେତେ ବୀଜ ଯେଉଁଠି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ରହି ଆସିଥିଲା, ରାଜନୀତିର ଉତ୍‌ପ୍ରେରଣା ହେତୁ ଏବେ ସେହି ସବୁ ବୀଜରେ ଅଙ୍କୁରୋଦ୍‌ଗମ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଚି । କେତେକେତେ ସ୍ଥାନରେ ଏହି ଅଙ୍କୁର ଗୁଳ୍ମ ହୋଇ କଣ୍ଟକିତ ଶାଖାମାନ ବିସ୍ତାର କରିବାର ଉପକ୍ରମ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ରାଜନୀତିକୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ୱୀକାର ଦେଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଗୁଳ୍ମଗୁଡିକର ସଂଖ୍ୟା କ୍ରମେ ଅଧିକ ହେବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିବ । ଏହି ଦେଶରେ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଭିତରେ ଭେଦ ରହିଚି ଭାଷା ଭାଷା ଭିତରେ ଭେଦ ରହିଚି, ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ ଭେଦ ରହିଚି, ଉପଜାତି ଓ ଉପଜାତି ଭିତରେ ଭେଦ ରହିଚି । ରାଜନୀତିର ପାଗୁଆ ଜମି ପାଇ ଗତ ତେର ବର୍ଷ ଭିତରେ ଏହି ଭେଦମାନ ଅତି ପରାକ୍ରମୀ ହୋଇ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ଅତି ଲଜ୍ଜାହୀନ ଉଲଗ୍ନ ରୂପରେ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି । ଯେତେବଡ ନେତା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ରହିଥିବା କୌଣସି ନେତା ଏହିସବୁ ଭେଦକୁ ଦୂର କରି ପାରିବନାହି । ଗାନ୍ଧୀ ଓ ଜବାହର ଲାଲଙ୍କର ନାମ ନେଇ ଏହି ଭେଦ ବଢ଼ିବାରେ ହିଁ ଲାଗିଥିବ, ବଢିବାରେ ଲାଗିଚି ମଧ୍ୟ । ରାଜନୀତିରୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଏହି ଭେଦ ସରକାର ଭିତରକୁ ଆସିଲାଣି, ସାହିତ୍ୟ ଭିତରକୁ ଆସିଲାଣି, ସ୍କୁଲ କଲେଜ ଓ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଭିତରକୁ ଆସିଲାଣି । ମନେ ହେଉଚି, ଏ ଦେଶଟାରେ ସତେଯେପରି ଆଉ ମଣିଷ ହୋଇ କେହି ନାହାନ୍ତି, କେବଳ ଜାତି ଓ ଉପଜାତି ଗୁଡାକ ହିଁ ରହିଚି ।

୧୬.୧୦.୧୯୬୦

ଏଇ ଦେହ, ଏଇ ମନ ଓ ଏଇ ହୃଦୟ,– ବେଳେବେଳେ ଭାରି ଦୁର୍ବହ ମନେହୁଏ । ଏସବୁକୁ ଛାଡି ଆଉ କୁଆଡେ ପଳାଇ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରାଣ ଅସ୍ଥିର ହୋଇଉଠେ । କିନ୍ତୁ ଆଉ

ବେଳେବେଳେ ତିନୋଟିଯାକ ଏକାଠି ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଫୁଲର ମାଳାର ନିବେଦନରେ ସତେଅବା କାହାର ସିଂହାସନ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ ।ଏକ ଅପୂର୍ବ ସ୍ୱୀକାରମୟ ଉଲ୍ଲାସରେ ସେତେବେଳେ ସବୁ ଧନ୍ୟ ହୁଏ । ଆଖି ଯାହାଉପରେ ପଡେ, ସେସବୁ କେବଳ ପବିତ୍ର ବୋଲି ମନେହୁଏ । ସେଦିନ କେହି ପାଖଛଡା ବା କରଛଡା ବୋଲି ମନେ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ । ମୋର ଏହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଟିକୁ ମୁଁ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରେ, ଆପଣା ବିଷୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗ୍ଲାନି ପୋଷଣ ନକରି ମୁଁ ସେକଥା ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କରିପାରେ । ସେହି ସିଂହାସନ ନିୟତ ମୋର ପାଖେପାଖେ ରହିଚି, ମୋର ଫୁଲମାଳାଟି ଲାଗି ତାହା ଅତି ସତୃଷ୍ଣ ଭାବରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚି । ସମସ୍ତ ସଂସାରର ଶୋଭା ଓ ସ୍ୱର୍ଗ ନିୟତ ମହଜୁଦ ରହିଚି । ତାହାକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇପଡେ । ମୁଇଁ ଖିଅ ହରାଇବସେ, ଏକପ୍ରକାର ଉଗ୍ର ନୈରାଶ୍ୟରେ ଆକୁଳ ହୋଇ ମୁଇଁ ବାଟ ଭୁଲିଯାଏ । ମାତ୍ର ଏହି ଭୁଲିବା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହେନାହିଁ । ନାନା ଭାବେ ଛଟପଟ ହୋଇ ମୁଁ ପୁଣି ବାହୁଡି ଆସେ । ସକାଳର ତାରା ବା ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟର ଆକାଶ ମୋତେ ପୁଣି ନୀଡସ୍ଥ କରି ଦେଇଯାଏ । ମଣିଷର ଖୁସୀ ମନ ମୋତେ ପୁଣି ଶୁଦ୍ଧ କରିଦେଇ ଯାଏ । ମୁଁ ପୁଣି ସବୁରି ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତାର ସୂତ୍ରରେ ଗଅଁଠାଇଁ ହୋଇଯାଏ । ଜୀବନର ରଥ ପୁଣି ଚାଲିବାକୁ ଲାଗେ । ହୃଦୟରେ ଗତିର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ । ଆଖିର ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ସଂସାରରେ ସବୁ ଭଲ ଲାଗେ, ଜୀବନରେ ସବୁ ଭଲ ଲାଗେ ।

୧୬.୧୧.୧୯୬୦

ସମସ୍ତେ ଆଖିବୁଜି କହିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି ଯେ ଆମ ଦେଶ କ୍ରମେ ଆଗକୁ ଯାଉଚି । ଇଉରୋପରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଶହେବର୍ଷ ତଳେ ଅନେକ ଲୋକ ଏହିପରି କହୁଥିଲେ ଓ ଆହୁରି ଅନେକ ଏହି କଥା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ସେହି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସର ପରିଣାମ କେବଳ ଇଉରୋପ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ଭୋଗ କରୁଚି । ଯନ୍ତ୍ର ବଢିଲେ, ଯାନ୍ତ୍ରିକତା ବଢିଲେ, ବାହାର ଜୀବନକୁ ଅଧିକ ଜଟିଳ କରି କେବଳ ସାମଗ୍ରୀ ଗୁଡାକ ବଢିଲେ ଆମେ ତାହାକୁ କଦାପି ଆଗକୁ ଯିବାବୋଲି କହିପାରିବା ନାହିଁ । ଆମ ଏଦେଶରେ ବି ସାମଗ୍ରୀ ଅବଶ୍ୟ ବଢୁଚି, ପ୍ରତିବର୍ଷ ନୂଆ ନୂଆ କାରଖାନା ବସୁଚି, ବ୍ୟାପାର ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଲାଗି ନୂଆ ପରିସରମାନ ସୃଷ୍ଟି କରାହେଉଚି । କିନ୍ତୁ ଏତେବଡ ଗୋଟାଏ ଦେଶରେ ଏକାଠି ରହିବାକୁ ହେଲେ ପରସ୍ପର ବିଷୟରେ ଆମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସଚେତନତା ରହିବା ଦରକାର, ତାହା ଆମଠାରେ ନାହିଁ । ସେ ଦିଗରେ ଆମେ ହୁଏତ ଆଦୌ ଆଗକୁ ଯାଉନାହୁଁ । ତେଣୁ ଧନର ସୃଷ୍ଟି

ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଏଦେଶର ଦୁଃଖ ଦୂର କରୁନାହିଁ । ଆମ ଭିତରେ ହୁଏତ କେବଳ କେତେଜଣଙ୍କର ଲୋଭ ବଢାଉଚି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଏହି ଦେଶ ଗୋଟାଏ ହେବା ଉଚିତ ଥିଲା, ମାତ୍ର ଏବେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଖଣ୍ଡିତ ହେବାକୁ ହିଁ ଆମେ ସ୍ୱରାଜର ଅସଲ ଲାଭ ବୋଲି ମନେକରୁଚୁ । ଖଣ୍ଡିତ ହୋବାର ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ଜାତି, ପ୍ରଦେଶ, ଧର୍ମ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥଗୋଷ୍ଠୀମାନ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀର ଛାୟାତଳେ ଏକଜୁଟ ହୋଇ ଆମେ ଅପର ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯଥେଚ୍ଛା ଶୋଷଣ କରିବା ଲାଗି ଆଗଭର ହେଉଚୁ । ଯିଏ ପାଠ ପଢ଼ିଚି, ସିଏ ଏଥିରେ ନେତା ହୋଇ ବାହାରିଚି । ଯିଏ ଶାସନର ଛତ୍ର ଧରିଚି, ସିଏ ଏହି ବିନାଶ ପଥରେ ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିଚି । ଏହି ଆଗେଇବାକୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କୁଆଡ଼କୁ ଆଗେଇବା ବୋଲି କହିବା କେଜାଣି ?

୧୬.୧୨.୧୯୬୦

ଏଥର ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ହେବ । ଆକାଶର ଧାବନପଥରୁ ଅନ୍ତରର ନୀଡ ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ହେବ । ଆକାଶକୁ ଭୁଲିଯିବା ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଅନ୍ତରଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆକାଶକୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟରୂପେ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାପାଇଁ । ସଂସାରକୁ ଛାଡ଼ି ନୁହେଁ, ସକଳ ସଂସାରକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ମୋତେ ଅନ୍ତରଭିତରେ ବସା ବାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋର ଅନେକ ବର୍ଷର ଧାଇଁବା ଭିତରେ ମୁଁ ଯାହା ଦେଖିଲି, ଯାହା ପାଇଲି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅଭିଭୂତ ହେଲି ଓ ଯାହାର ଖିଅ ପାଇ ସଂସାରକୁ ବୁଝିଶିଖିଲି, ସବୁଟିକୁ ଏକାଠି କରି ଅନ୍ତରଭିତରେ ଦୀପ ଜାଳି ରଖିବାକୁ ହେବ । ସେଠି ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମଣିଷ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ରହିବ ନାହିଁ, ବୁଦ୍ଧିର ନାନାବିଧ ବିଭାଜନରେ ସେଠି ହୃଦୟର କୌଣସି ପ୍ରବୃତ୍ତି,କୌଣସି ଭୌଗଳିକ କିମ୍ବା ଦୈଶିକ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବନାହିଁ । ସକଳ ଧର୍ମରୁ ଶିଖିଥିବା ସାର ଓ ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ଅନ୍ତରଭିତରେ ମୋର ହୃଦୟର ଧର୍ମ ତିଆରି ହେବ । ସେହି ଧର୍ମର ମୂଳପ୍ରେରଣା ନେଇ ମୁଁ ଜୀବନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମର ଅନୁଚରଣ କରିବି । ପୃଥିବୀରେ ଯେକୌଣସି ଦେଶ ବା ପ୍ରାନ୍ତର ମଣିଷକୁ ମୋର ଅନ୍ତରନୀଡ ଭିତରେ ମୁଁ ଆପଣାପରି ଅନୁଭବ କରିବି । ଏଥିଲାଗି ମୋ' ଆଖିପାଖର ସଂସାର ମୋତେ ହୁଏତ ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି କହିବ, ମୋତେ ଉଡ଼ା ଆଦର୍ଶବାଦୀ କହି ଗାଳି ଦେବ । ତଥାପି ମୋର ଅନ୍ତରଭିତରେ ମୁଁ ମୋର ଆପଣା ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଆପଣାର ନଗର ବସାଇବି । ସଂସାରରୁ ସାଉଁଟି ଆଣିଥିବା ସମ୍ପଦକୁ ମୁଁ ମୋର ଅନ୍ତରର ଏହି ନୀଡରେ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ ମଣିଷ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅନ୍ତର୍ଦୃଷ୍ଟିକୁ ମୁଁ ହୃଦୟଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରତିମାରୂପେ ସ୍ଥାପନା

କରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ସଂସାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନର ଚତୁର ଉପଯୋଗକରି ମୁଁ ସଂସାରକୁ ଠକିବାକୁ ଚାହେ ନାହିଁ, ମଣିଷସହିତ ମୋର ଲବ୍ଧ ପରିଚୟରେ ଧୂର୍ତ୍ତତା ମିଶାଇ ମୁଁ ମଣିଷଠାରୁ ଲାଭ ଉଠାଇବାକୁ ଚାହେ ନାହିଁ । ଏହି ସଂସାରକୁ ମୁଁ ମଣିଷ ଉପଭୋଗ କରିବାର ଗୋଟାଏ ହାଟ ବୋଲି ବିଚାରେ ନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ଆଜି ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ସବୁଆଡେ ଏହି ହାଟର ସ୍ଲୋଗାନ ଦିଆଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି, ସେତେବେଳେ ମୋର ସମସ୍ତ ସାଉଁଟା ଧନ ନେଇ ମୁଁ ଅନ୍ତରଭିତରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ଅନ୍ତରଭିତରୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ଘରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଚାହେଁ ।

୧୬.୦୧.୧୯୬୧

ଏହି ଯୁଗରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକ ଆପଣାର ଛାତ୍ରକୁ ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିକ୍ଷାଯୋଜନର ଏକକ କରି ଧରିବ, ତାହାକୁ ହିଁ ସକଳ ପ୍ରତିରୋଧର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡିବ ।ଏହି ସମାଜରେ ମଣିଷକୁ କେବଳ ଏକ ସାମଗ୍ରୀ ବା ସାଧନରୂପେ ଗ୍ରହଣ ନକରି ଯିଏ ସାଧ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବ, ତାକୁ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଦୁର୍ଗତି ଭୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ନାମରେ କୋଠାବାଡୀ ବଢ଼ାଅ, ଟଙ୍କା ବଢ଼ାଅ, ଆଧୁନିକତମ ଫେଶନରେ ଯୋଜନାମାନ ବଢ଼ାଅ, ବିଳାସ ଓ ଆଡମ୍ବର ବଢ଼ାଅ, କୁଟିଳତା ଓ କୃତ୍ରିମତା ବଢ଼ାଅ- ତେବେ ତୁମକୁ ଜଣେ ବଡ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ବୋଲି କହିବାକୁ ଏହି ସମାଜରେ କପଟୀ ସ୍ତାବକ ଅନେକ ମିଳିବେ, ସଭାଘରେ ତୁମକୁ ବାହାବାହା ଦେବାକୁ ଅନେକ ଲୋକ ମିଳିବେ । କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ରକୁ ଭବିଷ୍ୟତର ମଣିଷ ବୋଲି ସମଝି ତାକୁ ଆଗକୁ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ତାହାକୁ ହିଁ ତୁମର ସକଳ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନତମ ପରିମାପକ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଚତୁର ଲୋକମାନେ ତୁମକୁ ତୁଚ୍ଛା ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି କହିବେ । ଛାତ୍ର ନାମରେ ସବୁ ହେବ, ତାକୁ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷିତ କରାଇବା ଲାଗି ସବୁ ପ୍ରଚାର ଓ ଆୟୋଜନ ହେବ, ତା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିବା ବିଷୟରେ ବକ୍ତୃତା ଦିଆଯିବ, ବଡ ବଡ ଆଦର୍ଶକୁ ନେଇ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ଭାବ ଓ ଭାଷାର ମୈଥୁନ ହେବ, କିନ୍ତୁ ସେହି ବିଷୟରେ ନିଷ୍ପାପର ଭାବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲେ ହିଁ ଯାବତୀୟ ବିପଦକୁ ଘରକୁ ଡାକି ଆଣିବାକୁ ପଡିବ । ଏହି କାରଣରୁ ହିଁ ଆଜି ସବୁ ଠାରେ ଶିକ୍ଷା ନାମରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଭିନୟ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି, ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ଅଗଣିତ ବହି ଲେଖାଯାଉଚି, ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କୋଟି କୋଟି ଖରଚ ହେଉଚି, କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷା ମରିଯାଉଚି । ମଣିଷ ମରିଯାଉଚି, ନିର୍ଭୟତା ମରିଯାଉଚି, ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ବିକଶିତ କରାଇ ଆଣିବାର ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ମରିଯାଉଚି ।

୧୬.୦୨.୧୯୬୧

ଗୋଟାଏ ପାଖରେ କ୍ଷମତା,- ଧନ,ଜ୍ଞାନ ଓ ସଭ୍ୟତାଭିମାନର କ୍ଷମତା । ଆଉଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଆପଣାର ବୋଲି କହିବାକୁ କିଛି ନାହିଁ । କେବଳ ଅନ୍ଧକାର ରାତ୍ରି, କେବଳ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, କେବଳ ଅଶିକ୍ଷା, କେବଳ ଦୁଃଖଭୋଗ, କେବଳ କଷଣ, କେବଳ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବାର ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅଥଚ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଅଭିଳାଷ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ନିଜର ବୋଲି କହିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରୁ ଆଜି ପୃଥିବୀରେ କାହା କଥା ରହିବ, କାଲିର ପୃଥିବୀରେ କାହାର ମନୋଭିଳାଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ? ଆଫ୍ରିକାରେ ଆଜି ସେହି ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ମୀମାଂସା ଚାଲିଚି । ଗତବର୍ଷ ପ୍ରାୟ ଏହି ସମୟରେ ହୋଇଥିବା ସାର୍ପେଭିଲ୍‌ର ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଠାରୁ ଏହି ସପ୍ତାହରେ ପାଟ୍ରିସ୍ ଲୁମୁମ୍ବାଙ୍କର ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଘଟଣାର ବିଚାର କରି ଦେଖିଲେ ହୃଦୟ କହିଉଠେ ଯେ, ଆଫ୍ରିକାର ଅନ୍ଧକାରକୁ ଆଉ ବେଶୀଦିନ ଅଟକାଇ ରଖିବା ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ସେଠି ମଧ୍ୟ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଚି । ଉପରେ ଆଲ୍‌ଜିରିଆ ଠାରୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ମୋଜାମ୍ବିକ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଜି ସବୁଠାରେ ବାଟ ଛାଡିଦେବାକୁ ହେବ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କର ହାତରେ ଆଜି ବନ୍ଧୁକ ରହିଚି, ତେଣୁ ଆଫ୍ରିକା ଛାଡିଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ହତାଶ ଆତତାୟୀ ପରି ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଭିଆଇବାରେ ଭାରି ଉତ୍ସାହୀ ହୋଇ ପଡିଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆଗାମୀ କାଲିର ଇତିହାସରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମଣିଷ ହତ୍ୟାର ଅପରାଧୀ ହିସାବରେ ବିଶ୍ୱଦାଣ୍ଡରେ ଛିଡାହେବାକୁ ପଡିବ । ସେମାନଙ୍କର ବିପଣି ଭାଙ୍ଗିଭାଙ୍ଗି ଯାଉଚି, ସଂସାରରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ଘର ତିଆରି ହେଉଚି । ଊନବିଂଷ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ପାପର ପ୍ରସାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଇତି ହେବାକୁ ଯାଉଚି । ପୁରୁଣା ପୃଥିବୀର ପୁରୁଣା ମଣିଷକୁ ଆଜି ବାଟ ଛାଡିଦେବାକୁ ହେବ । ସବୁ ଦେଶରେ ବାଟ ଛାଡିଦେବାକୁ ହେବ । ସବୁ ମତବାଦକୁ ବାଟଛାଡିଦେବାକୁ ହେବ, ସବୁ ଅଭିମାନକୁ ଆଜି ମଣିଷଲାଗି ବାଟ ଛାଡିଦେବାକୁ ହେବ ।

୧୬.୦୩.୧୯୬୧

ଏମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ବୋଲି କୁହାଯିବ ? ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଶିକ୍ଷକ ହୋଇ ନଆସି ଏମାନଙ୍କର ବଣିଆ ହେବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା ବା ରାଜନୀତି କରିବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା । ତାହା ହେଲେ ଏମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ପଇସା ପାଇଥାନ୍ତେ, ଯଥେଷ୍ଟ କ୍ଷମତା ଭିତରେ ବୁଡି ରହି ପାରିଥାନ୍ତେ, ଏମାନେ ଯାଉଣୁ ଆସୁଣୁ ଏମାନଙ୍କର ସ୍ତୁତି ଓ ଖୋସାମତି କରିବାକୁ ପାଖଲୋକ ଅନେକ ରହିଥାଆନ୍ତେ । ସେହିସବୁ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ନଯାଇ ଏମାନେ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ସହିତ ଖେଳିବାଲାଗି ଏଠାକୁ ଆସିଲେ କାହିଁକି ? ଏମାନେ ମୂଳତଃ ଶିକ୍ଷାବିତ୍

ନୁହନ୍ତି; କାରଣ, ଯିଏ ସବୁବେଳେ ଆପଣାର ପଇସା ଓ ଆପଣାର ମିଛ ସମ୍ମାନଲାଳସାକୁ ଜଗି କରି ରହିଥାଏ, ତାହାକୁ ଆଦୌ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ । ଏମାନେ ଦେଖାଇହୋଇ ଜାଣନ୍ତି, ଏମାନେ କହି ଜାଣନ୍ତି, ଏମାନେ ଠକିଯାଣନ୍ତି; ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଡିଗ୍ରୀକୁ ପରମପୁଞ୍ଜି କରି ଧରି ଏମାନେ ଆପଣାକୁ ବେଶ୍ ଘୋଡାଇ ରଖିପାରନ୍ତି । କୃତ୍ରିମ ଆଡମ୍ବରଗୁଡାକ ଜାରି ରହିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଠିକଣା ଭାବରେ ଚାଲିଚି ବୋଲି ଏମାନେ ଭାରି ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ଏମାନଙ୍କର ପରାକ୍ରମ ରହେ, ସେଠାରେ କୋଠାଘର ପରେ କୋଠାଘର ତିଆରି ହୁଏ, ମଟର ମାଲମାଲ ହୋଇ ଆସେ ଏବଂ ମାଲମାଲ ହୋଇ ଯାଏ ବଡବଡ ଲୋକମାନେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସନ୍ତି, ବଡବଡ କଥା କହି ଯାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷା ହୁଏନାହିଁ, ମଣିଷର ବିକାଶ ହୁଏନାହିଁ । ଶିଖିବାର ଅଭ୍ୟାସ ନେଇ ଆସିଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏମାନେ ଜୀବନର କୌଣସି ସୃଷ୍ଟିମୂଳକ ଦିଗ ଦେଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ଜୀବନର ଦୁଷ୍ଟ ଦିଗଟାକୁ ଦେଖାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୁଷ୍ଟ ହେବାଲାଗି ହିଁ ଅଧିକ ପ୍ରେରଣା ଦିଅନ୍ତି ।

୧୬.୦୪.୧୯୬୧

ସେଦିନ ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକାରେ ପଢୁଥିଲି ଯେ ଆମେରିକାର କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ସେହି ଦେଶରେପିଲାଙ୍କ ସ୍କୁଲରେ ଶାରିରୀକ ଶାସ୍ତିର ପୁନର୍ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ହେଉ ବୋଲି କୁଆଡେ ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି । ଆଗେ ଅର୍ଥାତ୍ପ୍ରାୟ ଶହେବର୍ଷ ତଳେ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ମାଧ୍ୟମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଶାରିରୀକ ଦଣ୍ଡର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା । ପିଲା ଦୁଷ୍ଟ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ବୋଲ ନମାନିଲେ ତାକୁ ମାଡଦେଇ ତା'ଠାରୁ ଭଲ ବ୍ୟବହାର ଆଦାୟ କରା ଯାଉଥିଲା । ମାଡର ଭୟ ଦେଖାଇ ପିଲାର ଚରିତ୍ର ଓ ସ୍ୱଭାବକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକୃତଛାଞ୍ଚରେ ତିଆରି କରା ଯାଉଥିଲା । ମନୋବିଜ୍ଞାନର ବିକାଶ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ଯେଉଁମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିର ମଧ୍ୟ ବିକାଶ ହେଲା, ତାହାରି ପ୍ରଭାବ ବାଜି ବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରୁ କ୍ରମେ ଶାରୀରିକ ଦଣ୍ଡ ଉଠି ଗଲା । ଗୋଟିଏ ପିଲା ଭିତରେ ଅସଦାଚାର କାହିଁକି ରହିଚି, ସହାନୁଭୂତି ସହକାରେ ତାହାର କାରଣ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଭଲ ଉପାୟରେ ସେହି ପିଲାକୁ ବାଟକୁ ଆଣିବା ଓ ତା'ର ଜୀବନ ଲାଗି ଏକ positive ପ୍ରେରଣାର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବା, - ମନୋବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାଳୟରେ ଏହି ବାଟ ବତାଇଲା । ଏହାଫଳରେ child centred school ଓ Progressive Education ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀର ଉଦ୍ଭବ ହେଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ କେତେକ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଏହି ପ୍ରଣାଳୀ ଉପରେ ଆପଣାର ଆସ୍ଥା ହରାଇବାକୁ ବସିଚନ୍ତି । ସେମାନେ ହୁଏତ ଦେଖୁଚନ୍ତି ଯେ,ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉନାହିଁ,ଦୁଷ୍ଟାମି ବଢୁଚି, ଅସାମାଜିକତା

ବଢୁଚି,ବିଶୃଙ୍ଖଳା ବଢୁଚି, କ୍ଲାସଘର ଭିତରର ପାଠ ପିଲାର ସମଗ୍ର ଜୀବନ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପକାଉନାହିଁ । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନେ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଆଗପରି କ୍ରୁର ଶାରୀରିକ ଦଣ୍ଡରୀତି ପୁଣି ପ୍ରଚଳିତ ହେଉବୋଲି ସୁପାରିଶ୍ କରିଚନ୍ତି । ଅତୃପ୍ତ ମନ ସାଧାରଣତଃ ପଛକୁ ଫେରିବାକୁ ଚାହେଁ; ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହି ମନୋଭାବକୁ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ regressive ଆଚରଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନର ପଦ୍ଧତି ଗୁଡାକ ଫେଲ ମାରିଲା, ତେଣୁ ଆଗରୁ ଯାହାଥିଲା, ପୁଣି ସେଇଆ ହେବା ଉଚିତ୍-ଏହି ଆଚରଣକୁ କେତେଦୂର ଏକ ଶିକ୍ଷଣୀୟ ଆଚରଣ ବୋଲି କୁହାଯିବ କେଜାଣି ?

୧୬.୦୫.୧୯୬୧

ଦୀର୍ଘ ଅନେକ ବର୍ଷ ତଳେ ସଂସାରଟାକୁ ବନ୍ଧୁ ରୂପେ ଚିହ୍ନିନେବାର ପ୍ରେରଣା ପାଇଥିଲି । ସେତେବେଳେ ମୋର ବୟସ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଞ୍ଚା ଥିଲା । ସଂସାରର ଅନେକ କଥା ମୋତେ ଜଣା ନଥିଲା । ମଣିଷର ମନକୁ ଜାଣିବାଲାଗି ଓ ବୁଝିବାଲାଗି ମୋ' ପାଖରେ କିଛି ସାଧନ ନଥିଲା । ହଁ, କିଛି ଭାବପ୍ରବଣତା ଥିଲା, ଆପଣାକୁ ସମର୍ପି ଦେବାଲାଗି କିଞ୍ଚିତ୍ ଆକୁଳତା ଥିଲା, ଅତି ପାଖରେ ଆଣି ଯାବୁଡି ଧରିବାର କିଛି ବିହ୍ୱଳତା ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ କୋଉଠି ଟିକିଏ ଆତ୍ମୀୟତାର ପରିଚୟ ପାଇଲେ ଶରୀରମୟ ସବୁ ହୃଦୟ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା, କାହା ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ଧାର ଉଛୁଳା ହସ ଦେଖିଲେ ପ୍ରାଣ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ଜୀବନର ସେହି ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଚି । ସେ ବିହ୍ୱଳତା ନାହିଁ କି ସେହି ଭାବପ୍ରବଣତା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେହି ମନ ଓ ସେହି ଦୃଷ୍ଟି ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୋ ଭିତରେ ବଞ୍ଚି ରହିଚି, ସଂସାରର ତଥାକଥିତ ବସ୍ତୁସତ୍ୟ ମୋର ସେହି ଲବ୍ଧ ସମ୍ପଦକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଇ ନାହିଁ । ଭଲ ପାଇବାର ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ସମସ୍ତ କଉଡିକୁ ଲଗାଇ ବାହାରିପଡିଚି । ବାହାରୁ ଦେଖିବାକୁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ହୁଏତ ମୋର ଅନେକ କ୍ଷତି ହୋଇଚି, ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବୋକା ବନିବା ହିଁ ସାର ହୋଇଚି, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଉ କ'ଣ କରି ଥାନ୍ତି ? ଏହାହିଁ ତ ମୋର ବାଟ, ତେଣୁ ଏହି ବାଟରେ ଯାଇ ଏହି ବାଟର ମୂଲ୍ୟ ଗୁଡିକୁ ମୋ'ର ପରମମୂଲ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ସ୍ୱଧର୍ମ ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରି ଆସିଚି । ଭଲ ପାଇବା ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ, ଭଲ ପାଇବା ଆପଣାକୁ ଜୀବନ ପାଖରେ ବଶ କରିଦିଏ, ସମଗ୍ର ସଂସାରକୁ ଆପଣା ପାଖରେ ଅତି ଆପଣାର କରି ରଖେ,-ବାହାରେ ଆଉ ଭିତରେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ, ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଭାରି ଖୁସୀ ଲାଗେ, ଜୀବନ ଭିତରେ ଢେଉଁ ଫୁଲଟିଏ ଫୁଟି ଉଠୁଥିବା ପରିଲାଗେ । ଆପଣାର ବାସ ଟିକକ ବ୍ୟତୀତ ସଂସାରର ମନ୍ଦିରଦ୍ୱାରରେ ଠିଆ ହୋଇ ଆପଣା ବିଷୟରେ ଆଉ କିଛି ମନେ ରହେ

ନାହିଁ । ଏଇ ଷୋଳ ତାରିଖର ମୂଳଦୁଆ ଉପରେ ମୁଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଟ ଚାଲି ଆସିଚି, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ଦିନର ସକଳ ନିମିତ୍ତ ମୋତେ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଚନ୍ତି, ମୋତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଅନେକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଚନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆଜି ମୁଁ ମୋର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଚି, ମୋର ପୁଲକମୟ ହୃଦୟକୁ ଛୁଆଁଇ ଦେଇ ଆସୁଚି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ମୋର ଅତି ଆପଣାର ।

୧୬.୦୭.୧୯୬୧

କାଲି ସେଠାରେ ବସି ବଡ ଅସ୍ଥିର ଆଉ ଉଚ୍ଚାଟ ଭାବରେ ମୋ'ରି ଭିତରୁ ଯେପରି କେହି ତା'ର କେଉଁ ଚିହ୍ନା ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଥିଲା: ଯଦି ସମ୍ଭବ ତେବେ ମୋତେ ଦଶଟା ବର୍ଷ ପଛକୁ ଫେରାଇନିଅ । ମୋ' ଜୀବନରେ ୧୯୬୧କୁ ୧୯୫୧ ମସିହା କରିଦିଅ । ଗୋଟାଏ କୋଉଠି ମୁଁ ଭାରି ଭୁଲ୍ କରି ପକାଇଚି, ଆପଣାକୁ ଓ ଜଗତକୁ ବୁଝିବାରେ ଯେପରି ମୁଁ କୋଉଠି ଭାରି ଭ୍ରମ କରି ପକାଇଚି । ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ମୋ' ଜୀବନର ସବୁ ବିକାଶ ଓ ସବୁ ପ୍ରକାଶର ମୁହଁରେ କେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ଭାରି ପଥର ଅଟକି ଯାଇଚି । ସେହି ପଥରଟାକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇ ଆଉ ଏ ବୟସରେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ତା'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗତିରେ ଚଳାଇ ପାରିବି ବୋଲି ଯେପରି ଆଉ ମୋତେ ବଳ ପାଉନାହିଁ । ଆଗର ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ ରହିଚି, ଏହି ସଂସାରରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଆପଣା ଲାଗି ଥାନ ଟିକିଏ ପାଇବା ଲାଗି ଆଗପରି ପ୍ରବଳ ବାସନା ମଧ୍ୟ ରହିଚି; କିନ୍ତୁ ଆପଣାର ବଳକୁ କଳିବା ବେଳକୁ ମନର ସକଳ ବିଶ୍ୱାସ ସତେଯେପରି ତୁଟି ତୁଟି ଯାଉଚି, ଆପଣା ପାଖରେ ରହିଥିବା ସମୟକୁ ମାପିଲା ବେଳକୁ ମନଟା ଆଗକୁ ନଅନାଇ ଖାଲି ପଛକୁ ଦଉଡୁଚି, ପଛ ଅର୍ଥାତ୍ ଅତୀତର ଦଶବର୍ଷ ପାଖରେ ଭାରି ବିକଳ ହୋଇ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜି ବୁଲୁଚି । ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ସବୁ ଠିକ୍ ଥିଲା ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୂହୂର୍ତ୍ତ ଭାରି ମଧୁମୟ ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ଜୀବନର ବାଟ ଭାରି ସଫା ହୋଇ ଦେଖା ଯାଉଥିଲା । ମୋ' ଜୀବନରେ ସମୟ ସହିତ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର କୌଣସି ବିରୋଧ ବା ଅସଙ୍ଗତି ନଥିଲା । ସେଥିଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ପାଖରେ କେବଳ ଜୀବନର ଖୁସିଟା ହିଁ ଅଜାଡି ହୋଇ ପଡୁଥିଲା । ଆଜି ସେହି ଜୀବନ ଆଡକୁ ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଆଜିର ଏହି ଜୀବନ ସହିତ ମୁଁ ତାହାରଆଦୌ କୌଣସି ସଙ୍ଗତି ଦେଖି ପାରୁନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ଫେରିଯିବାକୁ ଚାହୁଚି, ମୋ' ମନ ଭିତରେ ମୁଁ ଦଶବର୍ଷ ପଛକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଚାହୁଁଚି, ଅପସରି ଯିବାକୁ ଚାହୁଚି ।

୧୬.୦୮.୧୯୬୧

ସେଇ ରାତି ପହରୁ ପାଣି ବରଷିବାରେ ଲାଗିଚି। ସକାଳୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ବେଳକୁ ଆଜି ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏହି ବରଷାର ଶବ୍ଦ ହିଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି। ଘରର ଛାତ ଉପରୁ ବରଷାର ପାଣି ଭୂଷୁଭୂଷୁ ହୋଇ ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ପଡୁଚି, କଦଳୀଗଛର ପ୍ରସାରିତ ହରିତାଞ୍ଚଳ ଉପରେ ପାଣି ଟୁପୁରୁ ଟୁପୁରୁ ହୋଇ ପଡୁଚି, ଆଜି ସକାଳର ମନ୍ଦ ସମୀରଣରେ ବରଷା ବିନ୍ଦୁର ଅଘାତ ବାଜି ସମସ୍ତ ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳ ଏକ ମଧୁର ଶବ୍ଦହତତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଛି। ଏହି ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ଆଜିର ସକାଳସମୟଟିକୁ ସତେଅବା କେଉଁ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଐକତାନର ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ପରିଣତ କରି ରଖିଛି। ଏହି ଐକତାନର ଆହ୍ୱାନରେ ଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ଉଠୁଥିବା ମୋ'ର ସମସ୍ତ ହୃଦୟର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିକୁ ମୁଁ ଆଜି ମୋ'ର ଶରୀର ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଚି। ମୋ'ର ଏହି ଶରୀର ଉପରେ ଆଜି କୌଣସି ବାସନାର କୌଣସି ଚଞ୍ଚଳତା ନାହିଁ, କୌଣସି ଶୁଷ୍କତା ଓ ବଞ୍ଚିତତାର କୌଣସି ସନ୍ତାପ ନାହିଁ। କେଉଁ କୁଶଳ ହାତର ବୀଣାତାର ପରି ଆଜି ଏହା ଏକ ନୀରବ ଆବେଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଚି। ହଁ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଚି; ଜୀବନତୀର୍ଥର ସମସ୍ତ ରେଣୁକୁ ଆପଣା ଉପରେ ବୋଲି ହୋଇ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଚି। ମୋ'ର ଦେହ ଆଜି ସମସ୍ତ ବାଧା ଅତିକ୍ରମ କରି କେବଳ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଚି, କେବଳ ଏହି ବର୍ଷାସିକ୍ତ ଧରଣୀର ଦେହ ପରି ସିକ୍ତ ଓ ସ୍ନାତ ହୋଇ ବଞ୍ଚିରହିଚି। ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହେବ, ଅସ୍ୱୀକାର କଲେ ଆଉ ଚଳିବନାହିଁ।

୧୬.୦୯.୧୯୬୧

ମୋ'ର ସକାଳ ହେଉଚି ମୋ'ର ଶରୀର, ମୋ'ର ମନ ତଥା ମୋ'ର ହୃଦୟ ଲାଗି ପାବନ ତୀର୍ଥସ୍ନାନ। କାହିଁକି ମୁଁ ଜାଣେନା, ତଥାପି ରାତିକୁ ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୟ କରେ। ରାତିରେ ମୋତେ ଭାରି ଏକୁଟିଆ ଲାଗେ। ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରୁ ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ପରି ମନେହୁଏ। ଏହି ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିବାର ଜର୍ଜରତାକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ଲାଗି କେତେ ଆକୁଳ ଭାବରେ ମୁଁ କେତେ ପ୍ରକାରର ସାଥୀ ଖୋଜି ବୁଲେ। ସେଇଥିପାଇଁ ଅଧିକାଂଶ ରାତିରେ ସକଳ ସଂସାର ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସିଲାବେଳେ ମୋ' ଭିତରେ ମୁଁ ଯେପରି ଭାରି ଅଧୀର, ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇପଡ଼େ। କିନ୍ତୁ ସକାଳୁ ଉଠି ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସବୁ ପାଏ, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପାଏ; ମୋ'ର ସକଳ ଦୁଃଖ ଯେପରି କାହାର ସଙ୍ଗ ପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରି ପରିଶାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ। ସକାଳର ନାନା କର୍ମସଚଳତାରେ ମୋ' ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ସଂସାର ଏକ ଅପୂର୍ବ ଚଞ୍ଚଳତାରେ ଚହଲି ଉଠୁଥିବା ସମୟରେ ମୋ' ଭିତରେ ଯେପରି ସବୁ

ଶାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ଆଲୋକର ବୀଣା ବାଜି ଉଠୁଥିଲା ବେଳେ ମୋ'ର ସମସ୍ତ ସ୍ପନ୍ଦନ ଯେପରି ଏକ ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ଅଥଚ ଜୀବନମୟ ନିଷ୍ପନ୍ଦତାରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହେ । କେଉଁ ଜନନୀର ନିର୍ଭର ପାଇଲା ପରି ମୁଁ ଯେପରି ଅତି ସହଜ ଭାବରେ ଏହି ଜୀବନର କ୍ରୋଡ଼ ଭିତରକୁ ଡେଇଁପଡ଼େ । ସକାଳର ମହିମାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ମୁଁ ଆପଣା ମହିମାର ପରିଚୟ ପାଏ । ଏହି ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ କରି ମୋ'ର ଜୀବନର ସକଳ ଅନୁଭୂତି ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ, ସୁସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଆଜି ସେହି ସକାଳର ତୀର୍ଥରେ ହୃଦୟ ଭରି ସ୍ନାନ କରୁ କରୁ ମୁଁ ଭାବୁଚି, ଏ ସଂସାରରେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ହରାଇନାହିଁ । ବାହାରେ ଯାହାସବୁ ହରାଇଚି, ଭିତରେ ମୁଁ ସେହି ସବୁକୁ ଫେରି ପାଇଚି । ମୋ'ର ସଂସାର ଓ ମୋ'ର ଚେତନା ଏହି ଜଗତର ଅନେକ ଦାନ ଓ ଅନେକ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଚି । ତେଣୁ ଆପଣାକୁ ମୁଁ ଏପରି ଦୀନହୀନ ମନେ କରିବି କାହିଁକି ? ମନେ ମନେ ଏପରି ବଞ୍ଚିତ ଅପମାନିତ ହୋଇ ବସିଥିବି କାହିଁକି ?

୧୬.୧୦.୧୯୬୧

ଯୁଗ ଯେତିକି ସମସ୍ୟାବହୁଳ ହେଉଚି, ମଣିଷର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ତଥା ସାମାଜିକ ଜୀବନରେ ଅନ୍ଧାର ଯେତିକି ଘନ ହେଉଚି, ଏଣେ ସାହିତ୍ୟ ରଚନାର ପରିମାଣ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ସମସ୍ୟା ଓ ସଂଶୟ ବଢ଼ିବା ସହିତ ଏହି ସାହିତ୍ୟଲେଖା ବଢ଼ିବାରେ ଏକ ଅନୁକ୍ରମିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ରହିଚି କି, ? ମନ ଭିତରେ ଆଜି ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉଦୟ ହେଉଚି । ନିତିଦିନର ସତ ଜୀବନରୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅପସରି ଗଲେ ସାହିତ୍ୟର ମଣ୍ଡନକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କରି ସେଥିରୁ ଏକ ମିଛ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଣିଷର ସତରେ ରହିଚି କି, ଆଜି ଭିତରେ ଏହିପରି ଏକ ସଂଶୟ ଜାତ ହେଉଚି । ଏବଂ, ଏହି ସଂଶୟ ଯେତିକି ବଢୁଚି, ଆପଣାର ସାହିତ୍ୟ ଲେଖିବା ବିଷୟରେ ଅନୁରାଗ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ହ୍ରାସ ହେବାରେ ଲାଗିଚି । କାହିଁକି ଲେଖିବି, ଲେଖିବା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଆପଣାର ଦୁଆର ଖୋଲିବାକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ବିଳମ୍ବିତ କରିଦେବି ନାହିଁ ତ ? ସଂସାରରେ କେତେକେତେ ରଥୀ ଆଜି କେତେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଛନ୍ତି । ଆପଣାର କଳ୍ପନା ଭିତରେ କେତେ ଚରିତ୍ର ଓ କେତେ ପ୍ରତୀକ ଗଢି ଥୋଇଦେଇ ସେମାନେ ସଂସାରକୁ ସୁନ୍ଦର ହେବାଲାଗି କେତେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଉଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ବିନୋଦନସଭାର ମଧୁର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇ ରହୁଚି, ଶୋଇଥିବା ମଣିଷର ନିଜକୁ ଆହୁରି ଗାଢ଼ କରିବାରେ ଭାରି ସାହାଯ୍ୟ କରୁଚି । ଜୀବନ ଯେମିତି ଅଛି, ସେମିତି ପଡି ରହିଛି; ଅଥଚ ବୈଠକଖାନାରେ ସାହିତ୍ୟର ମଣ୍ଡଳ ବଢି ଚାଲିଛି । ମଣିଷର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି

ରଖିବାରେ ଓ ମଣିଷକୁ ଅସୁନ୍ଦର କରି ରଖିବାରେ ମଣିଷର ସାହିତ୍ୟ ଅଫିମ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁନାହିଁ ତ ? ମୁଁ ଭାବୁଚି, ସାହିତ୍ୟ କେବଳ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବ, ସାହିତ୍ୟ କେବଳ ପଥର ଇଙ୍ଗିତ ହେବ, ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଇବାକୁ ନାନା ଭାବଗତ ଅନୁସଙ୍ଗ ଖଞ୍ଜିଦେବ। କିନ୍ତୁ ପଥ ଚାଲିବ ସ୍ୱୟଂ ମଣିଷ, ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ମଣିଷ ସ୍ୱୟଂ ସୁନ୍ଦର କରିବ। ସାହିତ୍ୟ ପାରିବନାହିଁ।

୧୬.୧୨.୧୯୬୧

କଅଁଳ ଯୌବନ ବୟସରେ ପ୍ରଧାନତଃ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ମୁଁ ମଣିଷକୁ ଆପଣା ଜୀବନରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେଇଥିଲି। ସେହି ଘଟଣାର ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ମୁଁ ସେହି ସ୍ୱୀକାରକୁ ଖାଲି ନିର୍ବୋଧତା ବୋଲି କଦାପି ଉଡ଼ାଇ ଦେବିନାହିଁ। ମୁଁ କହିବି ଯେ, ମୋ'ର ସମସ୍ତ ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ହିଁ ସେହି ସ୍ୱୀକାରର ଆଧାରଶିଳା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ରହିଚି। ମୋ'ର ଧର୍ମ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ମୋ'ର ଶ୍ରଦ୍ଧାମୂଳ ଜୀବନବିଚାର ମୋ'ର ବୟସ ଓ ମୋ'ର ଅଭିଜ୍ଞତା ପରିପକ୍ୱ ହୋଇ ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକ ହେବାରେ ଲାଗିଚି। ଜୀବନଟାକୁ ଯେ ମୁଁ କେବେ ଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ବିଚାର କରିବି, ଏହି ଜଗତଟାକୁ ଯେ ମୁଁ କେବେ ମୂଲ୍ୟନିରପେକ୍ଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ନିଃସାରତା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବି, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ତାହା କଳ୍ପନା ମଧ୍ୟ କରି ପାରୁନାହିଁ। ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ ନିର୍ବିଶେଷରେ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରି ଆସିଚି, ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱର ନିବେଦନ ହିଁ ମୋ'ର ମୋହବିଶ୍ୱାସ ଗୁଡ଼ିକର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଦ୍ରାବକ ହୋଇ ରହିଚି। ସଂସାରର ଅନେକ ଅନୀତି ଓ ଅନ୍ୟାୟକୁ ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ସତ୍ୟ କରି ପାରିବାର ଉତ୍ସାହରେ ହିଁ ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରତି ଅସହିଷ୍ଣୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି। ସଭିଙ୍କୁ ଜୀବନପଥରେ ସମ୍ମାନିତ ଯାତ୍ରାସହଚର କରି ଦେଖିବା ଆଗ୍ରହରେ ହିଁ ମୁଁ ଅଶିକ୍ଷିତ କ୍ଷମତାଲାଳସାକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରିନାହିଁ। ମଣିଷକୁ ମୁଁ ଟଙ୍କା ବା ସୁନାରୂପାର ମୂଲ ଦେଇ ତଉଲି ପାରିନାହିଁ, କେବଳ ମଣିଷର ମୂଲ ଦେଇ ତଉଲିଚି।

୧୬.୦୧.୧୯୬୨

ଏଠାରେ ନାନା ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ବସି ଖାଲି ହାମ୍‌ଲେଟ୍‌ର ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଏଣିକି ବଡ଼ ଅସଭ୍ୟ ବୋଧ ହେଉଚି। ମୋ'ର ଚାରିପାଖକୁ ଅନାଇବା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଚି, ଯେପରି କେବଳ ହାମ୍‌ଲେଟ୍‌ର ଅଭିନୟ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ଏ ଦେଶର ଶିକ୍ଷକ ଲାଗି କୌଣସି ଗତ୍ୟନ୍ତର ନାହିଁ। ହାମ୍‌ଲେଟ୍‌ର ଚିନ୍ତାଶକ୍ତି ଅତି ପ୍ରବଳ ଥିଲା। କେତେବେଳେ କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ ବା ଅନୁଚିତ, ସେକଥା ସେ ଆପଣା ଭିତରେ

ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରୁଥିଲା। ଆପଣା ଭିତରେ ଆପଣାର ଗୁରୁଜନ ସାଜି ସେ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆପଣାକୁ ଉପଦେଶ ଦେବାରେ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି କରୁନଥିଲା। ଏବଂ ଆପଣା ସହିତ ଏହି ଅନ୍ତର୍ଗତ କଥୋପକଥନଦ୍ୱାରା ସେ ଏକପ୍ରକାର ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଉଥିଲା, ଆପଣା ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚୁଥିବାର ଏକ ଉତ୍ତେଜନା ମଧ୍ୟ ସେ ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା। ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିକ୍ଷାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ଶିକ୍ଷକର ଦଶା ଠିକ୍ ତାହାହିଁ ହୋଇଚି। ଶିକ୍ଷକ କ୍ଲାସ୍ ଭିତରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହୁଚି, ଆପଣା ଜୀବନକ୍ଷେତ୍ରର ପରିସରଠାରୁ ଅନେକ ବଡ଼ ବିଚାରମାନ ସେ ବାଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି। କିନ୍ତୁ ଏଣେ ତା'ର କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ହାତରେ ସେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବୋଲ ମାନିବାର ଦାସ ହୋଇ ରହିଚି, ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ କ୍ରୀଡ଼ନକ ହୋଇ ରହିଚି। ଉଚ୍ଚରୁ ଅତି ଉଚ୍ଚ ବିଚାରକୁ ସେ କେବଳ ବିନା ମନନରେ ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ପଦ୍ଧତିରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହି ଚାଲିବ; ବାସ୍ ତା'ପରେ ଆଉ କିଛି ଭାବିବାଲାଗି ତାହାର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ। ତା'ର ଆଖି ଆଗରେ ତାହାରି ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ନାନା ଆଚରିତ ଅପକର୍ମ ଦ୍ୱାରା ସେହିସବୁ ବିଚାରର ନିତ୍ୟ ଅପମାନ ହେଉଥିବ, ତଥାପି ସେ କିଛି କରି ପାରିବନାହିଁ, କେବଳ କାମ କରିଯିବ। ବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ତ୍ତାମାନେ ସବୁପ୍ରକାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱପ୍ରକୁପିତ ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଜୀବନକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ଓ ଆହତ କରିଦେବାର କୌଣସି ତ୍ରୁଟି କରୁନଥିବେ, ତଥାପି ଏଣେ ଶିକ୍ଷକ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀର ଜୀବନକୁ ବିଦ୍ୟାନୁରୂପ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବ। କିନ୍ତୁ ଏହା ସମ୍ଭବ ହେବ କିପରି ?

୧୬.୦୨.୧୯୬୨

ଜୀବନରେ ସୁଖ ଏଇଠି ଅଛି। ସକାଳର ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏଇଠି ବସି ଉଦୟ ହେଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଆପଣା ଭିତରର ମହାଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିବ, ସଂସାରରେ ଆପଣାର ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସ୍ମରଣ କରି ସବୁଠି ସବୁରି ସହିତ ଏକତ୍ର ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିବାର ସଂକଳ୍ପ ନେଉ ନେଉ ସଂସାରର ସବୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଚରଣ ତଳେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯିବାର ପ୍ରମାଦ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଯାଉଥିବ, ଏହି ରୂପ ଓ ସଙ୍ଗଲାଭର ଆନନ୍ଦକୁ ଜୀବନପାତ୍ରରେ ମାପି ନେଉ ନେଉ ସଂସାରର ସବୁ ଆନନ୍ଦର ଆଶୀର୍ବାଦ ଆସି ଅଜାଡ଼ି ହୋଇ ଗଲାପରି ମନେ ହେଉଥିବ। ଆଉ କେଉଁ ସଂସାରରେ ଆଉ କେଉଁଠି ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ କି ନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା କହି ପାରିବିନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଏହି ସଂସାରରେ ମୋତେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ମିଳୁଚି, ମୋ'ର ପାଇବାର ତରାଜୁରେ ମୁଁ ତାହାକୁ କେବଳ ଅମାପ ଓ ଅତୁଳନୀୟ ବୋଲି କହିବି। ସ୍ୱର୍ଗ ଅନେକ ଦୂରରେ ଅଛି ବୋଲି ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ପଢ଼ିଚି। ମୋ'ର ଜୀବନରେ

ଏହି ଉଦ୍‌ଘାଟନ-ମୂହୁର୍ତ୍ତ ମାନଙ୍କରେ ମନେ ହୁଏ, ଯେପରି ଏହିଠାରେ ହିଁ ମୋତେ ସ୍ୱର୍ଗର ଉତ୍ତରାଧିକାର ମିଳିଯାଉଚି। ଭଗବାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇଥିବା ଆଉ କେଉଁଠାରେ କେଉଁ ସୁଖାବତୀବ୍ୟୁହ ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ, ଏହି ସକାଳର ଉନ୍ମୁକ୍ତତା ହିଁ ମୋତେ ସବୁ ଦେଇଯାଏ।

୧୬.୦୩.୧୯୬୨

କିଏ କହୁଚି, ମଣିଷଠାରୁ ଭଗବାନ ବଡ଼, ପୁଣି ଆଉ କିଏ କହୁଚି, ଯେ ଭଗବାନଠାରୁ ମଣିଷ ବଡ଼। ଜଣେ ଆପଣାକୁ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବୋଲି କହୁଚି ତ ଆଉ ଜଣେ ଆପଣାକୁ ମାନବିକତାବାଦୀ ବୋଲି କହୁଚି। ସେହି ବାଦର ବିବାଦରେ ପଡ଼ି ଆଦର୍ଶବାଦୀ ମାନବତାବାଦୀକୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି କହୁଚି, ପୁଣି ମାନବତାବାଦୀ ଆଦର୍ଶବାଦୀକୁ ମଧ ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି କହୁଚି। କିଏ ଭୁଲ କିଏ ଠିକ୍ ସେକଥା ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ। କେବଳ ବିଚାର ବା ବାଦର ଗଡ ଜିତିବା ଜୋରସୋରରେ ଚାଲିଚି। କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ସେହିପରି ଦୁରୁହ ରହିଚି। ଅସଲ କଥା ହେଉଚି ଯେ, ସେମାନେ ଆପଣା ଆପଣାର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଆପଣାର ମତବାଦରେ ଆସି ଉପନୀତ ହୋଇଛନ୍ତି। ଆଗ ଜୀବନକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଚନ୍ତି, ସେଇଥିରୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କାଢ଼ିଚନ୍ତି ଓ ସେହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଅବଲମ୍ୱନ କରି ବଞ୍ଚି ରହିଚନ୍ତି। ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ମଧ ଯାହା କହିବି, ତାହା ମୋ'ର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ କହିବି। ମୁଁ କହିବି ଯେ, ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନି ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଚି, ଭଗବାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ମୁଁ ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିଚି। ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିବା ଲାଗି ମୋତେ ଭଗବାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂର ହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ କି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ କରି ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ମୋତେ ମଣିଷର ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ। ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅଧିକ ଆପଣାର କରି ଚିହ୍ନିବାରେ ମୋତେ ଦୁହେଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଚନ୍ତି, ମୁଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ମୋ' ହୃଦୟର ବନ୍ଧୁକରି ରଖିଚି। ଏବଂ, ଏହି ଉପଲବ୍‌ଧ ସତ୍ୟକୁ ହିଁ ମୁଁ ମୋ' ଜୀବନର ଅବଲମ୍ୱନ କରି ରଖିଚି।

୧୬.୦୪.୧୯୬୨

ସହିଯିବା ଅହିଂସା ନୁହେଁ, ଆଳସ୍ୟ ଅହିଂସା ନୁହେଁ; ଯାହା ଯେଉଁଠି ଯେପରି ଅଛି, ତାହାକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବୋଲି କହି ମାନିନେବା ମଧ ଅହିଂସା ନୁହେଁ। ଆମେ ସହି ଯାଉଥିବା, ସଂସାରର ସହସ୍ର ଆହ୍ୱାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଅମେ ଅଳସୁଆ ହୋଇ ବସିଥିବା, ବର୍ତ୍ତମାନର ସକଳ ଅସତ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ତଥାପି ଏହାକୁ ହିଁ ଆମେ ବିଧାତାଙ୍କର ବିଧାନ ବୋଲି ମାନି ନେଉଥିବା, ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କହୁଥିବା ଯେ ହୃଦୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲେ ସୁଖୀ ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ପାରିବ,- ଏହାକୁ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧମ ସ୍ତରର ବଞ୍ଚିରହିବା

ବୋଲି କହିବି। ଆଗ ମୋ' ହୃଦୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ମୋ'ର ଆଳସ୍ୟକୁ ବହିଷ୍କୃତ ନ କରିଦେଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯେଉଁଠି ଯାହା କହିବି, ସେଥିରେ କୌଣସି ସାର୍ଥକତା ବା କୌଣସି ଶକ୍ତି ରହିବନାହିଁ, ମୁଁ ବଢିଆ ଶବ୍ଦରେ ବଡ ବଡ କଥା କହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ କୌଣସି ଶକ୍ତି ରହିବ ନାହିଁ। ନା-ସାହସ ଦରକାର, ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ସଂସାର ସହିତ ସହାନୁଭୂତି ଦରକାର, ସଂସାରରେ ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟକୁ ନିଜ ଉପରେ ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ପରି ଅନୁଭବ କରିବା ଦରକାର। ସହାନୁଭୂତି କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଅପର ପ୍ରତି ଦୟାପରବଶ ହୋଇ ଟିକିଏ କଅଁଳ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ବୁଝାଇଥାଏ, ମୁଁ ସେ ସହାନୁଭୂତି ବିଷୟରେ କହୁନାହିଁ। ହୃଦୟର ସକଳ ଭୟ ଓ ସକଳ ଆଳସ୍ୟ କଟିଗଲେ ସବୁରି ସହିତ ଯେଉଁ ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରାଯାଏ, ମୁଁ ସେହି ସହାନୁଭୂତି କଥା କହୁଚି। ଏହି ସହାନୁଭୂତି ଆସିଲେ ଆଉ ସହିଯିବାକୁ କଦାପି ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ। ମାନିନେବାକୁ କଦାପି ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ, ଶକ୍ତିହୀନ ଭାବରେ ଖାଲି ମୁଖର କଥା ଓ ଦେହର ଭେକ ବଦଳାଇ ଦେବାକୁ କଦାପି ଭଲ ଲାଗିବନାହିଁ। କଥା କହି ବା ଭେକ ବଦଳାଇ ଯେଉଁ ବିପ୍ଳବ ହେଉଥିଲା, ସେହି ବିପ୍ଳବ ଏ ଯୁଗରେ ଅନାବଶ୍ୟକ ଓ ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ସାରିଲାଣି। ଚିତ୍ତ, ତୋ'ର କଥା ତୋ'ର ଜୀବନର ଦର୍ପଣ ହେବନାହିଁ, ତୋ'ର ଭେକ ତୋତେ ଅନ୍ତର୍ପ୍ରମାଦରୁ ମୁକ୍ତ କରି ପାରିବନାହିଁ, ତୋ'ର ହୃଦୟ ଓ ତୋ'ର ଅନୁଭୂତି ହିଁ ତୋତେ ରାସ୍ତା ଦେଖାଇବ।

୧୬.୦୩.୧୯୬୪

ଦୁର୍ନୀତି ହିଁ ଯେପରି କ୍ରମେ ଏହି ଦେଶରେ ନୀତି ହେବାକୁ ବସିଲାଣି, ଶଠତା ହିଁ ଯେପରି କ୍ରମେ ସ୍ୱଭାବ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି। ଅପରକୁ ନିନ୍ଦା କରି ଆପେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇବାକୁ ମୁଁ ଏପରି କହିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ, ଏହି ଦେଶର ନୈତିକ ଓ ଜୀବନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମୂଲ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟି ଘଟି ଯାଉଚି, ତାହାରି ଆଶଙ୍କା ହିଁ ମୋତେ ଏପରି ବିଚାରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରୁଚି। ଯଦି ମୁଁ ମୂଳତଃ ମଣିଷକୁ ଚୋର, ପଇସାଖୋର, କ୍ଷମତାଲୋଭୀ ଓ ସୁବିଧାବାଦୀ ବୋଲି ଧରିନେବି ଓ ସେହି ମୂଳ ଅନୁମାନ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଆପଣାର ଜୀବନାଚରଣକୁ ମଧ୍ୟ ଏହିସବୁ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ବାତାବରଣର ଅନୁରୂପ କରି ତିଆରି କରିବି ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ବାଟ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବି, ତେବେ ଦେଶ ଲାଗି, ସମାଜ ଲାଗି ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଲାଗି ଏହାର ପରିଣାମ କେତେ ଭୟଙ୍କର ନହେବ, ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ହୃଦୟଗତ ଜୀବନରେ ଏହା କି ବ୍ୟାଧି ସୃଷ୍ଟି ନକରିବ? ପୁଣି, ଶିକ୍ଷାର ଦଶା ବା ଏ ଦେଶରେ କ'ଣ ହେବ? ଶିକ୍ଷା କେବଳ ଶିକ୍ଷାଳୟର ଚାରିକାନ୍ଥ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିବ, ଜୀବନର

ପ୍ରୟୋଗକ୍ଷେତ୍ରରୁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ରହିବ, ଶିକ୍ଷିତ ହେବା କେବଳ ଏକ ଫେଶନରେ ହିଁ ପରିଣତ ହେବ। ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଏହିଟାକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରମାଦ ବୋଲି ଗଣୁଚି। ସବୁଠାରୁ ବଡ ନିରାଶାର କଥା ହେଉଚି ଯେ, ଏ ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷକ ମଧ୍ୟ ଶଠତାକୁ ବ୍ୟାବହାରିକ ସରଣୀ ବୋଲି ମାନିନେବାକୁ ବସିଲେଣି। ସମାଜ ସହିତ ଖାପ ଖାଇ ପାରିବାକୁ ସେମାନେ ବି ଚତୁର ହେବାକୁ ହିଁ ଶ୍ରେୟ ବୋଲି ମାନିଲେଣି।

୧୬.୦୪.୧୯୬୪

ଆମେରିକା ବା ରୁଷିଆରୁ ଟଙ୍କା ଆସି ଏଦେଶରେ ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ସମର୍ଥ କରାଇ ପାରିବାଲାଗି ଆମ ହାତରେ ସାଧନ ଯୋଗାଇଦେବ। ବିଲାତ ବା ଜର୍ମାନୀରୁ କାରିଗର ଆସି ଆମକୁ ନୂଆ ନୂଆ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ କରି ପାରିବାର ବାଟ ବତାଇ ଦେଇଯିବେ। କୋଉଠୁ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଆସିବେ, କୋଉଠୁ କେତେ ବନ୍ଧୁ ଆସି ଆମଲାଗି କେତେ ଉଦାରତା ଦେଖାଇବେ, ଆମର କେତେ ଶୁଭ ମନାସିଯିବେ। କିନ୍ତୁ ଆମର ଅସାଧୁତାକୁ ଦୁର କରିବା ଲାଗି ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରୁ କିଏ ଆସିବ ? ଯେତେ କମ୍ ସମ୍ଭବ କାମ କରି ଯେତେ ବଢ଼ିଆ ସମ୍ଭବ ବାହାରକୁ ଦେଖାଇ ସମସ୍ତଙ୍କର ଉଦାରତାକୁ ପ୍ରବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ବଡ଼ମାନେ କିପରି କେଉଁ ସମାଜକୁ ଆଗକୁ ନେଇଯାଇ ପାରିବା ? ଅଳସୁଆ ହୋଇ ବସି ରହିବା ଯେଉଁଠି ଜୀବନର ପ୍ରଧାନ ପ୍ରେରଣାଧର୍ମ ହୋଇ ରହେ, ସେଠାରେ ସକଳ କର୍ମ କେବଳ ଏକ ଅସାଧୁ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ହିଁ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ। ଆମେ ଯେଉଁମାନେ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମ ସମାଜକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଆବୋରି ବସିଚୁ, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହି ଆଡ଼ମ୍ବର ଦେଖାଇବାରେ ଧୂରନ୍ଧର ହୋଇ ସାରିଲୁଣି। ଆପଣାର ଏହି ଶୂନ୍ୟତାକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିବାଲାଗି ଯେଉଁ ସାହସ ଓ ସଦିଚ୍ଛା ଦରକାର, ସେହି ସାହସ ଯୋଗାଇ ଦେବାଲାଗି ଏହି ଦେଶ ଏକ ନେତୃତ୍ୱରେ ଭରି ରହିଚି। କିନ୍ତୁ ଏହି ନେତୃତ୍ୱ ବାହାରୁ ବା ଆସିବ କିପରି ?

୧୬.୦୭.୧୯୬୪

ବେଳେବେଳେ ଜୀବନ ଦୁର୍ବହ ହୋଇପଡୁଚି ବୋଲି କହିଲେ ମୁଁ ହୁଏତ ମିଛ କହିବି। ପ୍ରକୃତ କଥା ହେଉଚି, ମୁଁ ବେଳେବେଳେ ଜୀବନକୁ ବହନ କରିବାଲାଗି ଖୁସି ହୋଇ ରାଜୀ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ। ଜୀବନ ସହିତ ସହଯୋଗ କରି ନପାରିବା ସମୟରେ ହିଁ ଜୀବନ ଦୁର୍ବହ ହୋଇ ପଡୁଚି। ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱଗୁଡ଼ାକୁ ଖୁସୀ ହୋଇ ବହନ କରି ନପାରିବା ସମୟରେ ହିଁ ଜୀବନ ନୀରସ ଲାଗୁଚି, ମନଟା କେଉଁ ଅଶିକ୍ଷିତ ଘରର

ଅପମାନିତ ଗେହ୍ଲାପୁଅ ପରି କେବଳ ଶ୍ରୀହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିରହୁଚି । କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଅତୀତର ଅନେକ ଅତୃପ୍ତି ଭବିଷ୍ୟତର ଅଳସ କଳ୍ପନାରେ ଉଗ୍ରରୂପ ଧାରଣ କରି ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଆବୋରି ପକାଉଚି ଓ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖୁଚି । ସେତିକିବେଳେ ଦେଖି କରି ମଧ୍ୟ ଆଖି ଦେଖିବାର ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରୁନାହିଁ । ଅନୁଭବ କରି ମଧ୍ୟ ହୃଦୟ କେବଳ ଶୂନ୍ୟତାର ହାହାକାର ଭିତରେ ଛଟପଟ ହେଉଚି, ଏଡ଼େବଡ଼ ସଂସାରର ସଂପର୍କସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଯେପରି ସବୁଠାରୁ ଡୋର ଛିଡ଼ି ଯାଇଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଚି । ଏହିସବୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେଉଁ ଗୁରୁ ମୋତେ ଏତିକି କହିବାକୁ ମନେ କରାଇ ଦେଇଯିବ : ହେ ଅନ୍ତରର ଭଗବାନ, ତୁମେ କାହିଁକି ମୋତେ ଏପରି ପରିତ୍ୟକ୍ତ କରି ପକାଇ ଚାଲିଗଲ !

୧୬.୦୮.୧୯୬୪

ମୁଁ ଏଇଠି ବସି ଭାବୁଚି, ହିମାଳୟକୁ ଯିବା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅନେକ ସହଜ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ସମାଜ ଭିତରେ ରହି ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଭଗବାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ କଲାପରି ଦୃଢ ଭାବରେ ସକଳ ଆହ୍ୱାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା ଆଦୌ ସହଜ ନୁହେଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଅନେକ ମଣିଷ କେତେପ୍ରକାର ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ି ସାଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି । କିଏ କ୍ଷମତାର ଲୋଭରେ ଯାଏ, କିଏ ପଇସାର ଲୋଭରେ ଯାଏ, ପୁଣି କିଏ ମଣିଷ ଭିଡ଼ରେ ରହି ଆପଣା ଜୀବନର ଶୂନ୍ୟତା ଓ ନିଃସଙ୍ଗତାକୁ ଭୁଲି କରି ରହିବାର ଲୋଭରେ ମଧ୍ୟ ଯାଏ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଆପଣା ମତବାଦ, ଆପଣା ଦଳ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ଶିଙ୍କୁଳି ପିନ୍ଧି ସମାଜ ଭିତରକୁ ଯାଆନ୍ତି । ଆପଣା ଦଳ ବା ମତବାଦର ପୋଷଣ କରିବାରେ ଏହିମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଓ ଦୃଷ୍ଟି ଏପରି ଭାବରେ କିଳିହୋଇ ରହେ ଯେ, ଏମାନେ ହୁଏତ କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଯଥାର୍ଥ ଅବସର ମଧ୍ୟ ପାଆନ୍ତିନାହିଁ । ଏମାନେ କେବଳ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର ହିଁ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି । ସଂସାରରୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ହିମାଳୟକୁ ବାହାରି ଯାଉଥିବା ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ପରି ଏମାନେ ହୁଏତ ଆପଣା ଆରଣ୍ୟକତା ଗୁଡ଼ିକର ପୂରଣ କରି ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସମୂହର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ନ୍ୟାୟପ୍ରତି ମୂଳତଃ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନେଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷକୁ ତା'ର ବଞ୍ଚିବାଲାଗି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମାଜିକ ଅବସର ଆମର ସମାଜରେ ସମ୍ଭବ କରିବାର ସାହସୀ ସଂକଳ୍ପ ନେଇ ଯିଏ ଆମ ଦେଶରେ ସାଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ଦେଶରେ ଆଜି ତାହାରି ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି । ଯେଉଁ ଭଗବତ୍‌-ଆସକ୍ତିରେ ମଣିଷ ହିମାଳୟକୁ ଯାଏ ବା ସକଳ ସମର୍ପଣ ସହ ଜ୍ଞାନର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ଯାଏ, ସେହିପରି ଏକ ସମର୍ପଣ-ଭାବ ଓ ସାହସ ନେଇ ସମାଜକୁ ଯିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି କି ?

୧୬.୦୯.୧୯୬୪

ଏଣିକି ଶୀତଦିନ ଆସିବ, କ୍ରମେ ଶୀତସକାଳ ମଧ୍ୟ ଆସିବ। ଆଜି ଅନ୍ଧାର ପହରୁ ଏଠି ବସି ମୋ'ର ଆଜିଦିନର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ମଝିରେ ମଝିରେ ସକାଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ମନ୍ଦ ସୁଶୀତଳ ପବନ ମୋ' ଦେହରେ ଆସି ବାଜି ବାଜି ଯାଉଚି। ମୋତେ ଅଦୂରେ ଆସୁଥିବା ଶୀତଦିନର ଶୁଭସଙ୍କେତ ଦେଇଯାଉଚି। ଏଣିକି ମୁଁ ଚଞ୍ଚଳ ବିଛଣାରୁ ଉଠି ପାରିବି, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉଠିବା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ସମୟ ମୁଁ ଆପଣାର ଅଧ୍ୟୟନ କରିପାରିବି। ଅଧ୍ୟୟନ ନକଲେ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ବସି ଅନ୍ତରବଲୋକନ କରିପାରିବି। ସକାଳ ପ୍ରହରର ଏହି ଶାନ୍ତି ମୋ'ର ଅନେକ ଦିନର ଚିହ୍ନା। ମୋ'ର ଅନ୍ତରର ଅନେକ ଜୀବନସମ୍ପଦ ମୁଁ ଏହି ଶାନ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକରେ ପାଇଚି। ଏହି ଶାନ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ ବସିବାବେଳେ ହୃଦୟର ଅନେକ ଘାଆ ଦୂରି ଗଲାପରି ଲାଗିଚି, ମୋ'ର ଚେତନା ଭିତରେ ଆଗରୁ ଅନନୁଭୂତ ଅନେକ ତୋରଣ ଖୋଲି ଗଲାପରି ଲାଗିଚି। ଏହି ଶାନ୍ତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ଜୀବନ ଓ ଏହି ସଂସାରକୁ ଭଲ ପାଇବାଲାଗି ମୁଁ ଅନେକ ପ୍ରେରଣା ଓ ଅନେକ କାରଣ ପାଇଚି। ଦିନାରମ୍ଭର ଏହି ଶାନ୍ତି ଟିକକ ମୋତେ ଦିନମାନର ନାନା କର୍ମକଳାପକ୍ଷେତ୍ରରେ କେଡେ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରିପାରିଚି। ହୁଏତ ବିଶେଷ କରି ଏଇଥି ସକାଶେ ସଂସାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର କ୍ଳାନ୍ତି ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ। ଏହି ସଂସାରରୁ ବୈରାଗ୍ୟପୀଡ଼ିତ ଚିତ୍ତରେ ଆଉ କେଉଁ ଗମ୍ଭୀର ଭିତରକୁ ପଳାଇ ଯିବାର ତଥାକଥିତ ଭଗବତ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ। ଶାନ୍ତିନିକେତନରୁ ହିଁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଏହି ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିର ତାଲିମ ଦେଇଚି। ଅନ୍ଧାର ପହରରୁ ମହାଶାନ୍ତି ଓ ମହାଶ୍ରଦ୍ଧାର ସନ୍ଦେଶ ନେଇ ପ୍ରତିଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଉଠୁଥିବା ପାହାନ୍ତି ତାରା ଏହି ତାଲୀମରେ ମୋ'ର ଗୁରୁପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଚି। ମୋ'ର ତାଲୀମ ପୁରୁଣା ହୋଇ ଯାଇନି, ଶ୍ରଦ୍ଧା ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇନି।

୧୬.୧୧.୧୯୬୪

ଅନେକ ସମୟରେ ଆମେ ଆପଣା ଧର୍ମ, ଆପଣାର ଦେଶ ଓ ଆପଣା ସଂସ୍କୃତିକୁ ଭଲ ପାଇବାର ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଯାଇ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତି, ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ଛୋଟ ବୋଲି ଦେଖିବାର ବା କହିବାର ଅସାଂସ୍କୃତିକ ଆଚରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଯାଉ। ଏହି ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ ବିଚାରର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆମେ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବି ନେଇଥାଉ ଯେ, ଆମ ଆପଣାର ଧର୍ମ, ଦେଶ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଛାଡ଼ି ସଂସାରରେ ଆଉ ଯେତେ ଧର୍ମ, ଦେଶ ଓ ସଂସ୍କୃତି ରହିଚି, ସେସବୁ ରହିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନଥିଲା। ମୁଁ ତ

କହିବି ଯେ, ଆପଣାର ମାର୍ଗରେ ବାଟ ଚାଲିବାଲାଗି ଆପଣାର ଜୀବନାନୁଭୂତି ଓ ଜୀବନାନୁରକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ଐତିହାସିକ ଧର୍ମ, ଦେଶ ବା ପରମ୍ପରା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ରଖିବା ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବନାହିଁ। ବାରବାର ଆପଣାର ଆୟତନଗୁଡ଼ାକୁ ଡେ଼ଇଁ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସବୁ ମାର୍ଗରୁ ସତ୍ୟ ଆହରଣ କରିବାକୁ ହେବ, ସବୁ ଆଚରିତ ମାର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଜୀବନଦାୟୀ ନାଡୀଟିକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଅନୁଭବ ବି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଜୀବନର ଅନ୍ୱେଷଣ ଓ ଅନୁଭବ-ପଥରେ ମୁଁ ଅନେକ ଦିନୁ ଏହି ଆଚରଣ-ଧର୍ମକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ସାରିଚି। ମୋ'ର ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟି ଅର୍ଜନ କରନ୍ତୁ, ଜୀବନକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଓ ଜୀବନରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇବାକୁ ହେଲେ ସେମାନେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆୟତନ ସିଦ୍ଧତା ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ନରହନ୍ତୁ, ସବୁବେଳେ ମୁଁ ଏହାହିଁ ଆଶାକରି ଆସିଚି। କାରଣ, ଅନ୍ତରର କବାଟ କିଳି ବସିଲେ ଆପଣା ଅନ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ନିବିଡ଼ କରି ଚିହ୍ନିବା ଦୂରୁହ ହୋଇପଡ଼େ, ଉଗ୍ରତା ବଢ଼େ କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଉପଲବ୍ଧିର ପିପାସା ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥାଏ।

୧୬.୧୨.୧୯୬୪

ଏହି ଶୀତରାତିର କଥା ଚିନ୍ତା କଲାବେଳକୁ ଆଉକେବେ ସକାଳ ହେବ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମନେ ହେଉନାହିଁ। ରାତିର ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ ରାତି ପାହିବାଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନିନେଇ ନପାରିଲେ ଆପଣାକୁ ଯେପରି ଜର୍ଜର ଓ କାତର ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥାଏ, ଏବେ କେତେଦିନ ହେଲା ଠିକ୍ ସେହିପରି ମନେ ହେଉଚି। ଆକାଶକୁ ଅନାଇଲା ବେଳକୁ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରର ସମସ୍ତ ସଂସାର ଯେପରି ଶୀତଳ ହୋଇ ବସିଗଲା ପରି ଲାଗୁଚି। ପୂର୍ବଦିଗରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଉଦୟ ହେବ ବୋଲି କୌଣସି ଆଭାସ ମଧ୍ୟ ମିଳୁନାହିଁ। ଏହିପରି ଏକ ଅନିଶ୍ଚୟତାମୟ କାତରତା ଭିତରେ ହଠାତ୍ କେଉଁ ନିୟମ ଭଙ୍ଗ କଲାପରି ଚଢ଼େଇଟିଏ ଗାଉଚି ବା କୁକୁଡାଟିଏ ବୋବାଇ ଉଠୁଚି। ଅବିଶ୍ୱାସର ପ୍ରତୀକ ଶୀତଜର୍ଜରତା ଚହଲି ଯାଉଚି। ପୂର୍ବ ଦିଗର ଧୂସର ପ୍ରାଣହୀନତା ଭିତରୁ ରକ୍ତାଭ ପୁନର୍ଜନ୍ମର ଉଚ୍ଛାସ ସୂଚିତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଚି। ତା'ପରେ କୁଆଁତାରା ଉଇଁ ଆସୁଚି। ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଉପରୁ ଆକାଶ ମଝିକୁ ଛୁଟିବାର ତା'ର ବେଗରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଏହି ରାତ୍ରିର ଜଡ଼ତା ଭିତରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଖେଳାଇ ଦେଉଚି। ତା'ପରେ ରାତି ଯେ ପାହିବ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଦୃଢତର ହୋଇଯାଉଚି। ଶରୀର ଭିତରେ ସବୁ ଶୀତ ଜଡତାର କେଉଁ ଗଭୀର ଗର୍ଭରେ ଦୀପଟିଏ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଥିଲା ପରି ଦିଶିଯାଉଚି। ଏବଂ ସେହି ଶିଖାଟି କ୍ରମେ ଏଡ଼େ ବଡ ଶରୀରର ଜଡ଼ତାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାର ଦୁଃସାହସ ଆରମ୍ଭ କରୁଚି। ଜୀବନକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ

ଏହି ରାତ୍ରି ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ଆଗାମୀ ଅପେକ୍ଷମାଣ ସକାଳଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝି ରଖିବାକୁ ହେବ। ଆପଣାକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ଶୀତକାତର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ଶରୀର ଭିତରେ ଅଥଚ ଶରୀରସୀମାର ଅନେକ ତଳେ ଜଳୁଥିବା ଦୀପଟି ଉପରେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ହେବ। ଶରୀରକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ, ରାତ୍ରିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ବି ନାହିଁ, ଦୀପଟି ଓ ସକାଳଟି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବାକୁ ହେବ।

୧୬.୦୧.୧୯୬୫

ଜ୍ଞାନର ଆହ୍ୱାନକୁ ମୁଁ ମାନିବାକୁ ରାଜୀ ଅଛି। କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନର ଆବଦ୍ଧତାକୁ ମୁଁ ମଣିଷଠାରୁ ପଳାଇ ଯିବାର ଗୋଟିଏ ବାହାନା ପରି କଦାପି ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ। କାରଣ, ମଣିଷଠାରୁ ଆହ୍ୱାନ ପାଏ ବୋଲି ମୁଁ ଜ୍ଞାନର ଆହ୍ୱାନକୁ ଏପରି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରେ। ମଣିଷଠାରୁ ଆହ୍ୱାନ ପାଇବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଓ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହ୍ୱାନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରେ। ସଂସାରରେ ଅନେକ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଚି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନଭଣ୍ଡାର ମୋତେ ଚକିତ କରି ଦେଇଚି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ ଆଗ୍ରହ ମୋତେ ପୁଣି ପିଲାଟି ପରି ଜ୍ଞାନ ବେଳାରେ ନୂତନ ଉପଲଖଣ୍ଡ ସଂଗ୍ରହ କରୁକରୁ ଜ୍ଞାନ ସମୁଦ୍ରର କେତେକେତେ ନୂତନ ଗଭୀରତା ବିଷୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଚି। କିନ୍ତୁ ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମନ ମାନିନାହିଁ, ଜୀବନର ଉପଲବ୍‌ଧି ମାର୍ଗରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାର କୌଣସି ଅନ୍ତର୍ଗତ ଲାଳସା ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ। କାରଣ, ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ଜ୍ଞାନାନୁଧାବନ ଓ ଜ୍ଞାନାଗ୍ରହ ମୋତେ ମଣିଷଠାରୁ ପଳାଇ ଯିବାର ଏକ ଉପାୟ ବୋଲି ମନେହୋଇଚି। ମଣିଷ ସହିତ ଏକରସ ହୋଇ ନ ପାରିବାର ଓ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମଣିଷ ଜଗତର ଆହ୍ୱାନ ନମାନିବାର ଦୁଃଖକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାର ଓ ଭୁଲି ରହିବାର ବାସନାରେ ଯେପରି ସେମାନେ ଜ୍ଞାନକୁ ଆପଣାର ଅବଲମ୍ବନ କରି ରହିଚନ୍ତି। ମଣିଷର ଆହ୍ୱାନ ମାନୁଥିଲେ ସେମାନେ ଆପଣାର ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇଥାଆନ୍ତେ, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ କରି ସେମାନେ ଠିକ୍ ସେହି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇବାର ବାସନା ରଖିଚନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ତାହା କି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ? ତେଣୁ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ନାମରେ କେବଳ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ପ୍ରମତ୍ତତାକୁ ସେମାନେ ସାଇତି କରି ରଖିଚନ୍ତି। ଜୀବନର ଦାଣ୍ଡରେ ଆପଣାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସମର୍ପଣ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ। ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁ କରିବାର ଆଗ୍ରହ କରି ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନରେ ବଣା ହେବାକୁ ଯିବି କାହିଁକି ?

୧୬.୦୨.୧୯୬୫

ହିନ୍ଦୀ ଭାଷା ଶିଖିଲାବେଳେ ମୋତେ ଆଦୌ ଅସଜ ଲାଗିନାହିଁ। ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଶୁଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ କହି ଶିଖିବାର ଅନେକ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମୁଁ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ କଥା କହିବାକୁ ମନ ବଳାଇଚି, – ଭୁଲ୍‌ଠିକ୍‌ର କୌଣସି ବାରଣ ରଖିନାହିଁ। ଆଜି ତାମିଲ ଭାଷା ଶିଖିବାର କୌଣସି ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ ସେହି ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୋତେ କଦାପି ଅସଜ ଲାଗିବନାହିଁ। ତାମିଲରେ ଶୁଦ୍ଧବାକ୍ୟ କହି ଶିଖିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ତାମିଲ କହିବାକୁ ମନ ବଳାଇବି ଓ ତାମିଲ ସାହିତ୍ୟର ବଡ ବଡ ଗ୍ରନ୍ଥର ଖବର ନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବି। ଭାଷା ଶିଖିବା ଲାଗି ମୋ'ର ଏହି ଯେଉଁ ଆଗ୍ରହ, ସେଥିରେ ରାଜନୀତିର କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ। ମଣିଷ ଓ ମଣିଷର ଐତିହ୍ୟ ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ମୋ'ର ଏକ ହୃଦୟଗତ ଆଗ୍ରହ ମୋ' ଭିତରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୂର ଓ ନିକଟ ପ୍ରଦେଶ ଓ ଦେଶର ଭାଷା ଶିଖିବାର ଆଗ୍ରହକୁ ଜୀଆଇ ରଖିଥାଏ। ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଭାଷାକୁ ବଡ ବୋଲି କହି ଆଉଗୋଟାଏ ଭାଷାକୁ ହୀନ ବୋଲି କହି ପାରେନାହିଁ। ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ମୋ'ର ଆପଣାର ଭାଷାକୁ ମୁଁ ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଭାଷା ବୋଲି କହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସାହସ କରି ପାରେନାହିଁ। ଏ ଦେଶରେ ମୋ'ର ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଏକପ୍ରକାର softness କହିବାଲାଗି ହୁଏତ ଅନେକ ଲୋକ ମିଳିବେ। କିନ୍ତୁ ତଥାପି ମୁଁ ଆଜି ଯାହା ଅଛି, ତାହାହିଁ ରହିବି। ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ଲାଗି ମୋ'ର ରହିଥିବା ଅଶେଷ ଶ୍ରଦ୍ଧାସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ତଥାପି ଏହା ଭାରତର ସାଧାରଣ ଭାଷାକୁ ଭବିଷ୍ୟତର ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିସାରିଲା ପରେ ତାହାକୁ ଆଉ କାହାଉପରେ ଜୋର୍‌କରି ଲଦି ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ବି ମୁଁ କହିବିନାହିଁ।

୧୬.୦୩.୧୯୬୫

କାଲି ମଟରରେ ଏଠୁ ଆଗ୍ରା ଯାଉଥିଲି। ଭଦ୍ରମହିଳାମାନଙ୍କର ବସିବା ଥାନରେ ଏଠାକାର କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷକ ବସିଥିଲେ। ବାଟରେ ତିନି ଚାରିଜଣ ଭଦ୍ରମହିଳା ଗାଡ଼ିକୁ ଉଠିଲେ ଓ ବସିବାର ସ୍ଥାନ ନପାଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ। ସେମାନ୍‌ଙ୍କର କାଖରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଛୁଆ,– ଚଳନ୍ତା ଗାଡ଼ିରେ ସେମାନେ ଠିଆହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି; ତଥାପି ଆମ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆପଣା ଥାନରୁ ଉଠି ଏମାନଙ୍କ ଲାଗି ଜାଗା କରିଦେବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁନଥାନ୍ତି। ପଛରେ ଠିଆହୋଇ ମୁଁ ଏସବୁ ଦେଖୁଥାଏ। ଶେଷକୁ ଆଉ ସହ୍ୟ ହେଲାନାହିଁ। ବାଧ ହୋଇ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଏକଥା କହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା। ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେଲି ଓ ସେମାନଙ୍କ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ କଲି ସିନା, କିନ୍ତୁ ଆପଣା

ଭିତରେ ମୁଁ ବଡ ଆହତ ଅନୁଭବ କଲି। ଏ ଦେଶରେ ମୁଁ ବି ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ,- ଶିକ୍ଷକର ସମ୍ମାନ ବଢୁ, ଏହି କଥା ଉପରେ ଆମେ ଏବେ କେଡ଼େ ଜୋରରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାରେ ଲାଗିଚୁ। ଆମର ନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାବୀଗୁଡ଼ିକ ହାସଲ କରିବା ଲାଗି ଆମେ ସରକାରଙ୍କର ନିକଟରେ ଧର୍ମଘଟ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ବାହାରି ପଡୁଚୁ। କିନ୍ତୁ ଧର୍ମଘଟ ଦ୍ୱାରା ହୁଏତ ବେତନ ବଢ଼ିବ, କିନ୍ତୁ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଓ ଉଦାସୀନ ଭାବରେ ଆଚରଣ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମର ସମ୍ମାନ ବଢ଼ିବ କିପରି ? ବଡ ବିରକ୍ତ ଭାବରେ ମୁଁ କାଲି ଭାବୁଥାଏ, ଏହି ଭଦ୍ରମହିଳାମାନେ ଯଦି ବଡ଼ ଘରର ହୋଇଥାନ୍ତେ, ଯଦି ସଫା ଲୁଗା ଓ ଦାମୀ ସାଜମାନ ପିନ୍ଧିଥାନ୍ତେ, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାମୀମାନେ ଯଦି ମୋଟା ଦରମା ପାଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ପଶୁଣୁ ନପଶୁଣୁ ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଜାଗା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା। ଏକାଧିକ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୁସାମତ କରିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥାନ୍ତେ।

୧୬.୦୪.୧୯୬୫

ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ଆପଣା ପାଖରେ ବସି ନିଜ ମନକୁ ଠିକ୍ ଏହିସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରେ; ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସବୁ ମଣିଷ କାହିଁକି ମଣିଷର ବ୍ୟବହାର ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ? ମୋ'ର ଗାଆଁ ବା ମୋ'ର ପ୍ରତିବେଶର ସବୁ ମଣିଷ କାହିଁକି ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ଏହି ଅଧିକାରକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କାହିଁକି ସାମର୍ଥ୍ୟ ଆସିବ ନାହିଁ ? ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ? ଯେଉଁ ମଣିଷ ଅପମାନିତ ଓ ଅସମ୍ମାନିତ ହୋଇ ପଡ଼ିରହିଚି, ସେ ଏଥିଲାଗି କେତେଦୂର ଦାୟୀ ? ସମାଜରେ ଯେଉଁମାନେ ସକଳ କ୍ଷମତା, ସକଳ ଅଧିକାର ବା ସକଳ ସମ୍ମାନର ସକଳ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଅଧିକାର କରି ବସିବାର ଧୂର୍ତ୍ତ ଓ ପ୍ରମତ୍ତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାରେ ଲାଗିଚନ୍ତି, ସେମାନେ ଏଥିଲାଗି କେତେଦୂର ଦାୟୀ ? ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଏଥିଲାଗି ମୁ କେତେଦୂର ଦାୟୀ ? ଏକ ସକଳ ସାମାଜିକ ଓ ମାନସିକ ଦୁଃସ୍ଥିତିକୁ ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବିଷଚକ୍ର ବୋଲି କହିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଚି, ତେବେ ଏହି ବିଷଚକ୍ର ଭାଙ୍ଗିବ କୋଉଠି, ଏହି ବିଷଚକ୍ର ଭାଙ୍ଗିବ କିଏ ? ଆଉ ଜଣେ ବା ସମାଜରେ ସମସ୍ତେ ମଣିଷର ସମ୍ମାନ ପାଇଲେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମଣିଷ ହିସାବରେ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନିତ ହେବାର ମୋ'ର ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ବଢ଼ିବ, ଏହା ମୁଁ ଯେପରି ଜଳଜଳ କରି ଦେଖିପାରେ। ଏବଂ ଠିକ୍ ସେଇଥିଲାଗି ମୋ'ର ଅବସାଦ ଆହୁରି ବଢ଼ିଯାଏ। ମୋ'ର ଅସନ୍ତୋଷକୁ ମୁଁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ପାରେନାହିଁ। ମଣିଷର ସମ୍ମାନ ପାଇବାକୁ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଗୌରବ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିବା ମନ ଅସ୍ଥିର ହୋଇଉଠେ।

୧୬.୦୮.୧୯୬୫

କାଲି ପତାକାତଳେ ଠିଆ ହୋଇ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇଲି, ଏହି ପତାକାକୁ ମୋ'ର ବୋଲି କହି ମୁଁ କେତେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କଲି। ତଥାପି ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଆପଣା ପାଖରେ ପଚାରୁଥାଏ, ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଦୂରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ନରହିଚି। ସଂସାରଟା ଯାକ ସବୁଦିନେ ଯେପରି ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲଢ଼େଇ ଉପରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଶିଖିଚି। ମିଛ ଓ ଚତୁରତାକୁ ହିଁ ସଫଳ ସମଷ୍ଟିଗତ ଜୀବନର ଚାବିକାଠି ବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଉଚି। ଏଣେ ମଣିଷ ଉପରେ ମଣିଷର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଚାଲିଚି। ମଣିଷକୁ ଦରିଦ୍ର କରି ରଖି ଦଳେ ଧନୀ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି, ମଣିଷକୁ ମେଣ୍ଢା କରି ଦଳେ ନେତା ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି। ମଣିଷକୁ ନାନାପ୍ରକାର ନିଶାରେ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ କରାଇ ରଖି ଦଳେ ସଂସାରଟାକୁ ଛାରଖାର କରିବାର ଉତ୍ସାହରେ ମାତିଥାନ୍ତି। ଏଠି ଗୌରବ ଅନୁଭବ କରିବାର ଅବକାଶ ବା କେଉଁଠି ରହିଲା ? ବୟସ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ବୁଢ଼ା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ'ର ଏତିକି ଅନୁଭୂତି ହେଉଚି ଯେ, ଆପଣାର ଆଦର୍ଶ ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ଅନୁସାରେ ହିଁ ବାଟ ଚାଲିବାର ଶକ୍ତି ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ମୋ'ର ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି। ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏତିକି କରିପାରୁଥିବି କି ?

୧୬.୦୯.୧୯୬୫

ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲେ ଆମେ ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ିବା, କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧକୁ ସବୁ ବୈର ଓ ବୈଷମତାର ଔଷଧ ବୋଲି କେବେହେଲେ ଗ୍ରହଣ କରିବାନାହିଁ। ଯୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାରା କଦାପି କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସ୍ଥାୟୀ ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, ଏକଥା କାଲି ଯେମିତି ସତ୍ୟ ଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେମିତି ସତ୍ୟ ରହିଚି। ମୁଁ ତ କହିବି, ଯୁଦ୍ଧଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥାତ୍ ଯୁଦ୍ଧଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇ, ଅସମର୍ଥ ଦେଶମାନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧସାମର୍ଥ ଓ ହିଂସ୍ରତା ବଢ଼ାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପୃଥିବୀର ବଡ଼ ସାମରିକ ଶକ୍ତିମାନେ ପୃଥିବୀରେ ଯୁଦ୍ଧର ଓ ସର୍ବନାଶର ଆଶଙ୍କାକୁ ଶହେଗୁଣ ବଢାଇ ଦେଇଚନ୍ତି। ତା' ନହେଲେ ଆଜି ସାନ ସାନ ଦେଶ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଟିକକ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗି ଯାଉନଥାନ୍ତା, ସାନ ସାନ ଦେଶ ଟିକକ କଥାରେ ଯୁଦ୍ଧର ହୁଙ୍କାର ଦେଉନଥାନ୍ତେ। କେବଳ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଭାରତବର୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଚି, ଏହି କାରଣରୁ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଦ୍ଧରେ ମୋ'ର ସମ୍ମତି ଦେଇଚି। ଯଦି ମୋ' ଦେଶରେ ଲୁଚି ଛପି ପାଞ୍ଚ ହଜାର ସରିକି ବିଦେଶୀ ସୈନ୍ୟ ଆସି ପଶିଯିବେ, ସେଠି ସେମାନଙ୍କୁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅକ୍ତିଆରରେ ଆଣିବା ବ୍ୟତୀତ ମୋ'ପାଖରେ ଆଉ କି ଉପାୟ ରହିଚି ? ହଁ, ମୁଁ ଭୀରୁ ପରି ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଆକ୍ରମଣକୁ ମାନିନେଇ ପାରିବି। କିନ୍ତୁ ଏହି

ଭାରତବର୍ଷର ଗାନ୍ଧୀ ମୋତେ ଶିଖାଇ ଯାଇଚି ଯେ ଭୀରୁତା ହିଂସାଚରଣ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଲଜ୍ଜାଜନକ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅଧିକ ଅଶୋଭନୀୟ ।

୧୬.୧୦.୧୯୬୫

ତେଣୁ ପଥ ସରୁନାହିଁ, ବାସନା ହିଁ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି । ବାସନା ମରୁନାହିଁ, ଗଭୀର ବାସନା ଗଭୀରତର ହେବାରେ ଲାଗିଚି; ଶୁଭ ବାସନା ଶୁଭତର ହେବାରେ ଲାଗିଚି ବାସନାର ଦଉଡ଼ି ଦିନକୁ ଦିନ ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଚି । ଏବଂ, ମୁଁ ଭଲ କରି ବୁଝି ପାରିଚି ଯେ, ଏହି ଦଉଡ଼ିଟାର ବଢ଼ିବା ଉପରେ ହିଁ ମୋ'ର ଅନ୍ତରସ୍ଥ ଓ ସଂସାରସ୍ଥ ଜୀବନଭୂମି ବଢ଼ିବାଟା ଅନେକ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରୁଚି । ବାସନା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବେଦନ ଅବଶ୍ୟ ବଢୁଚି, କିନ୍ତୁ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ଗଭୀରତାର ହେବାରେ ଲାଗିଚି । ଭଗବାନ କହିଲେ ମୁଁ ଅନନ୍ତ ବାସନା,-ଅନନ୍ତ ହେବାର ଇଚ୍ଛା ଓ ଅନନ୍ତ ଦେବାର ଇଚ୍ଛାକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଚି । ବାସନାର ତୃପ୍ତି କରି ବାସନାକୁ ମାରିଦେବା ପାଇଁ ନିଶ୍ଚୟ ବାସନାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ । ବାସନାର କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସାରିତ କରିଦେବାକୁ ଏବଂ ପରିଚୟକୁ ଗଭୀରତର କରିବାକୁ ହିଁ ବାସନାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଚି । ମୁଁ ଜାଣେ, ଯଦି ମୁଁ ସଂସାରର ଖୋଳ ଭିତରେ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ପଶି ସଂସାରଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ଭୋଗଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ସେଇଥିରେ ଆପଣାକୁ ସଫଳ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ହୁଏତ ମୋର ଅଶାନ୍ତି କମ୍ ହେଉଥାନ୍ତା, ଚକିତ ଶଙ୍କିତ ହୋଇ ନୂତନ ପଥରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇବାର ପ୍ରମାଦ ମଧ୍ୟ ନଥାନ୍ତା,- କିନ୍ତୁ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜୀବନରେ adventure ହିଁ ମରି ଯାଇଥାନ୍ତା । ପୁଣି, ଯେଉଁ ଜୀବନରେ adventure ନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍, ଅପ୍ରମତ୍ତ ହୋଇ ଖୋଜିବାର adventure ନାହିଁ, ସେଠି ଜୀବନଧର୍ମର କୌଣସି ଅଙ୍କୁରୋଦ୍‌ଗମ ହୋଇଚି ବୋଲି ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରିବିନାହିଁ । ବିପଦହୀନ, ବେଦନାହୀନ, ବାସନାହୀନ ସିନ୍ଦୂକ ଜୀବନରେ ଧର୍ମର ଅବକାଶ କାହିଁ ?

୧୬.୧୧.୧୯୬୫

କବୀର ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମକୁ ସମନ୍ୱିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ, ଅର୍ଥାତ୍, ଦୁଇ ଧର୍ମକୁ ପରିଶୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ, ଦୁଇ ଧର୍ମରେ ସଂସ୍କାର ଆଣିଥିଲେ । ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥର ଗୋଟିଏ ଧର୍ମକୁ ଦୁଇଭାଗ କରିବାର ଜିଦ୍ ନେଇ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଧର୍ମ-ସଂସ୍କାରର ଅଲଗା ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିଲେ ଓ ଧର୍ମ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ଅଲଗା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରଖିଥିଲେ ହୁଏତ ସେ ଧର୍ମରେ ସଂସ୍କାର ଆଣିବାଲାଗି ତାକୁ ଦୁଇଖଣ୍ଡ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ

ମନେ କରିନଥାନ୍ତେ । କବୀର କୌଣସି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଢ଼ିବାକୁ ଚାହିଁନଥିଲେ, ଓଲଟି ଧର୍ମତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଧର୍ମନୀତିର ଭୂମି ଉପରେ ସେ ବିଭିନ୍ନ ପନ୍ଥା ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କୁ ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ମାର୍ଟିନ୍ ଲୁଥର ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ବିଭାଜକ ଥିଲେ । ଧର୍ମରେ ଆଚାରଗତ ବିଭିନ୍ନତାକୁ ହିଁ ସେ ସମ୍ଭବତଃ ସର୍ବପ୍ରଧାନ କରି ଦେଖୁଥିଲେ । କବୀର କ୍ଷମତାର ମଣିଷ ନଥିଲେ । ଧର୍ମଗତ ମଣିଷ ଯେ ସ୍ୱଭାବତଃ କ୍ଷମତାର ବାଟରେ ଯିବନାହିଁ, କବୀର ଏହାର ପ୍ରମାଣ ଦେଖାଇ ଯାଇଚନ୍ତି । ମାର୍ଟିନ ଲୁଥରଙ୍କର ଜୀବନ-କାହାଣୀରୁ ଯଦି କ୍ଷମତାର ତାତିକୁ ବାହାର କରି ନିଆଯାଏ, ତେବେ ଆଉ ଯେ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ କିଛି ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିବ, ତାହା ମୋ'ର ମନେ ହେଉନାହିଁ । ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅପେକ୍ଷା ଲୁଥର ଘୃଣାର ଅଧିକ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଧର୍ମ ନାମରେ ଉଗ୍ରତାର ପ୍ରଚାର ହୋଇଥିଲା । ଧର୍ମ ନାମରେ ରାଜାର ଇଚ୍ଛାକୁ ମଣିଷ ଉପରେ ଲଦି ଦିଆଯାଇଥିଲା ଓ ଲୁଥର ଏଥିରେ ନିମିତ୍ତରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ।

୧୬.୧୨.୧୯୬୫

ଶୀତରେ ହାତ କାଲୁଆ ହୋଇ ଯାଉଚି । କମ୍ବଳ ଭିତରୁ ହାତ ବାହାର କରି କଲମ ଧରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉନାହିଁ । ତଥାପି ଏ ଶୀତ ସହିହେବ । ତଥାପି ପାହାନ୍ତାର ଏହି ଶୀତ ପହରରେ ଉଠି ଆପଣାର ଦେହ ଓ ମନକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଆଜି ଦିନଟିର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିବା ସମ୍ଭବ ହେବ । କିନ୍ତୁ ମୋ' ହୃଦୟକୁ ବା ଆଗ୍ରହକୁ ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶୀତର ଜଡ଼ତା କୌଣସି ଦିନ ଗ୍ରାସ କରି ନପକାଉ ! ମୁଁ ଜାଣେ, ଜୀବନ ଉପରୁ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଗଲେ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଶୀତ ଘୋଟିଗଲା ପରି ଲାଗେ । ଆପଣା ହାତମୁଠା ଭିତରେ ସଂସାରଯାକର ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ସମ୍ପଦକୁ ଯାବୁଡ଼ି କରି ରଖିବାକୁ ବସିଲେ ଶୀତକୁ ହିଁ ଆପଣା ଗମ୍ଭୀର ଭିତରେ ସିଂହାସନରେ ବସାଇବାକୁ ପଡ଼େ । ଅଧିକ କ୍ଷମତା ବା ଅଧିକ ସମ୍ମାନକୁ ଆପଣା ଜୀବନାନ୍ୱେଷଣର ପିତୁଳା କରି ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ଜୀବନରେ ଆଉ ସରାଗ ରହେନାହିଁ, ଅନ୍ତରଟା ଶୀତ ଜର୍ଜର ହୋଇଯାଏ । ମୋ'ର ଜୀବନରେ ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଯେପରି କେବେହେଲେ ନଘଟୁ! ପୁଷମାଘର ଶୀତ ତ ପୁଷମାଘ ଗଲେ ସରିଯିବ, ପୁଣି ଆରବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପସରି ଯିବ । କିନ୍ତୁ ମୋର ହୃଦୟ ବା ଆଗ୍ରହକୁ ଶୀତ ଘାରିଲେ ମୋ' ଜୀବନଟା ହିଁ ଏଇଠି ଅଟକି ଗଲାପରି ଲାଗିବ । ସେତେବେଳେ ଆଉ ବାଟ ଚାଲିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବନାହିଁ, ବାଟ ଖୋଜିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ବି ଉଠିବନାହିଁ, ଜୀବନର ସରାଗରେ କେଉଁଠି ଦଣ୍ଡେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିବାକୁ ସେତେବେଳେ ଭାରି ଡ଼ର ମାଡ଼ିବ, ମୋ' ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସୀମାର ଲାଳସାଗୁଡ଼ାକୁ ଡ଼େଇଁ ଆଉ କାହାରି ଦୁଆରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାର ପ୍ରେରଣା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ ।

୧୬.୦୧.୧୯୬୬

ଏ ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ବିପ୍ଳବ ପ୍ରଧାନତଃ ଏହି ଦେଶର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁନାହିଁ; ଏହି ଦେଶର ମଣିଷ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଚି। ତଥାପି ଯେ କୌଣସି ବିପ୍ଳବର ସୁଫଳ ବା କୁଫଳ ନେତୃତ୍ୱର ଦକ୍ଷତା ବା ଦୁର୍ବଳତା ଉପରେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରିବ ହିଁ କରିବ। ଦେଶରେ ଯିଏ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ହେବ, ସେ ମଧ୍ୟ ଦେଶର ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଶକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବ। ସେହି ନେତୃତ୍ୱ ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରେ କିପରି ହେବ? ନୂଆ ହୋଇ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥିବା ଓ ଆପଣାକୁ ସୁନ୍ଦରତର କରି ଗଢ଼ିବାର ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବା ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଏହାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନକହି ମୁଁ ବିପ୍ଳବ ବୋଲି କହିବାକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରିବି। ଦେଶର ଯେଉଁ ନେତୃତ୍ୱ ସରକାର ଚଳାଇବ, ତାହା ଇଚ୍ଛା କଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଯଥେଷ୍ଟ ସାଧୁତା ଓ ସଚେତତା ସହିତ ଆପଣାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ସମ୍ପନ୍ନ କରିପାରିଲେ ଏ ଦେଶର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବିପ୍ଳବ ଅଧିକତର ପରିମାଣରେ ମାନବିକ ଉପାୟରେ ସଂଘଟିତ ହୋଇ ପାରିବ ଓ ଏହାର ପରିଣାମ ମଣିଷ ଲାଗି ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସୁସ୍ଥ ହେବାର ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନା ରହିବ। କିନ୍ତୁ ଦେଶର ରାଜନୀତିକ ନେତୃତ୍ୱ ଯଦି ବାଟ ହୁଡ଼ିଯାଏ, ମଣିଷକୁ ଭୁଲି ଯଦି ତାହା ଜାତୀୟତାର ନିଶାରେ ମଣିଷକୁ ତା'ର ମାନବିକ ଭୋକ ବିଷୟରେ ଭୁଲାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ, ତେବେ ବି ଏ ଦେଶରେ ବିପ୍ଳବ ହେବ। କିନ୍ତୁ ତାହା ହିଂସାର ବିପ୍ଳବ ହେବ, ନୂଆ ନିର୍ମାଣ ଅପେକ୍ଷା ଅଯୋଗ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନର ବିଲୋପସାଧନ କରିବାରେ ଏହା ଅଧିକ ଉତ୍ସାହ ଦେଖାଇବ ଏବଂ ଏଇଥିରୁ ହିଁ ନାନାପ୍ରକାର ଅସୁସ୍ଥତା ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ। ହୁଏତ ସ୍ଲୋଗାନ୍‌ର ଜୟଲାଭ ହେବ, ବାଦର ଜୟଲାଭ ହେବ, ମାତ୍ର ମଣିଷ ମରିଯିବ। ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଏ ହେବ, ତାହା ମୋତେ ବଡ଼ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉଚି।

୧୬.୦୨.୧୯୬୬

କାଲି ଗାଆଁର ପିଲାମାନେ ଏଠି ଆସି ଦିନଯାକ ଖେଳିଲେ, କେତେ ପ୍ରକାରର ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଭାଗ ନେଲେ। ସେମାନଙ୍କର କୋଳାହଳରେ ଏଠିକାର ଦିନମାନ ପୁରି ରହିଥିଲା। ପ୍ରତିଦିନ ସେମାନେ ଆପଣା ଗାଆଁରୁ ସ୍କୁଲକୁ ଆସନ୍ତି। ମାଷ୍ଟରମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପାଠ ଯେତେ ପଢ଼ାନ୍ତିନାହିଁ, ତା'ଠାରୁ ଶାସନ କରନ୍ତି ବେଶୀ। ଦେଢ଼ଶହ ପିଲାଙ୍କୁ ଦୁଇଜଣ ମାଷ୍ଟର କି ପାଠ ପଢ଼ାଇ ପାରିବେ? ତେଣୁ ଗାଈଆଳ ପିଲା ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଆୟତ୍ତରେ ରଖିଲା ପରି ଆମ ସ୍କୁଲର ମାଷ୍ଟରମାନେ ମଧ୍ୟ ସ୍କୁଲପିଲାଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନତଃ

ଜଗିକରି ରଖନ୍ତି। କାଲି ପିଲାମାନେ ସେହି ଖୁଆଡ଼ରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଥିଲେ। କିଏ ଗୀତ ଗାଇଲା, କିଏ ଡ୍ରିଲ୍ କରି ଦେଖାଇଲା, କିଏ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ଥୋଇଦେଲା, କିଏ ହସ୍ତାକ୍ଷର ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଯୋଗ ଦେଲା। ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ କେତେ ଗୁଣ ଲୁଚିରହିଚି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ପାଠପଢ଼ା ବେଳେ ସ୍କୁଲର ମାଷ୍ଟରମାନେ ସେକଥା ଭାବିବାର ଅବସର ପାଉଥିଲେ ଏହି ପିଲାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟରେ ହୁଏତ ନୂତନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହୋଇ ପାରନ୍ତା। ମାଷ୍ଟରମାନେ ବି କି ଦରିଦ୍ର ରୀତିରେ ମାଷ୍ଟର ହୋଇ ତିଆରି ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ! ସେମାନଙ୍କୁ ବା ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେଜଣ ମଣିଷ ବୋଲି ଦେଖୁଚନ୍ତି ? କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତଥାପି କହିବି, ସବୁପ୍ରକାର ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସତ୍ତ୍ୱେ ମାଷ୍ଟରମାନେ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତେ।

୧୬.୦୩.୧୯୬୬

ସଜାଇ କରି ଆମେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ସବୁକଥା କହି ପାରୁଚୁ। ଯେଉଁଠି ଦୁଇପଦ କହିବା କଥା, ସେଠି ଆମେ ଦଶପଦ କହି ସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଆହୁରି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଚୁ। କିନ୍ତୁ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସୁନ୍ଦର କରି କରିବାକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଆମର ସକଳ ଉତ୍ସାହ ଏପରି ଶୁଖି ଯାଉଚି କାହିଁକି ? ସେତେବେଳେ ଆମେ ଆଉ କାହା ଉପରେ ଯାବତୀୟ ଦୋଷ ଲଦି ଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସିଯିବାକୁ ଭଲ ପାଉଚୁ କିପରି ? ମୁଁ ଭାବେ, ମଣିଷକୁ ଆମ ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିର କେନ୍ଦ୍ର କରିପାରି ନଥିବାରୁ ବୋଧହୁଏ ଏପରି ହେଉଚି। ଆମେ ଅର୍ଥ ଚାହୁଁଚୁ, ନାମ ଚାହୁଁଚୁ, ଖ୍ୟାତି ଚାହୁଁଚୁ, କ୍ଷମତା ଚାହୁଁଚୁ। ଏପରିକି ମୋକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ଚାହୁଁଚୁ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷର ବୃଦ୍ଧି ଚାହୁଁନାହୁଁ। ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷର ବୃଦ୍ଧି ଚାହୁଁନାହୁଁ। ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟ ପାଇ ପାରିନାହୁଁ ବୋଲି ଏପରି ହେଉଚି। ସଭାସମିତିରେ କେତେ କଥା କୁହାଯାଏ, କେତେକେତେ କଥାରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାର ଅବସର ଗୁଡ଼ାକୁ ମୋଟା କରି ଦିଆଯାଏ, ଅପର କାହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଟେକିଦେଇ ତାହାରି ଦ୍ୱାରା ଏକପ୍ରକାର ଆତ୍ମଗୌରବ ଓ ଆତ୍ମପ୍ରସନ୍ନତା ଲାଭ କରିବା ଲାଗି କେତେ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଏ। କିନ୍ତୁ ଏହି ଦରକାରୀ ଶ୍ରମରେ ଯେପରି ମଣିଷ ବିଦାୟ ହୋଇଯାଏ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନା ବିକୃତ ଲାଳସାର ଉଗ୍ର କୁଢ଼ ଭିତରେ ଭିତରର ମଣିଷ ସତେଅବା କେଉଁ ତଳେ ପୋତି ହୋଇପଡ଼େ।

୧୬.୦୪.୧୯୬୬

କାଲି ବହିଲେଖା ସରିଗଲା। ମନଟା ଭାରି ହାଲୁକା ଲାଗିଲା। ବହି ଲେଖିବାଟାକୁ

ମୁଁ ବାହାରୁ କାହାର ଜବରଦସ୍ତି ବୋଲି ଭାବୁଥିଲି ବୋଲି ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏଣିକି ମୁଁ ଅଧିକ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସହିତ ପଢ଼ିପାରିବି ଓ ଚିନ୍ତା କରିପାରିବି ବୋଲି ଏପରି ହାଲୁକା ଲାଗିଲା। ଗତ କେତେମାସ ହେବ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଏକପ୍ରକାର ଶୃଙ୍ଖଳା ସୀମାରେ ବାନ୍ଧି ରଖି ଆସିଥିଲି। ଫଳରେ କେବଳ କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ବହି ପଢୁଥିଲି, କେବଳ କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆୟତନ ଭିତରେ ହିଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲି। ମୋ'ର ଲେଖା ଲାଗି ଯାହା ପ୍ରୟୋଜନ ହେଉଥିଲା, ପ୍ରାୟ ସେତିକି ପଢୁଥିଲି। ଆହୁରି ନାନାଠାରେ ନାନା କଥା ପଢ଼ିବାକୁ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସତେଯେପରି କୌଣସି ଅନ୍ତର୍ମଣିଷର ଆଦେଶ ପାଇନଥିବା ପରି ସେଠାରୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲି। ଜୀବନରେ ଏହି ଆତ୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଖରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣର ଆବଶ୍ୟକତା ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି, ମାତ୍ର ସ୍ୱାଧୀନତାର ବି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି। ମୁଁ ଜାଣେ ଏହିପରି ସ୍ୱାଧୀନ ଆହରଣ ଓ ବିଚାର ଓ ସମ୍ପର୍କର ରାଜ୍ୟରେ ସ୍ୱାଧୀନ ବିଚରଣ କରୁକରୁ ପୁଣି ମୋ'ର ମନ ଓ ହୃଦୟରେ ଦାନା ବାନ୍ଧିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବ ଓ ମୁଁ ପୁଣି କେଡ଼େ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ସ୍ୱେଚ୍ଛାଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଆପଣାକୁ ସମାହିତ କରି ଧରି ପୁଣି କିଛି ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେବି। ଜୀବନରେ ଏହି ରୀତିଟି ସହିତ ମୋ'ର ଖୁବ୍ ଭଲ ପରିଚୟ ରହିଚି। ତେଣୁ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଯିବାର ବା ବିଚଳିତ ହେବାର କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ। ମୋ'ର ଦଉଡ଼ା ମୋ'ରି ହାତରେ ଅଛି। ଦଉଡ଼ି ଛାଡ଼ିବା ଓ ଦଉଡ଼ି ଗୁଡ଼ାଇ ଆଣିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ବି ମୋ'ର ଅଛି।

୧୬.୦୮.୧୯୬୬

କାଲି ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଗାଆଁକୁ ମୋ'ର ଜଣେ ଛାତ୍ରଘରକୁ ବୁଲି ଯାଇଥିଲି। ଗାଆଁ ଦେଖିବା ମୋ' ପାଇଁ ନୂଆ କଥା ନୁହେଁ। ମୁଁ ଗାଆଁରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଚି। ଦେଶକାମ ବୋଲି ଗାଆଁକାମ କରିବାକୁ ହିଁ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଚି; ତଥାପି, କାଲି ଗାଆଁର କାଦୁଅ ବାଟ, କଳା ମଣିଷ ଓ ଲଙ୍ଗଳା ଶିଶୁଙ୍କ ଭିତରେ ଅର୍ଥାତ୍ ବାଟ କାଟି ଯିବାବେଳେ ମୁଁ ଯେପରି ତଥାପି ନୂଆ ହୋଇ ଗାଆଁ ଦେଖି ଆସିଲାଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି। ମୋ'ର ଆଶଙ୍କା ହେଉଚି, ମୁଁ କ୍ରମେ ଏଦେଶର ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ସାଆନ୍ତିଆ ହୋଇ ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଉଚି କି ? ଏ ଦେଶର ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ପୃଥିବୀର ଅଧିକସଂଖ୍ୟକ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ଯାହା ବା ଯେଉଁଗୁଡ଼ାକ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା, ବାସ୍ତବ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ମୋ'ର କଳ୍ପନା ଭିତରୁ ମୁଁ କ୍ରମେ ସେହି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ବହିଷ୍କୃତ କରି ଦେଉଚି କି ? ପୁଣି, ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ଯାହା ଆଜି ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସମସ୍ୟାରୂପେ ଦେଖା ଦେଇନାହିଁ, ସେହିଗୁଡାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଭଦ୍ର ମେଳରେ ବସି ବିଶ୍ୱର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ବୋଲି ଉଖାରିବାରେ ଲାଗିଚି

କି ? କିନ୍ତୁ, ଏତିକି କରିବାକୁ ହିଁ ଯଦି ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବା Intellectual ହେବା ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ବୁଦ୍ଧିକୁ ମୁଁ ଏକ ମଠ ସହଚାରୀ ବୋଲି କହିବି। ମଣିଷ ଯଦି ମଣିଷ ପାଖରେ ଯାଇ ବସି ନପାରିଲା, ତେବେ ତା ବୁଦ୍ଧିରେ ଆଉ କି ଲୋଡ଼ା ଅଛି ?

୧୬.୦୯.୧୯୬୬

ପିଲାଏ କେବଳ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରିବାଲାଗି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ପାଠ ପଢୁଥିବେ, ଶିକ୍ଷକମାନେ କେବଳ ବେତନ ପାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ପାଠ ପଢ଼ାଉଥିବେ, – ଏପରି ଏକ ଅସମ୍ମାନ ଜନକ ବ୍ୟୂହ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହେବ କିପରି ? ଯେତେଯାଏ ପାଠ ନପଢ଼ିଲେ ନଚଳିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରିବା ସମ୍ଭବ ନହେବ, ପିଲାଏ ଖାଲି ସେତିକି କରିବାକୁ ରାଜି ଥିବେ; ଯେତେଯାଏ ପାଠ ନପଢ଼ାଇଲେ ,ନଚଳିବ, ଶିକ୍ଷକମାନେ ମଧ୍ୟ କେବଳ ସେତିକି କରୁଥିବେ, ତେବେ ଏହି ଶିକ୍ଷାତୁଠରେ ମଣିଷ ସହିତ ମଣିଷର ଭେଟ ହେବ କିପରି ? ଏହି ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷାୟତନର ବାହାରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ସମାଜ, ଦେଶ ବା ପୃଥିବୀ ରହିଚି, ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରିବା ଓ ଜୀବିକାର୍ଜନ ଲାଗି ବେତନ ଭୋଗିବା ବ୍ୟତୀତ ଜୀବନରେ ଯେ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଆଗ୍ରହ ରହିଚି, ସେକଥା ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର କେଉଁ ସମାଜର ଗଢ଼ାହେବାରେ ସହଯୋଗ କରିପାରିବୁ, ବା ଏଠି କିପରି ଧରଣର ସାମାଜିକ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିପାରିବୁ ? ଆପଣାକୁ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ହିସାବରେ ଅନୁଭବ କରେ, ସେତିକିବେଳେ ଆପଣାର ଚାରିପାଖକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ଏହାହିଁ ଭାବିଥାଏ। ହୁଏତ ଆମ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଏପରି କେତେଜଣ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବେ, ଯେଉଁମାନେ କି ବେଳେବେଳେ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଅନାଉଥିବେ ଓ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିବା ଏହି ବାତାବରଣରେ ଏକ ଅତି ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ଶୂନ୍ୟତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବେ। ଏହି ଶୂନ୍ୟତାକୁ ମାନି ନେଇ ସେମାନେ ସଂସାରରେ କି ମଣିଷ ହୋଇ ବାହାରିବେ, ଏହି ଶୂନ୍ୟତାକୁ ଶିକ୍ଷକ ମାନିନେଇ ମଧ୍ୟ କି ମଣିଷଭାବେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ପାରିବ ?

୧୬.୧୧.୧୯୬୬

ଘୃଣା ଲାଗି ମୋ' ଭିତରେ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ। ତଥାପି ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ ଯେ, ମୁଁ ଆଳସ୍ୟ ସହି ପାରେନାହିଁ, ଅନ୍ୟାୟ ସହି ପାରେନାହିଁ, ଅବହେଳା ସହି ପାରେନାହିଁ। ମଣିଷ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧ ଲଢ଼ି ତାକୁ ଗାଦୀଚ୍ୟୁତ କରାଇବାରେ ମୁଁ ଏତେଟିକିଏ ଆନନ୍ଦ ପାଏନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ନିଜେ କୌଣସି ଗାଦୀ ପାଇବାର ଲାଳସାରେ ଜୀବନ ମଧ୍ୟକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଏନାହିଁ। ମୋ'ର ଆପଣା ଆସନ

ମୋ'ର ଆପଣା ଭିତରେ, ସେଇଠି ସେହି ଆସନକୁ ଆପଣାର ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ପାରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ବାହାର ସ୍ୱୀକୃତି ବା ବାହ୍ୟ ଉତ୍‌ପ୍ରେରକ ଉପରେ ଅଯଥା ଭରସା କରି ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ। ମାତ୍ର, ଯେଉଁଠି ଜଣେ ମଣିଷ ବା ଅମଣିଷର ଆଳସ୍ୟ, ଅନ୍ୟାୟ ଅଥବା ଅବହେଳା ହେତୁ ଅନେକଙ୍କର ବିକାଶପଥ ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ରହେ, ସେଠି ଅସହିଷ୍ଣୁ ଭାବରେ ତାହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ଦେଖି ପାରେନାହିଁ। ହୁଏତ ମୋ' ଭିତରେ ତଥାପି ଅଧିକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିଥିବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା। କିନ୍ତୁ ଅଳସୁଆ, ଅନ୍ୟାୟୀ ଓ ଅବହେଳାଧର୍ମୀ ସତ୍ତାଧାରୀକୁ ଅପ୍ରସନ୍ନ ନକରିବାକୁ ଯଦି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ମୋ'ର ସେହି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆଦୌ ଦରକାର ନାହିଁ। ମୋ' ଭିତରେ ମଣିଷର ରକ୍ତମାଂସ ରହିବି, ମଣିଷର ବାସନା ରହିଚି, ଜୀବନ ସଖ୍ୟକୁ ହିଁ ମୁଁ ମଣିଷ ହିସାବରେ ପରମସଖ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଚି ଓ ତାହାକୁ ହିଁ ଧର୍ମସଖ୍ୟ ହିସାବରେ ମାନିନେଇଚି। ମୁଁ ମଣିଷ, ମୋ'ର କାଷ୍ଠଧୈର୍ଯ୍ୟ ଲୋଡାନାହିଁ, କାଷ୍ଠମୌନ ବି ଲୋଡ଼ାନାହିଁ।

୧୬.୧୨.୧୯୬୬

ଏ ଦେଶରେ ଶୋଷଣମୁକ୍ତି ଓ ଶାସନମୁକ୍ତି ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲୁଥାନ୍ତା, ମଣିଷକୁ ଅଧିକ ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ଜୀବନର ସୁଯୋଗ ଦେବାଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲୁଥାନ୍ତା। ମାତ୍ର, ଗତ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ନାନା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ହେତୁ ଆଜି ଅଧିକ ବେତନ ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଚି, ପ୍ରଦେଶ ଓ ସୁବା ଓ ଗୋଜାତିର ଜୀବନରକ୍ଷା ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଚି। ଶିକ୍ଷକମାନେ ବେତନ ଲାଗି ସଂଗ୍ରାମ କରୁଚନ୍ତି, ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ସଂଗ୍ରାମରେ ସହାନୁଭୁତି ଘୋଷଣା କରୁଚନ୍ତି। ଦେଶରେ ଯେଉଁ ବର୍ଗର ଆଗ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାର ଉଚିତ ଥିଲା, ଯାହାର ପେଟ ଓ ଯାହାର ଜୀବନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଉପରସ୍ଥ ମହାମଣିଷ ମାନଙ୍କର ମରଜି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରୁଚି, ସେମାନେ ଉଦାସୀନ ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି, ଦେଶର ଉପର ସ୍ତରରେ ଚାଲିଥିବା ସଂଗ୍ରାମବିଳାସମାନ ଦେଖି ଥକା ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି। କୋଡ଼ିଏ ବରଷ ତଳେ ଆମ ଦେଶର ଜନଭାଗ୍ୟକୁ ବଦଳାଇ ଦେବାର ଆଦର୍ଶବାଦୀ ନେତାମାନେ ଶିକ୍ଷା, ଅନ୍ନ ଓ ସମାଜ ନେଇ ଯେଉଁସବୁ ସ୍ୱପ୍ନମାନ ଦେଖୁଥିଲେ, ସେହିସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ସେମାନେ ଆଜି ଭୁଲି ଗଲାପରି ମନେ ହେଉଚି। ସେହିମାନେ ହିଁ ଯେପରି ସକଳ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସତ୍ତାଧାରୀ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି। ଏହି ଦେଶଲାଗି ବର୍ତ୍ତମାନ ବାଟ ବତାଇବ କିଏ ? ବର୍ତ୍ତମାନର ଉପଲବଧ ନେତୃତ୍ୱ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତିରେ ଆମକୁ ବାଟ ବତାଇ ପାରିବନାହିଁ, ସେକଥା ସେହିମାନଙ୍କ ତରଫରୁ କ୍ରମେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ଯିବାପରି

ଲାଗୁଚି। ତେଣୁ ଏଦେଶର ଭାଗ୍ୟରେ କ'ଣ ଜୁଲମ ଲେଖାହୋଇ ରହିଚି ? ଉପର କେତେଟା ବର୍ଗର ଅତିରିକ୍ତ ଅନ୍ନଲାଗି ହେଉଥିବା ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଓ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦିତାରେ କ'ଣ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଜାତୀୟ ଆକାଂକ୍ଷା ସୀମିତ ହୋଇ ରହିବ, ମଣିଷର ଦୁଆର କିଳାହୋଇ ରହିବ।

୧୬.୦୧.୧୯୬୭

ଜୀବନ ଉପରେ ମୋ'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି। ସଂସାରର ଏହି ନାନାବିଧ ଜୀବନସମ୍ବନ୍ଧ ଉପରେ ମୋ'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି। ତୁମେ ସମସ୍ତେ ଯଦି ତାହାକୁ ହିଁ ମାୟା ବୋଲି କହି ବସିବ, ତେବେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କହିବି ଯେ, ଏହି ମାୟା ଉପରେ ହିଁ ମୋ'ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଚି। କାରଣ, ଏହିସବୁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଭିତରେ ମୁଁ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହି ହିଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ତାତ୍କାଳିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ଅତୀତ ଅଥଚ ସକଳ ପ୍ରକାର ସମ୍ବନ୍ଧର ମୂଳ ଏକ ଶାଶ୍ୱତ ଜୀବନର ଆସ୍ୱାଦ ପାଇଚି। ମୋ'ର ଘର, ମୋ'ର ଆତ୍ମୀୟ, ମୋ'ର ସମ୍ବନ୍ଧଜାଲ ଓ ମୋ'ର ସ୍ନେହ ବେଷ୍ଟନୀମାନ ସବୁବେଳେ ମୋତେ ସେହି ଶାଶ୍ୱତ ଜୀବନ ସହିତ ପରିଚିତ ଓ ସମ୍ମିଳିତ କରି ରଖିଚି। ସତ୍ୟର ସ୍ୱାଦ ଚାଖିବାଲାଗି ମୋତେ କଦାପି ଘର ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ। ଧର୍ମକୁ ଚିହ୍ନିବାଲାଗି ମୋତେ ଘରକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ। ମୁଁ ତ କହିବି ଯେ, ଘରର ସ୍ନେହ ହିଁ ମୋତେ ସକଳ ସଂସାର ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଚି, ତଥାକଥିତ ତାତ୍କାଳିକ ଦୁଇଦିନର ମାୟାଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ମୋତେ ସକଳ ପ୍ରକାର ତାତ୍କାଳିକ ମୋହ ଓ ତାତ୍କାଳିକ ଉଗ୍ରତାରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାଲାଗି ବଳ ଦେଇଯାଇଚି। ତେଣୁ ସଂସାରକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ, ମଣିଷକୁ ଛାଡ଼ି ସତ୍ୟ ବା ଚିରନ୍ତନ ଜୀବନର ଦର୍ଶନ ଜାଲରେ ପଡ଼ିବାର ଲୋଭ ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ। ମୁଁ ମୋ' ନିଜଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷଟାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ଆଉ କେଉଁ ଭଗବାନ ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ହେବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କେବେହେଲେ କରିନାହିଁ। ଏହି ବାଟରେ ଦୁଃଖ ରହିଚି କି ସୁଖ ରହିଚି, ସେକଥା ମାପି ଦେଖିବାର ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର କେବେହେଲେ ହୋଇନାହିଁ, ଆଗ୍ରହ ବି ହୋଇନାହିଁ। କାରଣ, ମୁଁ ଏହାକୁ ହିଁ ମୋ'ର ସ୍ୱାଭାବିକ ବାଟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଚି।

୧୬.୦୨.୧୯୬୭

ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୋ'ର ଚେରଗୁଡ଼ାକ ମୋ'ର ଆପଣା ଗାଆଁରେ ରହିବା ଉଚିତ ଓ ମୋ'ର ଅଭିଳାଷର ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ଗୁଡ଼ିକ ସକଳ ପୃଥିବୀ ଆଡ଼କୁ

ବ୍ୟାପିକରି ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ। ମୋ'ର ଅନୁରକ୍ତିକୁ ଦାବୀ କରିବା ଲାଗି ମଝିରେ ଏକାଧିକ ସ୍ତର ଯେ ରହିଚି, ସେକଥା ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ। ମୋ'ର ପ୍ରଦେଶ ରହିଚି, ମୋ'ର ଭାଷା ରହିଚି, ମୋ'ର ଦେଶ ଓ ମୋ'ର ଜାତି ମଧ୍ୟ ରହିଚି। ଏଗୁଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ମୋ'ର ଧର୍ମ ରହିଚି, ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁଥିବା ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ରହିଚି। କିନ୍ତୁ ଏହିଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ମୋତେ କୌଣସି ଦିନ ମୋ' ଚେରରୁ କାଟି କରି ଅଲଗା କରି ନଦେଉ, ମୋ'ର ବିଶ୍ୱାକାଂକ୍ଷା ବା ଜୀବନାକାଂକ୍ଷାର ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ଗୁଡ଼ିକୁ କାଟି ପକାଇ ମୋ' ସହିତ ମୋ'ର ଅନୁରକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଥୁଣ୍ଟା କରି ନପକାଉ। ଯେତେ ସ୍ତରରେ ଆପଣାକୁ ଯେତେ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ ଅନୁଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଅନୁରକ୍ତି ଯେପରି ମୋ' ଗାଆଁମାଟି ସହିତ ଲାଗିକରି ରହିଥାଉ ଏବଂ ମୋ'ର ପରମ ଅଭିଳାଷଗୁଡ଼ିକ ବିଶ୍ୱଜୀବନର ସଙ୍ଗ ଲାଭ କରିବାକୁ ହାତ ପତାଉଥାଉ। ଜୀବନର ଏକ ମୂଳ ବା ଚେର ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି, ମାତ୍ର ଏହାର ଯଥାର୍ଥତଃ କୌଣସି ଜାତି ବା ପ୍ରଦେଶ ନାହିଁ। ଗୋଟାଏ ଦେଶ ବା ସଂସ୍କୃତି ଅବଶ୍ୟ ରହିଚି, ମାତ୍ର ଦେଶ ବା ଜାତିଠାରୁ ବୃହତ୍ତର ଏକ ଜୀବନସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଗି ମୋତେ ଯୋଗ୍ୟ କରାଇବା ଲାଗି ହିଁ ମୋ' ଲାଗି ମୋ' ଦେଶ ଓ ଜାତିର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଚି। ପ୍ରଦେଶ ଓ ଜାତି ମୋତେ କଦାପି ଆପଣା ଭିତରେ ବଶ କରି ରଖି ପାରିବନାହିଁ।

୧୬.୦୪.୧୯୬୭

ମୁଁ ସଂସାରକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବି ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋ' ନିଜକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବି। ମୋ' ଜୀବନକୁ ମୁଁ ବଦଳାଇ ପାରିବି, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ'ର ରୀତି, ସଂସ୍କାର ଓ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବି। ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବାର ନିତ୍ୟଚେଷ୍ଟା ମୋ' ଭିତରେ ଚାଲିଥିଲେ ହୁଏତ ତାହା ଅନେକ ସମୟରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ବଦଳାଇବାରେ ଅଧିକ ଯତ୍ନବାନ୍ ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରେରଣା ଦେବ ଏବଂ ଯେକୌଣସି ନୀତିଗତ ଦୃଷ୍ଟି ପଛରେ ଏହି ବିଚାରଟି ଆଧାର ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର ethical theory ପଛରେ ଏତିକି ମୂଳ ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ। ସଂସାର ବଦଳାଇବାର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଭିତରେ ପଡ଼ି ଯେଉଁମାନେ ସଂସାର ଉପରେ କେବଳ ଗଦାପ୍ରହାର କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ଅଥଚ ଏଣେ ଆପଣାର ଜୀବନଭୂମିକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ବୁଝିବାକୁ ବି ମନ କରନ୍ତିନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ନୀତିକୁ ହୁଏତ ସବୁବେଳେ ଏକ ଉତ୍ତମ ନୀତି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବନାହିଁ। ପୁଣି ଏହି ସକାଶେ ଅଶେଷ ଦୁର୍ନୀତିକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଆଯିବାର ଆଶଙ୍କା ମଧ୍ୟ ରହିଥିବ। ଆପଣାକୁ ବଦଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ପଛରେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥାଏ, ତାହାକୁ ମୁଁ ଆପଣାର

ବିକାଶ ଓ ବିତ୍ତସମ୍ଭାବନା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବୋଲି କହିବି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର ନୀତିଗତ ଜୀବନକଳ୍ପନା ପଛରେ ଏହି ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ଆଧାରଶିଳା ହୋଇ ରହିଥିବା ଉଚିତ ।

୧୬.୦୮.୧୯୬୭

ଯିଏ ଦରିଦ୍ର, ସେ କେବଳ ଭାଗ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦି ବସିରହିଲେ କାମ ଚଳିବନାହିଁ । ସେପରି ହେଲେ ତା'ର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳିବ ନାହିଁ କି ଯୁଗର ଭାଗ୍ୟବି ବଦଳିବ ନାହିଁ । ତାକୁ ସମସ୍ତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ପିଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଠିକ୍ ଯେମିତି ନୀଳକଣ୍ଠ ବିଷପାନ କରିଥିଲେ । ତେବେଯାଇ ସଂସାର ଲାଗି ଅମୃତ ଉପୁଜିବ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଏବେ ଆମେ ଅପରର ଭାଗ୍ୟ ଲାଗି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆପେ ଅମୃତଭାଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ାକୁ ଉଠାଇ ପଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଭାରି ତତ୍ପର ହୋଇ ରହିଚୁ । ତେଣୁ ଆମ ସଂସାରରୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଘୁଞ୍ଚିବାର ସମ୍ଭାବନା କ୍ରମେ ଆହୁରି ପଛକୁ ଯିବାରେ ଲାଗିଚି । ନା,- ଏ ଯୁଗର ଯୁବକ ତା'ର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଡ଼ରିବନାହିଁ । ତାକୁ ସେ ମଣିଷ ପ୍ରତି ମଣିଷକୃତି ଏକ ଅପମାନ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଆପଣାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ପିଇ ସେ ସମାଜ ଲାଗି ଓ ସଂସାର ଲାଗି ଅମୃତଲାଭ ସମ୍ଭବ କରିବାକୁ ପଣ କରି ବାହାରିବ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଡ଼ରି ତେଣେ ଅମୃତକୁ ଲୁଟିନେବାକୁ ଆସିଥିବା ସ୍ୱାର୍ଥୀ ଆତତାୟୀଙ୍କ ଦଳ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଲେ ଆଦୌ କାମ ଚଳିବନାହିଁ । ଯୁଗର ଯୁବକ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଯାଇ ଏହି ଯୁଗର ନାନା ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହଜମ ହୋଇ ପାରିବ, ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଲାଗି ଅମୃତଲାଭ ସମ୍ଭବ ହେବ । କାରଣ, ଯୁବକ ଯଦି ଆପଣାର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଡ଼ରି ଅନ୍ୟତ୍ର ସହଜଭାବେ ସବୁ ଉପଭୋଗକୁ ମାଡ଼ି ବସିବାକୁ ବାହାରିବ, ତେବେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ହଜମ କରିବାଲାଗି ଆମେ ଆଉ କାହାଉପରେ ଭରସା ରଖି ପାରିବା ? ଭଗବାନ୍ ଯୁବକ ଭିତରେ ସେହି ବଳ ଦିଅନ୍ତୁ, ଯେପରି ଯୁବକ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଯୁଗଲାଗି ଯଥେଷ୍ଟ ବଳର ସମ୍ଭବ କରି ପାରୁ ।

୧୬.୦୯.୧୯୬୭

ସେଦିନ ତିନିଜଣ ଆମେରିକାନ୍ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ନେଇ ମୁଁ ପିଲାଙ୍କ ସ୍କୁଲ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ତିନିଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇଜଣ ଗୋରା, ଜଣେ କଳା । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଲାସ୍ ବୁଲି ଦେଖିଲୁ; ପିଲାଏ କେଡ଼େ ଖୁସୀ ହେଲେ, ଅତିଥିମାନେ ମଧ୍ୟ କେଡ଼େ ଖୁସି ହେଲେ । ବନ୍ଧୁମାନେ ବିଦାୟ ନେଇ ଚାଲିଗଲା ପରେ ପିଲାଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେଜଣଙ୍କ ସହିତ ମୋ'ର ଦେଖା ହେଲା । ଖୁସି ହୋଇ ସେମାନେ ମୋ' ଆଗରେ ଆମେରିକାନ୍ ଅତିଥିମାନଙ୍କ କଥା କହିଲେ । ଛଅ ସାତ ବର୍ଷର ଝିଅଟିଏ ବି ସାମନ ଭାବରେ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା, 'ଦୁଇଜଣଯାକ ଆମେରିକାନ୍ ତ ଆପଣଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ, ଆଉ ସେହି କାଳିଆ ଲୋକଟି

ସେମାନଙ୍କର ଚାକର ଥିଲା', ପିଲାଟିକୁ ତ ମୁଁ ବୁଝାଇଦେଲି ଯେ, ଆମେରିକାର କଳା ଲୋକେ ଚାକର ନୁହନ୍ତି। ସେମାନେ ଆଫ୍ରିକାରୁ ସେଦେଶକୁ ଆସିଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଦେହର ରଙ୍ଗ କଳା। କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲି, ଏହି ଗୋରା କଳା, ବଡ଼ ସାନ ଓ ବାବୁ ଚାକରକୁ ନେଇ ଫରକଗୁଡ଼ାକ ଆମ ରକ୍ତ ଭିତରେ ବି କିପରି ଭେଦିକରି ରହିଚି। ସାନପିଲାଟି ତ ମାଆ ପେଟରୁ ଏହିସବୁ ଭ୍ରମ ନେଇ ଜନ୍ମ ହୋଇନାହିଁ, ସେ ଆମର ସମାଜରୁ ହିଁ ଏକଥାସବୁ ଶିଖିଚି। ବାବୁ ଗୋରା ହୁଅନ୍ତି ଓ ଚାକର କଳା ହୁଅନ୍ତି ବୋଲି ଭାବିବାକୁ ସେ ଆମରିମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଶିଖିଚି। କାଲି ଆଉଥରେ ଜାଣିଲି ଯେ, ଗୋରାକଳା ଭେଦ କେବଳ ଆମେରିକାର କଳଙ୍କ ନୁହେଁ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୂଦ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତି ଅଜାତି ଭେଦ କେବଳ ଭାରତବର୍ଷର ବୋଝ ନୁହେଁ। ସଂସାରଯାକ ଆମକୁ ସାଧାରଣତଃ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଚି ଯେ, ତାହାରି ଫଳରେ ସବୁ ଦେଶରେ ଆମେ ଏହି ଫରକଗୁଡ଼ାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଅତିସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ମାନିନେଉଚୁ। ଆମ ପିଲାଏ ବି ସେଗୁଡ଼ାକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଚନ୍ତି, ଗ୍ରହଣ ବି କରୁଚନ୍ତି।

୧୬.୦୯.୧୯୬୮

କେତେଦିନ ତଳେ ଜଣେ ସମାଜବାଦୀ ତୁଙ୍ଗ ନେତା ପୁରୀରେ କହୁଥିଲେ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଯେ ଖାଲି ଭାରତୀୟ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, ଏକଥା ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ। ଆଜିକାଲି ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଦେଶ, ଜାତି, ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ଦଳକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବୈରଭାବ ଦେଖାଦେଉଚି, ତାହାରି ଭୂମିଉପରେ ସେ ଏକଥା କହିଥିଲେ। ଖବରକାଗଜରୁ ମୁଁ ସେକଥା ପଢ଼ି ଭାବୁଥିଲି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ମୂଳତଃ ଜଣେ ମଣିଷ ଛଡ଼ା ଯେ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସାମ୍ୟବାଦୀ କ'ଣ ଏକଥା କହି ପାରିନଥାନ୍ତେ ? ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ ଯୋଉଠି ଯିଏ ସାମ୍ୟବାଦୀ ରହିଚନ୍ତି, ସେମାନେ ଆମ ସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କୁ ଏହିପରି ଏକ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରୁଥାଆନ୍ତେ କି ! ଏହାଦ୍ୱାରା ଖଣ୍ଡସଂକୀର୍ଣ୍ଣତାର ଦୂରୀକରଣ ଲାଗି ହୁଏତ ଅଧିକ ସହାୟତା ମିଳି ପାରୁଥାନ୍ତା ଯିଏ ନିଜକୁ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଚି, ନିଜକୁ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସେ ବେଶ୍ ସୁସ୍ଥ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତା। କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ କେବଳ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ବୋଲି ମୋହ କରି ବସିଥିବା ଅପନେତା - ପ୍ରରୋଚିତ ମଣିଷ ହୁଏତ ଆପଣାକୁ ଜଣେ ମଣିଷ ବୋଲି ଭାବିବାର ମାର୍ଗରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ବାଧକ ହୋଇପାରେ। ଏ ଦେଶରେ ସମାଜବାଦ ଓ nationalism ଭିତରେ ଏପରି ସାଲିଶ୍‌ମାନ କାହିଁକି ହେଉଚି ?

୧୬.୧୦.୧୯୬୮

ସାଲିଶ୍,- ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁଟା କାମ ଦେବ, ସେଇଟାକୁ ହିଁ କରିବା। ଯେତେବେଳେ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଲାଭ ହେବ, ସେତେବେଳେ ସେଇଟାକୁ ହିଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା। ଏକ ବିକୃତ ମନୋଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହାକୁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ବୁଦ୍ଧି ବୋଲି କହନ୍ତି। ଗତ କୋଡ଼ିଏବର୍ଷ ହେଲା ଆମ ନେତାମାନେ ସବୁମନ୍ତେ ଚେଷ୍ଟା କରି ବାସ୍ତବବାଦୀ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଚନ୍ତି। ଅର୍ଥାତ୍, ସମାଜର ଛାଞ୍ଚ ଓ ଜୀବନସମ୍ବନ୍ଧର ଛାଞ୍ଚଗୁଡ଼ାକ ଯୋଉଠି ଯେପରି ଥିଲା ସେହିପରି ରହିବ ଏବଂ ଏମାନେ ଏହି ସମାଜର ଅଧିକ କ୍ଷମତାପନ୍ନ ମଣିଷ ହିସାବରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସଫଳ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବେ। ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ମାନ ବଢୁଥିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେମାନେ ନିଜେ ଯାଇ ଉଚ୍ଚରୁ ଉଚ୍ଚତର ଥାନମାନଙ୍କରେ ବସୁଥିବେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଖ୍ୟାତି ଓ ଲୋକପ୍ରିୟତା ବଢୁଥିବ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବଢୁଥିବ। ସରଳ ଭାବରେ କହିଲେ, ଏମାନେ ସବୁ ଦିଗରୁ ଓ ସବୁ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଡଲୋକ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବେ। ଭାଷଣରେ ଲୋକପ୍ରିୟ ବନିବାର କୁଶଳ ଅବସର ମାନଙ୍କରେ ଏମାନେ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଭେକ ପିନ୍ଧି ବାହାରିବାଟା ହିଁ ସେହି ବାସ୍ତବବାଦୀ ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଭଜନକ। ସମନ୍ୱୟର କଥା କହି ଆପଣାର ଉଦାରତା ଦେଖାଇ ବୁଲିବା ମଧ୍ୟ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ। ଯାହାର ଆଦର୍ଶ ଥାଏ, ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠା ଥାଏ, ସେ କଦାପି ଏପରି ଆପଣା ଜୀବନରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ହୋଇ ବସିବାକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ଯୁଗୋଚିତ ବାସ୍ତବବାଦ ବୋଲି ଧରି ନିଏନାହିଁ। ସେ ନିଜକୁ ନୂଆ କରି ତିଆରି କରେ, ନିଜର ଯୁଗକୁ ବି ନୂଆ କରି ତିଆରି କରେ।

୧୬.୧୨.୧୯୬୮

ଗୋଟାଏ ଆଇନ୍ ଅଛି, ଯାହା ବାହାରୁ ଆସି ମଣିଷ ଉପରେ ଲଦା ହୁଏ ଓ ତାହାରିଦ୍ୱାରା ମଣିଷକୁ ସୁଶାନ୍ତ କରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ। ଆଉଗୋଟାଏ ଆଇନ୍ ଅଛି, ଯାହା ଭିତରୁ ବିକଶିତ ହୁଏ, ଏକ ଜୀବନଧର୍ମୀ ଓ ସମ୍ଭାବନାବିଶ୍ୱାସୀ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦ୍ୱାରା ଯିଏ ଆପେଆପେ କୁସୁମିତ ହୋଇଉଠେ। ସେହି ଆଇନ୍‌କୁ ମୁଁ ଆତ୍ମସଂଯମ ବା ଆତ୍ମଶୃଙ୍ଖଳା ବୋଲି କହିବାକୁ ବି ରାଜି ନୁହେଁ। ଆମର ସଂସ୍କାରପରମ୍ପରାରେ ଏସବୁ ଶବ୍ଦରେ ଏତେବେଶୀ negative ଦୋଷ ପଶି ଯାଉଚି ଯେ, ଫୁଲ ଫୁଟିବାର ପଦ୍ଧତି ବା ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ବୁଝାଇବାର ପରିଭାଷାରେ ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ। ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ହୁଏତ ବିଭ୍ରାଟ ଉପୁଜିବ, ଏହି ଆଇନ୍ ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟଜଣକୁ ବେଶିକିଛି ବୁଝାଇ ହେବନାହିଁ। ଏହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିଷୟରେ କାହା ଆଗରେ ପ୍ରମାଣ କରି

ଦେଖାଇଦେଇ ହେବନାହିଁ। ଅନ୍ତତ ମୋ'ଜୀବନରେ ମୁଁ ସେକଥା କରି ପାରିନାହିଁ। ସେକଥା କରିବାଲାଗି ଭିତରୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଆଗ୍ରହ ବି ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ। କିନ୍ତୁ, ଏପରି ଗୋଟିଏ ଆଇନ୍ ଯେ ସକଳବିଧ ସବୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋତେ ଆପଣା ସହିତ, ସଂସାର ସହିତ ଓ ଜୀବନ ସହିତ ଯୁକ୍ତ କରି ଚାଲିଚି, ଆପଣା ସାଥୀରେ ବାଟ ଚାଲିଲାବେଳେ ଓ ଆପଣା ପ୍ରାର୍ଥନା ଗାଇଲାବେଳେ ମୁଁ ତାହାକୁ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଅନୁଭବ କରିଚି। ତେଣୁ ମୁଁ ଏହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନୁଚି। ସଂସାରର ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଲୋକେ ଏହି ଆଇନ୍‌କୁ ଅନୁଭବ ନକରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ସେଥିଲାଗି ପ୍ରମାଣ ନପାଇବା ଯାଏ ତାହାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତଥାପି ତାହାକୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବି। କାରଣ, ମୁଁ ଆପଣାର ଧର୍ମ ଛାଡ଼ିବିନାହିଁ।

୧୬.୦୨.୧୯୬୯

ଏ ବୈରାଗ୍ୟ, ଇଏ ବି ଏ ଜୀବନର ଏକ ଅଂଶ, ଏକ ପରିଚ୍ଛେଦ। ଭିତରେ କେଉଁ ଅଭିମାନୀ ବନ୍ଧୁ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଚି ଯେ, ଆଉ କିଛି କହିବନାହିଁ କି ଆଉ କିଛି ଲେଖିବନାହିଁ। ଏ ଅଭିବାନ କାହାଉପରେ ମାନ କରି କି କାହାଉପରେ ଖପା ହୋଇ ନୁହେଁ। ତେଣୁ ସେଥିରେ କ୍ଷୁନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ। ଆଜି ଆପଣା ଘରର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବସି ରହିଥିଲା ପରି ମନେ ହେଉଚି। ଭିତରଆଡୁ କବାଟ ଦିଆଯାଇଚି। କବାଟ ସେପାଖରେ ଯିଏ ନିସ୍ପୃହ ଓ ମଉନ ହୋଇ ବସିଛି, ତା' ସହିତ ମୋ'ର କୌଣସି ଝଗଡ଼ା ନାହିଁ। ମୁଁ ତା'ର ସ୍ୱଭାବ ଓ ରୀତିଗୁଡ଼ାକୁ ଭାରି ଭଲ କରି ଜାଣିଚି। ମୁଁ ଅସ୍ଥିର ଓ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କଦାପି କବାଟ ଉପରେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହାତ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଯିବନାହିଁ। କଦାପି ଅବିଶ୍ୱାସୀ ହେବିନାହିଁ। ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣୁଚି, ଏ ଦୁଆର ପୁଣି ଖୋଲିବ। ଭିତରପଟୁ ପୁଣି କବାଟ ଖୋଲିବ। ପୁଣି ଚିହ୍ନାଚିହ୍ନି ହେବ, ପୁନରାବିଷ୍କାର ହେବ, ଆପଣାର ସଂସାରକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ପୁଣି ନୂଆ ଆଖି ମିଳିବ, ସାଇତି ରଖିବାର ନୂଆ ଅଣ୍ଟି ମିଳିବ। ତେଣୁ ମୁଁ ଆଜି ବାହାର ପଟେ ଦୁଆରବନ୍ଧ ଉପରେ ହିଁ ବସିରହିବି। ଘର ଭିତରୁ କବାଟ କିଳି ସେପାଖେ ଏକାନ୍ତରେ ବସିଥିବା ସାଙ୍ଗଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବି। ମୁଁ ମିଳନକୁ ଚାଖିଚି, ତେଣୁ ବିଚ୍ଛେଦକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝିଚି। ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆପଣାର କରି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ବଞ୍ଚି ଶିଖିଚି। ତେଣୁ, ଆତୁର ହେବାର ହାସ୍ୟାସ୍ପଦତା ମୋର ରୀତି ନୁହେଁ। ମୁଁ ବସି ରହିବି, ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକର ଅନ୍ତଃସ୍ପନ୍ଦନ ଗଣି ଗଣି ବସିଥିବି। ମୋ' ଶାଖାର ସକଳ ପତ୍ର ଓ ସକଳ ସ୍ତବକକୁ ତା'ର ନୂତନ ପବନ ଲାଗି ଉତ୍କର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖୁଥିବି।

୧୬.୦୪.୧୯୬୯

ଆପଣାର ଡାଏରୀରେ କିଅର୍କଗୋର ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ କହିଚନ୍ତି, ଇସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଏପରି ଅନେକ ପିଲା ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ଆପେ ଅଙ୍କ ନ କଷି ବହିରୁ ଉତ୍ତର ଦେଖି ଲେଖିଦିଅନ୍ତି ଓ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଠକନ୍ତି। ଆମ ସଂସାର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେହିପରି ଲୋକ ଅନେକ ଦେଖିବାକୁ ପାଇବା। ସେମାନେ ଜୀବନଅଙ୍କକୁ କଷି ଆପେ କୌଣସି ଫଳ ବାହାର କରିବାକୁ ବା କୌଣସି ଉତ୍ତରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାକୁ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ନାହିଁ। ବହିରୁ ଦେଖି ଅଙ୍କର ଉତ୍ତରକୁ ଖାତାରେ ଲେଖି ଦେଲାପରି ସେମାନେ ଆପଣା ଜୀବନଅଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଏକ ready-made ଉତ୍ତର ଲେଖିଦିଅନ୍ତି ଓ ସେଇଥିରେ ଆପେ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ଓ ଜୀବନରେ କିଛି ଉତ୍ତରରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାର ଦାୟିତ୍ୱର ସମାଧାନ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ମନେକରନ୍ତି। ସେମାନେ ଜୀବନର ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଠକନ୍ତି, ଠିକ୍ ପିଲାଏ ଯେମିତି ଆପଣା ଚାହାଳୀର ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଠକନ୍ତି। ମୁଁ ଆପଣା ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଠକିବାର ଲୋଭରେ ପଡ଼ିନାହିଁ। କାରଣ ମୁଁ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଉତ୍ତରମାଳାରେ ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ କରିନାହିଁ। ମୋ' ଜୀବନର ପ୍ରଶ୍ନସମାଧାନ କୌଣସି ପୁସ୍ତକର ଦତ୍ତସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ। ମୋତେ ଆପେ ଆପଣାର ସୂତ୍ର ବାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ମୁଁ ମୋ'ର ସକଳ ପ୍ରକାର ଧ୍ୟାନ ଓ ସନ୍ଧାନର ଯାତ୍ରାରେ ଏହି ସୂତ୍ରର ହିଁ ଅନ୍ୱେଷଣ କରି ବୁଲୁଚି। ମୁଁ ସେଥିଲାଗି କୌଣସି ଚାହାଳୀରେ ସୁନା ପୁଅ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ। ଏହି ଜୀବନକୁ ସହଜସାଧ୍ୟ ବୋଲି କହୁଥିବା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପାଖରେ ହିଁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ଅବାଧ୍ୟ ହୋଇଚି। ଅବିନୀତ ହୋଇନାହିଁ, ଅବାଧ୍ୟ ହୋଇଚି। ସେମାନଙ୍କର କଥାକୁ ବିନୟର ସହିତ ଶୁଣିଚି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆପଣାର କରି ହଜମ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଚି, କିନ୍ତୁ ଜୀବନରେ ମୋ'ର ଉତ୍ତର ମୁଁ ନିଜେ ବାହାର କରିଚି। ଭୁଲ କରି ପଛେ ଆଉଥରେ ଅଙ୍କ କରିଚି, ମାତ୍ର କେବେହେଲେ ଉତ୍ତରମାଳା ଦେଖିବାକୁ ଯାଇନାହିଁ। ମୁଁ ଜିତିଚି କି ହାରିଚି, ତାହା ସେଇ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ହିଁ ଜଣାଥିବ।

୧୬.୦୬.୧୯୬୯

ମାସକତଳେ ଗୋଟାଏ ଷୋଳ ତାରିଖ ଚାଲିଗଲା। ମୁଁ ପ୍ରତୀକବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ପିତୁଳାପୂଜାରେ ବି ବିଶ୍ୱାସ କରେ। ପୌତ୍ତଳିକତାରୁ ଦୂରରେ ରହେ, ପ୍ରତୀକକୁ ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ମାନି ବସିବାର ଚକ୍ଷୁହୀନତାରୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଦୂରରେ ରହେ। ସେଥିଲାଗି ବରଷକରେ ବା ମାସକରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଦିନକୁ ମୋ' ଜୀବନମୂଲ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର

ପ୍ରତୀକ କରି ଅନୁଭବ କରିବାରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର କ୍ଲିଷ୍ଟତା ଅନୁଭବ କରେନାହିଁ। ମୋ'ର ପ୍ରତୀକ ମୋତେ ନାନା ଆପାରଗତା ଜନିତ ନାନା କ୍ଲେଶରୁ ରକ୍ଷା କରେ। ମୁଁ ସଂସାରରେ ବନ୍ଧୁ କରି ବୁଲିବି। ସଂସାରରେ ଆପଣାକୁ ସହଜ ଭାବରେ ଦେଇପାରିବି, ମଣିଷ ଭିତରେ ତଥା ଜୀବନ ଭିତରେ ଭଲ ରହିଚି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବି ଓ ମୋ'ର ନାନାବିଧ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଓ ବହିର୍ଗତ ଅନୁଧାବନରେ ମୁଁ ସେହି ଭଲର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ପାରୁଥିବି; – ମୋ' ଜୀବନରେ ଷୋଳ ତାରିଖ ଏହିସବୁ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଏହିସବୁ ଉଦ୍ୟମର ପ୍ରତୀକ ହୋଇ ରହିଚି। ଏବଂ, ଏହି ପ୍ରତୀକଟିକୁ ମୁଁ ଆଜିଯାଏ ମୋ' ହୃଦୟର ଅତି ପାଖରେ ଅତି ଆଦରରେ ଧରିରଖିଚି। ପିଲାଦିନର କେତେ ସାଙ୍ଗ ଏବେ ବୁଢ଼ା ହେବାକୁ ବସିଲେଣି। ସେକାଳର କେତେ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଆଜି ଆପଣାକୁ ବାସ୍ତବବାଦୀ ବୋଲି କହି ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ ଆଚରିଲେଣି ଓ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଖମ୍ବ ଉପରେ ଆପଣା ଜୀବନର ଛାତ ପକାଇଲେଣି। ଆଦର୍ଶକୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି କୌଣସି ସଙ୍ଗତ ବାସ୍ତବବାଦର କଳ୍ପନା ହିଁ କରିନାହିଁ। କାରଣ, ବାସ୍ତବବାଦ କହିଲେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନସିଦ୍ଧ ତାତ୍କାଳିକତାର ଜାଲ ଭିତରେ ଛନ୍ଦି ଓ ଧନ୍ଦିହେବା ବୋଲି କଦାପି ବୁଝିନାହିଁ। ମୋ' ବାସ୍ତବତାର ମଞ୍ଜି ମୋ' ଭିତରେ ମୋ' ନିଜ ମାଟିରେ ପୋତା ହୋଇଚି; ମୋ'ର ଜୀବନମୂଲ୍ୟ, ମୋ'ର ଆଦର୍ଶ ମୋ' ବାସ୍ତବବାଦକୁ direction ଯୋଗାଇ ଦେଉଚି। ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ସାଥିରେ ଧରିଚନ୍ତି। କେହି କାହାରି ସାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିବାକୁ ରାଜି ନୁହନ୍ତି। ଏହିପରି ବାଟ ଚାଲି ମୁଁ ବେଶ୍ ସୁଖୀ ଅଛି। ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ରହିଥିଲା ପରି ଲାଗୁଚି। କେବେହେଲେ ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁନାହିଁ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖ ମୋତେ ଏହିସବୁ ମୂଲ୍ୟ ଓ directions ବିଷୟରେ ନୂଆ ନିର୍ଭର ଦେଇଯାଉଚି, ନୂଆ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଇଯାଉଚି; ପରନିର୍ଭର ସହିତ ମୋ'ର ଖିଅ ଲଗାଇ ରଖିଚି।

୧୬.୦୭.୧୯୬୯

ଆଜି ଅଧିକାଂଶ କୋଉ ବାଟରେ ଯାଉଚନ୍ତି ? ସେମାନେ ନିଜ ବାଟରେ ଯାଉନାହାନ୍ତି। ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନେ ନିଜଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍କୃତ କୌଣସି ବାଟରେ ଯାଉନାହାନ୍ତି। ଆତ୍ମ ଆବିଷ୍କାରକୁ ଜୀବନରୂପେ ଗ୍ରହଣ ନକରି ସେମାନେ ଅନୁକୂଳନ ବା Adjustment କୁ ହିଁ ଜୀବନ ବୋଲି ମାନିନେଇଚନ୍ତି। ଖୁସିରେ ଯେ ସେମାନେ ଏପରି କରିଚନ୍ତି, ତା' ନୁହେଁ। ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ହୁଏତ ସେମାନେ ବି ଆପଣା ଲାଗି ପଥ ଖୋଜିଚନ୍ତି, ସେମାନେ ବି ସଂସାରର ଅରଣ୍ୟରେ ନିଜ ଲାଗି ବାଟଟିଏ ପକାଇବା ଲାଗି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଚନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଅରଣ୍ୟର ଦାଉ ସହି ନପାରି ଅରଣ୍ୟକୁ ହିଁ ଆଦରି ନେଇଚନ୍ତି।

ସଂସାରରେ ଯିଏ ଆପଣାର ପଥ ଆପେ ତିଆରି କରିବାକୁ ବାହାରିବ, ଆପଣାର ଜୀବନକୁ ନେଇ ତାକୁ ଆପେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ବାହାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଏଥିଲାଗି ଆପଣାର ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ରହିଥିବା ଶୁଭତର ବାସନାଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ସଂସାରକୁ ଶତ୍ରୁରୂପେ ନମଣି ବନ୍ଧୁରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଏବଂ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁରୂପେ ନମଣି ବନ୍ଧୁରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଏସବୁ ଲାଗି ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର,- ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦରକାର; ନିର୍ଭୟ ହୋଇଥିବା ଦରକାର। ଅଧିକାଂଶ.ମଣିଷଙ୍କର ଏସବୁ ଅର୍ଜନ କରିବାଲାଗି ଆଜି ଯଥେଷ୍ଟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ। ସେମାନେ ସଂସାରକୁ ଭୋଗ କରିବାର ଆକୁଳତାରେ ପଡ଼ି ସଂସାର ସହିତ ହିଁ Adjustment କରିନେବାକୁ ସବୁଠାରୁ ସହଳ ବାଟ ବୋଲି ଧରି ନେଉଚନ୍ତି। ଆପଣାର ସିନ୍ଦୂକ ଖୋଲି ଦେଖିବାକୁ ବେଳ ନାହିଁ। ଏମାନେ ଆପଣା ଜୀବନରେ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଗଶାଳାର ଆବଶ୍ୟକତା ହିଁ ଅନୁଭବ କରୁନାହାନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନର ନାଡ଼ ବାହାରୁ ଭିତରକୁ ଲାଗିଚି,- ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ରହିଥିବା ଲାଇନ୍‌ଟି ଅଚଳ ହୋଇଗଲାଣି। ଏମାନେ ଉପରେ ସଫଳ ବୋଲାଉଚନ୍ତି, ଭିତରେ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି।

୧୬.୦୮.୧୯୬୯

ଜୀବନଟା ଏମିତି, ମୋତେ ଜୀବନର ବୋଲ ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଜୀବନର ସୃଜନାକାଂକ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକର ବୋଲ ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେଇଗୁଡ଼ିକର ଉନ୍ମୋଚନ ଲାଗି ମୋତେ ଆପଣାକୁ ଅନୁକୂଳ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ତେଣୁ ଦୁନିଆର ବୋଲଟାକୁ ମାନିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ କଦାପି ମୋର ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନି ନେଇ ପାରିବିନାହିଁ, ଦୁନିଆଟା ଏମିତି ଏବଂ ଏହି ଦୁନିଆରେ ରହିବାକୁ ହେଲେ ଏମିତି ନା ସେମିତି କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ଯୋଉମାନେ ଅହରହ ସନ୍ତାପିତ ହେଉଚନ୍ତି, ଅହରହ ଆପଣାକୁ ସଂସାର ଲାଗି ଫିଟ୍ କରାଉଚନ୍ତି, ସେମାନେ ହୁଏତ ଆପଣାର ପୁତ୍ରତ୍ୱକୁ ଅନୁଭବ ହିଁ କରିନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣାର ଜନକତ୍ୱକୁ ବି ଅନୁଭବ କରି ନାହାନ୍ତି। ସେମାନେ ଯେତିକି ଚାହୁଁଚନ୍ତି, ସେତିକି ହୁଅନ୍ତୁ; ଯାହା ଚାହୁଚନ୍ତି, ତାହାହିଁ ହୁଅନ୍ତୁ। ମୁଁ ସେଥିରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରିବିନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତିକି ଚାହୁଚି, ସେତିକି ହେବାଲାଗି ଓ ଯାହା ଚାହୁଚି, ତାହାହି ହେବାଲଗି ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇ ବାହାରିଚି। ଏ ସଂସାର ମୋତେ ଅଟକାଇ ନଦେଉ ! ଏ ଦୁନିଆ ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁନିଆକୁ ଏକ ପିଞ୍ଜରା ବୋଲି ମାନିନେଇ ତାହାରି ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଲୋକମାନେ ମୋତେ ଅଟକାଇ ନରଖନ୍ତୁ। ଏ ଦୁନିଆରେ ମୁଁ ଅଯୋଗ୍ୟ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ଅନ୍ତତଃ ଦୁନିଆର କୌଣସି କ୍ଷତି ହେବନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଆପଣା

ପାଖରେ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କଲାପରିହେବ। ଆପଣାର ଭାଷାଟିକୁ ବୁଝୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅନ୍ୟଏକ ଭାଷାରେ ଛଟା ଗାଳିଲାପରି ହେବ। ଏ ଅଭିନୟ ମୁଁ କରି ପାରିବିନାହିଁ। ଆପଣା ପାଖରେ କରି ପାରିବିନାହିଁ କିମ୍ବା ସଂସାର ପାଖରେ ମଧ୍ୟ କରି ପାରିବିନାହିଁ। ମୁଁ ଦୋକାନରେ ବିକା ହେବିନାହିଁ, ଜୀବନର ଶାଳରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଗଢ଼ିବି, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ନିଜକୁ ଗଢ଼ିବି।

୧୬.୦୯.୧୯୬୯

ହିନ୍ଦୁ ଘରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ କେହି ହିନ୍ଦୁ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ। ହିନ୍ଦୁ ହେବାକୁ ପଡ଼େ। ମଣିଷ କୋଉ ଘରେ ଜନ୍ମ ହେଲା, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତା'ର ଧର୍ମକୁ ନିରୂପଣ କରିବାର ରୀତି ଆମ ସଂସାରରେ ଯେଉଁ ଦିନୁଁ ପ୍ରବଳ ହେଲାଣି, ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଆମର ଧର୍ମ ଦିଗ ହଜାଇ ବସିଲାଣି। କୌଳିକ ଧର୍ମ ସଂସ୍କାରକୁ ହିଁ ସେହି ଦିନଠାରୁ ଧର୍ମଜୀବନର ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ମାନିନିଆଗଲାଣି। Social ethics କୁ ଜୀବନ ନୀତିର ସର୍ବସ୍ୱ ବୋଲି ମାନି ନିଆଗଲାଣି। ଏହା ଫଳରେ ଧର୍ମର ହାନି ହୋଇଛି। ଆମ ଜୀବନରେ ଧର୍ମର ଅସଲ ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ହଜି ଯାଇଚି। ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ କହିଲେ ମୂଳତଃ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଜୀବନମୂଲ୍ୟକୁ ବୁଝାଏ ଏବଂ ସେହି ଜୀବନମୂଲ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ଉପଲବ୍ଧି ଲାଗି ଏକ ଅନ୍ତର୍ପ୍ରେରିତ ଉଦ୍ୟମକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ। ସେହି ଉଦ୍ୟମ ଲାଗି ଏକ ମୂଳ ବାସନା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ନପାରିଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଜଣେ ମଣିଷକୁ କିପରି ଧାର୍ମିକ ବୋଲି କହିପାରିବା ? ଧାର୍ମିକ ବୋଲି କହିବା ତ ଦୂରର କଥା, ଧର୍ମସ୍ଥ ବୋଲି ବି କିପରି କହି ପାରିବା ? ଖାଲି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମରେ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଘରେ ଜନ୍ମ ହେବାଟାକୁ ହିଁ ଧର୍ମର ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ବୋଲି ମାନି ନିଆଯାଇଚି। ଆପଣା ଆପଣାର କୌଳିକ ବଡ଼େଇ କରିବା ପରି ଲୋକମାନେ ଆପଣା ଧର୍ମର ବି ବଡ଼େଇ କରୁଚନ୍ତି। ଧର୍ମ ଲାଗି କୌଣସି ବାସନା ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏହା କରୁଚନ୍ତି। ହୁଏତ ନିଜ ଭିତରେ ଏହି ବାସନାଟିକୁ ବିକଶିତ କରାଇବାର ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ଏଡ଼ିବାପାଇଁ ଆମେ ଏପରି ବଡ଼େଇ କରି ଭୁଲି ରହିବାର ବାଟ ଧରିଚୁ। ଉପଲବ୍ଧିକୁ ଧର୍ମର ସର୍ବମୂଳ ଆହ୍ୱାନ ବୋଲି ଧରା ଯାଇଥିଲେ ହୁଏତ ଧର୍ମ ଭିତରେ ଆଜି ପଶି ଯାଇଥିବା ନାନା କନ୍ଦଳରୁ ଆମେ ରକ୍ଷା ପାଇ ଯାଇଥାନ୍ତେ। ଅନେକ ଅଫିମ ଓ ଅନେକ ଘୃଣାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ଯାଇଥାନ୍ତେ। ଆମେ ମୂଳତଃ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଚାହି ଶିଖିଥାନ୍ତେ। ଆପଣାକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ସମର୍ପଣ ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ କରିବାରେ ଖୁସି ପାଉଥାନ୍ତେ। ମୁଣ୍ଡ ସୁମାରି କରି ଧର୍ମର କରାମତି କଳିବାକୁ ଆଉ ମନ ବଳାଉ ନଥାନ୍ତେ, ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମଣିଷବ୍ୟକ୍ତିର ରକ୍ଷା ହେଉଥାନ୍ତା, ସମାଜର ରକ୍ଷା ହେଉଥାନ୍ତା ଏବଂ ଧର୍ମର ବି ରକ୍ଷା ହେଉଥାନ୍ତା। ଜୀବନ ବିବେକର ରକ୍ଷା ହୋଇ ପାରୁଥାନ୍ତା।

୧୬.୦୨.୧୯୭୦

ଡାକ୍ତରମାନେ ତାଙ୍କର ରୋଗପରୀକ୍ଷା କରି କହିଥିଲେ ଯେ, ସେ ଆଉ ମୋଟେ ଦୁଇ ବା ତିନି ମାସ ବଞ୍ଚିବେ। କିନ୍ତୁ ସେ ତା'ପରେ ଦଶବର୍ଷ ବଞ୍ଚିଲେ। ସେ ଦଶବର୍ଷ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚାହିଥିଲେ। ସଂସାରରେ ଆଉ ଦଶଟାବର୍ଷ ବଞ୍ଚି ରହିବାଲାଗି ସେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ। କାରଣ, ସଂସାରରେ ତାଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ତୁଲାଇବା ଲାଗି ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଦଶବର୍ଷ ଲାଗିବ ବୋଲି ସେ ଭାବିଥିଲେ। ଏବଂ, ଠିକ୍ ଦଶବର୍ଷ ଯେଉଁଦିନ ପୂରିଲା, ଠିକ୍ ସେଇଦିନ ସେ ଦେହ ଛାଡ଼ିଲେ। ସେଦିନ ଡାକ୍ତରମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ଗୁରୁତର ଅସୁସ୍ଥତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନଥିଲେ। ତଥାପି ଠିକ୍ ସେଇଦିନ ରାତିରେ ସେ ଦେହ ଛାଡ଼ି ଗଲେ। ଦଶବର୍ଷର ଛୁଟି ପୂରିଗଲା ପରି ସେ ମାଗିଥିବା ମିଆଦିଟି ଯେଉଁଦିନ ପୂରିଗଲା, ସେ ସେଇଦିନ ଗଲେ। ଏହି ଖବରଟି କାଲି ମୁଁ ଖବରକାଗଜରୁ ପଢିଲି। ଘଟଣାଟି ଇଂଲଣ୍ଡର ଜଣେ ମହିଳାଙ୍କ ବିଷୟରେ। ବିଧବା, ମଣିଷ ହେବାକୁ କେତୋଟି ସାନସାନ ପିଲା। ତେଣୁ, ଡାକ୍ତରମାନେ ସେ ଯେଉଁ ସମୟ ପରେ ଆଉ ଅଧିକ ବଞ୍ଚି ପାରିବେନାହିଁ ବୋଲି କହିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଦେହ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଥିଲେ ପିଲାଏ ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ପଡିଥାନ୍ତେ, ଅରକ୍ଷିତ ହୋଇଥାନ୍ତେ। ସେତେବେଳେ ବଡ଼ଝିଅକୁ ମୋଟେ ଦଶବର୍ଷ। ଆପଣାର ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଫାଙ୍କି ଦେଇ ଛୁଆଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ଭସାଇ ଦେଇ ସେ ଯାଆନ୍ତେ କିପରି ? ତେଣୁ ସେ ଆଉ ଦଶଟି ବର୍ଷ ଆୟୁଷ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ। ସେତେବେଳକୁ ବଡ଼ଝିଅ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ହୋଇଯାଇଥିବ। ତେଣୁ ପରିବାରଟିକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଇପାରିବ। ତାଙ୍କରି କଥା ହିଁ ହେଲା। ଭଗବାନ ତାଙ୍କ କଥା ରଖିଲେ କି ନାହିଁ, ସେବିଷୟରେ ନିଜର ବିଶ୍ୱାସ ବା ଅବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ କିଏ କେତେପ୍ରକାର କହିପାରନ୍ତି। ମାତ୍ର, ତାଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ହିଁ ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଲା, ତାଙ୍କୁ ନୂଆ ଶକ୍ତି ଦେଲା। ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ରୁଗ୍ଣ ଶରୀରକୁ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଦଶଟିବର୍ଷ ଲାଗି ଜୀବନକ୍ଷମ କରି ପାରିଲା। ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଏହାକୁ miracle ବୋଲି କହିଚନ୍ତି। ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ଭରସା ରଖିଥିବା ମଣିଷ ଲାଗି ଏହା miracle ନୁହେଁ, ଏହା Reality, ଏକାବେଳେକେ ସାଧ୍ୟ, ଏକାବେଳେକେ ସତ୍ୟ। ଏହା ସଂସାରର ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଜୀବନରେ ସମାନଭାବେ ସାଧ୍ୟ ଓ ସତ୍ୟ ହୋଇପାରେ।

୧୬.୦୪.୧୯୭୦

କର୍ମ ଓ ଜ୍ଞାନ,- ଗୋଟାଏ ପାଖରେ କର୍ମ ଓ ଆଉଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ,- ମୋ'ରି ଭିତରେ କର୍ମ ଓ ଜ୍ଞାନ ଉଭୟର ଆକର୍ଷଣ। ମୋ'ରି ଭିତରେ ଉଭୟ

ଡୋରର ବନ୍ଧନ। ଉଭୟେ ମୋ'ର ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରିୟ। ତେଣୁ, ଆପଣା ଭିତରେ କର୍ମ ଓ ଜ୍ଞାନ, ଏହିପରି ଦୁଇଟି ତାଡ଼ନାରେ ବିଭକ୍ତ ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ବସିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ। କିମ୍ବା, କର୍ମକୁ ଛାଡ଼ି ଜ୍ଞାନ ଅଥବା ଜ୍ଞାନକୁ ଛାଡ଼ି କର୍ମକୁ ଧରିବାର ଏକ ଅଦ୍ୱୈତବାଦୀ ବିଷାଦର କବଳରେ ପଡ଼ିଯିବାର ବି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ। ଆପଣା ଭିତରେ ଦୁଇଗୁଣ ହୋଇ ଦୁଇଟିଯାକକୁ ଏକାବେଳେକେ ଧରି ରଖିବାକୁ ଓ ଦୁଇଟିଯାକ ପାଦରେ ଏହି ଜୀବନର ବାଟ ଚାଲିବାକୁ ହିଁ ଆହୁରି ମନ ହେଉଚି। କେଉଁ ଜ୍ଞାନବାଦୀ କର୍ମବାଦୀକୁ ଧିକ୍‌କାରୁଥାଉ ପଛକେ କିମ୍ବା କୋଉ କର୍ମବାଦୀ ଜ୍ଞାନବାଦୀକୁ ଅଳସୁଆ କହି ହସୁଥାଉ ପଛକେ, ସେଗୁଡ଼ାକ ମୋତେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନରେ ପକାଇ ପାରିନାହିଁ। ମୁଁ ଜ୍ଞାନବାଦୀ ନୁହେଁ କି କର୍ମବାଦୀ ନୁହେଁ। ମୁଁ ତଥାକଥିତ ଜ୍ଞାନକର୍ମବାଦୀ ମଧ ନୁହେଁ। ମୁଁ ଜ୍ଞାନ ଓ କର୍ମ ଦୁଇଟିଯାକ ଆଖିରେ ସଂସାରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେ, ଆପଣାର ଭିତରକୁ ମଧ ଅନାଇ ପାରିବାକୁ ଚାହେ। ଅର୍ଥାତ୍, ଜ୍ଞାନ ଓ କର୍ମ ଦୁଇଟି ବାସନା ଧରି ମୁଁ ଏକାବେଳେକେ ଏହି ଜୀବନକୁ ଓ ମୂଳତଃ ଆପଣାକୁ ଚାଖିବାକୁ ଚାହେ। ସେଥିଲାଗି ଏଇ ଗୋଟାଏ ଜୀବନ ଯେତେବେଳେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ବୋଲି ମନେହୁଏ, ମୁଁ ସେତିକି ବେଳେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡେ। ସେତିକିବେଳେ ଦୁଇଗୁଣ ହୋଇଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ। ଆପଣାର ଶକ୍ତିରେ ଦୁଇଗୁଣ ଓ ଆପଣାର ଧୃତିରେ ଦୁଇଗୁଣ ହୋଇଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ। ସେତେବେଳେ ମୋତେ ଦୁହେଁ ଏକାବେଳେକେ ଟାଣିବାରେ ଲାଗନ୍ତି। ଜ୍ଞାନର ବାଟ ଦେଇ କେତେ କ'ଣ ଗମିବାକୁ ରହିଚି, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତଃପ୍ରବିଷ୍ଟ ହେବାକୁ ବାକୀ ରହିଚି। କର୍ମର ବାସନାଟି ଧରି ମଧ କେତେ କେତେ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବାର ଅର୍ଥାତ୍ ଏକାତ୍ମ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ବି ରହିଚି। ଏସବୁ ସମ୍ଭାବନା ମୋ'ରି ଲାଗି ହିଁ ପଡ଼ିରହିଚି – ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ପଡ଼ିରହିଚି।

୧୬.୦୫.୧୯୭୦

ସମସ୍ତେ କହିବେ, ଏ ଯୁଗର ସଂସାରକାରବାରରେ ଭାବପ୍ରବଣତା ଲାଗି ଆଉ କୌଣସି କାମନାହିଁ। ଏଠି ଭାବପ୍ରବଣ ମଣିଷକୁ ଖାଲି ହାରିଯିବାକୁ ପଡିବ। ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ବୟସରେ ମୁଁ ମୂଳତଃ ଭାବପ୍ରବଣ ହୋଇ ଅସଲ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଅସଲ ମୂଲ୍ୟ ହିସାବରେ ଯାହାକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲି, ଯଦି ଆପଣାର ପରିଣତିକ୍ରମରେ ମୁଁ ତାହାକୁ ଜୀବନର ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରିଦେଇ ପାରିଲି, ତେବେ ତାହାକୁ ନେଇ ମୁଁ ସଂସାର ଭିତରେ ଡରିମରିବି କାହିଁକି ? ହାରଜିତ୍‌କୁ ମୁଁ ଜୀବନର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ତରାଜୁ ବୋଲି କେବେ ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ। ଏ ଜୀବନରେ ମୁଁ କେତେ ହାରିଚି, ତଥାକଥିତ

ଜିତିବାବାଲାଙ୍କ ଠାରୁ କେତେଭାବରେ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ବି ହୋଇଚି। ମାତ୍ର ଜୀବନରେ ଯଥାର୍ଥଭାବେ ଜିଇ ରହିବାକୁ ହେଲେ ଯୋଉଠି ଜିତିବା ନିହାତି ଦରକାର, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାସବୁକୁ ଆପଣାର ଓ ଆମୂଳସ୍ଥ କରିରଖିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରକାର, ସେଠି ମୁଁ ଜିତିଚି। ହୁଏତ ସେଇଥିଲାଗି ସବୁ ହାରିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋ'ର ଜୀବନ ସରାଗ ଏତେଟିକିଏ ବି ମ୍ଳାନ ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ। ହୁଏତ ସେଇଥି ସକାଶେ ମୁଁ ଆଉ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ମେଣ୍ଢା ପରି ଦେଖିନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ବି ମେଣ୍ଢାପରି ଦେଖିନାହିଁ। ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଇଲେ ଆପଣାକୁ ଭଲ ପାଇଲେ ଆପଣାକୁ ଭଲ ପାଇବା ତଥା ସଂସାରଭରା ମଣିଷଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବାର ଯେଉଁ ପୁରସ୍କାର ମିଳିଥାଏ, ବାହାରର ସକଳ କ୍ଷତି ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ସେଇ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରି ଚାଲିଚି। ଗୋଟାଏ ଦିନର ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇ ମୋ' ଜୀବନରେ ସବୁଦିନର ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲାଗି ଏକ ମୂଳ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ଓ ଅନ୍ତର୍ବାସନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପାରିଚି। କୋଉ ହିସାବୀ ଆସି ମୋ'ର ଏହି ଲାଭର ନିକାଶ କରି ପାରିବ ?

୧୬.୦୬.୧୯୭୦

କାଲି ଅସରାକୁ ଅସରା ବରଷି ଯାଉଥିବା ମେଘକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ସତେଅବା କୋଉଠି ଏକାଧାନରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାହାଚ ଗଣୁଥିଲି। କିଏ କହିବ, ଏହି ପାହାଚ ତଳୁ ଉପରକୁ ଯାଇଚି। ପୁଣି କିଏ କହିବ ଯେ ଏହି ପାହାଚ ବାହାରୁ ଭିତରକୁ ଯାଇଚି। କିଏ କହିବ ଏହି ପାହାଚ ଜନ୍ମରୁ ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଚି, ପାଶବନ୍ଧନରୁ ପାଶମୋଚନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇଚି। କିଏ ପାହାଚ କହିଲେ ଜନ୍ମ ହେବା ପରଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାରି ଆସିଥିବା ବାଟଟିର ବହୁ ବିବିଧତାକୁ ବୁଝିବ, ପୁଣି ଆଉକିଏ ମରଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାଯାଏ ଆଉ କେତେ ବାକି ରହିଲା, ତାହାରି କଳନା କରିବାକୁ ବୁଝିବ। ଆପଣା ଜୀବନର ପାହାଚ, ଗଣିଲାବେଳେ ଅନେକେ ଆପଣା ଦୁଃଖ ଭୋଗର ଲିତା ଓ ଅନୁଲିତାକୁ ଗଣି ବସିଥାନ୍ତି। ଆପଣା ସାର୍ଥକତାର ପାହାଚ ଗଣିଲାବେଳେ ସଂଖ୍ୟା ଓ ତୁଳନାତ୍ମକ କମ୍ ବେଶୀ ଦେଇ ଅନେକେ ଆପଣା ଅର୍ଜନ ଓ ଲାଭାଂଶର ସୁମାରି କରି ବସିଥାଆନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ବିବାଦ କରିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ କିମ୍ବା ନ୍ୟାୟ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ହୋଇ ପାହାଚର ନିର୍ଭୁଲ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ଯିବିନାହିଁ। ତଥାପି ପାହାଚ ରହିଚି। ଏହା ମୋ'ର ଅନୁଭବରୁ ମୁଁ କହୁଚି। ଯିଏ ଗଣିବସୁଚି, ତା' ପାଇଁ ପାହାଚ ଅଛି, ପୁଣି ଯିଏ ଗଣୁନାହିଁ, ତା' ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପାହାଚ ରହିଚି। କିଏ ତଳୁ ଉଠି ଉଠି ଉପରକୁ ଯାଉଥିବା ଭଳି ଅନୁଭବ କରୁଚି, ପୁଣି କିଏ ଆପଣା ବାହାରୁ ଆପଣାକୁ ଏକତ୍ରିତ କରିନେଇ ଭିତରକୁ ଯାଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଚି। କିଏ ଘର ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ଆକାଶ ତଳକୁ ଆସି ବଞ୍ଚିଯିବାକୁ ଚାହୁଚି। କିଏ ଆପଣାର ହୃଦୟଟିକୁ ନେଇ ବିଶ୍ୱଜନର ହୃଦୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକର ହୃଦୟ ଭିତରେ

ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଚି। କିଏ ଆପଣାର ସବୁ ଦେଇ ହୁଏତ ସବୁ ପାଇବାକୁ ଚାହିଁଚି। ଏବଂ ସେହି ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ପାହାଚ ପଡ଼ିଚି, ଆପଣାର ଯଥାର୍ଥ ମୁକ୍ତିକୁ ଯିଏ ଯେଉଁଠାରେ ଠାବ କରିଚି, ତାହାର ପାହାଚ ସେଇଠାକୁ ପଡ଼ିଚି। ଯାତ୍ରୀ ସମସ୍ତେ ପାହାଚ ପାରି ହେଉଥିବାର ସମଧର୍ମୀ ସମସ୍ତେ।

୧୬.୦୮.୧୯୭୦

ଦେଶକୁ ଓ ଭାଷାକୁ ଭଲ ପାଇବାର ରୀତି ମୋ' ଜୀବନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା। ମୋ' ନିଜ ଜାତିକୁ ଭଲ ପାଇବା ସକାଶେ କୌଣସି ଉତ୍ତେଜିତ କାନ୍ଥ ଭିତରେ କିଳି ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ। ମୋ'ର ଦେଶ ଓ ମୋ'ର ଭାଷା ମୋ'ଲାଗି ସୀମାରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତିନାହିଁ। ସେମାନେ ମୋ'ର ଚେର ହୋଇ ରହନ୍ତି। ମୋ' ଗୋଡ଼ତଳର ଭୁଇଁ ହୋଇ ରହନ୍ତି। ସେହି ଚେର ଉପରେ ଦମ୍ଭ ହୋଇ ଠିଆହୋଇ ଏବଂ ସେହି ଭୁଇଁରୁ ରସ ନେଇ ମୁଁ ଆକାଶ ଭିତରେ ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ମେଲାଇ ଦିଏ, ଆକାଶରେ ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ମେଲାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ। ଆପଣା ଘରେ ମୁଁ କେତେ କେତେ ଝରକା ଖୋଲିଦିଏ, ଆପଣା ଘରୁ ଆହୁରି କେତେ କେତେ ଘରକୁ ସହଜରେ ବାଟ ଫିଟାଇଦିଏ। ତେଣୁ ସେଇଟାକୁ ଧରିବାଲାଗି ଏଇଟାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡେନାହିଁ ଅଥବା ସେଇଟାକୁ ଆପଣାର କରିବା ଲାଗି ଏଇଟାକୁ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ବି ପଡ଼େନାହିଁ। ଆପଣା ଦେଶର ପ୍ରକୃତିକୁ ଭଲ ପାଇ ମୁଁ ସଂସାରରେ ସବୁ ଦେଶର ପ୍ରକୃତି ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ଅର୍ଜନ କରି ଶିଖେ। ଗୋଟାଏ ଘରକୁ ଆପଣାର କରି ମୁଁ ବିଶ୍ୱର ଯାବତୀୟ ଘରେ ଆପଣାର ହୋଇ ପାରିବାର କଳା ଶିଖିପାରିଚି। ଆପଣା ଘରର ଅଭୟ ନେଇ ମୁଁ ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ଘରେ ନିର୍ଭୟ ହୋଇ ବୁଲିପାରିଚି। ମୋ' ହୃଦୟ ଭିତରେ ମୁଁ କୌଣସି ବାଡ଼ ବସାଇ ଦେଇନାହିଁ ବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ସ୍ୱର୍ଶକାତରତାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇନାହିଁ। ଅସଲ ସ୍ୱର୍ଶ ପାଇ ପାରିଲେ ଆଉ ସ୍ୱର୍ଶକାତରତା ଭୋଗିବାର ଅବସର ହିଁ ରହେନାହିଁ।

୧୬.୧୧.୧୯୭୦

ଯୋଽସାବସୌ ପୁରୁଷଃ ସୋଽହଂ ଅସ୍ତି, – ଉଦିତ ହେଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଖି ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏହି ଜୀବନବାକ୍ୟଟି ଅନୁଭବ କରିପାରିବା ଉଚିତ। ଖାଲି ସକାଳ ସମୟରେ ନୁହେଁ, ଯେକୌଣସି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆକାଶ ଓ ଭୁବନମୟ ଜୀବନକୁ ଅନାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଭିତରେ ଏହିପରି ଏକ ଅନୁଭୂତି ଆସିପାରିବା ଉଚିତ। ସେଦିନ ବାଟରେ ପ୍ରାଣ ଭରି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମୁଁ ସେହିକଥା ଭାବୁଥିଲି। ପୂର୍ବାକାଶର ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ତରୁଣ ବୟସରେ ମୋତେ କେତେଥର ଆପଣାର ସୂର୍ଯ୍ୟଧର୍ମୀ

ଜୀବନ ବାସନାଟି ବିଷୟରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଯାଇଚି। ମୋ'ର ଆଖିକୁ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଦେଖି ପାରିବାର ଗୁପ୍ତ କଳାଟି ବତାଇଦେଇ ଯାଇଚି। ସେହି ଉଦ୍‌ବୋଧନକୁ ମୁଁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଆପଣା ଭିତରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚି,- ହୁଏତ ଯେପରି ସେଇଥିଲାଗି ହିଁ ବଞ୍ଚିଚି। ସେହିପରି ବଞ୍ଚିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଚି। ସଂସାରରେ ଅନେକ ଥର ହାରି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ପାଖରେ କେବେହେଲେ ହାରିନାହିଁ। କେତେଥର ବାଟ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ବାଟ ଯେ ରହିଚି, ସେ ବିଷୟରେ କେବେହେଲେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିନାହିଁ। ଆପଣା ଭାଗ୍ୟର ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ାକ ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣା ହାତରୁ ଛାଡ଼ିହୋଇ ଗଲାପରି ମନେ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ତଥାପି କେବେହେଲେ ଭାଗ୍ୟହୀନ ବୋଲି ମନେ ହୋଇନାହିଁ। କଦାପି ସମ୍ବଳହୀନ ବୋଲି ମନେ ହୋଇନାହିଁ। ଆପଣା ଭିତରକୁ ଅନାଇବା ବେଳେ ସବୁବେଳେ ସତେଅବା ଆଗକୁ ଅନାଇଥିବା ପରି ମନେ ହୋଇଚି। ନାନା ଦ୍ୱାରରେ ଜୀବନର ମୂଳଟି ଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିଚି।

୧୬.୧୨.୧୯୭୧

ଆଜି ସ୍ୱାଧୀନ ବଙ୍ଗଳାଦେଶର ଘୋଷଣା ବାସ୍ତବରୂପ ଧାରଣ କଲା। ୧୯୪୭ ମସିହାରେ ଇଂରେଜ ଶାସକମାନେ ଭାରତୀୟ ଉପମହାଦେଶର ଯେଉଁ ନକ୍‌ସାଟି ଟାଣି ଏହାକୁ ରାଜନୀତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ, ବଙ୍ଗଳାଦେଶର ବିପ୍ଳବ ସେଥିରେ ଏକ ନୂଆ ଗାର ଟାଣିଦେଲା, ସେଥିରେ ଏକ ନୂଆ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଆଣିଦେଲା। ଉପମହାଦେଶର ଇତିହାସରେ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା। ବଙ୍ଗଳାଦେଶର ଯେଉଁ ମୁକ୍ତିପିପାସୁମାନେ ଆପଣାର ଗୋଟିଏ ଦେଶ ପାଇଁ ଲଢୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଏଣିକି ଆପଣାର ଦେଶଟିକୁ ଆପେ ଗଢ଼ିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବେ। ସେମାନେ ସେଠି ଏକ ଦେଶପରି ଦେଶ ଗଢ଼ନ୍ତୁ। ଆମର ଏଠି ଗତ ପଚିଶିବର୍ଷ ହେଲା ଦେଶ ଗଢ଼ିବା ନାଆଁରେ କ୍ଷମତାପନ୍ନମାନେ ଯାହା ଗଢ଼ିଲେ, ବଙ୍ଗଳାଦେଶରେ ତାହା ଗଢ଼ାନହେଉ। କାଲିର ବିପ୍ଳବୀ ଆସନ୍ତାକାଲିର କ୍ଷମତାଲୋଭୀ ରକ୍ଷଣଶୀଳରେ ପରିଣତ ନହେଉ। ଯେଉଁ ଜାତୀୟତା ମଣିଷକୁ ଠକେ, ମଣିଷକୁ ଅଫିମ ଖୁଆଇ ରଖେ, ସେଠାରେ ସେହି ଜାତୀୟତାର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ହିଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନହେଉ। ତେବେଯାଇ ଗତ ନଅମାସର ବିପ୍ଳବ ଏକ ସମ୍ମାନଜନକ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିବ। ଏବଂ, ବଙ୍ଗଳାଦେଶରେ ଦେଶ ଗଢ଼ିବା ଯଦି ଉଚିତ ବାଟରେ ଚାଲେ, ତେବେ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ଏଠି ଆମଉପରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିବ। ସେଠାରୁ ସେହି ଶୁଭପ୍ରେରଣାର ସଂକଳ୍ପ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ରାମିତ ହେବ। ଆଜି ବଙ୍ଗଳାଦେଶର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ ହେଲା ବୋଲି ନକହି ଲକ୍ଷ୍ୟପଥରେ ଚାଲିବାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ; ସେଠି ଅସଲ ଆହ୍ୱାନର ବେଳ ଆସିଲା।

୧୬.୦୫.୧୯୭୨

ସେମାନେ କହୁଚନ୍ତି, ଏ ଦୁନିଆ ଆଉ ବିଶ୍ୱାସରେ ଚଳୁନାହିଁ। ଆଗେ ଚଳୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏବେ ମୋଟେ ଚଳୁନାହିଁ। ସେମାନେ କହୁଚନ୍ତି, ତୁମେ ଯାହାଠାରୁ କିଛି ପାଇବ, କେବଳ ତାହାରି ପାଖରେ ହିଁ କିଛି ଦେବ। ନହେଲେ, ଜୀବନର ବ୍ୟାପାରରେ ଖାଲି କ୍ଷତି ସହି ସହି ବୟସ ସରିବ। ମୁଁ ଅନେକଙ୍କ ଠାରୁ ଏ ଜୀବନରେ ଅନେକ କିଛି ପାଇଚି, ମାତ୍ର ପାଇବାର ହିସାବ ରଖି କେବେ କୋଉଠିହେଲେ କିଛି ଦେବାକୁ ଯାଇନାହିଁ। ହୁଏତ ଯୋଉଠି କିଛି ପାଇନାହିଁ, ସେଇଠି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦେଇଚି। ଏବଂ ଦେବାରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇଚି। ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାବୁଚି, ଏଠି ଏମାନେ ବୋକା ନା ମୁଁ ବୋକା ? ଏଇଟା ଏକାବେଳେକେ ସତକଥା ଯେ, ସଂସାରରେ ଏମାନେ ଯାହାସବୁ ପାଇଚନ୍ତି ବା ପାଇବା ପଛରେ ସରାଗ ରଖିଚନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ମୁଁ ମୋ'ର ସରାଗଭୂମି ଭିତରେ ହୁଏତ କେବେହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରି ଦେଖିନାହିଁ। ଏବଂ ଏକଥା ବି ସମାନ ଭାବରେ ସତ ଯେ ମୁଁ ଯାହା ପାଇଚି, ଏମାନେ ତାହା ପାଇନାହାନ୍ତି ବା ପାଇବା ଲାଗି ମନ ବି ବଳାଇ ନାହାନ୍ତି। ଏମାନେ ଈର୍ଷା କରିଚନ୍ତି, ମୁଁ ଈର୍ଷା କରିନାହିଁ, ଏମାନେ ସତର୍କ ହୋଇ ବାଟ ଚାଲିଚନ୍ତି, ତେଣୁ ହୁଏତ କାହାରି ପାଖରେ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ପାରିନାହାନ୍ତି। ମୁଁ ସତର୍କ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ, କେତେଥର ଗୋଡ଼ ଖସାଇ ଦେଉଚି, ତଥାପି ଜୀବନରେ ଅବନ୍ଧୁ ହୋଇନାହିଁ। ଅନ୍ତତଃ ଗତ ତିରିଶିବର୍ଷ ଭିତରେ କୋଉଠି ହେଲେ ଅବନ୍ଧୁ ହୋଇନାହିଁ। ଯେଉଁମାନେ ମୋତେ ବୋକା ବୋଲି ଦେଖିଚନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବି ମୁଁ ଅବନ୍ଧୁ ହୋଇନାହିଁ। ବନ୍ଧୁ ପରି ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଭଲଟାକୁ ହିଁ ଲୋଡିଚି, ଭଲଟା ସହିତ ମଇତ୍ର ବସିବାକୁ ଯାଇଚି।

୧୬.୦୬.୧୯୭୨

ସଂସାର ପାଖରେ କେତେ ଠିକିଲି, କେତେ ହଟିଲି ଓ କେତେ ହାରିଲି ତଥାପି ସଂସାରରୁ ବାହାରିଯାଇ ଆଉ କୌଣସି ପରମପଦ ବା ଅଭୟପଦର ଆଶ୍ରୟକୁ ପଳାଇ ଯିବାଲାଗି ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ହେଲାନାହିଁ। ସଂସାର ପାଖରୁ କେତେ ମାଡ଼ ଖାଇଲି, କେତେ ଦଶା ପାଇଲି, ତଥାପି, ସଂସାରକୁ ଖରାପ ବୋଲି କହିବା ଲାଗି ମୋ'ର ମନ ବଳିଲାନାହିଁ। ମୁଁ ଏହି ସଂସାରରେ ହିଁ ଅଭୟପଦ ଖୋଜି ବୁଲିଲି, ପରମପଦକୁ ଏଇଠି ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲି। ମଣିଷଠାରୁ ପଳାଇ ଯିବାର ଅର୍ଥ ଆପଣାଠାରୁ ପଳାଇଯିବା। କିନ୍ତୁ, ଅନ୍ୟ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରୁଥିବା ପରି କ'ଣ ଦେଖିଲି କେଜାଣି, ଏହି ସଂସାରଟାଯାକ ଖାଲି ଆପଣାର ଘର ବୋଲି ହିଁ ମନେହେଲା। ଆପଣା

ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ବିଘ୍ନଗୁଡ଼ାକୁ ତେଣିକି ଆଉ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାରି ଓ ତେଣୁ ଏକାନ୍ତ ଦୁର୍ବହ ବୋଲି ମନେ ହେଲାନାହିଁ। ମୋ'ରି ଭିତରେ ତ କେତେ ନା କେତେ ଖରାପ ରହିଚି, କାହିଁ ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ତ ଆପଣାକୁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ! ଓଲଟି ଆପଣାର ଅନୁପାଦେୟ ଓ ଅସୁନ୍ଦର ଗୁଡ଼ାକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଅନ୍ତରାଳ କରି ରଖି ଆପଣାର ଗୁଣ ଓ ଗୌରବଗୁଡ଼ାକର ହିଁ ଅନୁଶୀଳନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି। ଠିକ୍ ସେହିପରି ଅପର ଭିତରେ ଅବିଗୁଣ ଦେଖି ମୁଁ ତାକୁ ବର୍ଜନ କରିବି କାହିଁକି? ତା' ଭିତରେ ମୁଁ ତଥାପି ଅନୁରାଗପଥ ଖୋଜି ବାହାରିବି, ସେଇ ବାଟ ଧରି ତା'ପାଖକୁ ଯିବି, ତାକୁ ଆପଣା ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରିବି। ଏହି ବାଟରେ ଯାଉଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସାରରେ ବୈରାଗୀ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ, ମଣିଷ ପିତା ଲାଗିବାର ବି ଆଦୌ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ।

୧୬.୦୧.୧୯୭୯

ତୁମେ ଏଇଠି ଅଛ, ତେଣୁ ଏହି ସବୁକିଛି ରହିଛି। ଆମେ ସମସ୍ତେ ରହିଛୁ। ଏହି ସବୁଟି ମଧ୍ୟରେ ଯାହାକିଛି ସୁନ୍ଦର, ଯାହାକିଛି ସ୍ପନ୍ଦନମୟ ଓ ସ୍ୱପ୍ନମୟ, ତା' ଭିତରେ ତୁମରି ଉପସ୍ଥିତି ରହିଛି ବୋଲି ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି; ସ୍ପନ୍ଦନମୟ ଦିଶୁଛି। ଲୋଡ଼ିବା ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଏଇଠି ରହିଛ, ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛ। ଏପାଖରୁ ନାନା କାରଣରୁ ଡ଼ୋର ଲାଗି ପାରୁନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ସେ ପାଖରୁ ଡ଼ୋର ଲଗାଇ ରହିଛ।

ଏଗୁଡ଼ାକ କଳ୍ପନା ନୁହେଁ ଏଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ବାସ୍ତବ। ଏଗୁଡ଼ିକ ବାସ୍ତବ ବୋଲି ହିଁ କବି ତାହାର କଳ୍ପନା କରି ପାରୁଛି, ଋଷି ତାହାକୁ ଦେଖିପାରୁଛି, ଆମେ ତାହାକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛୁ।

ତୁମର କେତେଭଳି ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, କେତେଭଳି ପ୍ରକାଶ। ତୁମକୁ ଯେଉଁମାନେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ରୂପରେ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମନ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ତୁମକୁ ଅନ୍ୟ ରୂପଗୁଡ଼ିକରେ ହରାଇ ବସିବାର ପ୍ରମାଦ ବି ଭୋଗିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି। ସେମାନେ ନିଜର ବାସନା ଦେଇ ତୁମକୁ ଚାହାଁନ୍ତି,- ସେଇଥିଲାଗି ବାସନା ମଧ୍ୟରୁ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆଉ ତୁମକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ସେମାନେ ଭିତରେ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ ବାହାରେ ହରାଇ ବସନ୍ତି ଓ ବାହାରେ ଦେଖିବେ ବୋଲି ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରି ଭିତରେ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି। ସଂଶୟୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି।

୧୬.୦୨.୧୯୭୯

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଲୀନ ହୋଇଗଲେ ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ। ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଲେ ହିଁ ଆପଣାର ଏହି ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଗୁଡ଼ାକ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଏ। ସଂପ୍ରଦାୟର ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା, ଭେକର ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା, ପଥଗତ ଯାବତୀୟ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ସବୁ ଦୂର ହୋଇଯାଏ। ନିଜକୁ ଯାହା କିଛି ଏହି ସମଗ୍ର ଉତ୍ସବଟିରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖିଥିଲା, ପାଚେରୀଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ସୁରକ୍ଷା ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ଯାହାକିଛି ତ୍ରସ୍ତ ଓ ଆତୁର କରି ରଖିଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ାକ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଏ। ଆପଣାକୁ ଫେରି ପାଇବାକୁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ।

ଅନେକ ସଂସାରକୁ ହରାଇ ସଂସାରର କର୍ତ୍ତା ଭଗବାନଙ୍କୁ ପାଇବେ ବୋଲି ବାହାରିଥାନ୍ତି – ଏହି ଖିଅଗୁଡ଼ାକୁ କାଟିଦେଇ ନିଜର ଏକ ଖିଅରେ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଆପଣାର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପରିଣତ କରି ତାଙ୍କରି ସଙ୍ଗଲାଭର ଲାଳସା ରଖିଥାନ୍ତି। ସେସବୁ ବାଟ ମୋ'ର ନୁହେଁ, ସେସବୁ ବାଟ ସେହି ବାଟ ଭିତରେ ହିଁ ଭାରି କପଟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ଛନ୍ଦିକରି ରଖିଦିଏ। ସେ ବାଟ ମୋ'ର ନୁହେଁ।

ଭଗବାନଙ୍କ ଲାଗି ମୋ'ର ବାଟଟି ସଂସାର ମଧ୍ୟଦେଇ ପଡ଼ିଛି। ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ମୁଁ ସଂସାର ସହିତ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିବାର ରହସ୍ୟଟିକୁ ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିଛି। ମୋ' ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସକାଶେ ସ୍ଥାନ ହୋଇ ପାରିଛି, ଭୁଁ ସେତିକିବେଳେ ହିଁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଲୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ପରି ଅନୁଭବ କରିଛି। ସଂସାରକୁ ଶତ୍ରୁତୁଲ୍ୟ ମଣି ମୁଁ କେବେହେଲେ ସଂସାରକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ିନାହିଁ। ଏହି ସଂସାରରେ ତାଙ୍କୁ ସବୁରି ଭିତରେ ସଚଳ ଓ ସତୃଷ୍ଣ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଆବିଷ୍କାର କରି ହିଁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଆବିଷ୍କାର କରିଛି। ସଂସାରକୁ ସଖାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ସଖା କରି ପାଇଛି।

୧୬.୦୩.୧୯୭୯

ମୁଁ ଭିତରେ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଛି; ତେଣୁ ମୋ'ର ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଛି, ସତତ ବଦଳି ବଦଳି ଯାଉଛି। ଏହି ଅସଲ ସୂତ୍ରଟି ହାତଛଡ଼ା ହୋଇଯିବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ମୁଁ ଯେ ମୋ'ର ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବି ଅର୍ଥାତ୍ ତାକୁ ନୂତନ କରି ତିଆରି କରି ପାରିବି, ମୁଁ ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ହଜାଇ ବସୁଛି। ମୁଁ ମୋ' ପରିସ୍ଥିତିର ଦାସ ହୋଇ ରହୁଛି। ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଅଭିଯୋଗ କରିବାର ଦୟନୀୟ ପର୍ବଟି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଯାଉଛି।

ଆପଣାର ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଆପେ ବଦଳାଇ ପାରିବାର ବା ତିଆରି କରିବାର ବିଶ୍ୱାସଟି

ହଜିଯିବା ପରେ ହିଁ ଆମେ ଆମ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ସୁଖ ମାଗି ଯାଇଥାଉ, ଆହୁରି କେତେ କ'ଣ ମାଗିବାକୁ ବି ଯାଇଥାଉ। ସିଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ଅଭିଯୋଗ; ମାଗିବାର ମନୋବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କେଉଁଠି ନା କେଉଁଠି ଅଭିଯୋଗପ୍ରୀତି ଲୁକ୍କାୟିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ଭଗବାନଙ୍କର ଭଜନ ବା ଜଣାଣ ବୋଲି ଆମେ ଅଧିକାଂଶତଃ ଯାହା ଦେଖିବାକୁ ପାଇଥାଉ, ସେଥିରେ ଏହିପରି ଏକ ଅଭିଯୋଗମୂଳ ଗୋଟାଏ ମନୋବୃତ୍ତି ପ୍ରାୟ ଏକ ସିଠା ପରି ଲାଗି ରହିଥାଏ ଏବଂ ଆମ ଭିତରେ ସହଜ ପଥଚାରୀ ଓ ସହଜ ସନ୍ତାନଟିକୁ ତାହାରି ସହିତ ହିଁ ଅଠା ଲଗାଇ ରଖି ଦେଇଥାଏ।

ମୁଁ ନିଜେ ଯାହା, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ମୁଁ ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ମୋ'ର ଅନୁକୂଳ ବା ପ୍ରତିକୂଳ କରି କାମରେ ଲଗାଇ ପାରୁଥିବି। ମୁଁ ଯଦି ଭିତରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଏକ ସ୍ୱାର୍ଥପର ମାଗିବା-ଭକ୍ତ ହୋଇ ହୋଇ ରହିଥିବି, ତେବେ ମାଗିବା ନାଆଁରେ ମୁଁ କେତେ ଅଭିଯୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବି। ମୁଁ ଏତେ ଆଶ୍ରା କଲି, ତଥାପି ଏଗୁଡ଼ାକ ମୋ'ର କପାଳକୁ କାହିଁକି ଲେଖାହୋଇ ରହିଲା ବୋଲି ବାହୁନି ମେଦିନୀ କମ୍ପାଉଥିବି। ଆପଣା ଭିତରର ସେହି ପରିଭୂ ପରମବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନେବାଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ବେଳ ନଥିବ।

୧୬.୦୪.୧୯୭୯

ଏହି ଆନନ୍ଦ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବାର ଆନନ୍ଦ, ଏହି ସଙ୍ଗୀତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ସଙ୍ଗୀତ। ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ହୃଦୟ କେବଳ ମୋ'ରି ହୃଦୟ ନାମକ ଏକ ବସ୍ତୁରେ ଅଲଗା ଭାବରେ ଆଦୌ ପଡ଼ି ରହିନଥାଏ, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ମୁଣ୍ଡ କେବଳ ମୋ'ରି ମୁଣ୍ଡ ବୋଲି ଆଦୌ କୌଣସି ବଡାଇ କରୁନଥାଏ। ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ଆମେ କେତେ କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଥାଉ, ଖିଅ ଲାଗି ପାରିଲାନାହିଁ ବୋଲି ଭିତରକୁ ଏବଂ ବାହାରକୁ ଆମେ କେତେ ଧିକ୍କାର ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଉ। ମାତ୍ର ତଥାପି ପ୍ରାୟ ପାଚେରୀଗୁଡ଼ାକୁ ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ଏବଂ ଡ଼ିହଗୁଡ଼ାକୁ ସାର କରି ଆମେ ତାହାକୁ ହିଁ ହୃଦୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି କେତେ ଉଗ୍ର ଓ କେତେ ଉତ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ବସିଥାଉ। ସେତେବେଳେ ଆନନ୍ଦ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପ୍ରାୟ କେତେଗୁଡ଼ାକ ଉତ୍ତପ୍ତତାକୁ ହିଁ ବୁଝୁଥାଉ। ସଙ୍ଗୀତ କହିଲେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ସାନ ମୁଣ୍ଡଟିର ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଧରି ସାନ କ୍ଷେତ୍ରଟି ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷଲାଭ ସକାଶେ କିଞ୍ଚିତ୍ ବାହୁନିବା ବୋଲି ମନେ କରିଥାଉ।

ବାଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଯାଇ ଅସଲ ଘଟଣାଟି ଘଟେ। ଉତ୍ତାପ ଚାଲିଗଲେ ଯାଇ

ବାଡ ଭାଙ୍ଗେ। ବାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିବାଲାଗି ସେତେବେଳେ ଆଉ କୌଣସି ଭୟ ଲାଗେନାହିଁ, କୌଣସି ସଙ୍କୋଚ ଲାଗେନାହିଁ, ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଆମେ ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥାଉ, ତାହାହିଁ ଆମକୁ ଯାବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ରତା ମଧ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିଥାଏ। ସେହି ବିଶ୍ୱାସରୁ ଶାନ୍ତି ଆସେ। ଆପଣାକୁ ସମର୍ପିତ କରି ରଖିବା ବ୍ୟତୀତ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମର୍ପଣର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉତ୍ସାହ ନଥାଏ। ତେଣୁ, ସେହି ଶାନ୍ତି ଅମିତ ଶକ୍ତିର କାରଣ ହୁଏ। ଅମିତ ଆଶୀର୍ବାଦର କାରଣ ହୁଏ।

୧୬.୦୫.୧୯୭୯

ତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ତାଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କରିବା। ତାଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏବଂ ଏହି ସବୁଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବା। ତେଣୁ, ତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାର ଆଉଗୋଟିଏ ବି ଅର୍ଥ ହେଉଛି ତାଙ୍କରି ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଓ ସବୁଟିକୁ ତଥା ସମସ୍ତଙ୍କ ଓ ସବୁଟି ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁଭବ କରିବା। ଆପଣାକୁ ସବୁଟି ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ କରି ଦେଖିପାରିଲେ ଯାଇ ଏକଥା ସମ୍ଭବ ହେବ। ସଂସାରକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଦେଖିହେବ, ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ସଂସାର ଭିତରେ ଦେଖିହେବ। ସେତେବେଳେ ପାଶମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବାଲାଗି ଆଉ କୌଣସି ଅଲଗା ସାଧନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବନାହିଁ। ଅସଲ ପାଶଗୁଡ଼ିକରେ ସବୁଟି ସହିତ ଏପରି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଏବଂ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯିବ ଯେ, ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପାଶ ବାହାରୁ ବାନ୍ଧି ପକାଇବାକୁ ଆସିବନାହିଁ।

ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ କେବଳ ନିଜ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବିନାହିଁ। ଏବଂ ସେହି ବାନ୍ଧି ପକାଇବାଟାକୁ ହିଁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ତାଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟଲାଭ କରିବା ବୋଲି କହିବିନାହିଁ। ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାର ଏହି ସାନ ବନ୍ଦୀଶାଳାଟି ମଧ୍ୟରୁ ତାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେବା। ସିଏ ମୋ'ର ନୁହନ୍ତି, କେବଳ ମୋ'ରି ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାକୁ କିମ୍ବା ମୋ'ର ପ୍ରାର୍ଥନା ଶୁଣିବାକୁ ହିଁ ସିଏ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିନାହାନ୍ତି। ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ମରଣ କରି ପାରିବି, ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ଦୁଃଖଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ପରିଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ, ଦୁଃଖଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ଦୁଃଖପରି ମୋତେ ଲାଗିବନାହିଁ। ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଯାହାକିଛି କରିବି, ଯାହାକିଛି ଭାବିବି, ତାହା ପ୍ରାର୍ଥନାରୂପେ ହିଁ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥିବ। ଯେତେବେଳେ ଜୀବନଟା ଭାରି ହାଲୁକା ହୋଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଦୁଃଖ ଆଉ ଦୁଃଖ ପରି ଲାଗେନାହିଁ। ସେତିକିବେଳେ ଖିଅ ଲାଗିଯାଏ, ସେତିକିବେଳେ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ମିଳେ, ଅସଲସ୍ମରଣ ସମ୍ଭବ ହୁଏ।

୧୬.୦୬.୧୯୭୯

ଆହ୍ୱାନ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ପଥ ମିଳିଯାଏ। ଯେଉଁଠାରୁ ବା ଯାହା ପାଖରୁ ଆହ୍ୱାନ ଆସୁଛି, ତା'ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ସକାଶେ ମୋତେ ସେଇ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଇଯିବ ଓ ତେଣୁ ଏହି ପଥରେ ସେଇ ମୋ' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରହିଛି, ମୋ'ର ପରମସଖା ହୋଇ ରହିଛି ଓ ମୋ' ଭିତରେ ରହିଛି, ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଆସିଯିବା ମାତ୍ରକେ ପଥ ଚାଲିବାଟା ବି ଭାରି ସହଜ ହୋଇଯିବ। ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିବି, ସେତେବେଳେ ସିଏ ସେହି ସାହାଯ୍ୟଟିକୁ ମୋ' ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ଉପଲବ୍‌ଧ କରାଇ ଆଣିବେ, - ଏହିପରି ଏକ ଅନ୍ତଃପ୍ରତ୍ୟୟ ମୋତେ ଅନେକ ଅବିଶ୍ୱାସଜନିତ ପ୍ରମାଦରୁ ବାହାର କରି ଆଣୁଥିବ। ଏବଂ ତା'ପରେ ସବୁ ସହଜ ଲାଗିବ, ସବୁ ଭଲ ଲାଗିବ। ବାଟ ଚାଲିବାଟା ଆଉ କଦାପି ଏକ କୃଚ୍ଛ୍ର ବୋଲି ମନେ ହେବନାହିଁ। ମୁଁ ଯେତିକି କଷ୍ଟ ସହିବି, ମୋତେ ସେତିକି କୃଷ୍ଣ ମିଳିବେ, ଏପରି ଏକ ମୌଳିକ ଅବିଶ୍ୱାସରେ ମୋତେ ହୁଏତ ଆଉ କେବେହେଲେ ପଡ଼ିବାକୁ ହେବନାହିଁ।

ହଁ, ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ଅବିଶ୍ୱାସ। ଆପଣା ଭିତରେ ଆହ୍ୱାନଟିକୁ ନଶୁଣି, ସିଏ ଏହି ଭିତରେ ରହି, ମୋ'ର ବିବେକ ହୋଇ, ମୋ'ର ସଖା ହୋଇ ମୋତେ ବାଟ ଦେଖାଇ ନେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ନପାରିବାର ସେହି ଦୁର୍ଗତି, ଏହାର ମୂଳରେ ଏକ ଅବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି, ଏକ ଦୂରତାବୋଧ ରହିଛି, ନିଜକୁ ହେୟ ମନେ କରୁଥିବାର କୌଣସି ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଛି।

୧୬.୦୭.୧୯୭୯

ନା,- କେବଳ something new ନୁହେଁ, everything new;- ଦୁଇଟାଯାକ ପାଖରେ ହିଁ everything new;- ଯାହାକୁ ମୁଁ ଅନାଇ ରହିଛି, ଯାହାକୁ ମୁଁ ସମ୍ଭାରି ଧରିବାର ବାସନା ରଖିଛି, ତା ଭିତରେ everything new; ଏବଂ ଏହି ବାସନାକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିରେ ପରିଣତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ଭିତରେ ମଧ everything new– ଆପଣାକୁ ଚିହ୍ନି ଚିହ୍ନି ଯାଉଥିବ; ତଥାପି ଆପଣା ଭିତରେ ସବୁକିଛି ନୂଆ ନୂଆ ଲାଗୁଥିବ। ଆକାଶଟିକୁ ଚିହ୍ନି ଚିହ୍ନି ଯାଉଥିବ, ତଥାପି ଆକାଶଟି ନୂଆ ନୂଆ ଲାଗୁଥିବ, ତା' ଆମନ୍ତ୍ରଣର ଭାଷା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କାନକୁ, ଆଖିକୁ ନୂଆ କରି ଲାଗୁଥିବ,- ଏଠାରେ ଏହାହିଁ ରୀତି।

ଆଉ, ସେଠିକା ଏବଂ ଏଠିକା ମଧ୍ୟରେ ଖିଅ ବତାଇଦେଇ ଯେଉଁ ସେତୁଟି ପଡ଼ି ରହିଛି, ଏଠୁ ସେଠା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଟଟିକୁ ସତେଅବା ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ସମ୍ମୁଖରେ ଧରିରଖିଛି

ତାହା ମଧ୍ୟ କେବଳ something new ନୁହେଁ, ତାହା ବି everything new;– ଏପରି ନହେଉଥିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ଆଦୌ କୌଣସି ବାଟ ଚାଲିବା ସମ୍ଭବ ହେଉନଥାନ୍ତା । ଗୁଡ଼ାଏ ମାଗିବା ଏବଂ ପାଇବାର ପ୍ରହସନ ଚାଲିଥାନ୍ତା, ଗୁଡ଼ାଏ ସଂଗ୍ରହ କରି ଗୁଡ଼ାଏ ଅହଂକାର ସହିତ କୋଳାହଳ କରିବା ସାର ହେଉଥାନ୍ତା ସିନା, ମାତ୍ର ବାଟ ଚାଲିବା ସମ୍ଭବ ହେଉନଥାନ୍ତା । ବାଟ ଚାଲିବା ନାଆଁରେ ହୁଏତ ଗୁଡ଼ାଏ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତା, ଅର୍ଥାତ୍ ଆର୍ତ୍ତତା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତା, ଘରଗୁଡ଼ିକ ଖାଲି ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଦିଶୁଥାନ୍ତେ, ଜୀବନଟାଯାକ ଖାଲି ବିକଳ ହୋଇ କଟି ଯାଉଥାନ୍ତା ।

୧୬.୦୮.୧୯୭୯

ସକ୍ରିୟ ବିଶ୍ୱାସ; ଉତ୍ସାହଦୀପ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ, ଅଟଳ ଏବଂ ଅବିଚଳ ବିଶ୍ୱାସ,– ଏଗୁଡ଼ାକ ମାଗିଲେ ମିଳେ ନାହିଁ । ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ମିଳେ । ପାଦ ପାଦ କରି ଆଗକୁ ବଢ଼ି ପାରୁଥିଲେ ମିଳେ । ସେହି ବିଶ୍ୱାସର ଭାଜନ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଆପଣାକୁ ଖୁସି ହୋଇ ସତେଅବା ଏକ ବଗିଚାରେ ପରିଣତ କରି ରଖିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ତେବେଯାଇ ଅନୁଭବ ଗୁଡ଼ାକ, ସମ୍ପର୍କ ଗୁଡ଼ାକ, ସ୍ପର୍ଶଗୁଡ଼ାକ ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୁଅନ୍ତି । ବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟରେ ଆତଯାତ ହେଉଥାନ୍ତି, ବିଶ୍ୱାସକୁ ବାଡ଼ି କରି ବାଟ ଚାଲି ପାରନ୍ତି, ବିଶ୍ୱାସକୁ ଦଉଡ଼ି କରି ଆପଣାକୁ ଏହି ସବୁଟି ସହିତ ଛନ୍ଦିଦେଇ ପାରିବା ଲାଗି ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ।

ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୂଳତଃ ଏକ ବିଜୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ । ମୋ' ଭିତରେ ତାଙ୍କରି ବିଜୟ, ଏହି ବିଶ୍ୱର ନିୟତିପଥରେ ତାଙ୍କରି ବିଜୟ,– ଏହିସବୁ ନାନା ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ସମ୍ପଦ ଉପରେ ବିଜୟ । ସେହି ବିଜୟ ଉପରେ ଆମର ବିଶ୍ୱାସଟି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିଲେ ପରାଜୟର ଯାବତୀୟ ଅବିଶ୍ୱାସ କୁଆଡ଼େ ପରାଭବ ପାଇ ରହିଯାଆନ୍ତି । ଝୁଣ୍ଟିବାଗୁଡ଼ାକୁ ସେତେବେଳେ ଆଉ ମୋଟେ ଡ଼ର ମାଡ଼େନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣତାଗୁଡ଼ାକ ମୋଟେ ଅଟକାଇ ରଖନ୍ତିନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱାସ ଉତ୍ସାହର ରୂପ ଧାରଣ କରେ । ସତେଅବା କେଉଁ ଜନନୀର ହାତରେ ପରିଣତ ହୋଇ ତାହା ଅଶେଷ ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ହାତ ଧରି ଆଗକୁ ବାଟ ଚଳାଇ ନିଏ । ମୋ'ରି ନିଜ ଭିତରେ ସତେଅବା କେଉଁ ବୃହତ୍ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ, କେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ଭକ୍ତ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ । କେଉଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତାର ସ୍ମରଣ ହୋଇଯାଏ । ସେତେବେଳେ ଆଖିଗୁଡ଼ାକ ଭିତରୁ ହିଁ ପ୍ରେରଣା ପାଆନ୍ତି, ଜୀବନଟା ସତେଅବା ଏକ ଆନନ୍ଦମୟ ସମର୍ପଣ ପରି ଲାଗେ । ତା'ପରେ ଆଉ କୌଣସି ଦୁଃଖ ରହେନାହିଁ ।

୧୬.୦୯.୧୯୭୯

ଚେତନାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ,- ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ଚେତନା ସହିତ ପରିଚୟ। ସେହି ଅସଲ ଚେତନା ନିଜ ଭିତରେ ରହିଛି। ଆପଣା ଭିତରେ ତାହାରି ଅନୁଭୂତି ଲାଭ କରି ତାହାକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରିଦେଇ ବାହାରେ ବିସ୍ତାରି ରହିଥିବା ଏହି ସବୁଟି ସହିତ ସଂସ୍ପର୍ଶଲାଭ, ମୋ'ର ନିଜ ବାଟ ହେଉଛି ଏଇଟି, ଏହାହିଁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବାଟ। ମୁଁ ଏଯାଏ ଯେତେବେଳେ ଯାହାହୋଇ ଆସିଲି, ତାହା ପ୍ରଥମତଃ ଏହି ପରିଚୟଲାଭ ଏବଂ ସଂପ୍ରସାରଣର ବାଟ। ଅନେକେ ନିଜ ଭିତରେ ଏକୁଟିଆ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ବୋଲି ଆପଣାକୁ ବାହାର ସହିତ ସର୍ବଦା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି। ସେମାନେ ଆପଣା ଭିତରକୁ ବାଟ ପାଇନଥାନ୍ତି; ଆପଣା ପାଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି। ଏବଂ, ସେଇଥି ସକାଶେ, ବାହାରେ ସମାଧାନ ଖୋଜୁଥାନ୍ତି ଓ ସମାଧାନ ନାଆଁରେ ନାନା ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି। ସଂସାରରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ଏମାନେ ବୀର ଭଳି ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି।

ହଁ, ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ। କ୍ରମଶଃ ପରିଚୟ ବଢ଼ିବ। ଯାହା କ୍ଷୁଦ୍ରହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ବୃହତ୍‌କୁ ଭୟ ବା ଦ୍ୱେଷ ନକରି ଆପଣାକୁ ବୃହତ୍ ମଧ୍ୟକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରିଦେବ। ମୋ' ନିଜ ଜୀବନରେ ଯାହା ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନରେ ଘଟୁଛି, ତାହା ସମଗ୍ର ସଂସାରରେ ଘଟିବନାହିଁ କାହିଁକି? ଭବିଷ୍ୟ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କହିଲେ ମୁଁ ମୂଳତଃ ଏହିପରି ଏକ ବିଶ୍ୱାସକୁ ହିଁ ବୁଝିଥାଏ। ମୋ'ରି ଭିତରେ ସବୁଟି ସହିତ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ ରହିବାର ଯେଉଁ ବାନା ରହିଛି, ମୁଁ ସେଇଥିରୁ ହିଁ ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କର କଳନା କରିଥାଏ।

୧୬.୧୦.୧୯୭୯

ସେଇଠି ସେହି ହୃଦୟ ଭିତରେ ସବୁକିଛି ସମାବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିଛି। ମୁଁ ଅଛି, ସିଏ ଅଛନ୍ତି, ଭବିଷ୍ୟ ଅଛି। ସେଇଠି ସବୁଯାକ ଡ଼ୋର ଓ ଖିଅର ମୂଳଗୁଡ଼ାକ ଏକାଠି ହୋଇ ବନ୍ଧାହୋଇଛି। ମୋ'ର ସମଗ୍ର ଆକୃତିଟି ମୋ'ର ହୃଦୟ ହୋଇ ଉକୁଟି ଉଠୁଛି ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବି, ମୁଁ ସେତିକିବେଳେ ଯାଇ ଆପଣାର ହୃଦୟଟି ଚିହ୍ନି ପାରିବି।

ସେହି ହୃଦୟ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେବ, ଆପଣାର ଗଭୀରତା ଏବଂ ଆପଣାର ବିସ୍ତାରଗୁଡ଼ିକୁ ଠାବ କରିବାକୁ ହେବ। ଆପଣାର ଏହି ଘରଟିକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହେବ। ଏବଂ, ତାହାରି ଭିତରେ ହିଁ

ମୋତେ ଆପଣାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ନିଜସ୍ୱ ସୂତ୍ରଟି ମିଳିଯାଇ ପାରିବ। ହୃଦୟ ଏପରି ଗୋଟିଏ କ୍ଷେତ୍ର, ଯେଉଁଠାରେ କି ଆପଣାର ଜ୍ଞାନ ଓ ଆପଣାର କର୍ମ ସବୁକିଛି ଗୋଟିଏ ଭାବମୟତାରେ ସତେଅବା କେତେ ଆହ୍ୱାନରେ ଆପଣାକୁ ସଖା ପରି, ଆପଣାର ଅସଲ ମୂଳଟି ପରି ଆଲୋଡ଼ିତ ଓ ପ୍ରେରିତ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ହୃଦୟ ଭିତରେ କୌଣସି ଦୁଆର ବା ବାଡ ରଖିଥିଲେ ତାହା କର୍ମଗୁଡ଼ାକ ବି ବାଡ଼ ହୋଇ ନାନା ଅପ୍ରଶସ୍ତତାର ଉତ୍ତେଜନା ଭିତରେ ଆମକୁ ଭାରି କ୍ଲେଶସନ୍ତପ୍ତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି। ଭିତରକୁ, ଆହୁରି ଭିତରକୁ ଗଲେ ବାଡ ଭାଙ୍ଗେ, ଅସଲ ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବି ମିଳିଯାଏ। ଭାବସଦନରେ ବାସ ମିଳିଯାଏ। ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସମଗ୍ରତାର ସ୍ୱାଦ ମିଳେ। ସେଇଠି ସିଏ ବି ମିଳିଯାଆନ୍ତି।

୧୬.୧୧.୧୯୭୯

ନୀରବତା ଭିତରେ ହିଁ ଯାବତୀୟ ଉନ୍ମୋଚନ ଘଟେ। ବିଶ୍ୱାସ ବଢ଼ିଲେ ମଣିଷ ଆପେଆପେ ନୀରବ ହୋଇଯାଏ। କୋଳାହଳର ଯାବତୀୟ ବାଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ। ଭୟ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ। କୋଳାହଳ ସମୟରେ ଯୋଉଗୁଡାକ ଏଡ଼େବଡ଼ ପାଚେରୀ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା, ନୀରବ ହୋଇ ଆସିଲେ ସେହିସବୁ ପାଚେରୀ ତିଆରି କରି ସେହିଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ଉଗ୍ର ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇ ବସିବାର ବୁଦ୍ଧି କୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ି ପଳାଏ।

ସେହି ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଆପଣା ସହିତ ଦେଖାହୁଏ। ସେହି ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖାହୁଏ। ଆପଣା ଭିତରେ ତାଙ୍କରି ସହିତ ଭେଟ ହୁଏ। ତଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ମହାନ୍ ପ୍ରସାରଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଘଟେ, ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ସମସ୍ତ ସଂସାର ସହିତ ଭେଟ ହୁଏ। ମୁଁ ଯେ ସଂସାରଠାରୁ ମୋଟେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ନୁହେଁ, ସେହି ଉପଲବ୍ଧିଟି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ଏବଂ ଆପଣାର ନବଜନ୍ମ ହୁଏ। ସବୁ ଯେପରି ସେହି ଗୋଟିଏ ଆଲୋକର ଆତ୍ମୀୟତା ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋକିତ ହୋଇଉଠନ୍ତି। ଅନ୍ଧାରଗୁଡ଼ାକ ବି ସେହି ଆଲୋକର ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାଲାଗି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆହ୍ୱାନ ପରି ଅନୁଭୂତ ହୁଅନ୍ତି। ସେତେବେଳେ ଏହି ପଥରେ ମହିମାର ଦର୍ଶନ ହୁଏ। ଜୀବନରୁ ସକଳ କୋଳାହଳ ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଭାରି ସହଜ ଭାବରେ କଟିଯାଏ।

୧୬.୧୨.୧୯୭୯

ଏହି ଜଗତରେ ହିଁ ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ଘଟିବ। ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନଟି ଏହି ଜଗତରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ ହେବ। ଆମେ ଯେତେ ଯିଏ ଏହି ଜଗତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ନାନା ବୈରାଗ୍ୟ

ଏବଂ ଚତୁରତାର କବଳରେ ପଡ଼ି ପ୍ରଧାନତଃ ଆଉ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନର କଥା କହିବାରେ ଲାଗିଛୁ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆଉ କୌଣସି ସ୍ୱର୍ଗର କଥା କହିବାରେ ଲାଗିଛୁ ସେମାନଙ୍କର ମୋହଭଙ୍ଗ ହେବା ଉଚିତ।

ମୋତେ ଏହି ଜଗତରେ ହିଁ ବଦଳିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଏହି ଜଗତଟିକୁ ଏହିପରି ଅନ୍ଧକାରମୟ ,ବୋଲି ମାନିନେଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତଦନୁରୂପ ଏକ ଚତୁର ପଳାୟନତତ୍ପର ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର କଥା କହି ବୁଲୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ କେବଳ ଏକ ମୂଳଗତ ଅବିଶ୍ୱାସର ହିଁ ଘୋଷଣା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ଏହି ଅବିଶ୍ୱାସକୁ ମୁଁ ଏକ ହିଂସତା ଓ ନିର୍ମମତା ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହିବି। ଯିଏ ଆପଣାର ଭିତରଟାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରେନାହିଁ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯିଏ ଆପଣା ଭିତରେ ଠାବ ଓ ଅନୁଭବ କରି ପାରେନାହିଁ, ସିଏ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆପଣାପ୍ରତି ହିଁ ନିର୍ମମ ଓ ହିଂସ୍ର ଆଚରଣ କରିଥାଏ। ଆପଣାକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିବା,- ସମ୍ଭବତଃ ଏହାହିଁ ଆମ ଜୀବନର ସର୍ବମୂଳ ହିଂସ୍ରତା। ଆପଣାର ଘରଟିକୁ ଅନ୍ଧାର ରଖି ଯେତେବେଳେ ଆମେ କୌଣସି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଅଥବା ତଥାତଥିତ ଧର୍ମମାର୍ଗରେ ପରିତ୍ରାଣ ଲାଭ କରିବାକୁ ଯାଇଥାଉ, ସେତେବେଳେ ସେହି ହିଂସ୍ରତାକୁ ଆମେ ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପରିଣତ କରିଦେଉ। ତେଣୁ, ଆଉ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଜଗତରେ ନୁହେଁ, ଆମକୁ ଏହି ସଂସାରରେ ହିଁ ବଦଳିବାକୁ ହେବ, ଏବଂ ଏହିଠାରେ ହିଁ ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହେବ।

୧୬.୦୨.୧୯୮୦

ଆଖି ବୁଜିଲା ମାତ୍ରକେ ଯେଉଁ ପରମ ଆତ୍ମୀୟତା ସତେଅବା ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ହୋଇ ମୋ'ରି ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି। ଆଖି ମେଲି ଦେବା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛି, ତାହାଙ୍କୁ ହିଁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି। ଦୂର ଓ ନିକଟ ସେହି ଆତ୍ମୀୟତାର ଅନୁରାଗ ଏବଂ ପରମ ପ୍ରତ୍ୟୟଟି ଫଳରେ ମୋ'ଲାଗି ସତେଅବା ଗୋଟିଏ ବିସ୍ମୃତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଛି। ବାହାର ଯେତିକି ନିଜର ଲାଗୁଛି, ଭିତର ମଧ୍ୟ ସେତିକି ନିଜର ଲାଗୁଛି। ନିଜ ଜୀବନ ଯେତିକି ପ୍ରିୟ ଓ ଯେତିକି ନିକଟ ବୋଲି ଲାଗୁଛି, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଜୀବନ, ଅର୍ଥାତ୍ ବିଶ୍ୱମୟ ସମଗ୍ର ଜୀବନ ବି ସେତିକି ପ୍ରିୟ ଓ ସେତିକି ନିକଟ ବୋଲି ଲାଗୁଛି। ମୁଁ ଏହିଗୁଡ଼ିକୁ ହିଁ ଜୀବନରୁ, ଜୀବନର ବାଟ ଚାଲୁଥିବାରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଆଶୀର୍ବାଦ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି। ଏପାଖ ଛାଡ଼ିଲେ ଯାଇ ସେପାଖର ଅନୁଭବ ମିଳେ, ଶୁଣି ଆସିଥିବା ସେହି କଥାଟା କ୍ରମେ ତୁଚ୍ଛା ଭ୍ରମ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯାଉଛି। ଏହି ଜୀବନରେ,

ଏହି ବାଟ ଚାଲିବାରେ ଓ ଏହି ପରିଚୟରେ, ଏ ପାଖ ନାହିଁ କି ସେପାଖ ନାହିଁ; କେବଳ ଆତ୍ମୀୟତା ହିଁ ରହିଛି, ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ଆହ୍ୱାନ ରହିଛି।

୧୬.୦୩.୧୯୮୦

ସେଦିନ ସେମାନେ ବି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ଯେ, ଏଥର ବିପ୍ଳବ ଛଡା ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ। ଯେଉଁମାନେ ଏହି ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଜାତୀୟ ବ୍ୟାଧିଲାଗି ସବାଆଗ ଦାୟୀ, ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ସାନସାନ ଗାତଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛିହେଲେ ଅଛି ବୋଲି କେବେହେଲେ ହୁଏତ ଅନୁଭବ ହିଁ କରିନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ବି ଏବେ କହିଲେଣି ଯେ ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳବ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଅନ୍ୟ ବାଟ ନାହିଁ। ମୁଁ ଏଇଟାକୁ ତୁଚ୍ଛା କପଟ ବୋଲି କଦାପି କହିବିନାହିଁ। ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସତ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଭିତର ଓ ବାହାର ପରସ୍ପରଠାରୁ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି। ଏମାନଙ୍କର ଭିତର ଆଉ ଭିତର ମଧ୍ୟରେ ସତେଅବା ଆଦୌ କୌଣସି ସହୋଦରତ୍ୱ ନାହିଁ। ଏମାନେ ନିଜ ଜୀବନକୁ କେବେହେଲେ ଗୋଟାଏ କରି ଅନୁଭବ କରିନାହାନ୍ତି। ଏହି ସଂସାରକୁ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ସେମାନେ କେବେହେଲେ ଗୋଟାଏ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିନାହାନ୍ତି। ଜଙ୍ଗଲର ବାଘ ସମଗ୍ର ଜଙ୍ଗଲଟାକୁ ଯଦି ଗୋଟାଏ ବୋଲି କେବେ ଅନୁଭବ କରନ୍ତା, ତେବେ ତା'ପରେ ସେ ଆଉ ବାଘ ହୋଇ ରହି ପାରନ୍ତାନାହିଁ। ତଥାପି ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଏହି ବିପ୍ଳବର କଥା ତୁଚ୍ଛା କପଟ କଥା ମୋଟେ ନୁହେଁ। ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଏମାନଙ୍କର ଭିତର ଆଉ ବାହାର ଭିତରେ କ୍ରମେ ଏକ କଳହ ଲାଗିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି। ଭିତର ତା' ଉପାୟରେ ଆପଣାର ବେଦନାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଏବଂ ବାହାରଟା ବି ତା' ନିଜ ବାଟରେ ଏକମୁଖା ହୋଇ ବାଘ ହେବାରେ ଲାଗିଛି। ତଥାପି, ଏତିକି କ'ଣ କମ୍ କଥା ? ସେମାନେ ଆଗ ଆପଣା ପାଖରେ ସେତିକି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରନ୍ତୁ। ତା'ପରେ ଯାଇ ଭିତର ଆଉ ବାହାର ଭିତରେ ରହିଥିବା ବନ୍ଧଟାରେ ହୁଏତ କୋଉଠି ଘୋଳିଆ ପଡ଼ିଯିବ। ତା'ପରେ ଆଗ ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଭିତରେ ବି ବିପ୍ଳବ ହେବ।

୧୬.୦୪.୧୯୮୦

ଏହି ଦେଶର ରାଜନୀତି ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ ଦେଖି ଆହୁରି କାବା ଲାଗୁଛି। ଏହି ମଣିଷ ସତେଯେପରି ଆଉ କୌଣସିଥିରେ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହିଁ। ଗୋଟାଏ ଭବିଷ୍ୟ ଯେ ରହିଛି ଏବଂ ତାହା ଯେ ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କର ଅନୁରାଗ ଏବଂ ଆତ୍ମଦାନ ଦେଇ ଗଢ଼ାହେବ, ସେକଥା ବର୍ତ୍ତମାନର ଉପରିସ୍ଥ ମଣିଷମାନେ ସତେ ଅବା ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହାନ୍ତି। ତେଣୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରାଗହୀନ ଭାବରେ ସେମାନେ ନିଜର ଗାତଟିଏ

କରି, ତାହକୁ ହିଁ ଅନେକ ସମ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ଅନେକ କ୍ଷମତାଦ୍ୱାରା ସଜାଇ ତାକୁ ଆପଣା ଜୀବନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପର୍ବତ ବୋଲି ମନେ କରୁଛନ୍ତି। ଏବଂ, ଏହି ପର୍ବତଟା ଉପରେ ଏପରି ଦମ୍ଭ ସହିତ ବସି ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେତିକି ଯେତିକି ଅଧିକ ଚଲାଖ ହେଉଛନ୍ତି, ଅଧିକ ଆତ୍ମକାତର ହୋଇ ପଡୁଛନ୍ତି, ସେତିକି ସେତିକି ଅଧିକ ଅବର୍ଜିଆ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି। ଏମାନେ କେହି ରହିବେ ନାହିଁ। ତଥାପି ଦେଶ ରହିବ। ତଥାପି ମଣିଷ ରହିବ, ଭବିଷ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ତଥାପି ରହିବ।

୧୬.୦୫.୧୯୮୦

ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ାକ କେବଳ ପଛକୁ ନୁହେଁ, ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ାକ ଆଗକୁ ବି। ଯେତେବେଳେ ସ୍ମୃତି ସହିତ ଏକ ସ୍ୱପ୍ନ, ଏକ ମହାନ୍ ସଖ୍ୟ ଏବଂ ସମ୍ଭାବନା ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସ୍ମୃତିର ଚାରଣ କରୁ କରୁ କେବଳ ପଛକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ। ଭବିଷ୍ୟତଟି ସତେଅବା ତା'ସହିତ ଏକାଠି ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ। ଏବଂ, ସେହି ଭବିଷ୍ୟତ ଭଲ ଲାଗେ ବୋଲି ଅତୀତର ସ୍ମୃତି ମଧ ଭଲ ଲାଗେ, ଭବିଷ୍ୟ ଟାଣୁଥାଏ ବୋଲି ଅତୀତ ମଧ ଟାଣିବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଦେଖି ଡର ମାଡ଼େନାହିଁ ବୋଲି ଅତୀତ ଏପରି ମନୋହର ମନେ ହୋଇଥାଏ। ଭବିଷ୍ୟତ ପାଖରେ ଏକ ସମର୍ପଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ବୋଲି ଅତୀତର ଯାବତୀୟ ସ୍ମୃତି ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ନିଜକୁ ସବୁବେଳେ କେଡ଼େ ଉଶ୍ୱାସ ବି ଲାଗୁଥାଏ। ସ୍ନେହ, ସୁଖ, ସଙ୍ଗ – ଏଗୁଡ଼ାକ କେବଳ ଅତୀତର ନୁହେଁ, ଏଗୁଡ଼ାକ ଭବିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଏକ ସମଗ୍ର ସ୍ୱପ୍ନର ଅନ୍ତର୍ଗତ, ଭବିଷ୍ୟଲାଗି ଯଥାର୍ଥ ଅନୁରାଗରେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବା ନିମନ୍ତେ ତାହା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୋପାନ। ଏହି ସୋପାନଗୁଡ଼ିକୁ ମୁଁ କେବେ ଅସ୍ୱୀକାର କରିନାହିଁ। ମୁଁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ଏକାଠି ସମ୍ଭାରି ରଖି ଭବିଷ୍ୟତକୁ ମନ କରିଛି, ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛି, ଜୀବନକୁ ବି ଭଲ ପାଇଛି।

୧୬.୦୬.୧୯୮୦

ଭୋଟ ପାଇବାରେ ଏମାନେ ପୁଣି ସଭା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି। ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇବାପରେ ମଣିଷ ନୀରବ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା, ଆପଣାର ଅଧିକ ଗଭୀରକୁ ଚାଲିଯାଆନ୍ତା, ଆପଣାର ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଅଧିକ ଭାଜନ ହୁଅନ୍ତା,- ତେବେଯାଇ ସିଏ ଏହିସବୁ କ୍ଷମତା ଉପରେ କ୍ଷମତାଧାରୀ ହୋଇ ଶୋଭା ପାଆନ୍ତା, ଯାବତୀୟ ସିଂହାସନ ଉପରେ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ମସ୍ତକ ବା ମୁକୁଟ ପରି ଶୋଭା ପାଆନ୍ତା। ମାତ୍ର ଏଠି ସବୁକିଛି ଓଲଟା ହେବାରେ ଲାଗିଛି। ଆମେ ତଳେ ରହିଯାଉଛୁ ଓ ଆମ ହାତରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା

କ୍ଷମତା ଆମଉପରେ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ମଦଭାଣ୍ଡ ହୋଇ ଲଦିହୋଇ ରହୁଛି, ଆମକୁ ଗ୍ରାସ କରି ପକାଉଛି, ଆମର ଯାବତୀୟ ନିଜସ୍ୱ ଶୋଭା, ନିଜସ୍ୱ ଗୌରବ ଓ ନିଜସ୍ୱ ଆସ୍ପୃହାକୁ ତାହା କୁଆଡ଼େ ପୋତି ପକାଉଛି। ଆମେ ଅଧିକ ଫୁଲିଗଲା ପରି ଦେଖାଯାଉଛୁ ସତ, ମାତ୍ର ତାହାରି ଭିତରେ କୁଆଡ଼େ ମରି ପଚି ଯାଉଚୁ। ତୁଚ୍ଛା ଧଣ୍ଡାଗୁଡ଼ାକର ଉହାଡ଼ରେ ଆମର ଅସଲ ଗଳାଟି କୁଆଡ଼େ ଲୁକ୍‌କାୟିତ ହୋଇ ରହୁଛି। ଏହି କ୍ଷମତା ଆମକୁ ଅବସନ୍ନ କରି ପକାଉଛି, ନାନା ମତ୍ତ ଶ୍ଳଥତା ଭିତରେ ସତେଅବା ଆମକୁ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ତଃରୋଗୀ ପରି କରି ରଖୁଛି। ଆମର ଉଦ୍ଧତତାଗୁଡ଼ାକ ଅର୍ଥାତ୍ ଭିତରେ ରହିଥିବା ନ୍ୟୁନତାଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ଭାବପ୍ରବଣତାରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଛି। ଆମକୁ ଅପୁରୁଷ କରି ପକାଉଛି, ଆମରି ଭିତରେ ଥିବା କେଉଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ହାତରେ ଆମକୁ କ୍ରୀଡନକ କରି ରଖୁଛି।

୧୬.୦୭.୧୯୮୦

ଈର୍ଷା,– ତାହା ଅପର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେତେବେଶୀ ବିଦ୍ରୋହ ନୁହେଁ, ନିଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାହାଠାରୁ ଆହୁରି ବେଶୀ ବିଦ୍ରୋହ। ନିଜ ଭିତରେ ଅସଲ ସତ୍ୟଟି ପ୍ରତି ଯେତେବେଳେ ଆତ୍ମକୃତ କୌଣସି କାରଣରୁ ଅବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସେଇଟି ସହିତ ଯେତେବେଳେ ଖିଅ ଛିଡ଼ିଯାଏ, ସେତିକିବେଳେ ହୁଏତ ବାହାର ଆଡକୁ ଅନାଇ ମଣିଷର ଈର୍ଷା ହୁଏ, ବାହାରର ମଣିଷମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଈର୍ଷା ହୁଏ, ସେହି ବାହାରେ କେଉଁଠାରେ କ'ଣ ଅବାଗିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିବା ପରି ଲାଗେ। ତେଣୁ, ଆପଣା ସହିତ ଆହୁରି ଶ୍ରଦ୍ଧାର ସହିତ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେବ, ଉତ୍ତେଜନା ଗୁଡ଼ାକୁ ପ୍ରଶମିତ କରି ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ମୋ'ର ଇଚ୍ଛା ଗୁଡ଼ାକର ପୂରଣ ଲାଗି ଯେ ମୁଁ ଏହି ସଂସାରକୁ ଆସିନାହିଁ, ଆଉ ଏକ ବିଶ୍ୱଗତ ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଖୁସି ହୋଇ ସହଯୋଗ କରି ପାରିବାକୁ ଯେ ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିଛି, ସେହି ବିଶ୍ୱାସକୁ କ୍ରମେ ଏକ ସ୍ୱଭାବରେ ପରିଣତ କରିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ। ମଣିଷ ଆଗ ନିଜର ଶତ୍ରୁ ହୋଇଯାଏ, କୌଣସି କାରଣରୁ ନିଜ ଭିତରେ ସିଏ ଗୋଟାଏ କ'ଣକୁ ହୁଏତ ପସନ୍ଦ କରି ପାରୁନଥାଏ। ସେତିକିବେଳେ ସେହି ଅସ୍ୱୀକୃତି ହୁଏତ ପ୍ରକ୍ଷେପିତ ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଈର୍ଷାରେ ବା ଅସହିଷ୍ଣୁତାରେ ପରିଚିତ ହୁଏ।

୧୬.୦୯.୧୯୮୦

ସାହିତ୍ୟରେ ଦେଖିବା ହେଉଛି ପ୍ରଧାନ। ଆଗ ଦେଖିବା, ତା'ପରେ ଲେଖିବା। ଦେଖିବାର ଅର୍ଥ ଅନୁଭବ କରିବା, ଅନ୍ତଃପ୍ରବେଶ କରିବା, ଏକାତ୍ମକ ହେବା,– ଆପଣାର

ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା। ଏଗୁଡ଼ାକ ସବୁ ସଂପ୍ରସାରଣର ପାଠ। ଯେଉଁମାନେ ଦିଅଁ ପୂଜା କରୁ କରୁ ଯାବୁଡ଼ି ଧରନ୍ତି ଓ ତାହାରି ଭିତରେ ହିଁ ଗିଳି ହୋଇ ରହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଅସଲ ଦେବତାଦର୍ଶନଟି କଦାପି ହୋଇ ପାରେନାହିଁ। ଠିକ୍ ସେହିପରି, ଯେଉଁମାନେ ଖାଲି ଲେଖୁଥାନ୍ତି, ଆପଣାକୁ ଫୁଲାଇ ଫୁଲାଇ ଲେଖୁଥାନ୍ତି,- ଦେଖିବାକୁ ମୋଟେ ମନ କରନ୍ତିନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ସକଳ ଦେଖିବା ସେମାନଙ୍କର ଲେଖିବା ଭିତରେ ହିଁ କିଳିହୋଇ ରହିଯାଏ। ଲେଖିବାର ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରାୟ କୌଣସି ଉନ୍ମୋଚନ ଅଥବା ସମ୍ପ୍ରସାରଣ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ। ସେମାନେ ଗଳ୍ପ, କବିତା ଅଥବା ଉପନ୍ୟାସ ପାଖରେ ରହିଯାଆନ୍ତି, ଅସଲ ସ୍ପର୍ଶ ବା ଅସଲ ପ୍ରବେଶର ସୌଭାଗ୍ୟକୁ ଲାଭ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ।

ସେମାନେ କେତେ କୃତ୍ରିମ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ଭିତର ବାହାର ସମାନ ନଥାଏ। ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚିତ୍ତକୁ ସେମାନେ ଅଭିନୟରେ ଏପରି ଭୁଲାଇ ନେବାକୁ ବସନ୍ତି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଜୀବନ ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ କିଛି ଅଛି ବୋଲି ଆମେ ଭାବିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ଯାଇଥାଉ। ସେମାନେ କ୍ରମେ ଆମକୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ମୁଖା ପରି ପ୍ରତୀତ ହୁଅନ୍ତି। ସେମାନେ ବି ଜୀବନଯାକ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ମୁଖା ପିନ୍ଧି ରହିଯାଆନ୍ତି।

୧୬.୧୦.୧୯୮୦

ଏମାନେ ଯେଉଁମାନେ ଆଗ ବାଧାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଯାହା ହେବା ଉଚିତ ଓ ଯାହାଲାଗି ବଞ୍ଚିବା ଉଚିତ, ତାହାକୁ ମୋଟେ ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ଦେଖିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଟାଳିଦେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କୁ ଆଉ କେହି ବୁଝାଇ ପାରିବେନାହିଁ। ଏମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଆମ ସଂସାରରେ ଗେହ୍ଲା ପିଲା। ଏମାନେ ସବୁ ବଦଳିଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି କହନ୍ତି, ମାତ୍ର ଗୋଡ ଦୁଇଟିକୁ ନାନା ନିରାପତ୍ତାର ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧିକରି ରଖିଥାନ୍ତି। ଆଗ ସବୁ ପ୍ରତିକୂଳ ଅବସ୍ଥା ଦୂର ହୋଇଯିବ ଓ ତା'ପରେ ଯାଇ ମୁଁ କିଛି ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ହେବି ବା ଅନ୍ୟପ୍ରକାର କରିବି,- ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରି ଯୋଉଠି ସେଇଠି ବସି ରହିଥିବା ମଣିଷମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଜଙ୍ଗଲଟା ଭିତରେ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବଢ଼ିଆ ଗୁଳ୍ମ ହୋଇ ଶୋଭା ପାଇ ରହିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେବେ କୌଣସି ଆଘାତ ପାଇଲେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଉପେକ୍ଷାଭାବରେ କୌଣସି ଆଘାତ ଆସିବା ସମ୍ଭବ ହେବ। ଅଥବା, କେହି ସେମାନଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇ ପାଖକୁ ଆସି ସେମାନଙ୍କୁ ହଲାଇଦେଇ ପାରିଲେ ହୁଏତ କିଛି ସମ୍ଭବ ହେବ। ଏମାନେ ଆପଣାର ଚାରିପାଖରେ କେତେ ଦର୍ଶନ, ନ୍ୟାୟ ଓ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଯୁକ୍ତିର ଏକ ବହଳ ଅଭେଦ୍ୟପ୍ରାୟ ପରସ୍ତ ତିଆରି କରି ତାହାରି ଭିତରେ ଅନାହତ ହୋଇ ବସି

ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗ କରି ପାରିଲେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ଭେଦ କରି ପାରିବା।

ଗତ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ଭିତରେ ଆମ ଦେଶରେ ଏହିମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ହୁଏତ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିଛି। ସେଥିଲାଗି ଏହି ସମୟଟା ବି ଆମ ଉପରେ ଅଟଳପ୍ରାୟ ଆସନ ମାଡ଼ି ବସିଛି। ଏହି ଅଟଳଟାକୁ ଟଳାଇବା ତଥାପି ସମ୍ଭବ ହେବ।

୧୬.୧୧.୧୯୮୦

ଯୁଗ ସରିଯାଉନାହିଁ, ଯୁଗ ଆସୁଛି। ମୋ' ଭିତରର ସ୍ନେହସଞ୍ଚିତ ସରୋବରଟିରେ ଅତଡ଼ା ଖସି ସେଇଟି ମୋଟେ ଉଜୁଡ଼ି ଯିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ, ପଦ୍ମ ଫୁଲର କଢ଼ଟିଏ ଯେ ତାହାରି ଭିତରେ କୋଉଠି ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋଳାହଳଶୂନ୍ୟ ଅଥଚ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଆସୁଛି, ସେକଥାକୁ ମୁଁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି। ମୋ' ମୁହଁଟି ଅପେକ୍ଷା ମୋ' ପୁଅଟିର ମୁହଁ ମୋତେ ଅଧିକ ଆପଣାର ଲାଗୁଛି, ଅଧିକ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଲାଗୁଛି। ଏବଂ, ବାହାରେ ଯେଉଁମାନେ ଆକାଶଗୁଡାକ ଏକାବେଳେକେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲାଣି ବୋଲି ଦାଣ୍ଡଯାକ ବୁଲି ପକାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ନିଜପାଖରେ ଥିର ହୋଇ ବସିବେ, ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ନିଜକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ, ଥିର ହୋଇ ଆପଣାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିବେ, ତେବେ ସେମାନେ ଅନାଗତ ଅପେକ୍ଷାମାଣକୁ ଦେଖିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବେ। ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚି ପାରିଲାଭଳି ଗୋଟାଏ କ୍ଷେତ୍ର ନିଶ୍ଚୟ ମିଳିଯିବ।

ଯେତିକି ଭାଙ୍ଗିଯାଉଛି, ତାହା ମୋଟେ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ। ଆହୁରି ଅଧିକ ଭାଙ୍ଗିବ। ଆମ ଜୀବନବେଭାର ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଯେତେ ନକଲି ସୂତା ରହିଛି, ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁ ଛିଡ଼ିବ। ଆମ ଅଧାବିଶ୍ୱାସର ନକଲି ଭୂଇଁଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରକୃତରେ ନକଲି ବୋଲି ଧରା ପଡ଼ିଯିବେ। ତା'ପରେ ଯାଇ ଅସଲ ସ୍ୱୀକୃତିର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆସିବ। ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଯିଏ ବସି ପାରିଥିବ, ସେଇ ଆଗାମୀ ଯୁଗର ବିଶ୍ୱକର୍ମା ହେବ, ନେଇ ନୂଆ କରି ଗଢ଼ିବ, ଏହି ବିଶ୍ୱକୁ ତା' ନିଜ ଘର ପରି ଗଢ଼ିବ।

୧୬.୧୨.୧୯୮୦

ଏଠି ଅନେକ କିଛି ସହିତ ମୁଁ ମୋଟେ ଖାପ ଖାଇ ପାରିଲିନାହିଁ। ତାହାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ ଅନ୍ୟଏକ ସ୍ତରର ଜୀବନକୁ ଲୋଡ଼ିଲି, ଅନ୍ୟଏକ ସ୍ତରର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଲୋଡ଼ିଲି, ଅନ୍ୟଏକ ଚେତନାକୁ ଆତ୍ମୀୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କଲି। ସଫଳତାକୁ

ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଅନ୍ୟକିଛି ଲୋଡ଼ିଲି, ସୁଖକୁ ଛାଡ଼ି ଆତ୍ମୀୟତାକୁ ଲୋଡ଼ିଲି। ଏଗୁଡ଼ାକ ପାଇଁ ମୁଁ ଲଜ୍ଜିତ ନୁହେଁ। ତଥାପି, ଏଠି ଖାପ ଖାଇ ପାରିଲିନାହିଁ ବୋଲି ଏଠୁ କଦାପି ରଷି କରି ପଳାଇ ଯିବିନାହିଁ। ମତେ ଏଇଠି ରହିବାକୁ ହେବ। ଏଇଠି ରହି ସେହି ଅନ୍ୟଟିର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ହେବ, ଏହି ସଂସାରରେ ରହି ଅନ୍ୟ ଏକ ସଂସାରର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବାକୁ ହେବ, ଏହି ଅସମ୍ବନ୍ଧଗୁଡ଼ାକ ଭିତରେ ରହି ମଧ୍ୟ ତଥାପି ଅସଲ ସମ୍ବନ୍ଧଟିକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅନ୍ୟ ମଣିଷଟିକୁ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଅନ୍ୟ ରଜ୍ଜୁଗୁଡ଼ିକର ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେବ।

ଏଇଠି ଆପଣାର ଅସଲ ଆତ୍ମୀୟତା ଓ ଅସଲ ସ୍ୱପ୍ନଟି ସହିତ ତିଷ୍ଠି ରହିବାକୁ ହେଲେ ଅନେକ ବଳ ଦରକାର। ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର। ଖାଲି ଆପଣା ଉପରେ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ଅନେକ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର। ମଣିଷ ଉପରେ, ଏହି ସଂସାର ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର। ଏଗୁଡାକ ଯେ ଦିନେ ବଦଳିଯିବ, ତାହାରି ଉପରେ ଏକ ଐକାନ୍ତିକ ବିଶ୍ୱାସ ଦରକାର। ତେବେଯାଇ ମୁଁ ଯେପରି ଚାହୁଁଛି, ସେହିପରି ହୋଇ ତିଷ୍ଠି ରହିବା ସମ୍ଭବ ହେବ। ତେବେଯାଇ ସକଳପ୍ରକାର ଅନାତ୍ମୀୟତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆତ୍ମୀୟତା ସହିତ ବଞ୍ଚିପାରିବା ତଥାପି ସମ୍ଭବ ହେବ। ମୁଁ ସେହି ବଳ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବି, ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ଲାଗି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବି।

୧୬.୦୨.୧୯୮୧

ନିଜ ଭିତରକୁ ଅନାଇବା ବେଳକୁ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଛି ! ଅନେକ ଲୋକ କୁଆଡ଼େ ଏପରି ଅଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ବାହାରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସାମନାସାମନି ହୋଇଯିବା ମାତ୍ରକେ ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଇଳା ଗୁଡ଼ାକୁ ଆଗ ମନେ ପକାନ୍ତି। ନିଜେ ଯେ କେତେ ଅଙ୍କ, କେତେ ଅସନା ଓ କେଡ଼େ ଅବର୍ଜିଆ, ସେମାନଙ୍କର ସେହିକଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ। ସେମାନେ ନିଜ ଭିତରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ହିଁ ଅସୁଖ ପାଆନ୍ତି। ଅନେକ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ସ୍ୱର୍ଗର କଥାଗୁଡ଼ାକୁ ଶୁଣୁଶୁଣୁ ଏହି ମର୍ତଟି ଯେ କେଡ଼େ ଖରାପ, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଳ-ଜଳ କରି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗନ୍ତି। ମୋ'ର ଠିକ୍ ଓଲଟା ହୁଏ। ମୁଁ ବାହାରୁ ହାଲୁକା ହୋଇ ଭିତରକୁ ଫେରିଆସେ, ଆପଣା ଭିତରେ ଅସଲ ନୀଡ଼ଟିକୁ ଅନୁଭବ କରେ; ବାହାରର ସଖ୍ୟସକୁ ମୋତେ ଭିତରେ କେଡ଼େ ମହିମାରେ ମୋ'ର ସବୁ କିଛିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ବିରାଜି ରହିଥିବା ବନ୍ଧୁପାଖକୁ ଫେରାଇଆଣେ, ବାହାର ଆଉ ଭିତର ଭିତରେ ରହିଥିବା ବ୍ୟବଧାନକୁ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ମନ୍ତୁରାରେ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ାଇନିଏ।

ମୋତେ ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ ସବୁଦିନେ ମିଳୁଥାଉ, ଏହି ସ୍ପର୍ଶଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥାଉ, ଏପାଖରେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ସେପାଖରେ ତା'ର ପ୍ରତିସ୍ପନ୍ଦନ ପ୍ରୀତିରୂପେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ ପାରୁଥାଉ। ଏହାହିଁ ଜୀବନ, ଏହାହିଁ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ, ଅସଲ ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ଚିହ୍ନାଇ ଦେବାପାଇଁ ଏହାହିଁ ଅସଲ କଷଟିପଥର। ମୋ'ର ସବୁଯାକ ଆଗ୍ରହ ଏହିପରି ହିଁ ଆପଣାର ପରପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରୁ!

୧୬.୦୪.୧୯୮୧

ବର୍ତ୍ତମାନର ସଂସାରରେ ଆଉ ସମସ୍ତେ ସିଆଣିଆ ଓ ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ବୋକା, ମୁଁ ଏପରି କଥା କେବେହେଲେ ମନ ଭିତରେ ପୂରାଇନାହିଁ। ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ମୁଁ ବୋକା ହୋଇ ରହିଗଲି ବୋଲି କେବେହେଲେ ମନରେ ଏତେଟିକିଏ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିନାହିଁ ବା ତଥାକଥିତ ସିଆଣିଆ ଲୋକଙ୍କ ପରି ହେବାଲାଗି ଆଦୌ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ।

ତାହାର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କାରଣ ହେଉଛି ଯେ, ମୁଁ ଯେଉଁ ବାଟରେ ଚାଲୁଛି, ତାହାକୁ ମୁଁ ନିଜେ ବାଛିଛି। କୌଣସି ଭୟ ବା ଆର୍ତ୍ତତା ଦ୍ୱାରା ତାଡ଼ିତ ହୋଇ ମୁଁ କଦାପି ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭିତରୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭିତରକୁ ଆସିବାକୁ ମନ କରିନାହିଁ। ମୁଁ ଖୁସି ହୋଇ ଏହି ବାଟକୁ ଆସିଛି, ଆପଣାଲାଗି ବାଟଟିଏ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଏହି ବାଟରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି। ଏହି ବାଟକୁ କେହି ମୋ' ଉପରେ ଲଦି ଦେଇନାହିଁ। ପ୍ରତିବଦଳରେ କିଛି ପାଇବି ବୋଲି ମୁଁ ଲୋଭାସକ୍ତ ହୋଇ ଏହି ବାଟକୁ ଆସିନାହିଁ। ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣିଛି, ଏହି ବାଟରେ ନେବା ଅପେକ୍ଷା ଦେବା ହିଁ ଅନେକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରହିଛି। ଏହି ଦେବାଟାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାଠାରୁ ଅଧିକ ବୃହତ୍ କୌଣସି ଏକ ବସ୍ତୁ ଲାଗି ବଞ୍ଚିବାକୁ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନର ଅସଲ ସୂତ୍ର ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇଛି। ଯେଉଁମାନେ ଜୀବନରୂପୀ ଚତୁର ବ୍ୟବସାୟରେ ଲାଭବାନ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋ' ମନରେ କେବେହେଲେ କୌଣସି ଈର୍ଷା ଆସିନାହିଁ। କାରଣ ମୋ' ବାଟରେ ଚାଲି ମୁଁ ଯାହାକିଛି ପାଇଛି, ତାହାହିଁ ମୋ' ଜୀବନର ଅସଲ ଆଧ୍ୟତ୍ମିକ ଭିତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି।

୧୬.୦୫.୧୯୮୧

କର୍ଣ୍ଣପ୍ରୟାଗଠାରୁ ଗୋପେଶ୍ୱର, ବାଆଁପାଖରେ ପରିଚିତା ଅଳକାନନ୍ଦା, ଡ଼ାହାଣ ପାଖରେ ହିମାଳୟର ସଜୀବ ପର୍ବତମାଳା। ମନକୁ ଓ ହୃଦୟକୁ ଏହି ହିମାଳୟ ପରି ବିଶାଳ କରିପାରିଲେ ଯାଇ ହିମାଳୟ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଚିହ୍ନ ହୁଏ। ହିମାଳୟକୁ ଆସିବା ମାତ୍ରକେ ଯେ ମନ ଓ ହୃଦୟ ବିଶାଳ ହୋଇଯାଏ, ସେକଥା ସବୁ ସମୟରେ ସମ୍ଭବ

ହୁଏନାହିଁ। ଯିଏ ଯେତିକି ବିଶାଳତାର ବାସନା ନେଇ ଏଠାକୁ ଆସେ, ଏହି ବିସ୍ତାରର ସାନ୍ନିଧ୍ୟରୁ ସିଏ ସେତିକି ବିଶାଳ ହେବାର ପ୍ରେରଣା ଲାଭ କରେ।

ଦୀର୍ଘ ବାଇଶିବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମୁଁ ଏହି ସତ୍ୟଟିକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିଲି। ଆଜି ସେହି ସତ୍ୟଟି ହିଁ ପୁନର୍ବାର ମୋ'ର ଅନ୍ତର ମନକୁ ହିମ ଶିଖରର ସମ୍ମୁଖରେ ଏପରି ମୌନ କରି ରଖିଛି। ଅନିକେତ ଭିତରେ ହିଁ ନିକେତ ରହିଛି; – ଅନ୍ତର ଭିତରେ ରହିଛି, ଏହି ଆକାଶ ଭରି ରହିଛି,- ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ମନ କଲାମାତ୍ରକେ ସର୍ବତ୍ର ହିଁ ମୁଁ ନିଜ ଜୀବନର ଅସଲ ଚେରଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି, ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ମୁଁ ବନ୍ଧୁପରି ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରୁଛି ଏତିକି କ'ଣ କମ୍ ଭାଗ୍ୟ ? ଏହାହିଁ ଜୀବନରେ ସେହି ପରମ ସ୍ୱୀକୃତିର ଅନୁଭୂତି, ଏକ ଗଭୀର ଓ ଅଛେଦ୍ୟ ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକତାର ଅନୁଭବ। ସେହି ସ୍ୱୀକାରାତ୍ମକତା ମୋତେ ସେତୁପରି କରି ହିମାଳୟ ଠାରୁ ଓଡ଼ିଶା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଏକଲଗ୍ନତା ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମୀୟତା ରୂପେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇ ରହିଛି। ମୁଁ ଯେ ସେଥିଲାଗି ଏକ ସେତୁ ହୋଇ ପାରିଛି, ମୋତେ ତାହାରି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇଯାଉଛି। ଏଇ ଜଗତର ସବୁ ମଣିଷ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସେତୁ ହେବାଲାଗି ଯେ ଅଭିପ୍ରେତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ମୋତେ ତାହାରି ବିଶ୍ୱାସ ଦେଇଯାଉଛି।

୧୬.୦୯.୧୯୮୧

ପିଲାଟିବେଳୁ ଏହି ଦେଶର ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଶ ବିଷୟରେ ଏପରି ଧାରଣା ଦିଆ ଯାଉଥାନ୍ତା, ଯାହାକି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବଡ ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ପକ୍କା ହୋଇ ରହୁଥାନ୍ତା। ନିଜ ଦେଶକୁ ଭଲ ପାଇବା ବିଷୟରେ ଏପରି ଏକ ଜୀବନ ଧର୍ମୀ ନୈକଟ୍ୟ ଓ ଆତ୍ମୀୟତାର ପ୍ରେରଣା ଦିଆ ଯାଉଥାନ୍ତା, ଯାହାକି ସେମାନେ ବଡ଼ ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ମୂଳତଃ ଏକ ଭଲପାଇବା ହୋଇ ରହୁଥାନ୍ତା, ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ସମର୍ପଣ ଶକ୍ତିର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଆଣି ଦେଇ ପାରୁଥାନ୍ତା। ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭାବପ୍ରବଣତା ଭିତରେ ବାନ୍ଧିରଖି ଅଫିମ ଖୁଆଇବାକୁ ମନ କରୁନଥାନ୍ତା।

ପିଲାମାନେ ଅତି ସାନ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଆମେ ବଡ଼ମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଶ ନାମରେ କେତେ ଭାବପ୍ରବଣତା ଓ ଅକର୍ମା ଅନ୍ଧମୁଗ୍ଧତା ଆଣି ପୂରାଇ ନ ଦେଉଛୁ! ଆମର ଦିଗ୍‌ବଳୟଗୁଡ଼ିକ ଯେତିକି ବିସ୍ତାରିତ ହୋଇ ପାରିଛି, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଦେଶଚେତନାରେ ଆମେ ପ୍ରାୟ ସେତିକି ବିସ୍ତାର ଆଣି ଦେଇପାରୁଛୁ। ସେମାନେ ଦେଶକୁ ଭଲ ପାଇବା ନାଁରେ କେତେଟା ବାହାରି ଉପଚାରକୁ ଉପରେ ଉପରେ ଆଦରି ନେଉଛନ୍ତି, ଭାବପ୍ରବଣ କରି ରଖିଲାଭଳି କେତେଟା ଗୀତ ଗାଉଛନ୍ତି, ଅଥବା କେତେଟା ମୋହକୁ ଆବରଣ ପରି କରି ଅସଲ ହୃଦୟଗୁଡ଼ିକୁ ବାନ୍ଧି ରଖୁଛନ୍ତି। ବଡ଼ ହୋଇ

ସେମାନଙ୍କର ଭାବପ୍ରବଣତା ତୁଟି ଯାଉଛି, ଚଲାଖ ହୋଇ ସେମାନେ ଏହି ଦେଶକୁ ଯେକୌଣସି ବିଦେଶୀ ପରି ଶୋଷଣ କରୁଛନ୍ତି । ଯେକୌଣସି ବର୍ବର ପରି ଏଠି ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କ ଉପରେ ସବାର ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । ପିଲାବୟସ ବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେ ଦେଶ ନାମରେ କେତେଟା ମଧୁର କଥା କୁହା ଯାଇଥିଲା ଓ ବଡ଼ ବେଳେ ତାହାର ଯେ ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ଏପରିକି ଦେଶ ବା ସମାଜ ପାଖରେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆନୁଗତ୍ୟର ଆବଶ୍ୟକତା-ନାହିଁ, ଏପରି ଏକ ଅମାନୁଷିକ ଦମ୍ଭ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ପ୍ରଧାନ ପରିଚାଳନାସୂତ୍ରରୂପେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଉଛି ।

୧୬.୧୦.୧୯୮୧

ଏହି ସବୁକିଛି କେତେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ହୋଇପାରନ୍ତା ! ଆମେ ନିଜେ ମଧ କେତେ ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ହୋଇ ପାରନ୍ତେ ! ଆମେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଆମ ଚାରିପାଖରେ ବସିଥିବା ବାଡ଼ଗୁଡ଼ାକ କେଡ଼େ ଶୀଘ୍ର ଉଠିଯାଇ ମଧ ପାଚନ୍ତା ! ଆମର ନିଜ ଜୀବନରେ କେତେକେତେ ନୂତନ ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଉନ୍ମୋଚନ ବି ଘଟି ପାରନ୍ତା ! ମାତ୍ର ସେପରି ହୋଇ ପାରେନାହିଁ କାହିଁକି କେଜାଣି ? ଆମ ପିଲାଦିନୁଁ ଆମକୁ ଯେଉଁ ସଂସାରଗୁଡ଼ାକରେ ମଣ କରି ଦିଆ ଯାଇଥାଏ, ହୁଏତ ସେହିଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ଆମ ଜୀବନବିଚରଣର ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଉତ୍‌ପ୍ରେରକ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଆମର ଉପଲବ୍ଧି ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ କିମ୍ବା ଧର୍ମୋପଦେଶ ଆମର ସେହି ସଂସ୍କାର ଗତ ସତର୍କ ବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ାକୁ ମୋଟେ ଟଳାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ଆମେ କହୁଥିବା କଥାଗୁଡ଼ାକର ସ୍ତରରେ ସତେଅବା ଏକ ଭୂଷଣ ହୋଇ ରହିଯାଏ ଏବଂ ଆମର ଧର୍ମ କେବଳ ଆମକୁ ସଫଳତା ଓ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଆଣି ଦେବାର ଏକ ମାଧ୍ୟମରେ ପରିଣତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ଆମର ଯାବତୀୟ ଉପଦେଶ ପାଇବା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଉପଦେଶ ଦେବାର ସହଜ ବାଟ ଧରି ଆପଣାର କ୍ଷତିପୂରଣ କରୁଥାଏ । ତେଣୁ ଅସଲ କଥାଗୁଡ଼ାକ ଅସମ୍ଭବପ୍ରାୟ ହୋଇ ରହିଯାଏ ।

ତଥାପି ଆମେ ବଦଳିଯାଇପାରୁଥାନ୍ତେ । ଉଚିତ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଉଚିତ ସମ୍ମତିଟି ରହିଥିଲେ ଆମେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଏହି ସ୍ଥାଣୁତା ଭିତରେ ତଥାପି ନବନବ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରି ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରୁଥାନ୍ତେ । ଆମେ ପଢୁଥିବା ପାଠ ଓ ଆମେ ଆତଯାତ ହେଉଥିବା ସମାଜ ଆମକୁ ଯଦି ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟିର ଶିକ୍ଷା ଦେଇପାରନ୍ତା, ତେବେ ତାହା ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସମ୍ଭବ ହୁଅନ୍ତା ଆପଣା ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କମି କମି ଗଲେ ବୋଧହୁଏ ମଣିଷ ଚଲାଖ ହୁଏ, ସତର୍କ ହୁଏ, ଆପଣାର ମନୁଷ୍ୟ ପରିବେଶଟି ଠାରୁ ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ ।

୧୬.୧୧.୧୯୮୧

ସାହିତ୍ୟରେ ସଭାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ସରି ଆସିଲା। ପ୍ରାୟ ଶହେବର୍ଷରୁ ଅଧିକ କାଳ ହେବ ସାହିତ୍ୟକୁ ନେଇ କେତେ ସଭା ହେଲା। କେତେ କଥାକୁହା ହେଲା,- ସାହିତ୍ୟପ୍ରତି ଆମର ଯେ କେତେ ଅନୁଗତ୍ୟ ଓ ଅନୁରାଗ ରହିଛି, ଆମେ କଥା ଜରିଆରେ ସେହି କଥାଟିକୁ କେତେ ଛଳରେ ପରସ୍ପର ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଆସିଲୁ। ଏବଂ ସେହି ବାଟ ଦେଇ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଭାରି ଅନ୍ତରାଳ ହୋଇ ରହିଗଲୁ।

ଏଥର ସାହିତ୍ୟରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଆସିବ। ସାହିତ୍ୟରେ ସଭାର ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆମେ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ପର୍ଯ୍ୟାୟରୁ ଆଧୁନିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଯାଏ ଆସିଲୁ। ତଥାପି ରହିଗଲୁ। ପରସ୍ପରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପାରିଲୁନାହିଁ। ଆଧୁନିକତା ନାଆଁରେ କୃତ୍ରିମତା ବଢ଼ିଲା, କୃତ୍ରିମତାରୁ ଏକ ଜ୍ୱରଗ୍ରସ୍ତ ବିଛିନ୍ନତାବୋଧ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା; ସାହିତ୍ୟରେ ମୂଳତଃ ଯାହାକୁ ଲୋଡ଼ିବା କଥା, ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଆମେ ଆହୁରି ଅନେକ କିଛିକୁ ଲୋଡ଼ିଲୁ। ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହାସ୍ୟସ୍ପଦ ଭାବରେ ବର୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଗଲୁ। ତଥାପି କଥା କହିବାର ଓ କଥାଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପରକୁ ମୋହିତ କରି ରଖିବାର ଜ୍ୱର ଏତେ ଟିକିଏ ବି କମିଲାନାହିଁ। ଆମ ସାହିତ୍ୟ ଆମକୁ କେତେଭଳି ଅଭିନୟ ଓ କେତେଭଳି ଅଳଙ୍କାରରେ ମଣ୍ଡାଇ ରଖିଲା। ଏଥର ସାହିତ୍ୟରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାର ଯୁଗ ଆସିବ। ବଡ଼ ସଭାର ଧାରାଟିକୁ ଛାଡ଼ି ସାନ ସାନ ଗୋଷ୍ଠୀଆଲୋଚନାର ପର୍ଯ୍ୟାୟଟି ଆରମ୍ଭ ହେବ। ସାହିତ୍ୟର ମାଧ୍ୟମରେ ମଣିଷ ମଣିଷକୁ ଲୋଡ଼ିବ, ମଣିଷର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାଲାଗି ଆଗ୍ରହୀ ହେବ। ସହିତ୍ୟ ଆମ ପରସ୍ପରର ମୁହଁ ଉପରୁ ମୁଖାଗୁଡ଼ିକୁ ଖସାଇ ପକାଇବାକୁ ହିଁ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ରଖିବ। ଆମ ସାହିତ୍ୟ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଆମକୁ ଅଧିକ ଉନ୍ମୋଚିତ କରି ପାରିବାର ବାସନା ରଖିବ। ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ବଢ଼ାଇବ। ଏବଂ, ସେହି ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାରୁ ହିଁ ଏକ ନୂତନ ସମ୍ପର୍କର ଭିତ୍ତି ପଡ଼ିବ, ଏକ ନୂତନ ସ୍ୱପ୍ନର ସାହାସ ଆମ ସାମୂହିକ ଭୂମିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ରାମିତ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ।

୧୬.୧୨.୧୯୮୧

ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜ ଓ ରାଜନୀତିର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁମାନେ ଗତ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ଧରି ପ୍ରାୟ ରାକ୍ଷସ ପରି ଆଚରଣ କରି ଆସିଲେ, ଯୋଉମାନେ ନିଜେ ବୁଢ଼ା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ଦେଶଟାକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଢ଼ା କରି ପକାଇଲେ ଓ ଏହି ଦେଶର ଯାବତୀୟ କର୍ଷଣକୁ ଅଚଳନ୍ତି କରି ରଖିଲେ, ଏବେ ସେମାନେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ

କେବଳ ଅନ୍ଧାର ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଅନ୍ଧାର ଦେଖି ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ପଡୁଛନ୍ତି ଏବଂ, ଦେଶଟା ଯେ ମୋଟେ ଉଚିତ ବାଟରେ ଯାଉନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି ହାହାକାର କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି।

ଏମାନେ ବୁଢ଼ାଦିନେ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଆଚରଣ କରୁଛନ୍ତି। ପିଲାବେଳେ ନୀତିକଥା ଶୁଣିଥିଲେ, ପିଲାଦିନେ ପିଲା ନହୋଇ ବଡ଼ଙ୍କ ପରି ଦିଶିବାର ଓ ବଡ଼ଙ୍କ ପରି କଥା କହିବାର ମୁଖାଗୁଡାକ ପିନ୍ଧିଥିଲେ। ତେଣୁ ବଡ଼ ହେଲେ ମଧ, ତଥାପି ପରିପକ୍ୱ ହୋଇ ପାରିଲେନାହିଁ। ନିଜ ଭିତରେ ମୋଟେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଏବଂ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ନପାରି ଥିବାରୁ ଏଣେ ବାହାରେ ମଧ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ପାରିଲେନାହିଁ। ବଡ଼ଦିନେ ପିଲାଙ୍କ ପରି କଥା କହିଲେ। ପିଲାଙ୍କ ପରି ଅଭିଯୋଗ କଲେ ଏବଂ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଗଗନ କମ୍ପାଇଲେ। ଗାନ୍ଧୀଙ୍କଠାରୁ ଐତିହ୍ୟଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ମଧ ଏହି ଅମଣିଷମାନେ ଗାନ୍ଧୀ ପାଖରେ କପଟୀ ହେଲେ। ଏବଂ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଢ଼ାଦିନରେ ଗାନ୍ଧୀକଥା କହି ଆପଣାର ଅସଲ ନୈରାଶ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ଢ଼ାଙ୍କି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ। ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହେଲେ। ନିଜପାଖରେ ବି ଏମାନେ କମ୍ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ହୋଇ ରହିନଥିବେ, ନିଜଠାରୁ ବି କମ୍ ତାଡନା ସହୁନଥିବେ। ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଦୁଃଖକୁ ନିଜ ପାଖରେ ନିଜର ଜବାବଦେହୀ ଦେଇ ନପାରିବାର ଦୁଃଖ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ। ଯେତେବେଳେ ଦେଶ ଲାଗି ଏମାନେ କିଛି କରି ପାରିଥାନ୍ତେ, ସେତେବେଳେ ତାହା ନକରି ପାରିବାର ଦୁଃଖ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ।

୧୬.୦୧.୧୯୮୨

ପୋଲାଣ୍ଡ ଦେଶରେ କର୍ତ୍ତାମାନେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ଡ଼ରୁଛନ୍ତି। ସେମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ହିଁ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କୁ ଅସଲ ବୁଦ୍ଧି ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ଭୋକ ଓ ଅସଲ ଜିଜ୍ଞାସାକୁ ଯୋଗାଇ ଦେବାରୁ ଶ୍ରମିକମାନେ ଧାରା ଭିତରୁ ବାହାରିଗଲେ, କେବଳ ରୁଟି ନମାଗି ସ୍ୱାଧୀନତା ମାଗିଲେ ଓ ଆପଣାକୁ କେବଳ ମଜୁରିଆ ଏବଂ ଅନୁସରଣିଆ ବୋଲି ନଭାବି ମଣିଷ ବୋଲି ଭାବିଲେ। ଏଣିକି କର୍ତ୍ତାମାନେ ମୂଳରୁ ନୂଆକରି ଶ୍ରମିକ ସଂଗଠନଗୁଡ଼ିକୁ ଗଢ଼ାଇବେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ନିରାପଦ ଭାବରେ ଗଢ଼ାଇବେ। ଅର୍ଥାତ୍ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କରେ ଯେପରି କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ନରହେ, ସେଥିଲାଗି ମୂଳରୁ ଦଉଡ଼ିମାନଙ୍କୁ କାଟିଦେବେ।

ଭାରତବର୍ଷର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଜୀବିକାର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ କର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କର ପକ୍ଷରେ ରହିଛନ୍ତି। ସେମାନେ ଅନୁକର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି, ଅନୁଗୃହୀତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ହିଁ ସର୍ବଶ୍ରେୟଃ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧି ହେଉଛି ଏକ ଶକ୍ତି। ତାହା କେବଳ ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସଲ ଶକ୍ତି ଓ ଅସଲ

ଗତିଶୀଳତାର ପରିକର ହୋଇ ରହିପାରିବ। ଭାରତର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଗୋଲାମ ହୋଇ ଗୁଡ଼ାଏ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବା ଅପକର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ହାସଲ କରି ପାରିଛନ୍ତି ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗଣ ପରି ଦେଖାଯାଉଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ଶକ୍ତିନାହିଁ। ଏଠି କର୍ତ୍ତାମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ଡ଼ରୁନାହାନ୍ତି; ଯାହାକୁ ପଇସା ଦେଇ କିଣିହେବ, ପଦଦେଇ ବଶ କରିହେବ, ତାକୁ କିଏ ଡରିବ କାହିଁକି ?

୧୬.୦୨.୧୯୮୨

କର୍ତ୍ତାମାନେ କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଯନ୍ତ୍ର ଏକାବେଳେକେ ଲାଗିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି ଗୁଡାକ ଯେପରି ବଦଳିବାର କଥା, ସେପରି ମୋଟେ ବଦଳି ପାରୁନାହିଁ। ଏବଂ ଯଦି କେହି ଆଗକୁ ବାହାରି ଆଗ ଗୋଡ଼ ପକାଇ କିଛି କରି ଦେଖାଇଦେଇ ପାରିଲା ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ମାଗିଲା, ତେବେ ସେହି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣାର ସେଇ ପୁରୁଣା ବହିଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଦେଖାଇ ଏପରି ସ୍ୱୀକୃତି ମୋଟେ ଦିଆଯାଇ ପାରିବନାହିଁ ଓ ସେପରି ହେଲେ ରହିଥିବା ଆଇନ୍‌ଗୁଡ଼ାକର ଭାରି ଖିଲାପ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ସେମାନେ କେଡ଼େ ଉତ୍ସାହିତ ଓ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ କହିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ସେମାନେ ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ମଣିଷର ସହାୟକରୂପେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ, ଏବେ ସେହି ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ସେମାନେ ମଣିଷକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ଲାଗି ସବୁପ୍ରକାର ସୂତ୍ର ମେଲାଇ ବସିଛନ୍ତି। ଏବଂ, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦୟନୀୟ କଥା ହେଉଛି ଯେ; ବଡ଼ ବଡ଼ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ନେଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ସହିତ କାରବାର କରୁ କରୁ ସେମାନେ ସ୍ୱୟଂ ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ମଣିଷଟାକୁ କୋଉ ଭିତରେ ନେଇ ଲୁଚାଇ ରଖିଛନ୍ତି। ନିଜେ କାରବାର କରୁଥିବା ମେସିନ୍‌ଗୁଡ଼ାକ ଆଗରେ ଅଣ୍ଟା ସିଧା କରି ଠିଆ ହେବାକୁ ଆଉ ସାହସ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି।

ମେସିନ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଚଳାଉଛି। ସେମାନେ ମେସିନ୍‌ଗୁଡ଼ାକୁ ମଣିଷର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସାଧନ ଲାଗି ଚଳାଇବାକୁ ଆଉ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି। ତେଣୁ, ଆମକୁ ବାଟ କାଢ଼ିବାକୁ ହେଲେ ଆଗ ସେମାନଙ୍କର ମେସିନ୍ ଗୁଡ଼ାକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଅଥବା ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ଖୋଦ ସେମାନଙ୍କର ହିଁ ଯାବତୀୟ ନିଦ ଅର୍ଥାତ୍ ଜିଦ୍‌କୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେକଥା ଠିକ୍ କରିବା ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି କଷ୍ଟକର ହୋଇପଡ଼ୁଛି।

୧୬.୦୩.୧୯୮୨

ସେମାନେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରୁ କରୁ ପୃଥିବୀକୁ ଏକାବେଳେକେ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବାକୁ ସତେଯେପରି ପ୍ରତିଜ୍ଞାବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାହାରିଛନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅନେକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଅନେକ ବୁଦ୍ଧି, ଏବଂ ଜୀବନକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଭୋଗ ଓ ଅଧିକ ଭୋଗ ବୋଲି ବୁଝୁଥିବା

କୋଟି କୋଟି ଲୋକ, ଯେଉଁମାନେ କି ସେମାନଙ୍କର ସରକାରକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେପରି କରିବାକୁ ଏକ ଜାତୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି। ଜାତୀୟତା ସହିତ ଭୟ ମିଶିଲେ ଜାତୀୟତା ଆହୁରି ଆହୁରି ଉଗ୍ର ହୁଏ। ଜତୀୟତା ଭିତରୁ ମାନବିକ ଆଦର୍ଶ ଭୂମିଟି କୌଣସି କାରଣରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇଗଲେ ଜାତୀୟତା ପୈଶାଚିକ ହୋଇପଡ଼େ। ପୃଥିବୀରେ କେତେଟା ବଡ଼ ଦେଶର ନେତୃତ୍ୱ ସେହିପରି କେତେଜଣ ପିଶାଚଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଛି। ପିଶାଚମାନେ ଆପଣାର ଯନ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ସୁମାରି କରି ହିଁ ଆପଣାକୁ ଆପାତତଃ ଏତେ ବେଶୀ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବୋଲି ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି।

ଏହି ପିଶାଚମାନେ ଯିବେ। ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପୃଥିବୀର ମାନବିକ ଆକାଂକ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକୁ କଦାପି ମାରିଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ସଞ୍ଚିତ ଅସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ହୁଏତ ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ହିଁ ପିଶାଚମାନେ ମରିବେ। ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମଣିଷ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟିରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦୃଢ଼ ହେଉଥିଲେ ଯାଇ ତାହା ହେବ। ମଣିଷ ଆପଣା ଜୀବନର ଆକାଂକ୍ଷା ଗୁଡ଼ାକୁ ଜାତୀୟତାର ଗାରଗୁଡ଼ାକ ଭିତରୁ ଡ଼ିଆଁଇ ନେଇ ପାରିଲେ ଯାଇ ଏକଥା ହେବ। ସେହି ଅତିକ୍ରମଣର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଆପଣାକୁ ଅନୁଭୂତ କରାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି। ପୃଥିବୀର ଧର୍ମ, ପୃଥିବୀର ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତି ଲାଗି ଏହାହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ ଆହ୍ୱାନ ବୋଲି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ଏହି ସବୁକିଛି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଅତିକ୍ରମଣ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଛି। ପୃଥିବୀରେ ସେହି ଦିଗରେ ନେତୃତ୍ୱ ଅଧିକ ଟାଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ।

୧୬.୦୪.୧୯୮୨

ସେଦିନ ବକ୍ତା ମସୀ ଅସି ହେଉ ବୋଲି କହି ସାହିତ୍ୟକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ। ଜଣେ ସାହିତ୍ୟକର ମସୀ ଅସିପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବ କି ନାହିଁ; ତାହା ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ସାହିତ୍ୟକର ସମ୍ମତି ଏବଂ ଆଗ୍ରହ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବ, ତା' ଜୀବନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଙ୍ଗୀକାରଟି ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ନିର୍ଭର କରିବ।

ମାତ୍ର, ସେଥିଲାଗି ସାହିତ୍ୟିକ ତା' ଜୀବନକୁ ଅବିଭକ୍ତ ଗୋଟାଏ ଜୀବନ ବଞ୍ଚି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ। ସାହିତ୍ୟ ବାହାରେ ତା' ଜୀବନ ଓ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ତା'ର ସ୍ୱପ୍ନ,- ଏହି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଅସଙ୍ଗତ କିମ୍ବା ବିରୋଧ ରହିବା ମୋଟେ ଉଚିତ ନୁହେଁ। ତା'ର ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ମଣିଷ ହିଁ ସବା ମଝିରେ ବସି ପାରୁଥିବା ଉଚିତ। ମଣିଷକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଯଦି ତା' ସାହିତ୍ୟ ଆଉ କେଉଁ ଅନ୍ୟ ଭାବପ୍ରବଣତାର ପଥରେ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ମନ କରୁଥାଏ, ତେବେ ସେହି ସାହିତ୍ୟ କଦାପି ଅସି ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରି

ପାରିବନାହିଁ। ତାହା ସମାଜରେ କେତେକଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବ, ଲେଖୁଥିବା ଲୋକକୁ ଯଶ ଆଣି ଦେବ ଏବଂ ମଣ୍ଡନଗୁଡ଼ାକୁ ଆହୁରି ମଣ୍ଡିତ କରି ରଖିବ ସତ, ମାତ୍ର, ଅବର୍ଜିଆଗୁଡାକ ପାଖରେ ତଥାପି ଭାରି ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ରହିଥିବ। ହୁଏତ ଏହି ଅବର୍ଜିଆଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ହିଁ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବ। ଅସି ହେବାକୁ ହେଲେ ସାହିତ୍ୟକୁ ସାଧୁ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ,– ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜ ସହିତ ଓ ଜୀବନ ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଆପଣାର ଡୋରଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ସାଧୁ ହିଁ ହେବାକୁ ହେବ। ଅଭିନୟଗୁଡ଼ାକୁ, ଦରବାରଗୁଡ଼ାକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ପଡ଼ିବ। ତେବେଯାଇ ହେବ।

୧୬.୦୫.୧୯୮୨

ମଣିଷ ମଣିଷର ବନ୍ଧୁ ହେବାକୁ ମନ କଲେ ତା' ନିଜ ଭିତରେ ଯେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ କ'ଣ ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଯାଏ, ମଣିଷ ସତକୁ ସତ ସମ୍ମତ ହୋଇଗଲେ ଯେ ତା' ଭିତରେ ସେ କେତେ ପ୍ରକାରେ କେତେ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ଠିକ୍ ଚାଳିଶି ବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ସେହି କଅଁଳ ବୟସରେ ତାହାର ଏକ ପରିଚୟ ପାଇଥିଲି।

ସେଇ ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ମଣିଷ ଭିତରେ ଭଲଟାକୁ ହିଁ ସବାଆଗ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ଆସିଛି। ସବୁ ପ୍ରକାରର ଖୋଳ ସତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଭିତରେ ଯେ ସବାତଳେ ବନ୍ଧୁଟିଏ ବସି ରହିଛି, ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛି ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବନ୍ଧୁକୁ ହିଁ ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଛି, ମୋ' ନିଜ ଭିତରେ ମୁଁ ସେଇ ଦିନଠାରୁ ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ବଢ଼ାଇବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛି। ହୁଏତ ସେଇ ବାଟରେ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁରୂପେ ଆବିଷ୍କାର କରିଛି। ଯିଏ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଦିଏ, ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଦିଏ, ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରେ ଓ ଆଲୋକିତ କରିଦିଏ, ସେଇ ହେଉଛି ବନ୍ଧୁ। ଏହିପରି ଭାବରେ ସମ୍ଭବତଃ ମୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ହିଁ ଆପଣା ଜୀବନର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ଶିଖିଛି। ଆଖି ବୁଜିଲା ମାତ୍ରକେ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଆଲୋକ ଦେଖିଛି, ଲୋଡିଲା ମାତ୍ରକେ ଆପଣାର ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ସତେଅବା କେଉଁ ଆତ୍ମୀୟଜନକୁ ଅନୁଭବ କରିଛି। ଏବଂ, ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ, ମୁଁ ନିଜ ଜୀବନରେ ଶିକ୍ଷକର ଧନ୍ଦାଟିକୁ ଆଦରି ନେଇଛି, ସେହି ଧନ୍ଦାଟିକୁ ଏକ ବ୍ରତରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି। ଏବଂ, ତାହାରିଦ୍ୱାରା ହିଁ ମୋ' ଭିତରେ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଓ ସମସ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳତା ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ର ହୋଇ ପ୍ରତ୍ୟହ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାରେ ଲାଗିଛି।

୧୬.୦୬.୧୯୮୨

ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି, ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ହେବନାହିଁ। କାହିଁକି ଯେ ହେବନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି ସମସ୍ତେ ନିଜକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ସେମାନେ କେବଳ ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି।

ମୁଁ ବିରକ୍ତିର ମଣିଷ ନୁହେଁ,- ମୁଁ ଅନୁରକ୍ତିର ମଣିଷ, ଅନୁରାଗର ମଣିଷ। ଆପଣାପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ମୋ'ର ବିଶେଷ ଅନୁରାଗ ରହିଛି। ଅନୁରାଗ ରହିଛି ବୋଲି ଆସ୍ଥା ରହିଛି। ଏବଂ, ଆପଣାପ୍ରତି ଆସ୍ଥା ରହିଛି ବୋଲି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଆସ୍ଥା ରହିଛି। ମଣିଷ-ଅନ୍ତରର ଯେଉଁ ଅନୁରାଗମୟ ସ୍ଥାନଟିରେ ମଣିଷ ସର୍ବଦା ଇଚ୍ଛୁକ, ସର୍ବଦା ସମ୍ମତ ଓ ସର୍ବଦା ଆଗ୍ରହୀ; ଆପଣା ଭିତରେ ରହିଥିବା ସେହି ସ୍ଥାନଟିରୁ ପ୍ରେରଣା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟୟ ନେଇ ମୁଁ ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବାକୁ ଯାଇଛି। ତେଣୁ, ମଣିଷ ଭିତରେ ପ୍ରଧାନତଃ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ହିଁ ପାଇଛି। ଯିଏ ମଣିଷ ଭିତରେ ବନ୍ଧୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଏ, ସିଏ କଦାପି ବିରକ୍ତ ହୁଏନାହିଁ। ତେଣୁ ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସକରେ ଯେ, ଏହି ସଂସାରରେ ଅନେକ କିଛି ସମ୍ଭବ ହେବ, ଏହି ଅନେକ କିଛି ସମ୍ଭବ ହେବ। ଅର୍ଥାତ୍, ମୋ ଦ୍ୱାରା ଅନେକ କିଛି ସମ୍ଭବ ହେବ। ଅନେକ ପରିଚୟ ସମ୍ଭବ ହେବ, ଅନେକ ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ସମ୍ଭବ ହେବ, ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହେବ। ମୋ' ନିଜ ଭିତରେ ମୁଁ ନିଜ ପାଖରୁ କିଛିହେଲେ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ କେବେ ଇଚ୍ଛା କରିନାହିଁ। ଭିତରେ କୌଣସି ଜୁଗୁପ୍ସା ନଥିବାରୁ ମୁଁ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଉଗ୍ରତା ଦେଖାଇନାହିଁ। ବାହାରେ କାହାରି ବିଷୟରେ କୌଣସି ଅବିଶ୍ୱାସ ବା ଈର୍ଷା ପୋଷଣ କରିନାହିଁ। ଜୀବନରେ ସବୁଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ ଅଧିକ ପାଇଛି;- ମଣିଷ ପାଖରୁ ସମର୍ଥନ ପାଇଛି, ମମତା ପାଇଛି, ଉତ୍ସାହ ମଧ୍ୟ ପାଇଛି। ସେହି ଉତ୍ସାହର ଦୃଷ୍ଟିରେ ହିଁ ମୁଁ ଜୀବନକୁ, ନିଜକୁ ତଥା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଶିଖିଛି।

୧୬.୦୭.୧୯୮୨

ଅନେକ ସମୟରେ ଅନେକ ଲୋକ ଆସନଟାକୁ ହିଁ ଦେଖନ୍ତି। ସେହି ଆସନରେ ବସିଥିବା ମଣିଷକୁ ମୋଟେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ। ଆସନରୁ ମଣିଷର ବିଚାର କରନ୍ତି। ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ମଣିଷ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅବିଚାର କରନ୍ତି। ମଣିଷଠାରୁ ଆସନ ବଡ଼ ବା ମଣିଷ ପଛ ଓ ଆସନ ଆଗ, ସେମାନେ ଏହିପରି ଭାବି ଭାରି ଅବିଚାର କରନ୍ତି।

ଯେଉଁମାନେ ମଣିଷକୁ ନଦେଖି ଆସନକୁ ଦେଖିଥାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ମଣିଷ ପ୍ରତି ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ ଅବଜ୍ଞା ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି। ଆସନରୁ ହଟି ଯିବାପରେ ସେହି ମଣିଷର ଜଣେ ମଣିଷ ହିସାବରେ ଯେତିକି ସମ୍ମାନ ଓ ଯେତିକି ସ୍ୱୀକୃତି ଅବଶ୍ୟ ରହିବା

କଥା, ସେମାନେ ତାକୁ ସେତିକି ସ୍ୱୀକୃତି ବା ସମ୍ମାନ ବି ଦିଅନ୍ତିନାହିଁ। ଯିଏ ସେହି ଆସନଟିରେ ବସିଲା, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ତାହାକୁ ହିଁ ଦିଅନ୍ତି। ଏହିପରି ଭାବରେ ମଣିଷର ଅବଜ୍ଞା କରନ୍ତି। ସେମାନେ ନିଜ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କରନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ ନିଜର ଆସନଟିକୁ ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଆସନଟିକୁ ନିଜଠାରୁ ଅଧିକ ଦେଖୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଆସନଟି ସକାଶେ ହିଁ ନିଜର ଯାହାକିଛି ମୂଲ୍ୟ ବା ସମ୍ମାନ ରହିଛି ବୋଲି ଭାବିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି। ସେମାନେ ନିଜକୁ ଦେଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ, ଆପଣାକୁ ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି ଏକ ହୀନଭାବ ରହିଥାଏ, ଯାହାଫଳରେ କି ସେମାନେ ନିଜକୁ ମୋଟେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦେଖି ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ଏବଂ, ନିଜକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ଅର୍ଥାତ୍ ସକଳ ଉଚ୍ଚତା ଓ ସକଳ ଗଭୀରତା ସହିତ ଦେଖି ନପାରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପଣାକୁ ମୋଟେ ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନ ଦେଇହୁଏନାହିଁ। ତେଣୁ ଆସନର ମାଧ୍ୟମରେ କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବାକୁ ହୁଏ।

୧୬.୦୮.୧୯୮୨

ଭିତରେ ଆପଣାର ଅନୁଭୂତିଲବ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥିବ,- ସେହି ବିଶ୍ୱାସଟି ଅନୁସାରେ ଏକ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବା ସମ୍ଭବ ହେଉଥିବ, ଏବଂ, ଏସବୁ ମୋ' ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୋତେ ମୋ' ଭିତରେ ରହି ପରିଚାଳିତ କରୁଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ତର ସତ୍ତା ଅର୍ଥାତ୍ ବୃହତ୍ତର ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହେଉଛି ବୋଲି ସତତ ଏକ ଅନୁଭବ ହେଉଥିବ,- ଯଦି ଏତିକି ହୋଇ ପାରୁଥିବ, ତେବେ ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ଜୀବନରେ ଏପରି ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ସମ୍ଭବ ହେବ, ଯାହାକି ଜୀବନକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଧନୀ କରି ରଖିପାରିବ। ଏବଂ, ଏହିଭଳି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁ ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବ, ସେହି ସମାଜଟି ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସିଏ ଅନେକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାର କାରଣ ହେବ। ସିଏ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିବ, ସେହି ଦେଶଲାଗି ମଧ୍ୟ ସିଏ ଅନେକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତାର କାରଣ ହେବ। ତେଣୁ, ସବାଆଗ ବ୍ୟକ୍ତିଟିଏ ଲୋଡ଼ା।

ବିଶ୍ୱାସ ଲୋଡ଼ା, ଜୀବନ ଲୋଡ଼ା, ଭକ୍ତି ବି ଲୋଡା। ବିଶ୍ୱାସ, ଜୀବନ ଏବଂ ଭକ୍ତି,- ଏହି ତିନୋଟିଯାକର ନେତୃତ୍ୱ ଲୋଡ଼ା। ନେତୃତ୍ୱର ନିଜ ଭିତରେ ଯେଉଁଠି ଆପଣାର ଅନୁଭୂତିଲବ୍ଧ ମୋଟେ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ନଥିବ, ଯେତେବେଳେ ନେତୃତ୍ୱ କ୍ଷମତା ବ୍ୟତୀତ ତା' ଜୀବନରେ ଆଉ କୌଣସି ଗୁଣରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ପାରୁନଥିବ ଏବଂ ନେତୃତ୍ୱ ଯେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ହିଁ ଆପଣା ଚେତନା ବିତରଣର ବୃହତ୍ତମ ପରିଧି ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିବ, ସେତେବେଳେ ଔଜ୍ଜ୍ୱଲ୍ୟ ଆଉ ଆସିବ କେଉଁଠୁ? ସେତେବେଳେ ବାହାରେ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ାକ ସହସ୍ର ଗୁଣ ହେଉଥିବ, ବାଣଗୁଡ଼ାକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦର୍ପରେ

ଆକାଶମଣ୍ଡଳକୁ କେତେ ରଙ୍ଗରେ ଓ କେତେ ଆଲୁଅରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରଖିଥିବେ;- ତଥାପି ହୃଦୟ ଭିତରେ, ବ୍ୟକ୍ତିର ଏବଂ ଦେଶର,- ଉଭୟଙ୍କର ;ହୃଦୟ ଭିତରେ ପ୍ରଧାନତଃ ଅନ୍ଧକାରର ହିଁ ରାଜତ୍ୱ ଚାଲିଥିବ,- ଅନ୍ଧକାର ଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ରାଜା ହୋଇ ବସିଥିବେ।

୧୬.୧୧.୧୯୮୨

ଅନେକ ସମୟରେ ସତେଅବା ମୁଣ୍ଡଲାଟିଏ ବୁଲି ମୁଁ ଯେଉଁଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି, ଠିକ୍ ସେଇଠି ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛି। ସେତେବେଳେ ଆପଣାକୁ ଭାରି ଅଯୋଗ୍ୟ ପରି ମନେହେଉଛି। ସତେଅବା ଭାରି ବଞ୍ଚିତ ପରି ମନେହେଉଛି। ଆପଣାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ବଞ୍ଚିତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ଏହି ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତି, ତାହାହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ମଣିଷର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ। ସେହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଅଟକାଇ ରଖେ, ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ାକୁ ବାନ୍ଧି ପକାଏ ଓ ଡ଼େଣାଗୁଡ଼ାକୁ କାଟି ପକାଏ।

ଆପଣାକୁ ସେହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତ କରି ରଖିବା, ତାହାହିଁ ଅସଲ ଅଗ୍ରଗତି। ଯେତେ ନକାରାତ୍ମକ ପରି ଶୁଣା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ହେଉଛି ସକଳ ଅଗ୍ରଗତିର ସର୍ବମୂଳ ସର୍ତ୍ତ। ସେହି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଟିର କବଳ ଭିତରେ ସନ୍ତପ୍ତ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡୁନଥିଲେ ସେହି ପୁରୁଣା ଆକାଶଟାଏ ମଧ୍ୟ ନୂଆ ନୂଆ ଦିଗ୍‌ବଳୟର ଦର୍ଶନ ସମ୍ଭବ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ଆପଣା ଭିତରକୁ ନୂଆ ନୂଆ ବାଟ ଦିଶି ଯାଉଥାଏ ଏବଂ ବାଟଗୁଡ଼ାକ ସୋପାନ ପରେ ସୋପାନ ଚଢ଼ି ଚାଲିଯିବାର ଆହ୍ୱାନ ଦେଇ ଯାଉଛନ୍ତି। ସେତେବେଳେ ଯାବତୀୟ ସ୍ପର୍ଶ ନୂତନ ସ୍ପର୍ଶପରି ମନେ ହୁଏ, ଯାବତୀୟ ସାକ୍ଷାତ ନୂତନ ଲାଗେ, ଅନନ୍ୟ ଲାଗେ। ଆପଣାକୁ ନୂତନ କରି ଜନ୍ମ ଦେଉଥିବା ପରି ମନେହୁଏ। ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାଗ୍ୟବାନ ପରି ମନେହୁଏ। ସେତେବେଳେ ଆଖି-ପାଆନ୍ତାର ଏହି ପୃଥିବୀ ଏବଂ ଆଖି ସେ ପାଖର ଆକାଶ ଉଭୟେ କେବଳ ବନ୍ଧୁର ଦର୍ଶନ କରାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି। ଆପଣାକୁ ଛୁଇଁବା ବେଳକୁ ସତେଅବା କେଉଁ ବନ୍ଧୁକୁ ଛୁଇଁଆସିବା ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ। ସେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡଲାଗୁଡାକ କୁଣ୍ଡଳୀ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉପରକୁ ନେଇ ଗଲାପରି ବୋଧହୁଏ।

୧୬.୧୨.୧୯୮୨

ସମସ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ତଳେ ଥାଆନ୍ତି, କ୍ରମଶଃ ଉପରକୁ ଉଠନ୍ତି। ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିର ମଧ୍ୟଦେଇ ଯାଉ ଯାଉ କେତେକ ମଣିଷ ଉପରକୁ ଯିବା ପରେ ଆଉ ତଳ ସହିତ ନିଜ ଭିତରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଖିଅ ରଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ। ସେମାନେ ମୋଟେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତିନାହିଁ, ବସିଯିବାକୁ ହିଁ ମନ କରନ୍ତି। ଏବଂ, ବସିଲେ କେବେହେଲେ

ତଳେ ବସିବାକୁ ବି ମନ କରନ୍ତିନାହିଁ। ଏକାବେଳେକେ ଚଉକୀ ଉପରେ ଯାଇ ବସନ୍ତି। ଆପଣାର ହୃଦୟ ଭିତରେ ସତେଅବା ଏହି ଚଉକୀଗୁଡ଼ାକ ସହିତ ହିଁ ଏକ ପରିଣୟପତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି। ଆପଣାକୁ ଚଉକୀ ତଳେ ହିଁ ଦେଖିବାର ହୀନିମାନରେ ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି। ଅର୍ଥାତ୍ ଆଗ ଚଉକୀକୁ ଦେଖନ୍ତି, ତା'ପରେ ଯାଇ ଆପଣାକୁ ଦେଖନ୍ତି।

ସଂସ୍କୃତି ଓ ସଖ୍ୟର ଯାବତୀୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ମଣିଷମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଅଲକ୍ଷଣା ମଣିଷ, ଆମର ଦିଗ୍‌ବଳୟଗୁଡ଼ିକୁ ଭାରି ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା କରି ରଖିଥିବା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଣିଷ। ଏମାନେ ମଇଳାଗୁଡ଼ାକୁ ଆଣି ଏକାବେଳେକେ ଘର ଭିତରେ ପୂରାଇବାକୁ ମନ କରୁଥାନ୍ତି। କେବଳ ଆପଣାକୁ ହିଁ ଦେଖୁଥାନ୍ତି, ଆପଣା ସହିତ ହିଁ ପ୍ରଣୟ କରୁଥାନ୍ତି। ସାହିତ୍ୟର ପିଣ୍ଡାଗୁଡ଼ାକ ଉପରେ ଏମାନଙ୍କୁ କଜିଆ କରିବାର ଦେଖିଲେ ସାହିତ୍ୟକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ନୀରବରେ ସଭାଗୁଡ଼ାକରୁ ବାହାରି ଆସିବା ସକାଶେ ହିଁ ମନ ହୋଇଥାଏ। ଏମାନଙ୍କର ପାଖ ମାଡ଼ିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏନାହିଁ।

୧୬.୦୪.୧୯୮୩

ଭଲ ପାଇବା କ'ଣ କେବଳ ଗୋଟାଏ ମୋହ, କେବଳ ଗୋଟାଏ ମାୟା ?– ସେଦିନ କୌଣସି ପତ୍ରିକାରେ ଉତ୍‌ଥାପିତ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରଦତ୍ତ ଉତ୍ତରମାନ ପଢୁଥିଲି। ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଟିକୁ ଦେଶର କେତେଜଣ ନାମଅର୍ଜନକାରୀ ଲେଖକଙ୍କୁ ପଚରା ଯାଇଛି ଓ ସେମାନେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି। ପ୍ରଧାନତଃ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ କାହାକୁ ନା କାହାକୁ ଭଲ ପାଇଥିବାର କାହାଣୀ କେତୋଟିକୁ ଭିତ୍ତି କରି ସେମାନେ ପ୍ରଶ୍ନଟିର ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି, ଏକ ସାମ୍ବାଦିକ ଭଙ୍ଗୀରେ ଉତ୍ତର ଦେଇଛନ୍ତି।

ଭଲପାଇବା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ କ'ଣ ପାଇଲି କେବଳ ଏହି କଥାଟାକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଯଦି ମଣିଷ ଭଲ ପାଇବାର ବଣିଜ କରି ବାହାରିବ, ତେବେ ତା'ର ଭଲ ପାଇବା ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଧୋକାରେ ପକାଇଦେବ। ଭଲପାଇବା କହିଲେ ମଣିଷ ତା' ନିଜ ସଂସାର ବୋଲି କହୁଥିବା ଯଦି ତା'ର ଗୋଟିଏ କୁଟୁମ୍ବ ପ୍ରତି ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବା ତା'ର ବାସନା ଏବଂ ଐକାନ୍ତିକ ମୋହଗୁଡ଼ାକୁ ବୁଝାଇବ, ତେବେ ତା'ର ଭଲ ପାଇବା ତା'ଲାଗି ପ୍ରକୃତରେ ଅନେକ ମୋହର କାରଣ ହୋଇ ରହିଥିବ, ତାକୁ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ କିଳି ରଖିଥିବ, ଅନେକ କିଛିରୁ ତାକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିବ। ପୃଥିବୀରେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଅନେକ ମଣିଷ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହନ୍ତି। ସେମାନେ ଭଲ ପାଇବାର ଗାର ମାଡ଼ି ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ଭଲ ପାଇବାକୁ ସତେଅବା କୌଣସି ଭଣ୍ଡାରଘରର ଏକୁଟିଆ ମାଲିକ ହେବା ବୋଲି ବୁଝିଥାନ୍ତି। ସେମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭଣ୍ଡାରର ଅଧିକାର ଲାଭ କରି ପାରନ୍ତିନାହିଁ।

୧୬.୦୫.୧୯୮୩

ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦିନ ବରଷରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଲାଗି ସନ୍ତକ ହୋଇ ରହିଯାଏ। ସତେଅବା ଏକ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ରହିଯାଏ। ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଭିଜ୍ଞତା ବା ଅନୁଭବ ଯେମିତି ଜୀବନରେ ଏକ ପ୍ରତିନିଧିମୂଳକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଅନୁଭବ ହୋଇ ରହିଯାଏ, ଜୀବନକୁ ଗୋଟାଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିଗରେ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରେରିତ କରିଦିଏ, ଜୀବନରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୈଳୀକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଶୈଳୀରେ ପରିଣତ କରିଦେଇ ଯାଏ, ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦିନ ସ୍ୱସ୍ମରଣର ପଟ ଉପରେ ଏପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଓ ସ୍ପନ୍ଦନ ସଞ୍ଚାରକାରୀ ହୋଇ ରହିଯାଏ ଯେ, ସତେଅବା ତାହାହିଁ ଜୀବନର ସବୁଦିନ ଗୁଡ଼ାକୁ ସ୍ପନ୍ଦିତ କରି ରଖିଥାଏ,- ହୁଏତ ତାହାହିଁ ଆମକୁ ନାନା ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକତା ଏବଂ ବୈଚିତ୍ର୍ୟହୀନତାରୁ ବଞ୍ଚାଏ।

ଆଜି ମୋ' ଜୀବନର ସେହିଭଳି ଏକ ଦିନ, ଏକ ପବିତ୍ର ଏବଂ ବଳଦାୟକ ଅନୁସ୍ମରଣ ଦିନ। ସେହି ଦିନଟି କୁଆଡ଼େ ଚାଳିଶିବର୍ଷ ପଛରେ ଯାଇ ରହିଲାଣି ସତ, ମାତ୍ର ତାହାକୁ ଏକ ଦର୍ପଣ ପରି ଅନୁଭବ କଲାବେଳକୁ ମୋ'ର ନିତିଦିନ ଗୁଡ଼ାକ ସତେଅବା ସେହିଦିନଟି ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ମୁଁ ଦେଖିପାରୁଛି। ମୋ' ଭାବଗ୍ରାହିତ୍ୱାର ସବୁଯାକ ଚେର ସତେଅବା ତଳକୁ ଆହୁରି ତଳକୁ ଯାଇ ସେହି ଦିନଟିର ପ୍ରେରଣା ମଧ୍ୟରେ ରୂଢ଼ ହୋଇ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି। ଯିଏ ମୋତେ ସେହି ଦିନଟିର ଭାଜନ କରିଥିଲା, ସେହି ବନ୍ଧୁ ପାଖରେ ମୁଁ ଆଜି ମଧ୍ୟ କୃତଜ୍ଞ। ମୋତେ ସିଏ ଅନେକ ଅଧମତ ରୁ ରକ୍ଷା କରିଛି, ଅନେକ ହୀନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ଭିତରୁ ବାଟ କଢ଼ାଇ ଆଣିଛି। ତେଣୁ, ଆଜି ଦିନଟି ମୋ'ର ଜୀବନ ଭିତରେ ପ୍ରକୃତରେ ତା'ରି ଦିନ।

୧୬.୦୬.୧୯୮୩

ମଣିଷ ଜୀବନଯାକ ଜୀବନଟାକୁ ମୋଟେ ବଞ୍ଚେନାହିଁ, ଖାଲି ଦେଖାଇ ହୁଏ, ଖାଲି ଆସନରେ ବସେ, ପଦାଧିକାରୀ ହୁଏ, ବଡ଼ ହୁଏ, ଫମ୍ପା ହୁଏ। ଯେତିକି ଦିଏ, ତା'ର ହଜାରଗୁଣ ଶୋଷି ନିଏ। ହୁଏତ ଆଦୌ କିଛି ଦେଇ ନଥାଏ, ମାତ୍ର ସବୁଯାକ ଆତ୍ମସାତ୍ କରି ନେବାଲାଗି ଏକ ଆଦର୍ଶର ଚିଠା କରି ସେହି ଅନୁସାରେ ସବୁ କରୁଥାଏ। ତାହାକୁ ହିଁ ବୟସର ଓ ବୁଦ୍ଧିର ବାହାଦୁରୀ ବୋଲି ମଣିଥାଏ। ବିଚରା ସେଇ ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଯାଉଥାଏ। ବୁଢ଼ା ହେଲାବେଳକୁ ସିଏ ମୁଁ ଏଇଟା କରିଛି, ମୁଁ ସେଇଟା କରିଛି ବୋଲି ବାହୁନି ହେଉଥାଏ, ହୁଏତ ଆପଣା ଭିତରେ 'ମୁଁ କିଛି କରି ପାରିଲିନାହିଁ' ବୋଲି

କହି ଧିକ୍କାରି ହେଉଥାଏ। ଭିତରେ ଭୋଗୁଥିବା ଦାରିଦ୍ର୍ୟଟାକୁ ବାହାରର ଯାବତ ବାହାଦୁରୀରେ ଏକ କ୍ଷତିପୂରଣ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ।

ଯଥାର୍ଥରେ ସିଏ କିଛି କରିନଥାଏ। ଏବଂ ସେଇଥିଲାଗି ନିଜର ଅସଲ ଜାଗାରେ ନିଜକୁ ମୋଟେ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ପାରୁନଥାଏ। ସେହି ଅସ୍ୱୀକୃତିକୁ ଆପଣା ତରଫକୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥାର ସ୍ୱୀକୃତିରେ ଘୋଡ଼ାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ। ଭାରି ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ। ଭାରି ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ। ଆମ ସମାଜରେ ଗତ ଗୋଟାଏ ପୁରୁଷ ହେଲା ଯେଉଁମାନେ ଉଚ୍ଚ ଥାନମାନଙ୍କରେ ଯାଇ ବସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସମ୍ଭବତଃ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆପଣାକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇ ପାରିଲାଭଳି କିଛି କରିନାହାନ୍ତି। ଖାଲି ଆତ୍ମସାତ୍ କରିଛନ୍ତି। ପଦରେ ବସିଛନ୍ତି ଏବଂ ବୃଦ୍ଧ କାଳରେ ଯୁବକର ଉତ୍ସାହରେ "ମୁଁ ଅମୁକ କଲି" ଇତ୍ୟାଦି କହି ଆପଣାକୁ ବୋଧ ଦେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ଏମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଧରା ପଡ଼ିଯାଉଛନ୍ତି। ଆଗାମୀ ପୁରୁଷ ଏମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯିବ,-ଆଗାମୀ ପୁରୁଷ ଆଦୌ ଧରା ପଡ଼ିବନାହିଁ,- ସିଏ ନିଜର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟ ଦେବ।

୧୬.୦୭.୧୯୮୩

ଆଶାବାଦୀ ଆଉ ନିରାଶାବାଦୀ,- ଏହି ଦୁଇଟାଯାକ କୌଣସି ବାଦର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆଦୌ ନୁହେଁ। କାରଣ, କେହି କଦାପି ଭାବି ଚିନ୍ତି ଅଥବା ଯୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚି ଆଶାବାଦୀ ଅଥବା ନିରାଶାବାଦୀ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ। ତେଣୁ, ଏଇଟା ଠିକ୍ ବା ସେଇଟା ଠିକ୍ ବୋଲି କଦାପି ଯୁକ୍ତି କରି ପ୍ରମାଣ କରି ହେବନାହିଁ। ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସତେଅବା ଏକ ଅନ୍ତଃନିଷ୍ପତ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଆଶାବାଦ ଅଥବା ନିରାଶାବାଦକୁ ଆପଣାର ଏକ ସମଗ୍ର ଜୀବନଦୃଷ୍ଟି ରୂପେ ଅନୁସରଣ କରିଥାଉ। ଆପଣା ଭିତରେ ଆମେ ଆପଣାକୁ ସମଗ୍ରତଃ ଯେପରି ଏକ ସମଗ୍ର ଦିଗ୍‌ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଲାଳନ କରୁଥାଉ, ଅଗ୍ରସର କରାଉଥାଉ ଅଥବା ଗତିଶୀଳ କରି ରଖିଥାଉ, ସେହି ଅନୁସାରେ ଆମେ ଆଶାବାଦୀ ଅଥବା ନିରାଶାବାଦୀ ହେଉ। ଆମ ଆଶାବାଦ ଅଥବା ନିରାଶାବାଦରୁ ଆମ ନିଜର ଏକ ପ୍ରମାଣ ମିଳିଯାଏ, ଆମର ରୀତିଟି ବେଶ୍ ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ।

ଭିତରକୁ ଅନାଇଲେ ଯିଏ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରର ଅନୁଭବ କରେ ଏବଂ ସେହି କେନ୍ଦ୍ରରୁହିଁ ଆପଣାର ବାଟଟିକୁ ଚାଲିବାର ଓ ଗାରଗୁଡ଼ାକୁ ଡେଇଁବାର ଏକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଯାଏ, ଆମ ଭିତରୁ ସମ୍ଭବତଃ ସେଇ ଆଶାବାଦୀ ହୁଏ। ତାକୁ ଆଗରେ ଥାଇ କେହି ଡାକି ନେଉଥାଏ, ବନ୍ଧୁ ପରି ଡାକି ନେଉଥାଏ; ଜୀବନର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଉପରେ ସଂସାରରେ ତାହାକୁ ହିଁ ଆଶା ବୋଲି କୁହାଯାଏ। ଆପଣା ଭିତରେ କେବେ କିଛି ହେଲେ

ଖୋଜି ବାହାରି ଯିଏ ବନସ୍ତଯାକ ବୁଲି ସତେଅବା ତଥାପି ଖାଲି ହାତରେ ବାହୁଡ଼ି ଆସେ, ଓ ତେଣୁ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ମୂଳତଃ ରିକ୍ତହସ୍ତ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ, ହୁଏତ ସେଇ ନିରାଶାବାଦୀ ହୁଏ। ଏବଂ, ତା'ପରେ ସିଏ ତାହାକୁ ହିଁ ଉଚିତ ବୋଲି ଅନ୍ତତଃ ନିଜପାଖରେ ନିଜକୁ ବୋଧ ଦେଇ ରଖିବାପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ଯୁକ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିଥାଏ।

୧୬.୦୯.୧୯୮୩

ଅସଲ କଥାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ସହଜ କଥା। ଆମେ ସହଜ ବାଟରେ ଗଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହଜ ଭାବରେ ଆସି ଧରାଦିଅନ୍ତି। ଆମେ ସହଜ ହେଲେ ଆମପାଇଁ ବି ସେଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ସହଜ ହୋଇଯାଆନ୍ତି। ଆମେ ନିଜେ ଆମ ତରଫରୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ବଙ୍କା ହୋଇ ରହିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମକୁ ସେହି ଅସଲ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଭାରି ବଙ୍କା ହୋଇ ଦିଶନ୍ତି।

ଆମେ ସ୍ୱବୁଦ୍ଧିବଳରେ ଅନେକ ସମୟରେ ସହଜ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକୁ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଭାବରେ ଅସାଧ୍ୟ କରି ପକାଉଥାଉ। ଆପଣାର ମାର୍ଗରେ ସବୁକିଛିକୁ ସାଧ୍ୟ କରି ପାରିବ ବୋଲି ପରାକ୍ରମ ପ୍ରକାଶ କରି ଆମର ବୁଦ୍ଧି ସବୁକିଛିକୁ ଅସାଧ୍ୟ ଓ ଅପହଞ୍ଚ କରି ରଖିଥାଏ। ଯେତିକିକୁ ସାଧ୍ୟ କରିପାରିଲା ବୋଲି ଭାବୁଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିକୃତ କରି ପକାଇଥାଏ। ବୁଦ୍ଧିର ଏତେଦୂର ବଳ କଦାପି ହେଉନଥାନ୍ତା, ଯଦି ତାହା ପଛରେ ଅହଂ ବୋଲି ଏକ ଅନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଆପଣାକୁ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଗଣ୍ଡି ପକାଇ ଥାନ ମାଡ଼ି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରି ରଖିନଥାନ୍ତା। ଅହଂଭାବନା ଅର୍ଥାତ୍ ଭୟଭାବନା। ସବାମୂଳରେ ଏହିପରି ଏକ ଭୟର ଭାବନା ରହିଥାଏ ବୋଲି ଅହଂ ଉଗ୍ର ହୁଏ; ଅସଲ ଯେଉଁ ଖିଅଗୁଡ଼ିକୁ ଲଗାଇ ପାରିଲେ ତାହା କ୍ରମଶଃ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତା ଓ ଆପଣାକୁ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇ ପାରୁଥାନ୍ତା, ତାହାର ସେହି ଖିଅଗୁଡ଼ିକୁ ଲଗାଇବା ମୋଟେ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ। ତେଣୁ, ଆପଣାକୁ ଉଗ୍ର କରି ରଖିବାଦ୍ୱାରା ଜୀବନର ଅସଲ ଅନୁଧାବନଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣରେ ପ୍ରତିହତ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ତଦ୍ୱାରା ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ବିକୃତ ହୁଏ। ବୁଦ୍ଧି ଭୟାଳୁ ହୁଏ, ସହଜ କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଜଟିଳ କରେ। ଅତି ସହଜରେ ମିଳି ପାରୁଥିବା ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ କାହିଁ କେତେ ଦୂରର କରି ରଖିଥାଏ।

୧୬.୦୫.୧୯୮୪

ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ାକ ପୁରୁଣା ହୋଇଯାଏ। ତଥାପି ମର୍ମଟି ମନେ ରହିଥାଏ। ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ରତ୍ନଟିଏ ପରି ଅନ୍ତର ଭିତରେ ସାଇତା ହୋଇ ରହିଥାଏ। ପ୍ରତୀକଗୁଡ଼ାକ ବି

ପୁରୁଣା ହୋଇଯାଏ। ତଥାପି ପ୍ରେରଣା ରହିଥାଏ। ଅସଲ ପ୍ରେରଣା କେବେହେଲେ ବୃଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଏନାହିଁ। ଏବଂ, ନାନା ପ୍ରତୀକ ଓ ନାନା ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଛାଡି ଆସିବାର ଏବଂ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନର ବୃତ୍ତଟି ସଂପ୍ରସାରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ତେଣୁ କାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଲି ବୋଲି ମୋତେ ମନେ ହୁଏନାହିଁ। ସେଥିଲାଗି ଦୁଃଖ ହେବା ତ ଆହୁରି ଦୂରର କଥା।

ମେ' ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖ ମୋ' ଜୀବନରେ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ଦିନ। ଗୋଟିଏ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଦିନ। ଆପଣାକୁ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଭେଟିଥିବାର ଓ ଯଥାର୍ଥ ଭାବରେ ଦେଇ ପାରିଥିବାର ଗୋଟିଏ ଦିନ। କେବଳ ପଛକୁ ଅନାଇଲେ ଯେ ୪୨ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ସେହି ଦିନଟି ଦେଖାଯାଏ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ। ଆଗକୁ ଅନାଇଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେହି ଦିନଟିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ। ମୋ'ର ନିଜ ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ। ଆପଣାର ବୃତ୍ତଟିକୁ ସତତ ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ଯେ ମଣିଷ ସତକୁ ସତ ବଞ୍ଚିପାରେ ଓ ସତତ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କରିପାରେ, ଜୀବନରେ ଏହି ମୂଳଭୁତ ଉପଲବ୍ଧିଟି ଲାଗି ଏହି ଦିନଟିର ଏକ ମହନୀୟ, ଅତିବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏବଂ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଅବଦାନ ରହିଛି। ସେହି ଦିନଟି ପ୍ରତି ମୁଁ ଜୀବନଯାକ କୃତଜ୍ଞ ରହିବି। ଯାହାକୁ ମୂର୍ତ୍ତିରୂପେ ଆପି ମୁଁ ଏହି ଦିନଟିକୁ ଗମି ପାରିଥିଲି, ତାହା ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା କୃତଜ୍ଞ ରହିଥିବି।

୧୬.୧୨.୧୯୮୪

"ମୁଁ" ଟା ଯେତିକି ଯେତିକି ଗଭୀରକୁ ଭେଦ କରି ପାରୁଛି, ବାହାରୁ ସେତିକି ସେତିକି ଆପଣାକୁ ଅପସରାଇ ନେଇଯାଉଛି। ମୁଁ ତଥାପି ତାହାକୁ ଏକ ତଥାକଥିତ ଅପସାରଣ ହେଉଛି ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିବିଡ଼ ସ୍ତରରେ ସଂପ୍ରସାରଣର ହିଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକ୍ରିୟା,- ଯାହାକି କେନ୍ଦ୍ରଟି ସହିତ ବାହାରର ଏହି ସବୁକିଛିକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖିପାରୁଛି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରି ରଖିପାରୁଛି। ତେଣୁ, ଭିତର ଆଉ ବାହାର ମୋତେ ପରସ୍ପରକୁ ନିନ୍ଦିତ କରି ରଖୁନାହାନ୍ତି, ମୋତେ ପରସ୍ପରକୁ ଭୟ କରୁନାହାନ୍ତି। କେହି କାହାରିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର ବି କରୁନାହାନ୍ତି।

ଯେଉଁଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର ପ୍ରଦେଶରେ ମୋତେ ସମ୍ଭାଳି ଧରିଥିବାର କେନ୍ଦ୍ର ଅଥବା ଭୂମିଟି ପରି ହୋଇ ରହିଛି, ବାହାରେ ସେଇ କେଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଛି,- ଅଶେଷ ସମ୍ବନ୍ଧର ସୂତାକୁ ଏକ ଆତ୍ମୀୟତାରେ ପରିଣତ କରି ମୋ'ର ଏହି ଚେତନାର ଆକଶଟିକୁ ସମ୍ଭାରି ରଖିଛି। ତେଣୁ, ମୁଁ ଗୁମ୍ଫାଗୁଡ଼ିକୁ

କୋଉଦିନୁଁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଲିଣି। ନିଜର ଉତ୍ସ ଖୋଜିବାକୁ ଯେ କୌଣସି ଗୁମ୍ଫା ଭିତରକୁ ଚାଲିଯିବାକୁ ହୁଏ, ମୁଁ ସେହି ପ୍ରଣାଳୀଟିକୁ କୋଉଦିନୁଁ ପାସୋରି ସାରିଲିଣି। ଆଗ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ହୁଏ, ତା'ପରେ ଯାଇ ସଂପ୍ରସାରଣର ରହସ୍ୟ ଡ଼ୋର ଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଭ କରିହୁଏ ଅଥବା, ଆଗ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ତା'ପରେ କ୍ରମଶଃ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ଠାବ କରିବାକୁ ହୁଏ, ମୁଁ ସେକଥା କହି ପାରିବିନାହିଁ। ମୋ'ର ଆଖିଟି ଦୁଇଟିଯାକରୁ ଆଦୌ ଗୋଟିଏ ନୁହେଁ। ଦୁଇଟିଯାକ ହିଁ ମୋ'ର ଧାରା,- ମୋ' ଅସଲ ଧର୍ମର ଧାରା।

୧୬.୦୫.୧୯୮୫

ଯାହାକୁ ମୁଁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ତାକୁ କଦାପି ଗିଳି ପକାଇନାହିଁ। ତାକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସମଗ୍ର ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ମୁଁ ନିଜେ ଯେଉଁପରି ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବା କଥା, ସେଥିରେ କଦାପି ତ୍ରୁଟି କରିନାହିଁ।

ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଆସିଛନ୍ତି, ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି। ସେମାନେ ହୁଏତ ମୋ' ଠାରୁ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଆଶା କରି ମୋ' ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ, ସେହି କଥାଟିକୁ ନପାଇବାରୁ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ। ଏହିସବୁ ଘଟଣାରେ ମୁଁ ଆଘାତ ଅନେକ ପାଇଛି, ଦୁଃଖ ପାଇଛି ସତ, ମାତ୍ର ବନ୍ଧୁତା ଉପରୁ କଦାପି ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇନାହିଁ କିମ୍ବା କେବେ ହେଲେ ନିଜକୁ ଏକୁଟିଆ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିନାହିଁ। ଅନେକ ମଣିଷ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ବନ୍ଧୁମେଳ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଏକୁଟିଆ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି। ସେମାନେ ନିଜକୁ ହୁଏତ କାହାରି ପାଖରେ ବି ଦେଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ। କେବଳ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ବଡ଼ ହୋଇ କିମ୍ବା କିଛି ହୋଇ ଦିଶିବି ବୋଲି ମୁଁ କଦାପି କିଛି କରିନାଇଁ। ମୁଁ ଯଥାର୍ଥରେ ଯାହା ହୋଇପାରିଛି, ତାହା ମୋ'ର ଭିତରେ ରହିଛି। ଭିତରେ ଅନ୍ତତଃ ଏପରି ଏକ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମୋ'ର ଚିରସାଥୀ ପରି ହୋଇ ରହିଛି, ଯାହାଫଳରେ କି ମୁଁ ନିଜଭିତରେ ମୋ'ର ସତକୁ ସତ କେଉଁ ପରମବନ୍ଧୁ ସହିତ ଏକାଠି ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ଦେଖାଯାଉଛି। ହୁଏତ ସେଇଥି ସକାଶେ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ମୂଳତଃ ବନ୍ଧୁପରି ଦିଶିଛନ୍ତି। ବିଶ୍ୱ ଆପଣାର ଘରପରି ମନେ ହୋଇଛି। ଏବଂ, ଆପଣାର ଘରଟା ଭିତରେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଖିରେ କ'ଣ ହୋଇ ଦିଶିବାକୁ ଆଉ କାହିଁକି କାହାର ମନ ହେବ ?

୧୬.୧୧.୧୯୮୬

ଏ ଦେହର ସହିବା ଶକ୍ତି ଯେତିକି, ସହଯୋଗ କରିବାର ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେତିକି। ଏହି କଥାଟିକୁ ତୁମ ଦେହ କଦାପି ମନକୁ ମନ ତୁମ ଆଗରେ କହିବାକୁ ଆସେନାହିଁ, ଫୁଲେଇ ହୋଇ ହୁଏତ ସିଏ ଆଦୌ କିଛିହେଲେ କହେନାହିଁ। ତେଣୁ, ଦେହର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ

ହେବାକୁ ହୁଏ;- ତାକୁ ମଣ କରି ସାଧ କରି ନିଜର ମନାସ ବା ପାଞ୍ଚ ଅନୁସାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଗି ତାକୁ ଅଡ଼ାଇ ନେବାର ଆଦୌ କୌଣସି ଧୃଷ୍ଟତା ସହିତ ତା'ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ଜୀବନରେ ନିୟମ ଓ ନୈତିକତାର ପଘାଗୁଡ଼ାକ କ୍ରମଶଃ ମୋଟା ଓ ଆହୁରି ମୋଟା ହେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଦେହର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ। ସେହିସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେହର ଗୋଡ଼ରେ ଏକାବେଳେକେ ଆଠଟା ଡ଼ିଙ୍କିଆ ପଡ଼ିଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଦେହ ତଥାପି ସାଙ୍ଗରେ ନଥାଏ,- ଦେହ ସହିତ ଯୁଝି ଯୁଝି ନୟାନ୍ତ ହେବା ହିଁ ସାର ହୁଏ।

ତେଣୁ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟଏକ ବାଟରେ ଦେହର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ହେବାକୁ ହୁଏ। ସେହି ବାଟଟି ଶ୍ରଦ୍ଧାଦ୍ୱାରା ମିଳେ। ଦେହକୁ ନିଜର ସହଯୋଗୀ କରି ଦେଖିପାରିଲେ ଯାଇ ଦେହକୁ ସହଯୋଗୀ ରୂପେ ପାଇହୁଏ। ସେତେବେଳେ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଉଦ୍ୟମରେ ଦେହକୁ କେବେହେଲେ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଇନଥାଏ। ଦେହ ସମଗ୍ର ମାନଚିତ୍ରଟିର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ତାହାକୁ ସର୍ବନିମ୍ନ ସୋପାନଟି ବୋଲି ଭାବି ତା'ପ୍ରତି କରୁଣା ଦେଖାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଅସଲ ଧାରାଟି ବ୍ୟାହତ ହୋଇଯାଏ। ଅନେକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକାମୀ ମଣିଷ ରୋଗକୁ ଡରିବାପରି ଦେହକୁ ଡ଼େଇଁ ପଳାଇ ଯିବାକୁ ମନ କରୁଥିବା ଅନେକ ମଣିଷ ଦେହକୁ ବି ଭାରି ଡ଼ରୁଥାନ୍ତି। ଏମାନେ ମୋଟେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ।

୧୬.୦୩.୧୯୮୯

ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆପଣାର ଦୁଃଖ ଜଣାଉ ଜଣାଉ ତାଙ୍କର ପରମବଳଦାୟୀ ଓ ତେଣୁ ପରମସୁଖଦାୟୀ ସଙ୍ଗଟିକୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କେଡ଼େ ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ହରାଇ ନବସିଲୁ! ମଣିଷ ଯଦି ସତକୁ ସତ ଏକ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ପ୍ରାଣୀ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସିଏ କଦାପି ଏପରି କରିନଥାନ୍ତା। ବା, ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଯେ, ଅନ୍ୟ ବହୁଭଳି ଫିସାଦକୁ ବୁଦ୍ଧି ବୋଲି ଭ୍ରମ କରି ସେ ଆପଣାର ଅସଲ ବୁଦ୍ଧିଟିର ଠାବ ପାଇ ପାରିଲାନାହିଁ। ଠାକୁରଙ୍କ ନାମରେ ମନ୍ଦିର ଗଢ଼ିଲା, ନିଜ ଦୁଃଖଗୁଡ଼ାକର ବୈଦ୍ୟ ହିସାବରେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଲା। ତାଙ୍କୁ ଜୀବନରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରାଇ ପାରିଲାନାହିଁ। ଯେତେବେଳେ ନିଜର ଆର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ାକୁ ଜଣାଇବା ହିଁ ଜୀବନର ଅସଲ ଧର୍ମ ଧନ୍ଦା ହୋଇ ରହିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ମଣିଷ ସତେଅବା ଅତି ରଞ୍ଜନକୁ ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଭଲ ପାଉଥାଏ। ଏହି ଅତିରଞ୍ଜନକୁ ସିଏ ଅନେକ ସମୟରେ ଅଧିକ ଭକ୍ତି ନିଦର୍ଶନ ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଏ। ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପରାୟଣ ହୋଇ ରହିଯାଏ। ବାହାରର ପ୍ରଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟରେ ବାଟ ଭୁଲିଯାଏ।

ଆପଣାର ଦୁଃଖକୁ ଅତିରଞ୍ଜନର ବହ୍ୱଳଙ୍କାର ମଣ୍ଡାଇ ବଖାଣୁ ବଖାଣୁ ମନୁଷ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୁଃଖକୁ ଠଉରାଇ ପାରିବାର ସର୍ବନିମ୍ନ ଶାଳୀନତାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ପାସୋରି ପକାଏ। ଭାରି ନିର୍ଦ୍ଦୟ ହୁଏ, ଉପେକ୍ଷାଭାବକୁ ଏକ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଆଚରଣ ବୋଲି କହେ। ଉପେକ୍ଷା ନକଟିଲେ ସିଏ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇ ପାରିବ କିପରି ? ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଆପଣାର ଦୁଃଖକୁ ଗଦା ଓ ଶୂଳ କରି ଧରିଥିବା ମଣିଷ ଭଲ ପାଇବାର ସେହି ଅନ୍ୟ ପରିମଳଟି ମଧ୍ୟକୁ ମୋଟେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରେନାହିଁ। ଏହି ଘରଟି ଭିତରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏଠୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ। ଭିଡ଼ ଭିତରେ ହୋ' ହୋ' ମଧ୍ୟରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଜଣାଇବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ। କେଡ଼େ ଫୁଲି ରହିଥିବା ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ତଥାପି ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ।

୧୬.୦୫.୧୯୮୯

ଜୀବନକୁ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ, ଜଗତ ଭିତରେ ନିଜକୁ ଓ ନିଜ ଭିତରେ ଜଗତକୁ ଠାବ କରୁ କରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଭଗବାନଙ୍କର ସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ବାହାରି ଯେଉଁମାନେ ଅଧା ବାଟରେ ଗୋଟାଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭିତରେ ଆସି ପଶି ଯାଇଥାଆନ୍ତି, ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଥିବା ପରିଭାଷାରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ typal men ବୋଲି କହିବି। ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେ typal society କଥାଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି। ଯୋଉ ସମାଜ ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ବେଦ ପରି ମାନେ, ତାହା ହେଉଛି typal ସମାଜ। ସେହିପରି, ଯୋଉ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାକୁ କୌଣସି ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଓ ତା'ର ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପରମ ଗତି ବୋଲି ମାନି ନେଇଥାଏ ଓ ତାହାରି ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଥାଏ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମ୍ଭବତଃ କୌଣସି ଭୁଲ୍ ନ କରି typal ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି କହିହେବ।

ପଇଁଚାଳିଶି ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ବର୍ଷ ତଳେ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାର କୃପାରୁ ଏହି typal ହେବାର ପ୍ରମାଦରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି। ଘଟଣାଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାନ,- ମାତ୍ର ସାରା ଜୀବନଟା ଲାଗି ତାହା ଯେପରି ମୋତେ ଗୁହାମୁକ୍ତିର ସନ୍ତକ ଆଣି ଧରାଇଦେଲା। ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି ଛାଞ୍ଚରେ ଅଟକି ଯିବାକୁ ଆଦୌ ମନ କରିନାହିଁ। ସତ୍ୟକୁ ଛାଞ୍ଚ ଭିତରେ କାବୁ କରି ରଖିବା ଓ ତାହାରି ଅଭିଶାପରେ ସ୍ୱୟଂ କାବୁ ହୋଇ ରହିବାର ମହତୀ ବିନଷ୍ଟିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲି। ସଂସାର ସତେ କେଡ଼େ ଭଲ ଲାଗିଲା, ନିଜ ଭିତରେ ସତେଅବା ସାଙ୍ଗଟିଏ ରହିଥିବା ପରି ମନେହେଲା। ସେଇ ସାଙ୍ଗ ମୋତେ ସଂସାର ଦେଖିବାର ଆଖିଟିକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଲା। କୌଣସି ଛାଞ୍ଚ ମୋତେ ଗର୍ହିତ ଲାଗିଲାନାହିଁ। ମୁଁ ଅବାଧରେ ସବୁଠିଁ ବସି ପାରିଲି। ସକଳ ଛାଞ୍ଚ ସତ୍ତ୍ୱେ ମଣିଷଟାକୁ ଅଧିକ କରି ଦେଖି

ଶିଖିଲି। ମୁକ୍ତି ପାଇଗଲି, ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖ ଗୁଡ଼ିକ, ବିଶେଷ କରି ମେ' ମାସର ଷୋଳ ତାରିଖଟି ମୋ' ଲାଗି ଏତେ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଲା।

୧୬.୦୭.୧୯୯୦

କୋଉଠି କାହାଘରୁ ଚକୁଳି ପିଠା ଖାଇବାକୁ ପାଇଲେ ପିଠା ପରଷି ଦେଉଥିବା ହାତକୁ ଅନାଇ ମୁଁ ବୋଉ ହାତର ଅନୁଭୂତି ପାଇଯାଏ। ବୋଉ ସହିତ ଚକୁଳି ପିଠାର ସତେଅବା ଏକ ଘନିଷ୍ଠ association ମୋ' ଜୀବନରେ ରହି ଆସିଛି। ଏବଂ, ବୋଉ ସହିତ, ମୋ' ସମଗ୍ର ପିଲାଦିନଟିର ଏବଂ ସେହି ପିଲାଦିନଟିକୁ ଏତେ ଏତେ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଅନୁଭବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ରଖିଥିବା ମୋ' ଗାଆଁଟିର ମଧ୍ୟ ଏକ ଘନିଷ୍ଠ association ରହିଆସିଛି।

ଜୀବନରେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଯାଇ ମୁଁ ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଯାହାକିଛି ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଛି, ସେଠାରେ ସତେଅବା ମୋ' ଗାଆଁର ସେହି ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସ୍ପର୍ଶର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ମୁଁ ସେହି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଭବ କରିଛି। ଏବଂ, ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ଜଗତରେ ସବୁ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ସବୁ ପରିଚୟ ମୋତେ ଏତେ ଭଲ ଲାଗିଛି, ଭେଦବାରିପାରିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଫାନ୍ଦରେ ପଡ଼ିଯାଇଛି, ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯାଇଛି। ଦୂରତାଗୁଡ଼ାକୁ, ପାର୍ଥକ୍ୟଗୁଡ଼ାକୁ ନିରୂପଣ କରି ପୃଥିବୀରେ କୌଣସି ଏକ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଚିହ୍ନିବା,- ସେହି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦନ୍ତୁରିତ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମୋ' ପରିଚୟର ଜୀବନରେ କେବେ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ। ଅନେକ ମଣିଷ ସହରକୁ ଆସି ଗାଆଁକୁ ଝୁରନ୍ତି, ଦୂରକୁ ଗଲେ ନିକଟକୁ ଝୁରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି। ମୁଁ ଏପରି କେବେ ଝୁରେନାହିଁ; କାରଣ, ସହର ଭିତରେ ମୁଁ ଗାଆଁକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ପଶେ, ନିକଟଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଦୂର ଭିତରେ ପଶେ; ମୋ' ପରିଚିତଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ଅପରିଚିତ ଭିତରେ ପଶେ, ସମ୍ଭବତଃ ସେଇଥିଲାଗି ଏକାବେଳେକେ ହୃଦୟଯାଏ ଚାଲି ଯାଇପାରେ। ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିଜର ହୋଇଯାଏ, ତେଣୁ ନିଜର କରିନେବା ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଆଉ କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶ୍ରମସାଧନା କରିବାକୁ ପଡ଼େନାହିଁ। ଅପରିଚିତର ସବାଗଭୀରରେ ସେହି ଅତିପ୍ରିୟ ପରିଚିତଟି ରହିଛି, ଯାହାକୁ ମୁଁ ଅନୁକ୍ଷଣ ଏତେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ନିଜ ଭିତରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି, ଯାହାକୁ ମୁଁ ବହନ କରି ରହିଛି। ତେଣୁ, ଡର ମାଡ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ମୁଁ ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯାଇଥାଏ। ଏବଂ, ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯିବାପରେ ଆଉ ଭୟ କରିବାର କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ନଥାଏ।

୧୬.୧୧.୧୯୯୦

ବନ୍ଧୁ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ସାରା ସଂସାର ବନ୍ଧୁ ହୋଇଗଲା। ଖାଲି ଯେ ସବୁ ମଣିଷ

ଭଲ ଲାଗିଲେ, ସବୁ ସଂସ୍କୃତି ଭଲ ଲାଗିଲା, ସବୁ ଭାଷା ଭଲ ଲାଗିଲା ଓ ସବୁ ବେଭାର ଭଲ ଲାଗିଲା ତା' ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀଯାକର ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟ ଭଲ ଲାଗିଲା। ଭାରତବର୍ଷର ଘନ ଅରଣ୍ୟାନି ଯେପରି ଚିତ୍ତକୁ ଅଭିଭୂତ କଲେ, ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ର ଏହି ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ବୃକ୍ଷହୀନ, ଏପରିକି ତୃଣହୀନ ପାହାଡ଼ ଓ ତା, ଭିତରୁ ଆ' କରି ଅନାଇ ରହିଥିବା ଗହ୍ୱରମାନେ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଲାଗିଲେ। ଜୀବନରେ ଏପରି ଏକ ଚେତନା ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମୀୟତାର ସ୍ତର ରହିଛି, ଯେଉଁଠାକୁ ଆସିଗଲେ ସ୍ଥାନନିର୍ବିଶେଷରେ, ପାତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷରେ ଅର୍ନ୍ତପ୍ରବେଶ କରିହୁଏ ଏବଂ ଅନ୍ତର୍ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବାରୁ ସବୁ ଭଲ ଲାଗେ। ଜୀବନରେ ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ରଳରହରଭମର ନରହିବାର ଯେଉଁ ଅନୁଭବ ଓ ସଂସର୍ଗସ୍ତରଟିର କଥା କୁହାଯାଇଛି, ସମ୍ଭବତଃ ତାହା ଏହିପରି ଏକ ଅନ୍ତର୍ପ୍ରବେଶ କରିଥିବାର ଭୂମିକୁ ସୂଚାଇ ଦେଉଛି। ଏଥିରେ ମୋହକାତରତାର ଆଦୌ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ।

ନିଜର କୌଣସି preference ନରହିବାର ସ୍ତରଟିକୁ ଅନେକ ମଣିଷ ସତେଅବା ଏକ ଉପେକ୍ଷାର ସ୍ତର ବୋଲି ବୁଝନ୍ତି। ମୁଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ଅନୁରାଗର ଏକ ସ୍ତର ବୋଲି ବୁଝେ। ଯାହାକୁ ମିଠା ଭଲ ଲାଗେ, ତାକୁ ଖଟା ବା ପିତା ଭଲ ନଲାଗିବ କାହିଁକି? ମିଠାର ଯେପରି ଏକ ନିଜସ୍ୱ ସ୍ୱାଦ ରହିଛି, ଖଟା ଓ ପିତାର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ନିଜସ୍ୱ ସ୍ୱାଦ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି। ମିଠା ସହିତ ଯେପରି ଡୋରଟିଏ ଲଗା ଯାଇପାରେ, ଖଟା ବା ପିତା ସହିତ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଡୋରଟିଏ ଅବଶ୍ୟ ଲଗା ଯାଇପାରେ। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଉ ଦ୍ୱନ୍ଦ କାହିଁକି ରହିବ? ନିଜର ସଂସ୍କୃତିକୁ ସତକୁ ସତ ଅନ୍ତପ୍ରବେଶର ଅସଲ ଅନୁରାଗଟି ଦେଇ ଦେଖି ପାରୁଥିଲେ ତଥାକଥିତ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆତ୍ମୀୟତା ଅବଶ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହେବ। ବାସ ସତକୁ ସତ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲେ ପ୍ରବାସ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଲାଗିବ। ଭବନ ଆଉ ଭୁବନ ଭିତରେ ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଝଗଡ଼ା ରହିବନାହିଁ। ଯାବତୀୟ ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟାପାରର ଏକ ଶରୀର ଯେପରି ରହିଛି, ଏକ ଅନ୍ତର୍ପ୍ରାଣ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ରହିଛି। ଖାଲି ଡ଼ୋର ଲଗାଇ ପାରିଲେ ହେଲା। ଭିତରେ ସତକୁ ସତ ଡ଼ୋର ଲାଗିଥିଲେ ବାହାରେ ଏହି ସକଳ ସବୁଟି ସହିତ ଲାଗିଥିବା ଡ଼ୋରକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ଆଦୌ କଷ୍ଟକର ହେବନାହିଁ।

୧୬.୧୨.୧୯୯୦

ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ବୁଶ୍ ତେଣେ ଉପସାଗରୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଲକ୍ଷ ସୈନ୍ୟ ନେଇ ଜାନୁୟାରୀ ପନ୍ଦର ତାରିଖକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି। ଏବଂ, ଏଣେ, ଯେଉଁ ଦେଶର ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଏକଦା ଭୋଟ୍ ଦେଇ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରୂପେ ବାଛିଛନ୍ତି, ଏକ ବେସରକାରୀ

ଜନମତ ସଂଗ୍ରହ ଅନୁସାରେ, ସେହି ଦେଶର ୪୮% ଲୋକ ଉପସାଗରୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆମେରିକାର ନେତୃତ୍ୱରେ ସତକୁ ସତ ଏକ ଯୁଦ୍ଧଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ ହେବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ମତ ଦେଇଛନ୍ତି। ଇରାକ୍ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ ହେବା ସପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ୪୮% ଲୋକ ଭୋଟ ଦେଇଛନ୍ତି। ସେହି ଜନମତ-ସଂଗ୍ରହରୁ ଜଣାପଡ଼ିଛି ଯେ, ୭୮% ମହିଳା ଆକ୍ରମଣର ବିରୋଧ କରି ଏବଂ ୨୨% ମହିଳା ଆକ୍ରମଣ ସପକ୍ଷରେ ଭୋଟ ଦେଇଛନ୍ତି। ସମଗ୍ର ଆମେରିକାରେ ଏହିପରି ଏକ ଭୋଟ ସତକୁ ସତ ନିଆଗଲେ ଅଧିକ ଲୋକ ଆକ୍ରମଣର ସପକ୍ଷରେ ଯିବେ ନା ବିପକ୍ଷରେ ଯିବେ, ଏହି ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ଭୋଟ୍‌ରୁ ସେକଥା ଆଦୌ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ କହି ହେବନାହିଁ। ମାତ୍ର, ଏଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ବୁଶ୍ ସମସ୍ତ ଆମେରିକା ଓ ସମଗ୍ର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଜଗତ ତାଙ୍କ ପଛରେ ରହିଛି ଓ ତେଣୁ ଯେ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କରିପାରିବେ ବୋଲି ଯେଉଁ ବାହାଦୂରୀ ମାରୁଛନ୍ତି, ସେକଥା ଆଦୌ ସତ ନୁହେଁ। ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ପୃଥିବୀର ଅଧିକାଂଶ ମଣିଷ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତର ବଳରେ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଅନୁକୂଳ ହୋଇ ନରହିଥିବା ଶାସନଗୁଡ଼ିକୁ ଓ ଶାସକମାନଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ସାଧ କରାଯାଉ ବୋଲି ସମ୍ଭବତଃ ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା କରୁନାହାନ୍ତି।

ଗଣତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ଆମେରିକାରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବତଃ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ବୃହତ୍ ଅର୍ଥପତି ଓ ଶିଳ୍ପପତିମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ଅନୁସାରେ ଶାସନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି। ନହେଲେ ତାଙ୍କର ନିଜ ଆସନ ଓ ଜୀବନ ହୁଏତ ବିପନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଥାଏ। ତେଣୁ, ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ବିବେକଟିକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ଅନେକ ସମୟରେ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ, କଣ୍ଢେଇ ହୋଇ ନାଚିବାକୁ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ନହେଲେ, ରାଷ୍ଟ୍ରପତି କେନେଡ଼ିଙ୍କୁ ଯେପରି ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ସେହି ଦଶା ଲାଗି ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ।

୧୬.୦୧.୧୯୯୧

ଏପାଖ କହୁଛନ୍ତି ଧର୍ମଯୁଦ୍ଧ, ସେପାଖ କହୁଛନ୍ତି ନ୍ୟାୟଯୁଦ୍ଧ, ନ୍ୟାୟଲାଗି ଯୁଦ୍ଧ। ଏବଂ, ଉଭୟ ପାଖ ଧର୍ମ ଓ ନ୍ୟାୟ ଉଭୟ ବସ୍ତୁକୁ କାଖରେ ଯାକି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଡେଇଁବେ ବୋଲି ବାହାରିଲେଣି। ବିଶେଷ ସାମ୍ବାଦିକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ବଳର ହିସାବ କରିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେଣି। କାହାପଟେ କେତେ ସୈନ୍ୟ, କେତେ ଉଡ଼ାଜାହାଜ, ଆଗ୍ନେୟାସ୍ତ୍ର କେତେ, ସେମାନେ ତାହାର ତୁଳନାତ୍ମକ ହିସାବ ଦେଇ କ'ଣ କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି କେଜାଣି ? ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ କୋଉ ପାଖରେ କେତେ ମଣିଷ ମରିବେ, ଅଟକଳ କରି ସେକଥା ମଧ୍ୟ କୁହାଗଲାଣି।

ଏହି ପୃଥିବୀରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଯଦି କୌଣସି ପକ୍ଷ ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧକାମୀ ଦୁଇପକ୍ଷର ମଝିରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ "ଏହି ପ୍ରମତ୍ତତା ବନ୍ଦ କର" ବୋଲି କହି ପାରୁଥାନ୍ତେ ଓ ନିଜର ଶଙ୍ଖ ବଜାଇ ମତ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିରସ୍ତ କରି ପୃଥିବୀ ନାମକ ଏହି ସ୍ଥାୟୀ ଘଟଟିକୁ ଫେରାଇ ଆଣି ପାରୁଥାନ୍ତେ। ଦ୍ୱାପର ଯୁଗର କୃଷ୍ଣ ମଧ୍ୟ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି କରି ପାରନ୍ତେନାହିଁ। ସିଂଏ ତ ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଧର୍ମ-ପାଖ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଅଧର୍ମ ପାଖ ବୋଲି କହି ସଂଯୁକ୍ତ ସଖାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବାରେ ଲାଗନ୍ତେ ଏବଂ ଲୀଳା କରନ୍ତେ। ପୃଥିବୀରେ ଏହି ଲୀଳା ଆଦୌ ଦରକାର ନାହିଁ ବୋଲି ପୃଥିବୀର ଶହେରେ ଅଶୀଭାଗ ମଣିଷ ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି। ବାଦ, ମତ ଓ ଭୂଖଣ୍ଡ ଝଗଡ଼ାରେ ପୃଥିବୀକୁ ଉଜାଡ଼ି ଦିଆଯାଉ ବୋଲି ସେମାନେ ଆଦୌ ଚାହୁଁନାହାନ୍ତି। ସେମାନେ ଆମ ରାଜନୀତିକ ଅଧିପତି ଏବଂ ଅସ୍ତ୍ରପତିମାନେ ଶାସନ କରୁଥିବା ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ବାସ କରୁଛନ୍ତି। ବାନା ନଉଡ଼ିଲେ ନଉଡ଼ୁ ପଛକେ, ସେମାନେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ହିଁ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ସମ୍ଭବ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା। ସେମାନେ ମଝିରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପ୍ରମତ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିରସ୍ତ କରି ପାରିବାର ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ। ତେବେଯାଇ ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତି ଲୋକଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରନ୍ତା। ଲୋକଶକ୍ତି ଆଗରେ ଅସ୍ତ୍ରଶକ୍ତି ହାର ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା। ପୃଥିବୀର ଅସହିଷ୍ଣୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଆଉ ସନ୍ତ୍ରାସବାଦୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତାନାହିଁ। ନିଜର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ଲାଗି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଲୋକଶକ୍ତି ପାଖକୁ ଆସନ୍ତେ, ଲୋକଶକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାର ସେହି ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଟିକୁ ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଶିଖିଥାନ୍ତେ।

୧୬.୦୨.୧୯୯୧

ଇସ୍ରାଏଲ୍‌ରୁ ଜର୍ମାନୀ, ଜର୍ମାନୀରୁ ଭାରତବର୍ଷ। ସମସ୍ତେ କହୁଛନ୍ତି, ଭଲରେ ଭଲରେ ତୁମେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲ, ଭାରି ଭଲ ହେଲା। ମୁଁ ଭାବୁଛି, କେଉଟା ମୋ' ଦେଶ ଆଉ କେଉଟା ମୋ' ଦେଶ ନୁହେଁ, ବିବେକ ଓ ବିଚାରର କେଉ ମାନଦଣ୍ଡ ଉପରେ ମୁଁ ସେହି କଥାଟିର ମୀମାଂସା କରିପାରିବି ?

କୌଣସି ମଣିଷ କଦାପି ଏକା ବେଳେକେ ଦୁଇଟି ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ପାରନ୍ତାନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ରାଜି ଥିଲେ ଓ ତା'ଠାରେ ଅନୁକୂଳ ଡ଼େଣାଗୁଡ଼ିକ ଲାଗିଥିଲେ ସିଏ କ୍ରମଶଃ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ। ତା'ର ଚେରଗୁଡ଼ାକ ଅଧିକ ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଯାଉଥିବ; ଭାବର ଭୂମିରେ ସିଏ କେତେ କୋଉଠି ବାନ୍ଧିହୋଇ ଯାଉଥିବ। ଏବଂ, ତଥାକଥିତ ଆପଣାର

,ଦେଶକୁ ସିଏ ଯେତିକି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଚିହ୍ନିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉଥିବ, ପୃଥିବୀର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦେଶ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ସେତିକି ସେତିକି ଆପଣାର ଲାଗୁଥିବ। ଆପଣା ସହିତ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧି ରହିଥିବା ମଣିଷକୁ ପ୍ରାୟ ନିୟମିତଃ ଯେପରି ପୃଥିବୀର ସବୁ ମଣିଷ ଭଲ ଲାଗନ୍ତି, ଇଏ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ କଥା। ଆକାଶ ସହିତ ସବାଆଗ ନିଜ ଅଗଣାରେ ସିନା ପରିଚୟ ହୁଏ, ମାତ୍ର ଆଖିମାନେ ଲମ୍ବି ଯାଉଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ଆକାଶ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହେନାହିଁ। ହୁଏତ ଅଗଣାଟା ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଯିବାର ବିଦ୍ୟାଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ। ନିଜ ଭିତରର କୌଣସି ବ୍ୟାଧି ବା ବିକୃତି ଯଦି ନିଜ ଆକାଶଟାକୁ ସାନ ତଥାକଥିତ ନିଜ ଅଗଣାଟି ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ତେବେ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଅଲଗା କଥା। ଯେପରି, କୌଣସି ମଣିଷର ନିଜପ୍ରତି ଏକ ଘୃଣା ରହିଥିଲେ ସଂସାରର ସବୁ ମଣିଷ ତାକୁ ଆଗ ଗନ୍ଧାଇବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ନିଜ ଦେଶ ବନାମ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ବିବେଚନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ତାହାହିଁ ଘଟିଥାଏ। ବାଗଲପୁରରୁ ପ୍ରଥମ ଅନୁକୂଳ କରି ମୁଁ ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ ପୃଥିବୀ ବୁଲି ବାହାରିଲିଣି, ସେହି ଦିନଠାରୁ ବାଗଲପୁର ମୋ' ପାଇଁ .ଆଦୌ ପର ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୋତେ ନିମିତ୍ତ କରି ସାରା ପୃଥିବୀ ସହିତ ବାଗଲପୁରର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧି ହୋଇଯାଇଛି। ସେଥିଲାଗି, ମୁଁ ଏଠୁ ଥାଇ ଇସ୍ରାଏଲ ଓ ଜର୍ମାନୀକୁ କେତେ ନିଜର କରି ଦେଖିପାରୁଛି।

୧୬.୦୩.୧୯୯୧

ଉତ୍ସାହରେ କେତେ କ'ଣ ଲେଖି ହୋଇଯାଏ। ଲେଖିବାର ମାଧ୍ୟମ ଦେଇ ମୁଁ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୁଆର ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବି ବୋଲି ସେତେବେଳେ କେତେ ନା କେତେ ବିଶ୍ୱାସ ଭିତର ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଥାଏ। ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅବସାଦ ବି ଆସେ, କାହିଁକି ଲେଖିବି ବୋଲି ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ବି ମନ ହୁଏ। ସେତେବେଳେ ମୋ'ର ସତକୁ ସତ ଆଦୌ କିଛି କହିବାକୁ ନ ଥାଏ ବୋଲି ଯେ ଏଭଳି ହୁଏ, ସେକଥା ମଧ୍ୟ ସତ ନୁହେଁ। ସମ୍ବନ୍ଧ ଲାଗିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି ନା କିଛି କହିବାକୁ ରହିଥିବ। ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ। ତେବେ ଏହି ଅବସାଦ କେଉଁଥି ପାଇଁ? ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବିଫଳତା ବୋଧ ପାଇଁ ଆଦୌ ନୁହେଁ।

ଯେତେବେଳେ ସୋପାନ ଉଠିବା ବେଳ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଠିକ୍ ସେତିକି ବେଳେ ଅବସାଦ ଆସେ। ସୋପାନଟିର ରୀତିଗୁଡ଼ିକ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ ହୁଏନାହିଁ। ଅନ୍ତରାବେଦନର idiom ଗୁଡ଼ିକ ଏକ vertical integration ର କାମନା କରୁଥାନ୍ତି

ଏବଂ ମୁଁ ତାହାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାନ୍ତି। ଚିହ୍ନା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ମୋତେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ। ଚିହ୍ନା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ମୋତେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ ହୁଅନ୍ତିନାହିଁ। ଏଣେ ବନ୍ଧୁମାନେ ଲେଖିବାର ବରାଦ ନେଇ ଆସନ୍ତି। ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ବସିଲେ ହିଁ ବଳେ ଲେଖି ହୋଇଯିବ ବୋଲି ମୋତେ କେତେ ଉପ୍ରୋଧ କରି କୁହନ୍ତି। ସେତେବେଳେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ କାହାଲାଗି ଯେ ବସିଥାଏ, ଛାତି ଭିତରେ ଆପଣାର ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ଚାଲିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ସେମାନେ ସେକଥା ବୁଝି ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ବପ୍ନପୂରଣ କରିଦିଏ; ସେମାନେ କେବଳ ଏତିକି ବରାଦ ନେଇ ଆସିଥାନ୍ତି। ନିଜର ସବାଆଗ ପାହାଚଟିକୁ ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଓ ନୂଆ idiom ଗୁଡ଼ିକୁ ପାଇଯାଇ ପାରୁଥିଲେ ଯେ ଲେଖିବା ସମ୍ଭବ ହେବ, ଏକଥା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହି ପାରେନାହିଁ। ତେଣୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୁଏ। ଇପ୍‌ସିତ idiom ଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଜିବାକୁ ହୁଏ। ଭିତରେ ଖୋଜିବାକୁ ହୁଏ, ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଖୋଜିବାକୁ ହୁଏ। ବହି ଘାଣ୍ଟିଲେ ଏକଥା ମୋତେ ହୁଏନାହିଁ। ଆପଣାକୁ ଠିକ୍ ପାତ୍ରଟିଏ ପରି ଉତ୍ତେଳିତ କରି ଧରିଲେ ଯାଇ ଉପ୍‌ସିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ। ତା'ପରେ ନିଜକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଭଣ୍ଡାର ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ। ଲେଖିବାପାଇଁ ନୂଆ ଅସୁରଟା ବନ୍ଧୁପରି ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ।

୧୬.୦୪.୧୯୯୧

ପଛ ସହିକ ଖିଅ ଯୋଡାଇଦେଇ ପାରିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନଟା ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ଏକ ସମଗ୍ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦ୍ୱାରା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯିବା ପରି ଅନୁଭବ ହେଉଥାଏ। ଚେରଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଅର୍ଥାତ୍ ମୂଳଟି ସହିତ ଖିଅ ଯୋଡାଇଦେଇ ପାରିଲେ ଡାଳର ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ଗୁଡ଼ିକ ସତେଅବା ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ କଅଁଳି ଉଠୁଥିବା ପରି ତାରୁଣ୍ୟରେ ହସି ଉଠନ୍ତି। ଏହି ଚେର କ'ଣ ଖାଲି ମୋ' ଭିତରେ ହିଁ ରହିଛି ? ତେବେ, ପରମବନ୍ଧୁ ସଦୃଶ ସକାଳର ଏହି ଜୀବନଦାୟୀ ଶୀତଳ ପବନ ଦେହରେ ଆସି ବାଜିବା ମାତ୍ରକେ ମୋ'ର ସମଗ୍ର ଦେହ ଘରଟି ଏପରି ପ୍ରତ୍ୟୟ ଓ ପୁଲକରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠୁଛି କିପରି ? ଏହି ଖିଅ ଲଗାଇ ପାରିବାକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ଜନନୀ ପରି ସ୍ୱୀକାର କରିନେଇ ପାରିଲେ ସନ୍ତାନର ଆଉ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବାର କୋଉଠି କାହିଁକି କ'ଣ ବା ରହିବ ?

ଏହି ଚେରଗଡ଼ିକ କ'ଣ ଖାଲି ଭିତରେ ଓ ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ଖାଲି ବାହାରେ ? ନିଜର ଅନୁଭୂତିରୁ ମୁଁ ହୁଏତ କହିପାରିବି ଯେ, ମୋ'ର ବାହାରର ଚେରଗୁଡ଼ିକ ଭୀତରକୁ ମାଡ଼ି ରହିଛି ଏବଂ ଭିତରର ଚେରଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ବାହାରକୁ ମାଡ଼ିକରି ରହିଛି। ମୁଁ ଏଇଟାକୁ କୌଣସି ଏକ ବୁଦ୍ଧିଲବ୍ଧ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପେ ବୁଝାଇ କହି ପାରିବି ନାହିଁ ସତ,

ମାତ୍ର ମୋ' ନିଜ ଜୀବନରେ ମୁଁ ଏହାକୁ ହିଁ ସତ ବୋଲି କହିବି। ଯୋଉମାନେ ବାହାରୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଭିତରେ ଶାନ୍ତି ବା ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇବାଲାଗି ଯାଆନ୍ତି କିମ୍ବା ଯୋଉମାନେ ଭିତରେ ବହୁ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ସହି ନପାରି ବାହାର ଗୁଡ଼ାକରେ ବିକଳ ହୋଇ ଧାଇଁଥାନ୍ତି, ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କ କଥା ନିଆରା ହୋଇଥିବ। ବାହାର ସହିତ ଭିତରକୁ ଓ ଭିତର ସହିତ ବାହାରକୁ ଯୋଡ଼ି ରଖିବାର ସେହି ଅନ୍ୟ ବାଟଟିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନେବା ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ଭିତରେ ଏବଂ ବାହାରେ ଉଭୟ ଭୂମିରେ ଶାନ୍ତି, ତାହା ଭିତର ଆଉ ବାହାର ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭେଦ ରଖି ନଥାଏ। ବାହାର ଓ ଭିତର ମଧ୍ୟରେ ଭିଆ ଯାଇଥିବା ଯାବତୀୟ ଭେଦକୁ ଡେଇଁବାର ଅନ୍ୟ ନାମ ହେଉଛି ଶାନ୍ତି। ତଥାକଥିତ ଅନେକ ଅନେକ ଅଶାନ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱେ ତାହାହିଁ ଶାନ୍ତି।

୧୬.୦୫.୧୯୯୧

ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ନିଜର ବୋଲି ଜାଣି ପାରିବାଲାଗି ଏହି ଗୋଟିଏ ଆଖିଭିତରେ ସକଳ ବିଶ୍ୱକୁ ସମ୍ଭାରି ଧରି ପାରିବାର ଆଖି ହିଁ ସତେଅବା ଶିଶୁଟିଏ ପରି ଲୁଚି ରହିଥାଏ। ଗୋଟିଏ ଦିନ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଦିନଗୁଡ଼ିକୁ ମଧୁମୟ କରିପାରେ। ଆପଣାକୁ ଜଣେ ମଣିଷ ପାଖରେ ଦେଇ ପାରିଲେ ମଣିଷ କ୍ରମେ ସବୁରି ପାଖରେ ଦେବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହୁଏ ଓ ସବୁରି ହୋଇଯାଏ।

ଏକରୁ ଅନେକ ନା ଅନେକରୁ ଏକ? ଆଗ କୋଉଟା; ପଛରେ କୋଉଟା? ଏହାର ଆଦୌ କୌଣସି ସୂତ୍ର ନାହିଁ। ସବୁକିଛି ତୁମ ଆସ୍ପୃହା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ। ଆସ୍ପୃହାର ଅର୍ଥ ଅନୁରାଗ, ଆସ୍ପୃହାର ଅର୍ଥ ଏପରି ଏକ ବ୍ୟାକୁଳତା, ଯାହାକି ଗୋଟିଏ ନୟନ ଭିତରେ ଏକ ସବୁକିଛିକୁ ଏକାଠି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଖି ନପାରିଲେ ଆଦୌ ଥିର ହୋଇ ପାରେନାହିଁ। ଆଖି ଖୋଲିଦେବା ମାତ୍ରକେ କେତେ ମୋହ ଏବଂ ମମତା ସହିତ ଆଁବୋରି ଧରିଥିବା ଯାବତୀୟ ଅଳପ ସତକୁ ସତ ଅଳପ ବୋଲି ଦେଖାଯାଏ। ଯିଏ ଏହିଭଳି ଅଳପଗୁଡ଼ିକୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଛି, ସେଇ ପ୍ରକୃତରେ ଧନ୍ୟ। କେବଳ ସେଇ ବାଟ ଚାଲିପାରେ। ଅଳପକୁ ଅଳପ ବୋଲି ଆବିଷ୍କାର କରି ଅଧିକ ଲାଗି ବାଟ ଚାଲିବା ତାହାହିଁ ହେଉଛି ଭୂମାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା, ଭୂମାକୁ ଆପଣାର ଘରଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଯୋଗ୍ୟ ହେବା, ଭୂମାକୁ ଆପଣାର ଘରଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିବା। ସେହି ଦିନଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୋ'ର ବାରବାର ନମସ୍କାର; ଯିଏ ମୋତେ ଏହିପରି ଘରୁ ବାହାର କରାଇ ଦେଇଥିଲା, ବିଶ୍ୱଯାକକୁ ଆପଣାର ଘର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ସହଜଦୀକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା, ନିଜର ଘରଟି ଭିତରେ

ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଲାଗି ଥାନ କରି ଶିଖାଇ ଥିଲା । ମୋ' ଘରଟି ଭିତରେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱଲାଗି ଥାନ ହୋଇପାରିଲା, ମୁଁ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଭୁବନମୟଙ୍କୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଲି, ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୀକରି ଜୀବନ ବଞ୍ଚିପାରିଲି, ମୋ'ର ଯାବତୀୟ ନିର୍ମାଣର ରସବିଦ୍ୟାରେ ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ନାୟକ ହୋଇ ରହିଲେ, ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିଲେ, ଉଚ୍ଚାଟକ ହୋଇ ରହିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୋ' ନେତ୍ରରୂପୀ ଉଦ୍ୟାନଟି ଭିତରେ ଭୂମା ନାମକ ଫୁଲଟିର ଉନ୍ମୋଚନପର୍ବ ହିଁ ଲାଗି ରହିଛି । ସେହି ବନ୍ଧୁକୁ ନମସ୍କାର, ଯିଏ ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋତେ ଏଡ଼େ ସହଜରେ ପରମବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲା ।

୧୬.୦୬.୧୯୯୧

ସ୍ୱାର୍ଥୀମାନେ କେଡ଼େ ଏକାଗ୍ର, ପୁଣି କେଡ଼େ ଅନ୍ୟମନସ୍କ; ନିଜ ଭିତରେ କେଡ଼େ ଏକାଗ୍ର, ମାତ୍ର ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ କେଡ଼େ ଅନ୍ୟମନସ୍କ । ଏକାଗ୍ରତା ଏବଂ ଉପେକ୍ଷା କିପରି ଏହିପରି ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ଏକାଠି ରହିପାରନ୍ତି, ତାହା ଦେଖିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଏକାଗ୍ର ବା ଅନ୍ୟମନସ୍କ, କୋଉଟା ହେବାକୁ ମଧ୍ୟ ଆଉ ମନ ବଳେନାହିଁ । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାର ଆଖର ପାହାଚରେ ନିଜ ବିଷୟରେ କେତେ ଏକାଗ୍ର ହୋଇଥିବେ, ମାତ୍ର ନିଜ ଭାଇମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଓ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ବିଷୟରେ କେଡ଼େ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହେବାକୁ ବାଧ ହୋଇ ନଥିବେ !

ଅନୁରାଗୀ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ଏଭଳି ବିଭାଜନ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ଘଟେନାହିଁ । ସିଏ ସଂସାରଟାକୁ କିଳି ଦେଇ ନିଜକୁ ଦେଖିବାର କିମ୍ବା ଲୋଡ଼ିବାର ଧୃଷ୍ଟତା କେବେହେଲେ କରେନାହିଁ ଅଥବା ନିଜକୁ ନିଜକୁ ଅନ୍ତରାଳ ଭିତରକୁ ବାସନ୍ଦ କରିଦେଇ କେବେ ସଂସାରକୁ ଲୋଡ଼େନାହିଁ ଅଥବା ଦେଖେନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲୋଡ଼ିଲାବେଳେ ଏକାଗ୍ର ହୋଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ସୁଜ୍ଞମାନେ ସର୍ବଦା କେଡ଼େ ସତର୍କ କରିଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସଂସାର ପ୍ରତି ଆଖି ବୁଜି ରଖିଲେ କୁଆଡ଼େ ସାଧନାଘରେ ଆଶୁ ଫଳ ଫଳିଯାଏ ବୋଲି ପୁରାତନ ଉପେକ୍ଷାଶାସ୍ତ୍ରମାନେ କେତେ ସନ୍ତର୍ପଣ ସହିତ କେତେ କେତେ କଥା କହି ଯାଇଛନ୍ତି । ମୋ'ର ଅନୁରାଗ ଭିତରେ ଉପେକ୍ଷାନାମକ କୀଟଟି ଆଦୌ କେଉଁଠି ହେଲେ ନରହୁ, ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ଅନ୍ତରଦେବତାଙ୍କ ପାଖରେ ନିତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଆସିଛି । ଅନୁରାଗର ଅର୍ଥ ଗାତରେ ପଶିବା ନୁହେଁ, ଅନୁରାଗର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଦୁଆର ଖୋଲିଦେବା । ଏପରି ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁ ରହିଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ମୋ' ଆଖିରେ ନିଜକୁ ଏବଂ ସଂସାରକୁ ଦେଖିବା ମଧ୍ୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଭେଦ ରହେନାହିଁ । ସଂସାରକୁ କାଟିଲେ ନିଜକୁ କାଟେ, ନିଜଭିତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ହେଲେ ସଂସାରଟାଯାକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦିଶେ, ଠିକ୍ ଆପଣାର

ଘରପରି ଦିଶେ। ଏପରି ଗୋଟିଏ ପାହାଚ ଅଛି, ଯେଉଁଠି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ବିଶ୍ୱନିକେତନ ଭଗବାନଙ୍କୁ ନିଜ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଏକାବେଳେକେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଦେଖିହୁଏ। ସେତିକିବେଳେ ଦେଖିବା କ୍ଷେତ୍ରର ଅସଲ ମଳିଗୁଡ଼ିକ ଦୂର ହୋଇଯାଏ, ସଂସାର ଓ ନିଜ ଭିତରେ ମିଛରେ ପଡ଼ିଥିବା ନୈତିକ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ଆଉ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ରହେ ନାହିଁ।

୧୬.୦୭.୧୯୯୧

ଅନେକ, ଅନେକ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ଦରକାର। ଭଗବାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇଲେ ଭାଗ୍ୟବାନ୍‌ମାନେ କିପରି ଯେ ମଣିଷ ପ୍ରତି ବିମୁଖ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି, ସେକଥା ମୁଁ ଆଦୌ ବୁଝି ପାରେନାହିଁ। ସେମାନେ ସତକୁ ସତ ଭଗବାନଙ୍କର ଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ। ଉପରେ ଅନେକ ମଣିଷ କେଡେ ଉଗ୍ର ଓ କେଡେ ଭୀଷଣ! ମାତ୍ର ନିଜଭିତରେ କେଉଁଠି ଖିଅଟିକୁ, ନିୟନ୍ତ୍ରଣଟିକୁ ଓ ଉତ୍ତରାଧିକାରଟିକୁ ହରାଇ ପକାଇ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଯେ ବାହାରେ ଏତେ ଉଗ୍ର ଓ ଭୀଷଣ; ତାହାହିଁ ବୁଝିବା ହେଉଛି ଅସଲ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା। ଜଣେ ମଣିଷକୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଭାବରେ ଜାଣିବା ହେଉଛି, ବାହାରର ଏହି ଯାବତୀୟ ପ୍ରକୃତିର ଭିତରକୁ ଯାଇ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଖିଅ ଛିଣ୍ଡା ଅସହାୟତାବୋଧଟିକୁ ବନ୍ଧୁଭାବରେ ଭେଟିବା, ଏବଂ ସେଠାରେ ବନ୍ଧୁର ନିର୍ଭର ଦେଇ ପାରିବା। ନୀତିବାଦୀ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାଏ ସେକଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ।

ଜଣେ ନୀତିବାଦୀ ଭିତରେ ଉଗ୍ରତା ଥାଏ ବୋଲି ସିଏ କେଉଁଠି ହେଲେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହୋଇ ପାରେନାହିଁ। ସିଏ କେବଳ ଚୋରକୁ ଦେଖେ ଓ ପୋଲିସ୍‌କୁ ଦେଖେ। ନିଜ ଭିତରେ ଥିବା ସତେଅବା କୋଉ ପୋଲିସ୍‌ଟାର କୋପନ ପ୍ରବୃତ୍ତିର କାବୁରେ ପଡି ସେ ସଂସାରଯାକ ଚୋରମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଏ। ପୁନଶ୍ଚ ନିଜ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କୋଉଠି ଚୋରଟିଏ ବସିରହିଛି ବୋଲି ଭିତରୁ ବାରବାର ଖେଞ୍ଚା ପାଉଥିବାରୁ ସିଏ ଆପଣାକୁ ସେ ବିଷୟରେ ଯଥାସମ୍ଭବ ବିସ୍ମୃତ କରି ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ ଓ ସେଥିଲାଗି ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ପୋଲିସ୍‌ଟିର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡୁଥାଏ। ମୁଁ ନୀତିବାଦୀ ନୁହେଁ, କାରଣ ଜୀବନରେ ମୁଁ ନିଜର କେତୋଟି ନୀତିର ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଛି। ଆପଣାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାରେ ମୋ'ର ଆଦୌ କୌଣସି ସଉକ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ। ନିଜ ଭିତରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବା ଆଉ କେଇଖଣ୍ଡ ହୋଇ ରହିଥିଲେ ସମ୍ଭବତଃ ମୁଁ ସେସବୁ କଥା ଖୁବ୍ କରୁଥାନ୍ତି। ମୋ' ନିଜ ଭିତରର ଅନ୍ତରଙ୍ଗଟି ପାଖରେ ନିଜ ଲାଗି ରହିଥିବା ଅସଲ ଥାନଟିକୁ ମୁଁ ଠାବ କରି

ବାହାରିଛି। ଆପଣାର ନିଶକୁ ଫୁଲାଇ ଜଗତରେ ଆପଣାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ମହନୀୟ ମଣିଷ ବୋଲି ଦାବୀ କରିବା ମୋ'ର କେବେହେଲେ ମନ ହୋଇନାହିଁ। ଭଗବାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବନ୍ଧୁରୂପେ ପାଇଛି, ତେଣୁ ସଂସାରଟା ମଧ୍ୟ ମୋତେ ମୁଖ୍ୟତଃ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ନିକେତନ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି।

୧୬.୦୮.୧୯୯୧

କହିବା, ଲେଖିବା,- କାଳେ କାଳେ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କଳା ବୋଲି କୁହାଯାଇ ଆସିଛି। ସେହି କଳାର ଅନୁରାଗୀମାନେ ପୃଥିବୀରେ କେତେ କ'ଣ କହିଲେଣି ଓ କେତେ କ'ଣ ଲେଖିଲେଣି। ସଜାଇ, ବାଗେଇ, ଅଳଙ୍କୃତ କରି କେତେ କ'ଣ କହି ସାରିଲେଣି ଏବଂ କେତେ କ'ଣ ଲେଖି ସାରିଲେଣି। କହିବାର ଏବଂ ଲେଖିବାର ନୂଆ ନୂଆ ଶୈଳୀମାନ ବାହାରିଲାଣି ଓ ସେହି ଶୈଳୀଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ପଣ୍ଡିତମାନେ, ସୁଧୀମାନେ ଏକାଠି ବସି ଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟ କଲେଣି। ଆଧୁନିକ ଯାନ୍ତ୍ରିକତାର କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଧନ ଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଏବେ ସହସ୍ରଗୁଣ ଅଧିକ ଲେଖା ହେଲାଣି ଏବଂ ସହସ୍ରଗୁଣ ଅଧିକ କୁହା ହେଲାଣି। କହିବା ଓ ଲେଖିବାର ଠାଣିମାଣି ଗୁଡ଼ିକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବାକୁ ହିଁ ଏକ ଭଲ ରୁଚି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁ କରୁ ମଣିଷ କାଳକ୍ରମେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଭୁଲିଗଲା ନାହିଁ ତ? ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକ କପଟୀ ଓ ଅଧିକ ଅସାଧୁ ହୋଇ ଗଲାନାହିଁ ତ?

ଯେତେ ଇଚ୍ଛା କହ, ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ଲେଖ, ସେଥିରେ ଆଦୌ କୌଣସି କ୍ଷତି ନାହିଁ। ମାତ୍ର ଭିତରେ ନିଜପ୍ରତି ସାଧୁତା ଏବଂ ବାହାରେ ସଂସାରପ୍ରତି ସାଧୁତା ରହିନଥିଲେ ଏସବୁ କହିବାର ଓ ଲେଖିବାର ଆଉ କି ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିବ? ଏବେ ଆମ ରାଜନୀତିରେ ଅସାଧୁମାନେ କେତେ କ'ଣ କହିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଓ ତେଣେ ପୃଥିବୀଯାକର ଆକାଶ ଗୁଡ଼ାକ କଳା ଧୂଆଁରେ ପୋତିହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି। ସାହିତ୍ୟରେ ଲେଖିବା ଯେତିକି ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି, ସାହିତ୍ୟ ଓ ଜୀବନ ଭିତରେ ଦୂରତାମାନେ ସେତିକି ଅଧିକ ଓ ସେତିକି ଜଟିଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ଲେଖିବା ଏକ ବିଳାସରେ ପରିଣତ ହେଲାଣି; ସାହିତ୍ୟଲାଗି ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳାଲାଗି କଳା- ଅବୋଲକରା ମାନେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଏପରି ଅଝଟମାନ ଦେଖାଇବାକୁ ବି ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରୁନାହାନ୍ତି। କହିବା ଓ ଲେଖିବା ପଛରେ ଯେଉଁ ଅସଲ ଆଖିଟି ରହିଥିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରକାର, ମୁଁ ତାହାକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ବୋଲି କହିବି। ଭୂମିଟିକୁ ସେହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ସ୍ତରକୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରିନେଲେ ମଣିଷ ଆଉ ନିଜପ୍ରତି ଓ ଆଉ କାପ୍ରତି ଅସାଧୁ ହେବାକୁ ଆଦୌ ମନ କରିବନାହିଁ। ତା' ବଞ୍ଚିବା ଏବଂ କହିବା ଲେଖିବା ଭିତରେ ବ୍ୟବଧାନ ରଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆଦୌ କାମ୍ୟ ବୋଲି ମନେ ହେବନାହିଁ।

୧୬.୦୯.୧୯୯୧

ଆପଣାକୁ ଶିକ୍ଷିତ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏବଂ ସମ୍ମତ କରିନେବାର ଏକ ସମବେତ ପ୍ରୟାସ,– ତାହାରି ନାମ ଶିବିର। ଏହି ପ୍ରସ୍ତୁତି ନିରନ୍ତର ଲାଗି ରହିଥିବ। ପରସ୍ପର ସହିତ ଏହି ଆତ୍ମୀୟତା ନିରନ୍ତର ଲାଗି ରହିଥିବ। ଆମେ କେହି ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ରହି ନିକାଞ୍ଚନ ଭାବରେ ଆମ ନିଜ ଭିତରେ ନିହିତ ହୋଇ ରହିଥିବା ଶକ୍ତିକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବୁନାହିଁ। ସେହି ଶକ୍ତିରେ ଉନ୍ମୀଳନରେ ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବୁ, ସାହାଯ୍ୟ କରିବୁ,– ତାହାରି ନାମ ଶିବିର। ଯେଉଁଠି ଅନେକ ସ୍ୱାଧୀନ ମଣିଷ ପ୍ରଧାନତଃ ଅନୁରାଗ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ପରସ୍ପରକୁ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଯିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ସେହିଠାରେ ହିଁ ସଂଯୁକ୍ତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଶିବିରର ଅନୁଭବ ହୋଇଥାଏ। କେହି କାହାକୁ ବାଧ କରେନାହିଁ, କେହି କାହାରିକୁ ଗିଳି ପକାଇବାର କ୍ରୂରତା କରେନାହିଁ, କେହି କାହାରି ଉପରେ ଲଦିହୋଇ ବସିବାର ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିନଥାଏ। ଅଥଚ, ପରସ୍ପରର ପାଖରେ ବସି ସତକୁ ସତ ଖୁସି ହୁଏ, ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟକୁ ଅବାଧରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରୁଥାଏ ଓ ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ସୂତ୍ରଟିକୁ ଚାକ୍ଷୁଷ ଭାବରେ ଓ ଅନୁଭବ କରେ। ଏହିପରି ଏକ ଅବସରର ନାମ ଶିବିର।

ଏହି ଶିବିର ସରେନାହିଁ। ଶିବିର ଭିତରେ ରହିଥିବା ସମୟରେ ସିଧା ବାଟ ଚାଲୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହୁଏ। ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଯେ କ'ଣ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନର, ସମ୍ଭାବନାର ଆକର୍ଷଣରେ ବାଟ ଚାଲୁଛୁ, ତାହାରି ଅନୁଭବ ଶିବିରରେ ମିଳେ। ହୁଏତ ପରସ୍ପରର ପରିପୂରକ ଭାବରେ ବାଟ ଚାଲୁଥିବାର ଅନୁଭବ ମିଳେ। ସ୍ୱଭାବତଃ ଯେତେ ବିଭିନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଯେ ତଥାପି ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ ଫୁଲବଗିଚାର ଆଘ୍ରାଣ ପାଇଛୁ ଓ ସେହିଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ଲାଗି ବାଟ ଚାଲୁଛୁ, ତାହାରି ଅନୁଭବ ମିଳେ। ଆମେମାନେ କ'ଣ ସତରେ ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚି ପାରିବୁ ? ଏପରି ଏକ ଜାଗାଟିଏ କ'ଣ ସତରେ କେଉଁଠି ବାଡ଼ ଦିଆହୋଇ, କାନ୍ଥ ଦିଆଯାଇ ଆମଲାଗି ଚିହ୍ନଟ ହୋଇ ରହିଛି ? ସେକଥା କେହି କହି ପାରିବନାହିଁ। ମାତ୍ର, ସେଇ ବଗିଚାଟିର ବାସନା ଯେ ଆମ ନିଜ ନିଜ ଭିତରୁ କ୍ରମେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ମିଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲାଣି, ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ତାହାରି ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବାକୁ ଆଦୌ କୁଣ୍ଠିତ ହେବୁନାହିଁ।

୧୬.୧୦.୧୯୯୧

ଭୟ ଯେତିକି ଯେତିକି କମିବ, ବିଶ୍ୱାସ ସେତିକି ସେତିକି ବଢିବ। ମାତ୍ର ପୃଥିବୀରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନେତୃତ୍ୱମାନେ ଏପରି ଏକ କୁସଂସ୍କାର ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହି ଆସିଛନ୍ତି ଯେ

ସେମାନଙ୍କର ଭୟ ସହଜରେ ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇଯିବାକୁ ମୋଟେ ସମ୍ମତ ହେଉନାହିଁ। ଗୋଟାଏ ଭୟ ଦୂର ହେବାର ଉପକ୍ରମ ହେଉ ହେଉ ତାହାର ସ୍ଥାନାପନ୍ନ ଭାବରେ ଆଉଏକ ଭୟର ଚକ୍ରାନ୍ତ ଆସି ହାଜର ହୋଇଯାଉଛି।

ଫ୍ରାନ୍‌ସ ଓ ଜର୍ମାନୀ ନିଜର ଏକ ମିଳିତ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଗଢ଼ିବେ ବୋଲି ନୋଟିସ୍ ଦେଇଛନ୍ତି। ଏହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ପ୍ରକୃତରେ କାହା ବିରୋଧରେ ଏହି ଦୁଇ ଦେଶର ରକ୍ଷା କରିବ, ସେକଥା ଜର୍ମାନୀ ଓ ଫ୍ରାନ୍‌ସର ସାଧାରଣ ମଣିଷମାନେ ହୁଏତ ଅନୁମାନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସରକାରମାନେ ତାହା କରି ପାରୁଛନ୍ତି। ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବିତ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ କୁଆଡେ ଏକ ସାରା-ଇଉରୋପୀୟ ସୈନ୍ୟବାହିନୀର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି। ଅର୍ଥାତ୍ ଭବିଷ୍ୟତରେ ସେହି ସୈନ୍ୟବାହିନୀରେ ଫ୍ରାନ୍‌ସ ଓ ଜର୍ମାନୀ ଯେପରି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ବଳଶାଳୀ ଓ ମତଶାଳୀ ହୋଇ ରହିବେ, ସଂଯୁକ୍ତ ଦୁଇ ଦେଶର ପୁଙ୍ଗବମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାରି ମସୁଧା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେଣି। ଫରାସୀ ବିପ୍ଳବ ପରେ ସେହି ବିପ୍ଳବ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକୁ ଏବେ ମଧ କେତେପ୍ରକାର ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରୁଛି ସିନା, ମାତ୍ର ଫ୍ରାନ୍‌ସ ମୂଳତଃ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ହୋଇ ରହିବ ବୋଲି ଫରାସୀ ରାଜନୀତିର ମାମଲତକାରମାନେ ତଥାପି ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି। ଏକ ଜାତୀୟ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ନିଜର ଉଗ୍ର ଓ ବର୍ବର ଲକ୍ଷଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ପୃଥିବୀଲାଗି ଯେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ହୋଇପାରେ, ଗୋଟାଏ ହିଟ୍‌ଲର୍-ଯୁଗକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇ ସାରିବା ପରେ ମଧ ଜର୍ମାନୀର ଅର୍ବାଚୀନ ରାଷ୍ଟ୍ର ବିଧାତାମାନେ ସେକଥାକୁ ଏବେ ମଧ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁନାହାନ୍ତି। ସେମାନେ ସେଇ ପୁରୁଣା ଗୁଳାଟା ଉପରେ ଲାଖି ରହିଛନ୍ତି, ମଣିଷର ଭିତରଟା ଅପେକ୍ଷା ମଣିଷ ହାତରେ ରହିଥିବା ବନ୍ଧୁକଟା ଉପରେ ସେମାନେ ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି। ତାହାହିଁ ଏହି ଅତିବୁଦ୍ଧିଆ ମାନଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବଡ ସମସ୍ୟା ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆମର ଏହି ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀର ମଧ ଏକ ବଡ ସମସ୍ୟା।

୨୬.୧୧.୧୯୯୧

ଯେଉଁମାନେ ନିଜେ ବଦଳିବାକୁ ଆଦୌ ସମ୍ମତ ହେଉନଥାନ୍ତି, ସଚରାଚର ସେହିମାନେ ହିଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୋଲି ମାରୁଥାନ୍ତି। ବଦଳିବାଟା ଯେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏବଂ ଏଥିଲାଗି ଯେ ସବାଆଗ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ସମ୍ମତ ହେବାକୁ ପଡେ, ଏହି ଅସଲ କଥାଟି ପାଖରୁ ନିଜକୁ ଭୁରୁଡ଼ାଇ ରଖିବାଲାଗି ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ବୋଲି ମାରୁଥାନ୍ତି ଓ ସମୟ ସାରୁଥାନ୍ତି। ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର୍ ନବଜାଗରଣ ବୋଲି ବୋଲି ମାରିଲେ ହୁଏନାହିଁ। ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କର ଭାଗବତ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ନବଜାଗରଣ ସମ୍ଭବ ବୋଲି

ଯେଉଁମାନେ ସଭାରେ କହନ୍ତି, ସେମାନେ ହୁଏତ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଭାରି କୌଶଳରେ ଫାଙ୍କି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି ଅଥବା ଆପଣାର ନିତାନ୍ତ ନିର୍ବୋଧତାଟିକୁ ଜାହିର୍ କରୁଥାନ୍ତି। କିମ୍ବା, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଜାଗରଣ-ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେମାନେ ଆପେ ହୁଏତ ବହୁବିଧ ପ୍ରକାରେ ବାଧକ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି ଏବଂ ତେଣୁ ଅସଲ ଜାଗରଣର ବା ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରକ୍ରିୟାଟିକୁ ଉଡୁଆଳ କରି ରଖିଥାନ୍ତି।

ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କର ଭାଗବତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଓଡ଼ିଆର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନରେ ଅନେକ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପକାଉଛି। ମାତ୍ର, ଭାଗବତଟୁଙ୍ଗି ଗୁଡ଼ିକର ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଶୁଭ ନବଜାଗରଣ ଘଟିବ ବୋଲି କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ତଥାପି ଏକ ଅତିଶୟୋକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଅସଲ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ପରି ମନେ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଟୁଙ୍ଗି ଗୁଡ଼ିକ ଯେତେବେଳେ ଏକଦା ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୋଇ ରହିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜ ଭିତରେ ଏକ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଜାତି ବ୍ୟବସ୍ଥା କାୟମ୍ ହୋଇ ରହିଥିଲା। ଜୀବନଗତ ନାନାବିଧ ବିଷମତା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ବିବେକକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥିଲା, ସାମନ୍ତବାଦୀ ନାନା କୃରତା ଓ ମଳିନତା ସାମୂହିକ ଜୀବନସମ୍ବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକୁ Vulgar କରି ରଖିଥିଲା। ଭାଗବତ ଟୁଙ୍ଗି ଥିଲା, ମାତ୍ର ତାହା ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାରେ ଥିଲା। ଦୂରତାଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଙ୍ଗିବାଲାଗି ଏକ ଯଥାର୍ଥ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅସଲ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରଟି ହେବା ଉଚିତ, ଆମର ଟୁଙ୍ଗିମାନେ ତାହାର ଗାରକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ପର୍ଶ କରୁନଥିଲେ। ଏବଂ, ଆମର ଯେଉଁ ପ୍ରଗଲ୍‌ଭମାନେ ଦୁଇବାହୁ ଟେକି ଏବେ ଅତିଶୟୋକ୍ତିମାନ କରୁଛନ୍ତି, ନାନା ଅସାଂସ୍କୃତିକ ଉପାୟରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ପୁରୁଣା ମଳିନତା ଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରି ରଖି ତାହାରି ଭିତରେ ଅଧିକ ତୋରା ଦେଖାଯିବାର ନାନା ଅତ୍ୟୁତ୍ସାହ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ତେଣୁ, ଆମ ବିଚାରରେ ସଂଯମ ଆସୁ। ଓଡ଼ିଆଜାତି କହିଲେ ଆମ ବାବୁମାନେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝନ୍ତୁ, ଜାଗରଣର ଯାବତୀୟ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ଆଗ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ଦିଅନ୍ତୁ।

୧୬.୧୨.୧୯୯୧

ନିଜର କିଛି କହିବାର ଥାଏ ବୋଲି ଜଣେ ସାହିତ୍ୟିକ କିଛି ଲେଖେ। କବିତା ହେଉ, ଗଳ୍ପଉପନ୍ୟାସ ହେଉ, ନାଟକ, ପ୍ରବନ୍ଧ ବା ଆଉ ଯାହାକିଛି ହେଉ, କହିବାକୁ କିଛି ଥାଏ ବୋଲି ଜଣେ ଯାହାକିଛି ଲେଖେ। ତେଣୁ, ଯାହା ଲେଖାହେଲା କିମ୍ବା ଯିଏ ତାହାକୁ ଲେଖିଲେ, ତାହା ହୁଏତ ବଡ଼ କଥା ହେଲେ ମଧ୍ୟ କଦାପି ସବୁଠାରୁ ବଡକଥା

ନୁହେଁ। ସବୁଠାରୁ ବଡ କଥା ହେଉଛି, ସଂପୃକ୍ତ ଲେଖକଟିର କ'ଣ କହିବାକୁ ଥିଲା ଅଥବା ଆଦୌ କିଛି କହିବାକୁ ରହିଥିଲା କି ନାହିଁ।

କହିବାକୁ କିଛି ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ କିଛି ଲେଖା ଯାଇପାରେ। ପାଟିଭିତରେ ଆଦୌ କିଛି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଇଚ୍ଛା କଲେ କେଡ଼େ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ପାକୁଳି କରିପାରୁ, ପାଟିରେ ସତକୁ ସତ କିଛି ଅଛି ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଆମେ ଚମତ୍କାର ପାକୁଳି କରିପାରୁ। ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦୌ କିଛି କହିବାର ନଥିଲେ ତା'ର ଲେଖା ପଢୁ ପଢୁ ହିଁ ତାହା ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ। ଅନେକ ମଣିଷ ସଭାରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ସଭାରେ ବସିଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗକୁ ଯେତେ ଅନୁଭବ ନକରନ୍ତି, ନିଜେ ବସିଥିବା ଚଉକୀଟାକୁ ହିଁ ତା'ଠାରୁ ବେଶୀ ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି। ଚଉକୀଟାକୁ ଅନୁଭବ କରି ଅତିରିକ୍ତ ମାତ୍ରାରେ ଫୁଲା ଫୁଲା ଦେଖା ଯାଉଥାନ୍ତି। ମଣିଷମାନଙ୍କର ଯାବତୀୟ ସଙ୍ଗକୁ ସେମାନେ ଚଉକୀର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଦେଖନ୍ତି। ସେହିପରି, ଗୋଟାଏ ଫମ୍ପା ଖାତିରି ପାଇବାକୁ ବି କେହି କେହି ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁଥାଇ ପାରନ୍ତି। ଅନ୍ତର୍ଗତ ତଥା ସଙ୍ଗଗତ ଜୀବନରେ ଯିଏ ଯେତେ ଗଭୀରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ, ତାହାର ହୁଏତ ସେତେବେଶୀ କହିବାକୁ ରହିଥାଏ। ଥୋକେ ସାହିତ୍ୟରସିକ ଥାଆନ୍ତି,- ପାଠକ ଏବଂ ଲେଖକ ଉଭୟ ଶ୍ରେଣୀ ରସିକ, ଯେଉଁମାନେ କି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିବାକୁ ହିଁ ସାହିତ୍ୟରେ ସବୁଯାକ କାମ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥାଆନ୍ତି। କିନ୍ତୁ, ପୃଥିବୀରେ ନିଜକୁ related କରି ନରଖିଥିଲେ, Committed କରି ନରଖିଥିଲେ, ତୁମେ ସତକୁ ସତ କି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରି ପାରିବ? ସେହି ଆନନ୍ଦଟାର ମଧ୍ୟ ସ୍ତର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରେ। ଏବେ ଆମର ଗୀତଗୁଡ଼ାକ ଯେପରି ପ୍ରାୟ କିଛି କହନ୍ତିନାହିଁ, କେବଳ କାନଟାକୁ ମିଛଟାରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଓଦା କରିଦେଇ ଯିବାଲାଗି ଉଲୁସେଇ ଦେଇ ଯାଉଥାନ୍ତି, ଆମ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ କ'ଣ କେବଳ ଘଡିଏ ବା କ୍ଷଣେ ଓଦା କରି ଉଲୁସାଇ ଦେଇଯିବାକୁ ହିଁ ଆପଣାର ସବୁକାମ ବୋଲି ବିଚାର କରିବ?

୧୬.୦୧.୧୯୯୨

ବାବୁ କହିଲେ, ସିଏ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁଠାରେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଜାତକ ଦେଖି ସେମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ। ଅର୍ଥାତ୍, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ର, ଅଥବା ହସ୍ତରେଖା ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟଗତି ବିଷୟରେ ଭଲ ସୂଚନା ଦେଉଥିବ, ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ପିଲାମାନେ ହିଁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆସି ନାମ ଲେଖାଇ ପାରିବେ। ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଆବାସିକ ଭାବରେ ରହିବେ ଏବଂ ବିନା

ଶୁଳ୍କରେ ପାଠ ପଢ଼ିବେ। ଧାରଣାଟି ପ୍ରକୃତରେ ବିଚିତ୍ର। ଏବଂ, ଯାବତୀୟ ଧାରଣା ପଛରେ ଯେପରି ଅବଶ୍ୟ ଏକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଥାଏ, ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କେତେକ ବିଶ୍ୱାସ ରହିଛି ଅର୍ଥାତ୍, କେତେକ ଅବିଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି।

ପ୍ଲେଟୋ ତାଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସୁନାମାନଙ୍କୁ ବାଛି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅନୁରୂପ ପାଠ ପଢ଼ାଇବାର ଯେଉଁ ବରାଦ କରାଇଥିଲେ, ସେଥିରେ ରୂପା ଏବଂ ତମ୍ବାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସୁନାମାନଙ୍କୁ ଅଲଗା କରି ବାଛିବା ନିମନ୍ତେ ଜାତକ ବା ହସ୍ତରେଖା ପ୍ରଭୃତିକୁ ସହାୟକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବାର ପରାମର୍ଶ କେତେଦୂର ରହିଥିଲା, ମୋତେ ସେକଥା ଜଣାନାହିଁ। ଜାତକ ଓ ହସ୍ତରେଖା କେତେଦୂର ଜଣେ ଶିଶୁର ଭବିଷ୍ୟଭାଗ୍ୟର ସୂଚନା ଦେଇପାରନ୍ତି ବା ପାରନ୍ତିନାହିଁ, ମୁଁ ସେକଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣିନାହିଁ। ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସମାଜରେ ଜାତିର ଭଲ ଓ ଭେଲର ବିଚାର କରି ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ିବା ଲାଗି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଥିଲା। ଆମ ବାବୁ ଜାତିନିର୍ବିଶେଷରେ ସବୁ ପିଲାଙ୍କର ଜାତକ ଦେଖି ସେଥିରୁ କେବଳ ଉଚ୍ଚକପାଳିଆ ମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବେ କି ନାହିଁ, ସେବିଷୟରେ ଆଦୌ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ। ଭାରତବର୍ଷରେ ଏପରି ମନୁଷ୍ୟହିତୈଷୀ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ତଥାପି ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଭଳି ଭଳି ପାତରଅନ୍ତର ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି। ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜାତକରେ ଭବିଷ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆଦୌ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ରହିଥିବାର ସୂଚନା ମିଳୁନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ଭାବନା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ଆଦୌ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସ ରଖିବେନାହିଁ ବୋଲି ମୂଳରୁ ଧରି ନେଇଛନ୍ତି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଭଗବାନ ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକାଶିକ ହେବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଏହି ସାଧୁଇଚ୍ଛା ରହିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କେଡ଼େ ସହଜରେ ମନା କରିଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି, ସେକଥା ଭାବିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରି ଆଚମ୍ବିତ ମନେହୁଏ। ପୃଥିବୀରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ କିପରି କେତେଭଳି ପାତରଅନ୍ତର ପଶି ମଣିଷକୁ ନିତାନ୍ତ ନିଷ୍ଠୁର ଏବଂ ଅଜାତିଆ କରି ରଖିଛି, ବାହାରେ ସବୁଭଳି ଆସ୍ତିକବତ ଆଚରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଭଳି ନାସ୍ତିକ କରି ରଖିଛି, ମୁଁ ସେହିକଥା ଭାବିଥାଏ। ପିଲାଙ୍କ ପରି ସେଠାରେ କ'ଣ ଜାତକ ଦେଖି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ? ତାହାଫଳରେ ସେହି କଳ୍ପିତ ବିଦ୍ୟାଳୟଟି ଯେ ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରକାରର ବିଦ୍ୟାଳୟ ହେବ, ସେଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ।

୧୬.୦୨.୧୯୯୨

ଦେଶରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଯାହାସବୁ ହେବାର ଥିଲା, ତାହା ହୋଇ ପାରିଲାନାହିଁ। ସବୁଠାରୁ ବଡ କଥା ହେଉଛି, ଏହି ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ମଣିଷର ମର୍ଯ୍ୟାଦା

ପାଇଲେନାହିଁ। ଏପରିକି ଆଇନ୍ ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ମଣିଷ ପରି ଦେଖା ଗଲେନାହିଁ। ବିଦ୍ୟାଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ସାମନ୍ତବାଦୀ ଅଭଦ୍ରତା ଅନୁସାରେ ପାତର ଅନ୍ତର କରାଯାଇ ବଣ୍ଟା ହେଲା, ଭଲ ଉପରେ, ଭଦ୍ରତା ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ ରଖି ଜୀବନଧାରଣ କରି ପାରିବା କ୍ରମେ କଷ୍ଟକର ହେଲା।

ଏସବୁ ଏବେ କାହାକୁ କହିବାଲାଗି ମଧ୍ୟ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ିଲାଣି। ସବୁବେଳେ ଆଶଙ୍କା ହେଉଛି, କିଏ ସତକୁ ସତ ଶୁଣିବ ଯେ ମୁଁ ଯାଇ କାହାକୁ କହିବି! ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଏହି credibility gap ହିଁ ସମ୍ଭବତଃ! ଏହି ଦେଶର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ। ଏହି ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଏହି ଦେଶର ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ଅଧିକ ଉତ୍କଟ କଲା ସିନା, ତାହାର କୌଣସି ପ୍ରତିକାର କରି ପାରିଲାନାହିଁ। ରାଜନୀତି ଚୂଲୀରେ ପଶିଲା। ଏବଂ, ରାଜନୀତିରେ ଖଡ଼ିଛୁଆଁ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିବା ଆତ୍ମକାମୀ ହୁଣ୍ଡା ଏବଂ ଗୁଣ୍ଡାମାନେ ରାଜନୀତିରେ ନେତା ହେଲେ; ସେମାନେ ଥାନ ଅଥାନରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଲେ, କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କଲେ। ପ୍ରଧାନତଃ ମଣିଷର ଭାଗ୍ୟ ବଦଳାଇବା ଲାଗି ଯେ ରାଜନୀତିର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ସେକଥା ଏମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହିବାର କୌଣସି ଅବକାଶ ହିଁ ରହିଲାନାହିଁ। ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଚତୁର ହେଲା, ଚିତା କାଟିଲା। ଅନେକ ଅଧିକ ଚତୁର ଏପାଖରେ ରାଜନୀତି କରି ସେପାଖରେ ସାହିତ୍ୟ କଲେ ଏବଂ, ସାହିତ୍ୟକୁ ଦୋଚାରୁଣୀ କରାଇଲେ। ଏବଂ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଆପଣାର ବାଟରେ ଆପଣାର ଇଜ୍ଜତ ସହିତ ରହିବା ଯେ ଆଦୌ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ଏହି ଦୁଃଖଟା ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କଷ୍ଟଦାୟକ ଭାବରେ ଫୋଡ଼ି ଫୋଡ଼ି ଦେବାରେ ଲାଗିଲା। ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଜ୍ଜତ ସହିତ ମୋ' ଇଜ୍ଜତର ମଧ୍ୟ ଖିଅ ଯେ ଲାଗିଛି, ଏହି କଥାଟି ମୋ'ର ସକଳ ଦମ୍ଭ ଓ ସାନ୍ତ୍ୱନାକୁ ଏବେ ଭାରି challenge କରିବାରେ ଲାଗିଛି।

୧୬.୦୩.୧୯୯୨

ନିଜ ବିଷୟରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଅପବିତ୍ରତାବୋଧ ଗ୍ରାଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଣିଷ କେବଳ ତଥାକଥିତ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଭଗବାନ ରହିଛନ୍ତି ଓ ତେଣୁ କେବଳ ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ପବିତ୍ର ବୋଲି ପ୍ରାୟ ଏକ ଜିଦ୍ ସହିତ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ କି ?

ମାତ୍ର, ଅପବିତ୍ରତାବୋଧ ମୂଳତଃ ଏକ ସାମାଜିକ ଭାବନା। କେଉଁ ସମାଜରେ କେଉଁସବୁ କଥାକୁ ପବିତ୍ର ବା ଅପବିତ୍ର ବୋଲି ଗଣାଯାଏ, ତାହା ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସେହି ସମାଜର ସାମଗ୍ରିକ situations ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ। ଏବଂ ସମ୍ଭବତଃ ସେହି କାରଣରୁ ହିଁ ପୃଥିବୀର ଧର୍ମମାନେ ଓ ଧର୍ମଗତ ଆଚାରମାନେ ଧର୍ମସ୍ଥତା କିମ୍ବା

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ଅପେକ୍ଷା ସମାଜସ୍ଥତା ବିଷୟରେ ଚିରଦିନ ଅଧିକ ବୟାନ କରି ଆସିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ବୟାନଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ସେମାନେ ଏକ ଧାର୍ମିକ ପରିଚ୍ଛଦ ତିଆରି କରି ରଖିଛନ୍ତି। ଆପଣା ଭିତରେ କୌଣସି ବା କେତେକ କାରଣରୁ ନିଜକୁ ନିଜପାଖରୁ ଲୁଚାଇ ଅଥବା ଉତୁଆଳ କରି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ମନ କଲେ ମଣିଷ ଭିତରେ ଏକ ଅପବିତ୍ରତାବୋଧ ଜନ୍ମିବାର ଅବକାଶ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି କାରଣଗୁଡ଼ିକ ସମାଜର inhibition-ବିଷୟକ ଖାତାମାନଙ୍କରୁ ନିରୂପିତ ହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତି ଏବଂ, ସେହି ସମାଜ ହିଁ ଏକ ଆପାତ ଉଦ୍ଧାରପଥ ଦେଖାଇ ଦେବାର ଭାଗ କରି ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକର ଭିଆଣ କରିଥାଏ। ତୁମ ଭିତରେ ଯାହା ଅପବିତ୍ରତା ଥାଉ ପଛକେ, ମନ୍ଦିରକୁ ଗଲେ ଓ ସେଠାରେ ବସିଥିବା ଭଗବାନଙ୍କର କୃପାକର୍ଷଣ କରିପାରିଲେ ତୁମ ଅପବିତ୍ରତା ଗୁଡ଼ିକର ମୋଚନ ହୋଇଯାଇ ପାରିବ ବୋଲି ଏକ ମାର୍ଗ ବତାଇ ଦିଆଯାଏ। ଆପଣା ଭିତରର ଅସମାହିତ ଅନେକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ଅନେକ ଚ୍ୟୁତିବିଚ୍ୟୁତିକୁ ସହି ପାରିବାକୁ ସେଥିରୁ ଅନେକ ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳିଯାଏ। ମଣିଷ ଭିତରେ ରହିଥିବା ସିଂହାସନଟିକୁ ଦେଖାଇଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ମଣିଷ ହୁଏତ ନିଜ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଗୁଡ଼ିକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରୁଥାନ୍ତା ଏବଂ କେତେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଚେତନାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ତଥା ସଂସାରବୋଧରେ ପାହାଚକୁ ପାହାଚ, ଉଠିଯାଇ ପାରୁଥାନ୍ତା। ମାତ୍ର, ସେପରି ହେଉଥିଲେ ବିଚରା ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ବାହାରି ରାଜାମାନଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ଅଛି ବୋଲି ସିଏ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନଥାନ୍ତା।

୧୬.୦୫.୧୯୯୨

ଏବେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଲୋକ କହିଲେଣି, ଦୁନିଆରେ ଆଉ କେହି କାହାରି ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି। କେହି ଏଠି କାହାରି ନୁହନ୍ତି ବୋଲି ଆମ ଜଣାଣ ଓ ଭଜନର ଲେଖକମାନେ କେତେ ଫୁଲେଇ ହୋଇ କାଳକାଳରୁ କହି ଆସିଛନ୍ତି। ଆଗକାଳର ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନାନା ବାହ୍ୟ କାରଣରୁ ଆପଣାକୁ ଅସହାୟ କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ ସହାୟ ଭଳି ମନେ କରୁଥିଲେ ବୋଲି ସମ୍ଭବତଃ ସେପରି କହୁଥିଲେ ଅଥବା ସେପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ। ଏବର ମଣିଷମାନେ ସମ୍ଭବତଃ ଚଲାଖ ହେବାକୁ ଅସଲ ଶିକ୍ଷା ବୋଲି ମନେ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ସେପରି କହୁଛନ୍ତି।

କେହି କାହାରି ନୁହନ୍ତି ବୋଲି କହୁଥିବା ମଣିଷମାନେ କେଉଁଠି କେଉଁ ଅବିଶ୍ୱାସଟିକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥାଆନ୍ତି। ଏବଂ ବାହାରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଡାକୁଥାନ୍ତି। ଭଗବାନଙ୍କୁ ସତକୁ ସତ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲେ ମଣିଷକୁ

ସଂସାରଟା ଯାକ ସମସ୍ତେ କେବଳ ବନ୍ଧୁ ଭଳି ଦେଖାଯିବେ, ତାହା ହେଉଛି ଏକ ପରୀକ୍ଷିତ ସତ୍ୟ। ମାତ୍ର, ବହୁତ ମଣିଷ ହୁଏତ ଆଉଗୋଟିଏ କାରଣରୁ ମଧ୍ୟ ଭଗବାନଙ୍କର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତି। ସେମାନେ କବାଟ କିଳି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି, ଆଖି ବୁଜି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି। କେବଳ ଆପଣା ଘରଟି ଭିତରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି। ସେମାନେ କେବଳ ଆପଣାପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଲୋଡୁଥାନ୍ତି, ସେଥିଲାଗି ବୃହତ୍ତର ପୃଥିବୀରେ ଅନ୍ୟ କହାରିକୁ ଦେଖି ପାରୁନଥାନ୍ତି। ଏମାନେ ଆଦୌ କାହାରି ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ଏବଂ, ଖାସ୍ ସେହି କାରଣରୁ ବନ୍ଧୁଟିଏ ପାଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ମୋ' ବାଟରେ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ଅନ୍ୟ ଅନୁରାଗ ନେଇ ଏଯାଏ ଆସିଛି। ମଣିଷ ଯେତିକି ଯେତିକି ତାଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେଉଥାଏ, ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପୃଥିବୀରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ସେତିକି ଅଧିକ ମଣିଷଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ ବୋଲି ମୁଁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଛି। ତେଣୁ, ସଂସାର ଭିତରେ କେବଳ ବନ୍ଧୁ ହିଁ ବନ୍ଧୁ ଦେଖିଛି ଓ ପାଇଛି। ଏଠି ଏହି ସଂସାରରେ କେହି କାହାରି ନୁହନ୍ତି ବୋଲି କହିବାକୁ ମୋ'ର କେବେହେଲେ ମନ ହୋଇନାହିଁ। ଏବଂ, ସବୁଠାରୁ ବଡ କଥା ହେଉଛି, ସଂସାରଯାକକୁ ବନ୍ଧୁ କରି ପାଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଆପଣାକୁ ମଧ୍ୟ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁ ପରି ପାଇଛି।

୧୬.୦୮.୧୯୯୨

ଏଇ ମୋ' ଦେଶ ବୋଲି କହିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ମୁଁ ଏ ଦେଶପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଦେଶର ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବି। ଏହି ଦେଶର ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସକଳ ପ୍ରକାରେ ଧୋକା ଦେଇ, ବଞ୍ଚିତ କରି ଏବଂ ନାନାବିଧ ଶୋଷଣ ଓ ଅସହାୟତା ମଧ୍ୟରେ ରହିବାକୁ ବାଧ କରି ମୁଁ ଏହି ଦେଶକୁ କଦାପି ମୋ'ର ବୋଲି କହିବିନାହିଁ। ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାରର ମଣିଷମାନେ ଏବେ କ୍ରମେ ସଂଖ୍ୟାରେ ଅତିବେଶୀ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛି। ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅଧିକ ଓ ଆହୁରି ଅଧିକ କରିବାରେ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେବାରେ ଲାଗିଛି।

ଆମ ଦେଶରେ ଯେଉଁମାନେ କ୍ଷମତାରେ ରହିଛନ୍ତି, ରାଜନୀତି ସମେତ ଯାବତୀୟ ପ୍ରକାରର କ୍ଷମତାସ୍ଥାନରେ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଅଧିକାଂଶତଃ ଦେଶ ପାଇଁ ଆପଣାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ଓ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ କରି ଗଢୁନାହାନ୍ତି। ସେମାନେ କେବଳ ନିଜେ ବଡ଼ ଏବଂ ସଫଳ ହେବାର ଫନ୍ଦି ଭିତରେ କେଡ଼େ ନିର୍ଲଜ ଓ ଟହଟହ ହୋଇ ଖାଲି କଥା କହିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ଏ ଦେଶ ମୋ'ର ସତ, ମାତ୍ର ମୋ'ର ଭୋଗ କରିବାପାଇଁ ନୁହେଁ, ତାହା

ହେଉଛି ମୋ'ର ବିଦ୍ୟା, ମୋ'ର ଶକ୍ତି ଏବଂ ମୋ'ର ମେଧା ଲାଗି ଏକ ବୃହତ୍ତର ଭୂମି ଯୋଗାଇ ଦେବାପାଇଁ। ମୁଁ ସେହିସବୁ ଭୂମି ଉପରେ ନିଜ ସମ୍ଭାବନାଗୁଡ଼ିକର ଡାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟାଇବି, ଫଳ ଫଳାଇବି ଏବଂ ସେହି ଯାବତୀୟ ଅର୍ଜନକୁ ଏ ଦେଶର ମଣିଷମାନଙ୍କ ଲାଗି କାମରେ ଲଗାଇବି। ଭାରତରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଥିବା ସମୟରେ ଭାରତର ନେତାମାନେ ଭାରତର ନିୟତି ପାଖରେ ସେହି ଶପଥଟିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ। ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି calling ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ବି କରୁଥିଲେ। ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ୱାସଘରେ ବାଡ଼ି ପଡିଛି। ଭିତରେ ବିଶ୍ୱାସ ମରି ମରି ଯାଉଛି ଓ ତେଣେ ଚତୁରମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସାମଗ୍ରୀ ଠୁଳ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର କଳ୍ପିତ ଇହସ୍ୱର୍ଗରେ ସତେଅବା ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ାକ ଓ ଭୋଗଗୁଡ଼ାକ ହିଁ ସତେଅବା ସବୁଠାରୁ ବଡ ସ୍ୱୀକୃତି ବୋଲି ଘୋଷିତ ହୋଇଛି। ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସତରେ ଦେଶ ବୋଲି କିଛି ଅଛି କି? ଦେଶ କହିଲେ ଯାହାକୁ ସବାଆଗ ସବୁ ମଣିଷ ଦିଶୁନାହାନ୍ତି, ତା' ଦେଶ ତା'ର ଶଠତା ଭିତରେ ହିଁ ଯାବୁଡ଼ି ହୋଇ ରହିଛି। ଆଗକୁ ଯିବାର ସବୁଯାକ ବାଟ ସତେଅବା ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ରହିଛି।

୧୬.୦୯.୧୯୯୨

ଅସଲ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ସମାଜବାଦ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାଏ ଏବଂ ଅସଲ ସମାଜବାଦରେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଅବଶ୍ୟ ରହିଥାଏ। ପୃଥିବୀରେ ସମାଜବାଦ ହାରିଗଲା ଓ ଭାଙ୍ଗିପଡିଲା ବୋଲି ଯେଉଁ ତଥାକଥିତ ଗଣତନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏବେ କହି ବୁଲୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସତେଅବା ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଏବଂ ପରିଚିତ ସାମନ୍ତବାଦ ଓ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ହିଁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ବୁଝୁଛନ୍ତି।

ମଣିଷ ଭିତରେ ସଂସ୍କାରବଶତଃ ଯେଉଁ ସାମନ୍ତ ବା ସ୍ୱାର୍ଥପରଟି ଭାଡିମାରି ରହିଥାଏ, ସେଇ ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ଦୂଷିକ କରେ, ସମାଜବାଦକୁ ବି ଦୂଷିତ କରେ। ପୃଥିବୀଯାକର ସାଆନ୍ତମାନେ ଏବେ ସମାଜବାଦକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପରାଜିତ କରି, ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କୁ ମାନିନେବାଟା ଯେ ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା, ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିକୁ ସେହିକଥା ବୁଝାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ପୃଥିବୀର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ, ପୃଥିବୀରେ ତଥାକଥିତ ଗଣତନ୍ତ-ପଦ୍ଧତିକୁ ଚଳାଉଥିବା ଏହି ସାଆନ୍ତମାନଙ୍କ ହାତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପୁଞ୍ଜି ରହିଛି, ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ମଧ ରହିଛି। ଏହିମାନେ ହିଁ ପୃଥିବୀଟାକୁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଭୋଗ କରିବା ଲାଗି ସତେଅବା ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ଲାଇସେନସ୍ ଆଣିଛନ୍ତି ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ପୃଥିବୀର ରାଜନୀତିଟାକୁ ନିଜ ରଜ୍ଜୁରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ଲାଗି ଫିକର କରୁଛନ୍ତି। ଦରିଦ୍ର ହୋଇ

ରହିଥିବା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପୃଥିବୀକୁ ସେମାନେ ପ୍ରଧାନତଃ ଦୟା କରି ଓ ଅନୁଗ୍ରହ ଦେଖାଇ କିପରି ଶାନ୍ତ କରି ରଖିବେ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି ? ସମାଜବାଦୀ ଶାସନରୁ ଯେପରି ସାଆନ୍ତମାନେ ବିଦା ହୋଇ ଗଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନର ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନରୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ସାଆନ୍ତମାନେ ବିଦା ହୋଇ ଯିବେ। ସବୁ ମଣିଷଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଓ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଶାସନ ଚାଲିବ, ତାକୁ ତୁମେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ବୋଲି କହିବ ନା ସମାଜବାଦ ବୋଲି କହିବ ? ତୁମେ ସାଧୁତାକୁ ଯେକୌଣସି ନାମ ଦେଇ ଡାକିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସାଧୁତାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ। ଏବଂ, ଅସାଧୁତାକୁ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି ଯେତେ ଯାହା ମନଲୋଭା ନାଆ ଦେଇ ଜାରି କରି ରଖିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଅସାଧୁତାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇବ ଏବଂ ଅସାଧୁମାନଙ୍କର ଢମପଣ ଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଜାରି କରି ରଖିଥିବ। ନାଆଁ ଗୁଡାକ ଯାଉ, ସହୃଦୟତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଉ।

୧୬.୧୦.୧୯୯୨

ଏ ପୃଥିବୀ ଯାଉଛି ଯିବ; କିନ୍ତୁ ବିହନ ତଥାପି ରହିବ। ଠାକୁର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ମନ୍ଦିରରୁ ପଥର ପରେ ପଥର ଖସିବ, ତଥାପି ଠାକୁର ରହିବେ, ଜଗନ୍ନାଥ ଅବଶ୍ୟ ରହିବେ। ପଥର ଦ୍ୱାରା ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଘରକୁ କାନ୍ଥ ଦେଇ ବାଡ଼ ଦେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ରଖିବାଲାଗି ମୋହାତୁର ମଣିଷର ସକଳ ବୁଦ୍ଧି ପରାହତ ହେବ। ଯାହା ଯିବାର କଥା, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଯିବ। ଏବଂ; ଯାହା ରହିବାର କଥା, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ରହିବ। ଜଗଦ୍‌ବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ challenge ହୋଇ ରହିଥିବ, ମନୁଷ୍ୟଆତ୍ମାକୁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଉଥିବ।

ବିଚରା ଯେଉଁମାନେ ଚାଲିଯାଉଥିବା ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକୁ ସତେଅବା ଚିରଦିନ ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥାୟି କରି ରଖିବେ ବୋଲି ନାନାଭାବେ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହେଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ କେଡ଼େ ଅଳପ ଦିଶୁଛନ୍ତି, କେଡ଼େ ଦରିଦ୍ର ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଅନ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି, ଅଥଚ ସୋମନେ ସେଇ ପୁରୁଣା ପୃଥିବୀଟାକୁ କାମୁଡି ପଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି। ଏକ ନୂତନ ସକାଳ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିବା ବେଳେ ସେମାନେ ବିଗତ ସକାଳଟିକୁ ଶଙ୍ଖମର୍ମର ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ କରି ଡାହାଣ ଓ ବାମ ନାନା ଆଚାରରେ ତାହାର ପୂଜା କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ପୁରୁଣାକୁ କାମୁଡ଼ି ଧରିଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କ ହାତରେ କ୍ଷମତା ରହିଛି, ପୃଥିବୀଯାକର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସେହିମାନଙ୍କ ହାତରେ ରହିଛି,- ରାବଣମାନଙ୍କ ହାତରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଲଙ୍କାର ସବୁଯାକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରହିଛି। ମାତ୍ର, କାଳ ତଥାପି ଆଗକୁ ଗଡିଯିବ, ଆଗାମୀ କାଳ ବିହନ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ମଣିଷମାନଙ୍କର ପେଟରୁ,

ସଙ୍କଟରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ। ମୋହମାନେ କେତେ ଗର୍ଜନ କରିବେ, କେତେ ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ିବେ, ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଖାଇ ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରି ରଖିବାକୁ କେତେ ଅପଚେଷ୍ଟା କରିବେ,– ତଥାପି ଅଳପମାନେ ବିଦା ହୋଇ ଚାଲିଯିବେ। ଯାହା ଆସୁଛି, ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ। ଏବଂ, ଏହି ବିହନମାନେ ହିଁ ତାହାକୁ ସବାଆଗ ଚିହ୍ନିବେ, ଏବଂ ସବାଆଗ ନିମିତ୍ତ ହୋଇ ବାହାରିବେ। ଆପେ ଯଥାର୍ଥରେ ଗୋଟିଏ ବିହନ ହୋଇ ରହିବା, ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ବାସନା, ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ସଂସ୍କୃତି। ଆପେ ଆପଣାର ଜନନୀ ହୋଇ ଆପଣାର ନୂତନ ସମ୍ଭାବ୍ୟଟିକୁ ଜନ୍ମ ଦେବା, ତାହାହିଁ ଯଥାର୍ଥ ଧର୍ମ ଯଥାର୍ଥ ଗତି।

୧୬.୧୧.୧୯୯୨

ଗୋଟାଏ ମନ୍ଦ social systemକୁ ବଦଳାଇବା ଲାଗି ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ ଧର୍ମର ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନେଇଥିଲେ। ଏହାଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଗାନ୍ଧୀ-ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ। ଅନେକ ଧନାଢ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ସେହି ପୁରୁଣା ବ୍ୟବସ୍ଥାଟି ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ଧନବାନ୍ ହୋଇଥିଲେ, ସେମାନେ ଗାନ୍ଧୀ-କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଏହି ଧର୍ମୀୟ ଉପାଦାନ ଓ ଆଚରଣଗୁଡ଼ିକ ଆଡକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ। ସେମାନେ ମୂଳ systemଟି ବଦଳୁ ବୋଲି ପ୍ରକୃତରେ କେତେଦୂର ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ, ସେକଥାଟି ସହଜରେ କହି ହେବନାହିଁ। କିନ୍ତୁ, ଏକଥା ସତ ଯେ, ସେମାନେ ଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଖୋଲା ହାତରେ ଦାନ କରୁଥିଲେ। ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ମୋଟା ଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ପାଣ୍ଠି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ଦେଶରେ ଗାନ୍ଧୀକାମ ଓ ସେବା କାମଗୁଡ଼ିକ ଚାଲିଥିଲା। system ବଦଳିଲାନାହିଁ, ମାତ୍ର system ର କେତେକ ଧନ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟରେ ଖରଚ ହେଲା। ତାହା ସାଙ୍ଗକୁ ବିର୍ଲା ଓ ବେଜାଜ ପ୍ରଭୃତି କେତେ ଧନାଢ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ହୋଇ ରହିଗଲେ।

ତତ୍କାଳୀନ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ଧନାଢ୍ୟମାନଙ୍କର ପରିବାର ଏବେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ଭିତରେ ରହିଛନ୍ତି, ପୁରୁଣା system ର ଅବ୍ୟବସ୍ଥାଟା ଭିତରେ ହିଁ ହିସାବରେ ଏମାନେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଦେଶରେ ପରିଚିତ ହେଉଛନ୍ତି। ଭାରତବର୍ଷରେ ଏକ ନୂଆ ସମାଜର ଯେଉଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥାନ୍ତା, ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ମୂଳତଃ ଜଣେ ଧର୍ମୀୟ ମହାତ୍ମା ବୋଲି କହୁଥିବା ବିଶିଷ୍ଟମାନେ ସେହି ଅଭିକ୍ରମଟିକୁ ସତେଅବା କାନ୍ଧ ଦେଇ ଅଟକାଇ ରଖିଛନ୍ତି। ଭାରତବର୍ଷ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମସମ୍ମାନରେ ନୁହେଁ, ଅଭିମାନୀ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଦାନ ଉପରେ ହିଁ ଅଧିକ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି। ଦୟା ଦ୍ୱାରା, ଉପରର ଦୟା ଦ୍ୱାରା ତଳ ମଧ୍ୟ ଉପକୃତ ହେଉଥିବାର ସେହି ମରହଟ୍ଟୀ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ତଥାପି ଦେଶର ନେତୃତ୍ୱକୁ ଭାରି ପ୍ରଭାବିତ କରି ରଖିଛି।

ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧୀ କେଡ଼େ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି, ପରିବର୍ତ୍ତନବିରୋଧୀଙ୍କ ଦେଉଳରେ ଠାକୁର ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି।

୧୬.୧୨.୧୯୯୨

ପୃଥିବୀରେ ଅନ୍ୟ ଦେବତା ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଏକ ହିନ୍ଦୁ ପରିବାରରୁ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଶିଖିଛି। ତା'ପରେ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରୁ ତାହାର ସମର୍ଥନ ଅବଶ୍ୟ ମିଳିଛି। ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନେ ଅଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ମଣିଷମାନେ ଅଛନ୍ତି। ଏବଂ, ଏହି ଯାବତୀୟ ଦେବତାକଳ୍ପନାର ସେପାଖରେ ପରମେଶ୍ୱର ସର୍ବଚିରନ୍ତନ ହୋଇ ବିରାଜମାନ ରହିଛନ୍ତି ବୋଲି ବି ସେହି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ମୋତେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଛି। ଯେଉଁ ଧର୍ମ ପିତୁଳାମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଛି ଏବଂ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ପିତୁଳାମାନଙ୍କୁ ଡେଇଁଯିବାର ଉପାୟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବତାଇ ଦେଇଛି, ସେହି ଧର୍ମ ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ମୋ' ନିଜ ଧର୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ ବି କରିଛି।

ବର୍ତ୍ତମାନ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମକୁ କଣ୍ଢେଇ ପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଏହି ବିଚିତ୍ର ମାମଲତକାରମାନେ ଆସି କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ପିତୁଳାମାନେ ହିଁ ହେଉଛନ୍ତି ଆମ ଧର୍ମର ସର୍ବଶେଷ କଥା। ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କ ଭିତରେ କାଳକାଳରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରତିମାତୃଷ୍ଣା ବା ପିତୁଳାତୃଷ୍ଣା ରହି ଆସିଛି, ଏହି ନେତାମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଭାବରେ ତାହାରି ଫାଇଦା ଉଠାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଥିରୁ ରାଜନୀତିକ ପୁଞ୍ଜି ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଦଳେ ସାଧୁ ବା ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ବାବାଜୀ ଆସି ଜୁଟିଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ସମ୍ଭବତଃ ପିତୁଳାର ସ୍ତରଟିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆଉ ଅଧିକ ଆଗକୁ ମୋଟେ ଯାଇ ପାରିନାହାନ୍ତି। ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ଏବଂ ଉପଲବ୍ଧିରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ନପାରି ଯେଉଁମାନେ ମଠ ବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସହିତ ବାନ୍ଧିହୋଇ ରହିଗଲେ, ସେମାନେ କିପରି ବା ଏହି ଆବଶ୍ୟକ ଅତିକ୍ରମଣଟିକୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ସମ୍ଭବ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ ? ସେମାନେ ଧର୍ମ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ସୋପାନଭେଦଟିକୁ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରିଲେନାହିଁ। ନିଜଭିତରେ ଆଗକୁ ବାଟ ଚାଲିବା ଅପେକ୍ଷା ସେମାନେ କୌଣସି ଏକ ଥାନରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭେକଟିକୁ ପିନ୍ଧି ଆସନ ମାଡ଼ି ବସିଯିବାକୁ ହିଁ ସମ୍ଭବତଃ ଅଧିକ ସୁବିଧାଜନକ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣା ସ୍ୱଭାବରେ ଅନୁକୂଳ ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲେ। ଏମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲି କୁହାଯିବ ସତ, ମାତ୍ର ଏହି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାଯିବ? ନିଜର ଆଉ କିଛି ଅଭିପ୍ରାୟ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ସେହି ଦାବୀଟିକୁ ଅବଶ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ଇପ୍ସିତ

ସିଂହାସନଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକାର କରିବାପାଇଁ ଥାଟ ନେଇ ବାହାରିବେ। ମାତ୍ର ତା' ବୋଲି ଦେଶଟାଯାକ ସେମାନଙ୍କୁ ସେହି ଅଧିକାର ଦେବାପାଇଁ କାହିଁ ସମ୍ମତ ହେବ ?

୧୬.୦୧.୧୯୯୩

ସେମାନେ ଅହଂ ଛାଡ଼ିବାକୁ କହିଥିଲେ, ସ୍ୱାର୍ଥରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପରସ୍ପରକୁ ଭଲ ପାଇବାପାଇଁ କହିଥିଲେ। ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେମାନେ ଭୟମୁକ୍ତ ହେବାକୁ କହିଥିଲେ। ଆମେ ଏ ଯୁଗରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଠାକୁର କରି ବସାଇ ଦେଇଛୁ ଏବଂ ଆମ ନିଜ ଠାକୁରଟି ଅନ୍ୟ ଠାକୁରମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବଡ ବୋଲି କହି ଅପର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘୃଣା କରୁଛୁ। କେବଳ ଅତି ପୁରାତନ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଏବଂ ସାଧକମାନଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଶହେ ଦେଢ଼ଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଆମ ଦେଶରେ ଅଥବା ଆମ ପୃଥିବୀରେ ଭଲ ପାଇବା, ଭୟ ଛାଡ଼ିବା ତଥା ଅହଂ ଏବଂ ସ୍ୱାର୍ଥରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ବିଷୟରେ କହି ଯାଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଠାକୁର କରି ପୂଜିବାରେ ଲାଗିଛୁ।

ପ୍ରେରଣାମାନଙ୍କର ଏହି ଅବମାନନା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବା ଉଚିତ। ଯଦି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବି, ଯଦି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆପଣାର ଆସ୍ପୃହା ଓ ବାସନାରେ ସୋପାନ ପରେ ସୋପାନ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଯିବାକୁ ଆକାଂକ୍ଷା ରଖିଥିବି, ତେବେ ମୋତେ ସବୁ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଏବଂ ସବୁ ସାଧକ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରେରଣା ଦେବେ, ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ମନ୍ଦିର ଓ ଭେକବିଧି ମଧ୍ୟରେ କିଳି ରଖିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ମୋତେ ପ୍ରେରଣା ଦେବେ। ମୁଁ ଖୁସି ହୋଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଗୀତାରୁ କୋରାନ୍‌କୁ ଯାଇ ପାରୁଥିବି ଅଥବା କୋରାନ୍‌ରୁ ଗୀତାକୁ ଆସି ପାରୁଥିବି। ମୋ' ନିଜ ବିବେକର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁଥିବି ଅଥବା ବର୍ଜନ ବି କରି ପାରୁଥିବି। ମୋ' ନିଜର ଅଗ୍ରଗତି ଅର୍ଥାତ୍ ଆତ୍ମପ୍ରବେଶର ଆହ୍ୱାନ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଗ୍ରହଣ ଅଥବା ବର୍ଜନ କରି ପାରୁଥିବି। ତଥାପି ଆପଣାକୁ ହିନ୍ଦୁ କହି ପାରୁଥିବି ଅଥବା ମୁସଲମାନ କହି ପାରୁଥିବି। ଯେଉଁମାନେ ସାଧନାଗୁଡ଼ିକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌପୁନୀ ପିନ୍ଧାଇଦେବା ସକାଶେ ଉପାସନାର ମାର୍ଗମାନଙ୍କୁ ଫାନ୍ଦିଲେ ବା ଗଢିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ବୁଝିବି, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଜାଲରେ ପଡ଼ିବାକୁ କଦାପି ମନ କରିବିନାହିଁ। ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହିପରି ଦ୍ୱଳେ ମଣିଷ ତଥାକଥିତ ସବୁ ଧର୍ମରେ ବାହାରିଲେ ହୁଏତ ସାଧନାର ଇଜ୍ଜତ୍ ରକ୍ଷା ହୋଇ ପାରିବ, ଧର୍ମମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଇଜ୍ଜତ ରହିବ। ରାଜନୀତିକ ଶାଗୁଣାମାନେ ଏହି ଧର୍ମଗୁଡ଼ାକୁ ମଢ ବୋଲି ମନେ କରି କଦାପି ଆସି ଖୁମ୍ପିବାକୁ ଆସିବେନାହିଁ।

୧୬.୦୧.୧୯୯୭

ପୁରୁଣା ଭିତରେ କେଉଁଠି କେଉଁ ଚିରନ୍ତନ ଉଷ୍ମତାଟିଏ ରହିଥାଏ, ଯାହାଫଳରେ କି ପୁରୁଣା ଆଦୌ ପୁରୁଣା ପରି ମନେ ହୁଏନାହିଁ। ମଣିଷ ଯାହାକୁ ସତକୁ ସତ ଆପଣାର କରି ନେଇଥାଏ, ସିଏ ଯେତେ ଅନେକ ଦିନର ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସିଏ ତଥାପି ତା' ଭିତରେ ନୂତନର ସଂବେଦନାଟିଏ ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ। ଶାନ୍ତିନିକେତନ ସେହି କାରଣରୁ ମୋ' ପାଇଁ ସବୁଦିନେ ନୂଆ। "ବାରେ ବାରେ ଦେଖି ତାହାର ନିତ୍ୟଇ ନୂତନ"- ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଏହି କଥାଟି ଜୀବନର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ।

ମୁଁ ଭାବୁଛି, ମୁଗ୍ଧ ହେବାର ମଧ୍ୟ ବହୁତ ସ୍ତର ରହିଛି, ତେଣୁ ଭେଦ ମଧ୍ୟ ରହିଛି। ଗୋଟାଏ ଆଦିମସ୍ତରୀୟ ମୁଗ୍ଧତା ରହିଛି, ଯାହାକି ହାବୁଡ଼ିଲା ମାତ୍ରକେ ସତେଅବା ଗିଳି ପକାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାଏ। ନଗିଳିଲେ କୌଣସି ଚାରା ହିଁ ନଥାଏ। ଗିଳିବାକୁ ମନ କରିବାର ଲୋକମାନେ ଉପରେ କେଡ଼େ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହେବାର ଲାଗିଥାନ୍ତି। ଏହି ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହେବାକୁ ହିଁ ସେମାନେ କେଡ଼େ ଅସ୍ମିତାର ସହିତ ଭଲ ପାଇବା ବୋଲି କହନ୍ତି। ଆଉ ଥୋକେ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ କି ନିଜ ଲୋଭକଳ୍ପନାରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ନିଜର ଏକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପରିଣତ କରିପକାନ୍ତି ଓ ସେହି କାରଣକୁ କେଡ଼େ ମନୋରମ ଅଥଚ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ଭାବରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି। ବିଶିଷ୍ଟଙ୍କର କାମଧେନୁଟିକୁ ନିଜ ଲୋଭକଳ୍ପନାର ଏକ ଧନରେ ପରିଣତ କରି ଋଷି ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ହୁଏତ ସେହିପରି ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ଭାବରେ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ଏବଂ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିବେ। ଶାନ୍ତିନିକେତନ ମୋତେ ଆଦୌ କମ୍ ମୁଗ୍ଧ କରିନାହିଁ। ଏଠାରେ ବିତାଇଥିବା ପାଞ୍ଚଟି ବର୍ଷ ମୁଁ ପ୍ରଧାନତଃ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲି। କେବଳ ଏହି ଜାଗାଟି ପାଇଁ ନୁହେଁ,- ଜାଗାଟିର ମାଧ୍ୟମରେ ଏକ ବୃହତ୍ତର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ, ସେହି ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଏକ ବୃହତ୍ତର ଜୀବନ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ରହିଥିଲି। କେବଳ ବାହାରକୁ ନୁହେଁ, ନିଜର ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଅନାଇ ମୁଁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି। ପରିଚୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ, ଯାବତୀୟ ଅର୍ଥରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ଠିକ୍ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ମୁଗ୍ଧତା ସମ୍ଭବ ହୋଇଆସେ। ସେହି ମୁଗ୍ଧତା ଜୀବନ ଭିତରକୁ ଚରିଯାଏ, ଆମେ ସମ୍ମତି ଦେଲେ ଆମର ଚେତନା ଭିତରକୁ ମଧ୍ୟ ଚରି ଯାଇଥାଏ। ଦ୍ରବ୍ୟମାନେ ଥାଆନ୍ତି, ଉତ୍ସବ ପରି କିଏ ସତେଅବା ଅଜାଡି ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ ଓ ଆଉଜଣେ ଭାରି ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଉଥାଏ,- ତଥାପି ଉପରେ, ଭିତରେ, ବାହାରେ ସବୁକିଛି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଥାଏ। କୁଣ୍ଠାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରି ନେଉଥାଏ। ସେତେବେଳେ ଏକ ସଖ୍ୟ ହିଁ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଆଭିମୁଖ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ। କୌଣସି କୋଳାହଳ ନକରି ଆପେ ଆପେ ଧରା ଦେବା,- ସର୍ବତ୍ର ମୋ' ଲାଗି ଏକ ମମତାମୟ

ବିଶ୍ୱାସବଳିଷ୍ଠ ଗୃହ ହିଁ ମହଜୁଦ ହୋଇ ରହିଛି ବୋଲି ନିଜର ଚମ, ହାଡ଼, ମାଂସରେ ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବା,- ଇଏ ମଧ୍ୟ ଏକ ମୁଗ୍ଧତା। ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ସଙ୍ଗଲାଭ ମୋତେ ସେହି ମୁଗ୍ଧତାଟି ମଧ୍ୟକୁ ନିରନ୍ତର ଆମନ୍ତ୍ରିତ କରି ନେଇଯାଉ।

୧୬.୦୭.୧୯୯୮

ହିଟଲର୍ କାହିଁକି ହିଟଲର ହେଲା, ସେଥିଲାଗି ବିଗତ ପଚାଶବର୍ଷ ହେଲା ଘୋର ଅଧ୍ୟୟନ ଚାଲିଛି। ପୃଥ୍ୱୀମାନସର ଗହନ କୌଣସି ସ୍ତରରେ କୋଉଠି ହିଟଲର୍‌ଟିଏ ଅଥବା ହିଟଲର୍‌ମାନେ ଲୁଚି ରହିଛନ୍ତି କେଜାଣି, ପୃଥିବୀରେ ହିଟଲର୍‌ଟିଏ ସତକୁ ସତ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କାହିଁକି ଏତେ ହୀନସ୍ଥା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇଯାଇ ପାରିଲା, ଗବେଷକମାନେ ସେହି ବିଷୟକୁ ନେଇ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଉଛନ୍ତି। କିଏ କହୁଛି, ହିଟଲର୍‌ର ପିଲାଦିନେ ଅମୁକସବୁ ଘଟିଥିଲା ବୋଲି ହିଟଲର୍ ବଡ଼ ,ହୋଇ ଏପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ହେଲା। ଆଉକିଏ କହୁଛି, ନିଜର ବାପା ବା ମାଆଙ୍କ ସହିତ ବାଳକ ହିଟଲର୍‌ର ଅମୁକ ପ୍ରକାରର ସମ୍ପର୍କ ରହିଥିଲା ବୋଲି ପରିଣାମ ଏତେ ଆଗକୁ ଚାଲିଗଲା। ଆଉଜଣେ କିଏ କହିଛନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ବହିଟିଏ ଲେଖି ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ସିଏ ସାନ ଥିଲାବେଳେ ଏକଦା ଗୋଟିଏ ଛେଳି ତା' ସୁନାର ଅଗକୁ କାମୁଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଛିଣ୍ଡାଇ ନେଇ ଯାଇଥିଲା ବୋଲି ତାହାରି ଯୋଗୁଁ ହିଟଲର୍ ଏତେଯାଏ ବିଗିଡ଼ିଗଲା। ଏବେ ତ ଗୋଟାଏ ପୂରା ବହି ବାହାରିଛି, ଯେଉଁଥିରେ କି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସବୁଯାକ ହିଟଲର୍ ଆଲୋଚନାକୁ ଏକତ୍ର ସଂକଳିତ କରି ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଛି, ଯେପରିକି ଯେକୌଣସି ଆଗ୍ରହୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ସବୁଯାକକୁ ଖୋଜିବା ମାତ୍ରକେ ଗୋଟିଏ ଥାନରେ ଅବଶ୍ୟ ପାଇଯାଇ ପାରିବ।

ସାନ ସାନ ହିଟଲର୍‌ମାନଙ୍କର ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସେଇ ଗୋଟାଏ ହିଟଲର୍‌ର ଚରିତ୍ରକୋଷ୍ଠୀକୁ ଗଣନା କରି ଏତେ ଲୋକ ଥକିଗଲେଣି ସିନା, ମାତ୍ର ତଥାପି ସୂତ୍ରଟିକୁ ପାଉନାହାନ୍ତି। ହୁଏତ ସେମାନେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ସୂତ୍ର ଖୋଜୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ କି ସେମାନେ ନଥିବେ ଏବଂ ତଥାପି ଗୋଟିଏ ସୁବୋଧ କାରଣ ରହିଥିବ। ଆମର ଯାବତୀୟ ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ ହିଟଲର୍‌କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇ ପାରୁଥିବା ଜୀବାଣୁମାନେ ଯେ ଲାଳିତପାଳିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେକଥା କେବଳ ସାହସୀ ମଣିଷଟିଏ ହିଁ କହିପାରିବ। ସେହିସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଏପରି ସଂସ୍କୃତିସମର୍ଥିତ ଭାବରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଛୁ ଯେ, ପ୍ରାୟ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମର୍ଥନ ସହିତ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ମୃତ୍ୟୁ ଆକାଂକ୍ଷୀମାନେ କିପରି ବହଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେକଥା ଆମେ ଆଦୌ ଠଉରାଇ

ପାରୁନାହୁଁ। ଆମର ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇ ଆସୁଥିବା ସେହି ଜୀବାଣୁମାନେ ଏପରି ଉତ୍ତେଜିତ ଭାବରେ ଏପରି alienated କରି ରଖିଛନ୍ତି ଯେ, ଆମେ ନିଜ ଭିତରର ଅସଲ ହୃଦୟଟିକୁ ମୋଟେ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁନାହୁଁ। ଅସଲ ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ସେହି ହୃଦୟଠାରୁ ହିଁ ମିଳୁଥାଆନ୍ତା,- ସେହି ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆମେ ଅସଲ ସତ୍ୟ ଓ ଅସଲ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜର କରି ପାରୁଥାନ୍ତେ।

୧୬.୦୯.୧୯୯୮

ଖୁସୀ, ପୁରା ଖୁସି ଅନୁଭବ କରିବା ସମୟରେ ସମ୍ଭବତଃ ମଣିଷ ନିଜପାଇଁ ଅମରତ୍ୱର କଳ୍ପନା କରିଥିଲା। ଖୁସି ରହିବେ ବୋଲି ମଣିଷମାନେ କେତେ କେତେ ବାଟ ବା ସାଧନର ଫର୍ଦ୍ଦ ତିଆରି କରି ଦେଇଛନ୍ତି। ଅମୁକ କଲେ ବା ଅମୁକ ମନାସ କରିପାରିଲେ ମଣିଷ ଖୁସି ହୋଇ ରହିପାରିବ ବୋଲି ବିଦ୍ୟାବନ୍ତ ବଡ଼ମାନେ କେତେ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି। ଏବେ ମଧ୍ୟ ଦେଉଛନ୍ତି। ମାତ୍ର, ଅସଲ ଖୁସି କ'ଣ କୌଣସି କାରଣରୁ ଆସେ ? ଯେଉଁମାନେ କାରଣସ୍ତରରୁ ରୀତିମତ ପ୍ରୟାସଗୁଡ଼ିକ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ହୁଏତ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁସି ହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ। ହଁ, କାରଣଟାଏ ପାଇଲେ ବୋଲି ନିତାନ୍ତ ସାମୟିକ ଭାବରେ କିଛି ହୃଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି। ଡାକ୍ତରଙ୍କଠାରୁ ଔଷଧ-ଉପଚାରର ଫର୍ଦ୍ଦଟାକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ରୋଗୀଟିଏ ମଧ୍ୟ ହୁଏତ ଏହିପରି ଏକ ଖୁସି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ ଏବଂ ହୃଷ୍ଟ ବି ହେଉଥିବ। ମାତ୍ର ସିଏ କ୍ଷଣକର ଖୁସି। ଏହି କ୍ଷଣକ୍ଷଣକର ଖୁସି ପାଇଁ ବହୁ ଉପଚାର କରି କରି ଏବଂ ନିରାଶ ହୋଇ ମଣିଷ ଏକଦା ହୁଏତ ଦୁଃଖଟାକୁ ହିଁ ଏହି ପୃଥିବୀସ୍ଥ ଜୀବନର ସର୍ବାଧିକ ଔଚିତ୍ୟ ସହିତ ସବାମୂଳ ପରିଚୟ ବୋଲି କହିବାପାଇଁ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବ। ଏବଂ ତା'ପରେ କେଡ଼େ ଆଶାୟୀ ହୋଇ ଦୁଃଖର ନିରାକରଣକୁ ହିଁ ସିଏ ସୁଖ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ଆପଣାକୁ ପ୍ରାୟ ଗରଜରେ ପଡ଼ି କ୍ରମେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ କରାଇ ଆଣିଥିବ। ଏପରି କହି ପୃଥିବୀରେ ବେଳେବେଳେ ନୂତନ ଧର୍ମଗୁଡ଼ିକର ବି ପ୍ରଚାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଧର୍ମରେ ପୁରା ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ପରି ଆଚରଣ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ। ମାତ୍ର, ଖୁସିଟା ସତେଅବା ସବୁଦିନ ପରି ମହର୍ଗ ହୋଇ ରହିଗଲା। ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର କବିମାନେ ପ୍ରାୟ ଏହି ଦୁଃଖକଥାଟାକୁ ଘୋଷଣା କରି କ'ଣ ପାଇଁ କେତେ ଖୁସି ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ଆଚରଣ କରନ୍ତି କେଜାଣି ?

ଅନୁକ୍ଷଣ ଖୁସି ରହିବାର ଏହି ଅନ୍ୟ କଳାଟି, ଏହାହିଁ ଅମରତ୍ୱର ଅନୁଭୂତି। ଆମ ଅନ୍ଦାଜରେ ସୃଜନାତ୍ମକତା କହିଲେ ଯାହାକିଛି ବୁଝାଏ, ତାହା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଅକାରଣ ଖୁସିରୁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ କି ? ଭିତରେ ସବୁକିଛି ସଂଯୋଜିତ ଓ ସଂଯୁକ୍ତ

ହୋଇ ରହିଥାଏ ଓ ତେଣୁ, ବାହାରେ ବି ସବୁ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ ହୁଏ। ଅର୍ଥାତ୍, ବାହାର ଏବଂ ଭିତର ସବୁ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ନିଜର ଘର ବୋଲି ଲାଗୁଥାଏ। ଅଥବା, ବାହାରେ ସବୁକିଛି ଏପରି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ହୋଇ ରହିଥିବାର ଉପଲବ୍ଧି ହୁଏ, ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ଭିତରଟାକୁ ମଧ୍ୟ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟାଏ ଭଳି ଛୁଇଁ ହୁଏ। ଆଖି, କାନ ଓ ଅନ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନେ ଚମତ୍କାର ବେଢ଼ା ହୋଇ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସତେଅବା ଏକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଘରର ଗବାକ୍ଷ ଭଳି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଅନ୍ତି। କେତେ କେତେ ବାରତା ଆଣି ବାହାରୁ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ କେତେ କ'ଣ ବାରତାକୁ ଭିତରୁ ବାହାରକୁ ବାହି ନିଅନ୍ତି। କୋଉ ରାଜାର ପୃଥିବୀରେ ନିଜକୁ ବି ରାଜାଟିଏ ପରି ଲାଗୁଥାଏ। ସବୁ କ୍ଷଣିକତା ଏବଂ କ୍ଷଣଭଙ୍ଗୁରତାକୁ ଜୟ କରି ହୋଇଯାଏ। କ୍ଷଣଟା ହିଁ ଅନୁକ୍ଷଣରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ସଦାସୁଖର କାରଣ ହୁଏ।

୧୬.୧୦.୧୯୯୮

You cannot think anything beyond what you are,- କିଛି କହି ପାରିବନାହିଁ କି କିଛି ଲେଖି ପାରିବନାହିଁ। ହଁ, ବନାଇ ବନାଇ କେତେ କହିବ, ବନାଇ ବନାଇ କେତେ ଲେଖିବ। ବନାଇ କହିବାରୁ, ବନାଇ ଲେଖିବାରୁ ହିଁ ଧରା ପଡ଼ି ଯାଉଥିବ। ଆଧୁନିକ କାଳରେ ବନାଇ କହିବା ଏବଂ ବନାଇ ଲେଖିବା ଉପରେ କାହିଁକି ଯେ ଏତେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି, ତାହାର ମନନ କରାଗଲେ ଆଧୁନିକ ମନୋଲାଳସାର ବହୁତ ଗୁମର ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଧରା ପଡ଼ିଯିବ। ବନାଇ କହିବାକୁ ତଥା ବନାଇ ଲେଖିବାକୁ ଦରବାର ମାନଙ୍କରେ ଏବେ ସଚରାଚର ଶୈଳୀ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି। ଶୈଳୀକୁ ଭିତ୍ତି କରି କେତେ ପ୍ରକାରର ବାଦ ବା ଧାରାର ଅବତାରଣା କରାଯାଉଛି। ନିଜର ସେହି ଶୈଳୀ ଦ୍ୱାରା ଜଣେ ଲେଖକ ପ୍ରକୃତରେ ନିଜକୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଅଥବା ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରୁଥାଏ, ସାହିତ୍ୟସମୀକ୍ଷାରେ କ୍ରମେ ସେହି କଥାଟିର ଠାବ କରିବାର ଆଗ୍ରହଟି ହିଁ ପ୍ରଧାନ ଆଗ୍ରହ ହେବା ଉଚିତ୍।

ଯେତେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ସବୁ ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ। ହୁଏତ ଏପରି ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ଯେ, ଜଣେ ନିଜକୁ ଯେତେ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥାଏ, ସିଏ ସେତେ ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ। ଯଦି ଲେଖକ ତା'ର ଲେଖାଟିର ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜକୁ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ, ଯଦି ସିଏ ନିଜକୁ ନିଜ ପାଖରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ କରୁନଥାଏ, ତେବେ ସିଏ ଆଦୌ ତା' ଶୈଳୀକୁ ନିଜକୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାର ଏକ ଫିକର ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁନଥାଏ। ସିଏ ନିଜକୁ ଖୋଜୁଥାଏ।

ସେହି ଖୋଜିବାର ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜକୁ ହିଁ ପାଉଥାଏ। ଖୋଜିବା ଏବଂ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା,- ଯାବତୀୟ ସାହିତ୍ୟରେ ତାହାହିଁ ସବାବଡ଼ ଓ ସବାଆଗ କଥା। ଜଣେ ଖୋଜୁଥିଲେ ତାହା ଆହୁରି ଅନେକ ଜଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେବ। ସାହିତ୍ୟ ଭିତରେ ଜଣେ ସତକୁ ସତ ଖୋଜୁଥିଲେ ସାହିତ୍ୟ ଲେଖୁନଥିବା ଆହୁରି କେତେ କେତେ ଲୋକଙ୍କୁ ତାହା ଅବଶ୍ୟ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ପାରୁଥିବ। ଏହିପରି ଖୋଜୁଥିବା ଜଣେ ଲେଖକ ହିଁ ତା'ର ଚାରିପାଖରେ ଆହୁରି ଅନେକ ମଣିଷଙ୍କୁ ନିଜର ସାଥୀ କରି ପାଇପାରିବ। ପାଠକ ପାଇବା ଅପେକ୍ଷା ଏହିପରି ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ପାଇବା ଯେ କେତେ ଅଧିକ ପ୍ରେରଣାଦାୟକ, ତାହା କେବଳ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ଜଣେ ଲେଖକ ହିଁ କହି ପାରିବ। ସାହିତ୍ୟ ଯେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କ୍ଷେତ୍ର ନୁହେଁ, ତେବେଯାଇ ସେହି ସତ୍ୟଟିର ଉଚିତ୍ ପରିଚୟ ମିଳି ପାରିବ। ପୃଥିବୀରେ ନିଜର ପରିଚୟ ଦେଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ଅନେକେ ପ୍ରଧାନତଃ ନିଜକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥାନ୍ତି। ବସ୍ତୁତଃ, ସେହିପରି କରିବାଦ୍ୱାରା ଧରା ପଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୁଳତା ସହିତ ସେହି ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି। ଏହାଦ୍ୱାରା ସାହିତ୍ୟର ହିଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କ୍ଷତି ହୋଇଥାଏ। ଏବଂ, ଆମ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଯେତିକି ଉପକୃତ ହେବା କଥା, ସେଥିରୁ ତାହା ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଯାଏ। ସାହିତ୍ୟନାମକ ଏକ ସମ୍ପତ୍ତି ଖୁବ୍ ବଢ଼େ ସତ, ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟର ଅସଲ ଧର୍ମଟି ଅପହୃତପ୍ରାୟ ରହି ଯାଇଥାଏ।

୧୬.୦୫.୧୯୯୯

ସ୍ମରଣ କାହାକୁ କରିବି ? .କାହାର ନାମ ସ୍ମରଣ କରିବି ବୋଲି ଆଉପୁଣି କାହାକୁ ବାଦ୍ ଦେବି ? କିଏ ଅଧିକ ନିକଟ ଏବଂ କିଏ ମୋ'ର ସ୍ୱଭାବର ଅନୁକୂଳ ? ଆଚ୍ଛା ଗୁରୁ କଲି ଯେ କାହାକୁ ଗୋଟିଏକୁ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ି ପାରିଲିନାହିଁ। ପଛକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିପାରୁଛି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ପାହାଚପରି ହୋଇ ମୋ'ର ଆସ୍ପୃହାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତୋଳିତ କରି ରହିଛନ୍ତି। ଅସଲ ଆସ୍ପୃହା କିଛିହେଲେ ବାଦ୍ ଦେଇ ପାରେନାହିଁ। ଶିଖରଟିର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗକୁ ଚାହିଁବା ମାତ୍ରେ, ଏପରି ଏକ ସମଗ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୁଏ,- ସେହି ସମଗ୍ରଟି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୋ'ର ସଦନ ପରି ଦେଖାଯାଏ।

ଯଦି ସଦନଟି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଯାଉଥିବ, ତେବେ ସେଥିରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଥାନ ହୋଇ ପାରିବ। ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ଅନ୍ୱେଷଣର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁକୁ ଆସି ହଠାତ୍ ନିବୁଜ ହୋଇ ରହିବାକୁ ମନ କରି ଗୋଟାଏ ସଂପ୍ରଦାୟ ଭିତରେ ଆସି ପଶିଯାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ସତକୁ ସତ ଆଦୌ କୌଣସି ଅନ୍ୱେଷଣ କରିଥାଆନ୍ତି କି ନାହିଁ କେଜାଣି ? ଆରୋହୀ ମଣିଷପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏକ ସୁରକ୍ଷା ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର; ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ସୁରକ୍ଷିତ

ରହିବାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ସର୍ବପରମ ଆରାଧନାବତ୍ ଭାବନ୍ତି, ସେମାନେ ସମାଧାନରୂପେ ଗୋଟିଏ ସଂପ୍ରଦାୟ ଭିତରେ ଯାଇ ପଶିଯାଆନ୍ତି। ଏବଂ, ଅପର ପକ୍ଷରେ, ଆରୋହଣ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଦର୍ଶନ ଆମ ଜୀବନରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଅନୁରାଗ ହୋଇ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜ ଭିତରେ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ମୋହମାନେ ତୁଟି ତୁଟି ଯାଉଥାନ୍ତି। ପିତୁଳାପୂଜା କରୁ କରୁ ଆରୋହୀ ମଣିଷର ଜୀବନରେ ସମ୍ଭବତଃ ଏପରି ଏକ ଭାବବିନ୍ଦୁ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ କି ସବୁ ପିତୁଳା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ହିଁ ଚିହ୍ନା ପିତୁଳା ପରି ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। ପିତୁଳା ପିତୁଳା ଭିତରେ କାହିଁକି ଯେ ଆଦୌ କୌଣସି ଲଢ଼େଇ ଲାଗିବ, ସେହିକଥାଟା ମୋଟେ ବୁଝି ହୁଏନାହିଁ। ସ୍ୱୟଂ ପିତୁଳାମାନେ ବି ହୁଏତ କେତେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଏଭଳି ଆଚରଣ ଦେଖି ଭାରି ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବେ। ମଣିଷର ପୌତ୍ତଳିକ ହେବାରେ ପିତୁଳାମାନଙ୍କର ମୋଟେ କୌଣସି ଦୋଷ ନଥାଏ। ଜଣେ ବନ୍ଧୁକୁ ସତକୁ ସତ ପାଇଲେ ମଣିଷକୁ ଯେ ପୃଥିବୀଯାକ ସବୁଠାରେ ସମସ୍ତେ ବନ୍ଧୁ ଭଳି ଦେଖାଯିବେ, ସେକଥା ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସବୁବେଳେ ହିଁ କହିବେ। ମିତ୍ର ହିଁ ଅଭୟ ଦିଏ। ସମ୍ଭବତଃ ସେହିସକାଶେ ମିତ୍ରଠାରୁ ହିଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଭୟ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଛି। ମୋ' ଜୀବନରେ ସକଳ ସ୍ମରଣ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ।

୧୬.୦୫.୨୦୦୦

ଯିଏ ମୋତେ ଗାଳି ଦେଇଛି, ମୁଁ ତାକୁ ଗାଳି ଦେଇନାହିଁ। ଯିଏ ମୋତେ ପର କରି ପକାଇଛି, ମୁଁ ଓଲଟା ଜବାବ ଦେଇ ତାକୁ ପର କରି ପକାଇନାହିଁ। ଯିଏ ମୋତେ ଭୁଲ୍ ବୁଝୁଛି, ମୁଁ ତାକୁ ବୁଝିଛି ସିନା, ମୋଟେ ଭୁଲ୍ ବୁଝିନାହିଁ। ସିଏ ମୋତେ କାହିଁକି ଭୁଲ୍ ବୁଝୁଛି ମୁଁ ସେହି କଥାଟିକୁ ବୁଝିବାଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିଛି। ନିଜର ଦର୍ପଣ ଦେଇ ମୁଁ କେବେହେଲେ କାହାରିକୁ ଦେଖିବା ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ। ବରଂ, ତା'ର ନିଜ ଦର୍ପଣ ଦେଇ ତାକୁ ଦେଖିବାର ଚେଷ୍ଟା ହିଁ କରିଛି। ମୋ'ର ପର୍ବତଲଙ୍ଘନ ଅପେକ୍ଷା ତା'ର ପର୍ବତଲଙ୍ଘନକୁ କଦାପି କମ୍ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଭାବି ଏଡ଼ି ଦେଇନାହିଁ। ଆଉଜଣେ ଲଙ୍ଘନ କରୁଥିବା ପର୍ବତଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଲଙ୍ଘନ କରୁଥିବା ପର୍ବତଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ ସହଜ ବୋଲି କହିବାକୁ ମୁଁ କେବେ ଧୃଷ୍ଟତା କରିନାହିଁ।

ଜୀବନରେ ସତକୁ ସତ ଧର୍ମସ୍ଥ ହେବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ମଧ୍ୟ ନିଜର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମ ଅବଶ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବା, ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ସେହି ଧର୍ମକୁ ସ୍ୱୀକାର ବି କରିବା। ଏହି ସ୍ୱୀକୃତିଟିକୁ ଦେଇ ନଜାଣିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ସତକୁ ସତ ନିଜର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା କୌଣସି

ଧର୍ମରେ ଚାଲୁଛି ବୋଲି ମୁଁ ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରେନାହିଁ। ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରଚାର କରୁଥିବା ଅନ୍ୟମତି ଏବଂ ଅନ୍ୟରୁଚି ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖାଲି ଗିଳି ପକାଇବା ନିମନ୍ତେ ବାହାରି ଥାଆନ୍ତି। ସେମାନେ ନିଜର ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ସତେଅବା ଗୋଟାଏ ବିଶାଳଆକାର ଉଦର ପରି ମନେ କରୁଥିବା ଭଳି, ଯାହାକୁ ପାଆନ୍ତି, ତାକୁ ସେହି ଉଦର ଭିତରେ ନେଇ ପୂରାଇଦେବେ ବୋଲି ପୃଥିବୀ ଖେଦି ବୁଲୁଥାନ୍ତି। ବିଚାରାମାନେ ସ୍ୱୟଂ ସେହି ଉଦରଟି ଦ୍ୱାରା ଗିଳିହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି ବୋଲି ସତେଅବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାଧିତ ଭାବରେ ତାହାହିଁ କରିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି। ମୋ' ନିଜ ପଇତାକୁ ନେଇ ମୋ'ର ଏକ ଗୌରବବୋଧ ରହିଛି ବୋଲି ସିନା ମୁଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ପଇତା ଦେଖି ମୋଟେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼େନାହିଁ! ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଇତା ପଛରେ ଏକ ଦୀକ୍ଷାଗ୍ରହଣର କାହାଣୀ ଅବଶ୍ୟ ରହିଥିବ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପବୀତ ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଠାରୁ ପାଦଛୁଆଁ ହୋଇ ଆସିଥିବ ଓ ତେଣୁ ତଦନୁରୂପ ପ୍ରେରଣାଟିଏ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିବ। ମୁଁ ଜାଣେ, ଦେବତା ଦେବତା କଦାପି ନିଜଭିତରେ ଝଗଡ଼ା କରିବେନାହିଁ। ମୋ'ର ନିଜ ଦେବତାମାନେ ମୋ' ମାର୍ଗସାଥୀ ରୂପେ ମୋତେ ଚିରକାଳ ସେହି ମହାନ୍ ଶିକ୍ଷାଟିକୁ ହିଁ ପ୍ରଦାନ କରି ଆସିଛନ୍ତି।

୧୬.୦୩.୨୦୦୧

ସାଙ୍ଗମାନେ ଯିଏ ଯେଉଁଠାରେ ଅଛ, ସମସ୍ତେ ଆସ। ତରୁଣମାନେ ଯିଏ ଯେଉଁଠାରେ ଅଛ, ସମସ୍ତେ ଆସ। ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ ସଚଳ କର, ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ ଭୂଇଁରେ ଲଗାଅ। ଭୂଇଁଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ପରି ମନେହେଉଛି। ତେଣୁ, ସଙ୍କଳ୍ପ ଓ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧତାମାନେ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ି ବୁଲିବାର ଅଥବା ସାହିତ୍ୟ ନାମକ ଛାମୁଡ଼ିଆରେ ଜରିଡିଆରି ଚମକପଳ ହୋଇ ଝୁଲି ରହିବାର ଆଉ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ। ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତଳକୁ ଆସି ଭୂଇଁରେ ଲାଗୁ।

ପ୍ରାୟ ଏକ ଅବମାନନାସୂଚକ ପରମ୍ପରାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ଲଢ଼େଇଗୁଡ଼ାକ ଆମ ଦେଶରେ ଅସଲ ଲଢ଼େଇଗୁଡ଼ିକୁ ଉଜୁଆଳ କରି ରଖିବାର ମତଲବରେ ହିଁ ଆପଣାକୁ ନିୟୋଜିତ କରି ରଖିଥିଲେ। ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ଶିକ୍ଷାଘରର ଅନ୍ଧାରମାନ ଦୂର ହେଉ ବୋଲି ନଲଢ଼ି ଅଧିକ ଦରମା ନିମନ୍ତେ ଲଢୁଥିଲେ। ସତେଅବା ନିଜର କୌଣସି ଶକ୍ତି ନଥିବା ପରି ସଂଘସହିତ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ରହିଥିଲେ। ଛାତ୍ରମାନେ ପରୀକ୍ଷା ଘୁଞ୍ଚୁ ବୋଲି ଲଢୁଥିଲେ। ନିଜର ନିଶଗୁଡ଼ାକୁ ପୂରାପୂରି ଓଡ଼ିଆ ନିଶ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିବା ସ୍ଥାନୀୟମାନେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ କରିବେ ବୋଲି ଲଢୁଥିଲେ। ନିଜ ଭୂଇଁମାନଙ୍କରେ

ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ନିଜ ଭିତରର ନାନା ବିସ୍ମରଣକାରୀ ପିଉର ବୋଲି ମାନି ଦୁର୍ଗତ ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ରଖିଥିଲେ ଓ ଦୁର୍ଗତିଗ୍ରସ୍ତ ଗୁହାଳମାନଙ୍କରେ ଷଣ୍ଢ ବୋଲାଉଥିଲେ। ଏକ ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ ହେବା ଦରକାର ବୋଲି ସାମୟିକ ତତ୍ପରତା ଦେଖାଇ କେହି କେହି କହୁଥିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ନିଜନିଜର ତାତ୍କାଳିକ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଶଙ୍ଖକଣ୍ଢେଇ ଗୁଡ଼ିକ ଚୁଚୁମିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ। ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଏତେଦିନ ପରେ ସତେଅବା ଏକ ଅବସାନ ଘଟିବାକୁ ଯାଉଛି। ସାନ ଓ ବଡ଼ ଢୋଲଗୁଡ଼ାକ ଏକାବେଳେକେ କଣା ବୋଲି ଦିଲ୍ଲୀରୁ ମଧ୍ୟ ଆବାଜ ଶୁଭିଲାଣି। ସମ୍ଭବତଃ, ଏକ ନୂଆ ବାଟ ଦିଶିଯିବ। ଭିତରୁ ଏକ ନୂଆ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ, ଯାହା ସତକୁ ସତ ସାହସ ଦେବ। ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ମାଡ଼ି ବସିଥିବା systemic ମନ୍ଦତା ଉପରେ ଆଘାତ ଦେବାକୁ ଆଖି ଏବଂ ହୃଦୟ ବି ମିଳିଯିବ। ଯିଏ ଚେତା ହେବ, ସିଏ ଦେଖିପାରିବ। ଯିଏ ଚେତା ହେବ, ଯିଏ ଏହି ଦେଶଟାକୁ ସତକୁ ସତ ନିଜର ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବ, ସେଇ ଉପସ୍ଥିତ ଜାଗରଣଟିରେ ନିମିତ୍ତ ହେବ, ଅଗ୍ରଗାମୀ ରୂପେ ବାହାରି ପାରିବ।

୧୬.୦୫.୨୦୦୧

ଗୋଟିଏ ଗଛର ଚାରୋଟି ଡାଳ। ନିଶ୍ଚୟ ଭାବରେ କେଜାଣି କେତେ ଡାଳ; ମାତ୍ର ତତ୍ତ୍ୱକାରୀମାନେ ଆମକୁ ସେହି ମୂଳରୁ ହିଁ ଚାରି ବୋଲି ବୁଝାଇ ଆସିଛନ୍ତି। ଆମେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଚାରି ବୋଲି ବୁଝିଆସିଛୁ ଓ ପରସ୍ପର ପାଖରେ ଚାରି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଆସିଛୁ। ସମ୍ଭବତଃ, ସୁବିଧାଜନକ ହେବ ବୋଲି ସେହିପରି କରିଛୁ। ହଁ ଚାରି ଡାଳରେ ଚାରି ଜଡ଼େଇ। ଆମ ନାମକରଣଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସାରେ, ଗୋଟିଏ ଦେହ, ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଣ, ଗୋଟିଏ ମନ ଏବଂ ଶେଷଟି ସବୁକିଛି। ଭିତରଟିକୁ ଭେଦିଲେ ସେଇ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ମନ କଲେ ସେଇ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି, ଚାରୋଟିଯାକକୁ ଏକତ୍ର କରି ସ୍ପର୍ଶ କରି ଜାଣିବା ସହିତ ଆହୁରି ଅଧିକ ସଚଳ ଭାବରେ ସେଇଟି ସବୁକିଛି। ଚାରୋଟିଯାକ ଆହାର କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଚାରୋଟିଯାକ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି। ଈର୍ଷା କରି ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଏକ ସହଜାତପ୍ରାୟ ପ୍ରସନ୍ନତା ସହିତ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି। ଈର୍ଷା କରି ଆଦୌ ନୁହେଁ, ଏକ ସହଜାତପ୍ରାୟ ପ୍ରସନ୍ନତା ସହିତ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି। ବିରାଜି ରହିଛନ୍ତି ଏବଂ ନିରନ୍ତର ସମ୍ଭୂତ ହେବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧର୍ମଟି ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆରେକୁ ଆଗେଇ ନେଉଛନ୍ତି। ଅସଲ ସମୃଦ୍ଧି ସେହି ପ୍ରକ୍ରିୟାଟି ଦ୍ୱାରା ହେଉଛି। ପୃଥିବୀ ଚାଲିଛି; ତୁମେ ମୁଁ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଛନ୍ତି,- କେଉଁଠାରୁ ଆଣିଥିବା କୌଣସି ବାର୍ତ୍ତାଟି ଅନୁସାରେ ହିଁ ସବୁ ଚାଲିଛି। ପବିତ୍ର ଅପବିତ୍ର ବାରିବାର ବେଳ ନାହିଁ। ଆମ ନିଜ ତରାଜୁଟାରେ କେଉଁଠାରେ

କ'ଣ ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଦ ନଘଟିଲେ ପବିତ୍ର ଓ ଅପବିତ୍ର ପରସ୍ପରଠାରୁ କେବେହେଲେ ବାରିହୋଇ ପାରନ୍ତିନାହିଁ।

ପ୍ରମାଦବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ତଥା ଶାସନର ସୂତ୍ରଟିଏ ଅନୁସାରେ ପୃଥିବୀ ଚଳାଉଥିବା କେତେ କିଏ ନିଜର ବାଟଟିକୁ ମଧ୍ୟ ନଚାଲି ତୁଚ୍ଛା ଯାବୁଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି ବୋଲି ହିଁ ପ୍ରମାଦମାନେ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଫତୁଆ ବାହାର କରି ଦେଉଛନ୍ତି। ସେମାନେ ହୁଏତ ଚାରୋଟିଯାକ ଚଢ଼େଇଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି। ପବିତ୍ର ଓ ଅପବିତ୍ରର ନୀତିଗଣନାରେ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବାଟାକୁ ହିଁ ସଂସ୍କୃତିର ସର୍ବମୀମାଂସକ କଥା ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି। ନିଜ ଈଶ୍ୱରମାନଙ୍କର ଆଖି ଆଗରେ ସେହି ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ପେଟାମାନେ ଧାଡ଼ି ବାନ୍ଧି ପ୍ରସାଦ ହାପୁଡ଼ିବାରେ ହିଁ ଜୀବନର ସବୁକିଛି ସତ୍ତ୍ୱକୁ ପାଇ ଯାଉଛନ୍ତି। ନିଜର ପେଟକୁ ଓ ପେଟାପଣଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ପାରୁନାହାନ୍ତି ବୋଲି ପରସ୍ପରକୁ ପେଟା ବୋଲି କହି ଗାଳିଗୂଲଜ ହେଉଛନ୍ତି,- ବିବେକର ଏହି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀଟାକୁ ଭାରି ଦର୍ପଭରା ଭାବରେ କଇଁଥା ରଖିଛନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କର ଚାରୋଟି ଯାକ ପକ୍ଷୀ କେବେ ଯାଇ ଏକତ୍ର ଆହାର ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ପରି ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରିବେ କେଜାଣି ?

୧୬.୧୦.୨୦୦୧

ମଣିଷର ଅସଲ ବନ୍ଧୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ବୁଦ୍ଧି ଅବଶ୍ୟ ଗୋଟିଏ। ନିଜକୁ ଜଣେ ମଣିଷ ବୋଲି ବୁଝି ସଚେତନ ଓ ସଜ୍ଞାନ ଭାବରେ ଜୀବନଟିଏ ବଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ବୁଦ୍ଧି ହେଉଛି ଆମର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆଖି। ତଥାପି, ମଣିଷ ଖାଲି ବୁଦ୍ଧିଆ ହୋଇଥିଲେ ଯେ ସବୁକିଛି ହାସଲ କରି ପାରିବ, ସେକଥା ଆଦୌ ନୁହେଁ। ମନୁଷ୍ୟନାମକ ଏକ ନିମିତ୍ତ ନିମନ୍ତେ ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ହିସାବରେ ବୁଦ୍ଧିର ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ସର୍ବଦା ରହିଛି। ଆମର ଏହି ଯୁଗଟାକୁ ବହୁତ ଅର୍ଥରେ ମଣିଷପାଇଁ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା କରାଯାଉଥିବା ବୁଦ୍ଧିର ହିଁ ବିଜୟର ଯୁଗ ବୋଲି କୁହାଗଲେ ମଧ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିର ପରିପୂରକ ଏବଂ ପରିଶୁଦ୍ଧକାରୀ ରୂପେ ଆମପାଖରେ ଏପରି ବହୁତ କିଛି ରହିଥିବା ଉଚିତ, ଯାହା ସତକୁ ସତ ରହିଥିଲେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିକୁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଭାବରେ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରୁଥିବେ। ବସ୍ତୁତଃ, ଆମର ସାବାଳକତମ ବୁଦ୍ଧି ହିଁ ଆମକୁ ସେହି ଅନ୍ୟ ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକ ପାଖରେ ପହୁଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ପାରିବାଲାଗି ସମର୍ଥ ହେବ।

ବୁଦ୍ଧି ପରିପକ୍ୱ ହୋଇ କ୍ରମେ ଏକ innocenceର ଗାରଭିତରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କରିବ, ଯାହାକି ଆମକୁ ଯାବତୀୟ ଖଣ୍ଡବୁଦ୍ଧିର କୋପନରୁ ବାହାରେ ରଖି ପାରୁଥିବ। ଇଉରୋପୀୟ ଦର୍ଶନରେ ଗୋଟିଏ ଯୁଗରେ ହୁଏତ reason ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି।

ଆପଣାକୁ ନିରାପଦ ରଖିବାର ବୁଦ୍ଧି, ସଂସାର ଭିତରେ ସୁରୁଖୁରୁରେ ବାଟ ଚାଲିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସଦାସତର୍କ ହୋଇ ରହିବା ଲାଗି କାମରେ ଲାଗୁଥିବା ସେହି ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଓ ସଦାପରିଚିତ ବୁଦ୍ଧି,- ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୋପଗୁଡ଼ିକୁ ସେହି innocence ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସାଧନା କରାଯାଇ ପାରିବ। ବୁଦ୍ଧିର ହୃଦୟ ଭିତରେ, ଆମେ ଯେଉଁଠାରେ ଆଦୌ କୌଣସି ଉଦ୍‌ବେଗ ଦ୍ୱାରା ପୀଡ଼ିତ ନହୋଇ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହିଛୁ, ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ଆମର ଧାତ୍ରୀରୂପେ ଜୀବନସୋପାନର ଏହି ଆଦ୍ୟପରିଚିତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅତିକ୍ରମ କରାଇ ନେବାର ବିଦ୍ୟାଟିକୁ ଶିକ୍ଷା କରି ଆମସହିତ ରହିଛି,- ସେହି ବୁଦ୍ଧିର ଭାଜନ ହେଲେ ଆମେ ନିଜଭିତରେ କ୍ରମେ ସେହି innocence ଟିର ହିଁ ପରିଚୟ ପାଇଥାଉ। ଆମକୁ ସେହି ବୁଦ୍ଧି ତଥାକଥିତ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବନାଇ ରଖିବାରେ ମୋଟେ କୌଣସି ଶକ୍ତି ଖର୍ଚ୍ଚ କରେନାହିଁ। ସେହି ବୁଦ୍ଧି ଆମର ପରବର୍ତ୍ତୀ station ଗୁଡ଼ିକରେ ବାର୍ତ୍ତା ରଖିଥାଏ ଏବଂ ହାତ ଧରି ଆମକୁ ଏଠୁ ସେଠାକୁ ନେଇଯିବା ନିମନ୍ତେ ଖୁସିରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥାଏ। ତେଣୁ, ଆମେ ବୁଦ୍ଧିଆ ହେବାନାହିଁ, innocent ହେବା, ଏକ innocence ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଆମ ଘର ଭିତରକୁ ଡାକିନେଇ ପାରୁଥିବା।

୧୬.୦୧.୨୦୦୨

କାରଣ ଅନେକ ଥିବ, ଅ-କାରଣ ମଧ୍ୟ କିଛି କମ୍ ନଥିବ। କେତେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକାବେଳେକେ ବହୁତ କାରଣ ଏକାଠି ହୋଇ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାକୁ ଘଟାଇ ବି ଥିବେ। ପୁନଶ୍ଚ, ଆହୁରି କେତେ ସ୍ଥଳରେ ଏକାଧିକ କାରଣ ଏବଂ ଏକାଧିକ ଅ-କାରଣ ବି ପରସ୍ପରକୁ ସତେଅବା ଦୁଲ୍‌ଦାଲ୍ ପକାଇ ଉଠାଇ ଗୋଟାଏ କିମ୍ଭୂତକିମାକାର କିଛିକୁ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଘଟାଇବାରେ ଲାଗିଥିବେ ଯେ, ଆମର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଅନୁମାନଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ଆମକୁ ଆଦୌ କୌଣସି ଥଳ ହିଁ ମିଳୁନଥିବ। ଏହି ଯାବତୀୟ mechanism କୁ ଉଚିତ ସହାନୁଭୂତି ସହିତ ନବୁଝି ବହୁତ ମଣିଷ ପ୍ରାୟ କାତର ଭାବରେ ଏହି ସକଳ ଚଳମାନ ଜୀବନଟିକୁ ମାୟା ବୋଲି କହି ପକାଇଛନ୍ତି କି ?

ମାତ୍ର, ଯାହାକିଛି ଘଟୁଛି ବା ହେଉଛି, ସବୁ ସେଇ କରୁଛି ବୋଲି କହିବା, ଇଏ କ'ଣ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ? ନାଇଁ – ଏଇଟି ହିଁ ଅସଲ ବିଶ୍ୱାସ। ଏକ ପ୍ରକୃତ ପ୍ରବେଶାଧିକାର। ଏକ confirmation ବା ଉପନୟନ। ଆମ ଜୀବନର ଯାବତୀୟ ଶିକ୍ଷା ହିଁ ଏହି ଉପନୟନ ନିମନ୍ତେ ଶିକ୍ଷା। ମୁଁ ଏଇଟା କରୁଛି,- ଏଇଟାକୁ ଭଲ ଭାବୁଛି ବୋଲି କରୁଛି ଓଧ ସେଇଟାକୁ ଭଲ ଭାବୁନାହିଁ ବୋଲି ପରିତ୍ୟାଗ କରୁଛି,- ଏସବୁ ଆମକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଏହି ଯାବତୀୟ ସୃଷ୍ଟିଚାରଣାରୁ ଏପରି ଶୋଚନୀୟ ଅଥଚ ମତ୍ତ ଭାବରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖିଥାଏ ଯେ, ଆମେ ଆଦୌ କୌଣସି ଘରେ ଅଥବା

କୌଣସି ସତ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ ନକରି ନିଜର ତଥାକଥିତ ଅଲଗା ଘରଟିକୁ ହିଁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଆସି ଭଲ କରି, ଭାଗ୍ୟୋଜ୍ଜ୍ୱଳ କରି ଗଢ଼ିଦିଅନ୍ତୁ, ସେଇଟି ନିମନ୍ତେ କେତେ କେତେ ମିଛ କୃଚ୍ଛ ଏବଂ ମିଛ ଶ୍ରମ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଉ। ପ୍ରଧାନତଃ ଆମରି କାମରେ ଆଣି ଲଗାଇବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଡାକୁ, ତାଙ୍କର ସ୍ତୁତିଗାନ କରୁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବିନା ପତରଟିଏ ମଧ୍ୟ ହଲୁନାହିଁ ବୋଲି କହି ଫୁଲେଇ ହେଉଥାଉ। ମଣିଷର ଇତିହାସ ଏହିଭଳି କେତେ ଫୁଲେଇ ହେବାରେ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଛି, ତାଙ୍କ ନାମରେ କେତେ ଉପଭୋଗ୍ୟ କାହାଣୀମାନ ତିଆରି ହୋଇଛି। ଆମର ଯଥାର୍ଥ ଉପନୟନର ଅବସରଗୁଡ଼ିକ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଯାଇଛି। ସିଏ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି, ଆମେ ରାଜି ହେଲେ ଆମ ଗଳାରେ ଉପବୀତଗୁଡ଼ିକ ପକାଇଦେବେ ବୋଲି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି। ଆମେ କ'ଣ ପାଇଁ ଅନ୍ୟଦେବତା ମାନଙ୍କରେ ବାଇ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଛୁ କେଜାଣି ? ତାଙ୍କର ହୋଇଗଲେ ସିଏ ଓ ଆମେ ଯେ ଏକାବେଳେକେ ପରସ୍ପର ସହିତ ଅଭେଦ ହୋଇ ରହିଥିବାର ସତକୁ ସତ ଦେଖିହୁଏ, ଆମକୁ ସେହି ଶିକ୍ଷାଟି କିଏ ଦେଇପାରିବ କେଜାଣି ?

୧୬.୦୨.୨୦୦୨

କାନ୍ତା କହିଲେ କାନ୍ତଙ୍କୁ,- ତୁମର ସବୁ ମନେରହୁଛି, ମୋ'ର କିଛି ମନେ ରହୁନାହିଁ। ମନଟି ସତକୁ ସତ ନିଜର ମନ ହୋଇ ରହି ପାରିଥିଲେ ହିଁ ମନ କଥା ମାନେ, ଖୁସି ହୋଇ କଥା ମାନେ। ମନେ ରଖେ, ଖୁସି ହୋଇ ମନେ ରଖେ। ଦେହଟି ନିଜର ହୋଇ ରହିଥିଲେ ଯେପରି ଦେହ କଥା ମାନେ ଏବଂ ସତକୁ ସତ ଖୁସି ହୋଇ କଥା ମାନେ, ଏକଥା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି। ପ୍ରାଣ ଏବଂ ଆତ୍ମା ବେଳକୁ ମଧ୍ୟ କେତେ ଦୂର ଓ କେତେ ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଭାବରେ ସେକଥା କୁହାଯିବ, ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେକଥାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜ ଅନୁଭବରୁ କହିପାରନ୍ତେ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଦେହ, ମନ, ପ୍ରାଣ ଏବଂ କେନ୍ଦ୍ରଟିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଥିବ, ସିଏ ହେଉଛି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧାରା ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାଧନା। କୌଣ ଗୁରୁ ସୂତ୍ରବଖାଣ ଦ୍ୱାରା ଆଉଜଣକୁ ସେକଥା ସମ୍ଭବତଃ ଆଦୌ ଶିଖାଇ ପାରିବନାହିଁ। ତଥାପି, କିଞ୍ଚିତ୍ ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ ସହିତ ଏବଂ କାହାରି ଚିତ୍ତରେ ଭ୍ରମ ନଜନ୍ମାଇ ଏହି କଥାଟିକୁ ହୁଏତ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ଯେ, ଗୁରୁର ନିଜ ଦେହ, ମନ, ପ୍ରାଣ ତଥା ଚୈତ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ଯଦି ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ନିଜର ପରି ଲାଗୁଥିବେ, ଯଦି ସିଏ ଖୁସି ହୋଇ ହିଁ ସେହି ସ୍ଥିତିଟିକୁ ବଞ୍ଚୁଥିବେ, ତେବେ ଆପଣାର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କର ରୀତିଟି ଭିତରକୁ ବି ତାହାର ଏକ ସଂକ୍ରମଣ ଘଟାଇ ପାରିବେ। ସୂତ୍ର ବତାଇଦେଇ କାହାରି ଦ୍ୱାରା ସେହି ସଂକ୍ରମଣ ଖୁବ୍‌ବେଶୀ ସମ୍ଭବ ହୁଏନାହିଁ।

ସୂତ୍ରଗୁଡ଼ାକୁ ହିଁ ଜୀବନର ଓ ଜୀବନରୀତିର ସବାବଡ଼ ଅବଲମ୍ବନ ରୂପେ ଯାବୁଡ଼ି ରହିଥିଲେ, ଏହି ସଂକ୍ରମଣ ନାମକ ଅନ୍ୟ ସାମର୍ଥ୍ୟଟିକୁ ବହୁ ଦୁର୍ଗତି ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ହୋଇଥାଏ। ବନ୍ଧୁ, ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥିବ, ଏହି ଆଲୋକର ମଧ୍ୟ ଏକ ସଂକ୍ରମଣଶକ୍ତି ରହିଛି, ଏହି ପବନର ସଂକ୍ରମଣଶକ୍ତି ରହିଛି; ନିଜ ଦେହକୁ ତଥାନୁରୂପ ତାଲୀମ ଦେଇଥିଲେ ଆମ ଦେହ ଖୁବ୍ ସହଜ ଭାବରେ ସେହି ସଂକ୍ରମଣଗୁଡ଼ିକ ନିମନ୍ତେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ରହିପାରିବ। ଆମେ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ବହୁତ ପରିମାଣରେ ଏବଂ ବହୁତ ସଫଳତା ସହିତ ସଂକ୍ରମଣସମର୍ଥ କରି ରଖି ପାରିବା। ତେବେ, ମନେ ରଖିବାର ତଥା ପାସୋରି ଯିବାର ଏକ ସହଜ ଧାରାକୁ ମଧ୍ୟ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିବା। ଭିତରେ ଜଣେ ସୁହୃତ୍ ବସିଥିବ, ଯିଏକି ଭୁଲିଯିବା ଗୁଡ଼ିକୁ ଭୁଲି ଯାଉଥିବ ଏବଂ ମନେ ରଖିବା ଗୁଡ଼ିକୁ ମନେ ରଖି ପାରୁଥିବ। କୌଣସି କସରତ କରିବାକୁ ପଡୁନଥିବ, କୌଣସି ଟନିକ୍ ଖାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ପଡୁନଥିବ।

୧୬.୦୩.୨୦୦୨

ସେଦିନ ଦୂରଦର୍ଶନରେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ଜଣେ ବାବାଜୀ ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଜୀବନଦାନ କରିବା କଥା କହୁଥିଲେ। ରାମମନ୍ଦିରର ନିର୍ମାଣ ବିଷୟରେ ନିଜର ଦାବୀରେ ଅଟଳ ରହି ସିଏ ଜୀବନଦାନ କରିବେ,- ହୁଏତ ପୁନର୍ବାର ଜନ୍ମଲାଭ କରି ରାମମନ୍ଦିର ତିଆରି ହୋଇଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇବାର ଆଶାଟିଏ ପୋଷଣ କରି ସେ ଜୀବନଦାନ କରିବେ। ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ବାବାଜୀ ରାମଙ୍କ ପାଇଁ ହେଲେ ଜୀବନ ଦାନ କରିବାଲାଗି ବାହାରି ଥାଆନ୍ତେ! ରାମଙ୍କ ପାଇଁ ଜୀବନଦାନ କରିବା ଏବଂ ରାମମନ୍ଦିର ପାଇଁ ଜୀବନଦାନ କରିବା,- ଦୁଇଟି ମୋଟେ ଗୋଟିଏ କଥା ନୁହନ୍ତି। ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭାରତୀୟ ଜାଗୃତିର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ କରାଇ ଆଣି ଏକଦା ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ଏହି ଭୂମିରେ କେତେ କ'ଣ ସମ୍ଭବ କରି ଯାଇଛନ୍ତି। ମାତ୍ର, ସେଥିଲାଗି ଅମୁକ ଜାଗାରେ ଗୋଟିଏ ରାମମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ହେଉ ବୋଲି ଯଦି ସେତେବେଳେ କେହି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଗାନ୍ଧୀ ହୁଏତ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଥାଆନ୍ତେ। ରାମଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ରାମମନ୍ଦିର ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା,- ଏହି ବିଚିତ୍ର ଅଘଟଣଟିକୁ ମଧ୍ୟ ଭାରତବର୍ଷର ରାଜନୀତିରେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇବାକୁ ଆମ କପାଳରେ ଲେଖା ହୋଇ ରହିଥିଲା!

ପ୍ରାୟ ପଚାଶବର୍ଷ ତଳେ ଏହି ଜୀବନଯାପନ କଥାଟିକୁ ଶ୍ରୀ ବିନୋବା ଭାବେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆମର ଯୁଗବୋଧ ଭିତରକୁ ଆଣିଥିଲେ। ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣ ସେହି ଅବସରରେ ନିଜକୁ ଜଣେ ଜୀବନଦାନୀ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ଲୋକୋଦୟର ସ୍ତରରେ କେତେ ଚମକ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ। ସେତେବେଳେ ଜୀବନଦାନ କହିଲେ

ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିବା କିମ୍ବା ବନ୍ଧୁକ ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ମରିବାକୁ ମୋଟେ କେହି ବୁଝୁନଥିଲେ। ଜୀବନଦାନ କହିଲେ ଭାରତୀୟ ସମାଜର ନବନିର୍ମାଣ ସକାଶେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣତର ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗକୁ ବୁଝାଉଥିଲା। ସେହି ଉତ୍ସର୍ଗ ପଛରେ ରାଜନୀତିକ କୌଣସି ଚକ୍ରାନ୍ତ, ଧର୍ମଗତ ଅସୂୟା ଅଥବା କ୍ଷମତାଦଖଲର କୌଣସି ଗନ୍ଧ କଦାପି ରହିବନାହିଁ। ସମୂହର ଉଦୟ ନିମନ୍ତେ ଯିଏ ନିଜର ପୂର୍ଣ୍ଣାର୍ପଣ ସହିତ ବଞ୍ଚେ, ସିଏ ଜୀବନକୁ ଭଲ ପାଏ, ଭଲ ପାଇ ବଞ୍ଚୁଥାଏ। ତେଣୁ, ଅଧିକ ନିବିଡ଼ ଓ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ଭାବରେ ବଞ୍ଚେ। ଧମକ ଦିଏନାହିଁ। ରାମମନ୍ଦିର ତ ଦୂରର କଥା, ରାମଙ୍କ ଲାଗି ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ଆହୂତି ଦେଇ ମରିବା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତା କରେନାହିଁ। ମନ୍ଦିରନିର୍ମାଣପାଇଁ ଜୀବନଦାନ, ସ୍ୱୟଂ ରାମ ମଧ୍ୟ ଏକଥା ଭାବିବା ବେଳକୁ ହୁଏତ ଏକ ଧର୍ମସଙ୍କଟରେ ଯାଇ ପଡ଼ି ଯାଉଥିବେ।

୧୬.୦୪.୨୦୦୨

ଯଦି ଥୋକାଏ ମଣିଷ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏତେପ୍ରକାରେ ଧୋକା ଦେଉନଥାନ୍ତେ, ତେବେ ପୃଥିବୀନାମକ ଆମର ଏହ ସମ୍ପନ୍ଧସଂସାରଟି କାହିଁକି ଏପରି ଭାବରେ ନରଖର ବି ହେଉଥାଆନ୍ତା ? ଏ ପାଠ, ଏହି ବୁଦ୍ଧି, ଏହି ଧନବୈପୁଲ୍ୟ,- ଏସବୁ କଥା ଧର୍ମତଃ ଧୋକା ଦେବାକୁ ନା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକାଠି ଗୋଟିଏ ପୃଥିବୀରେ ପରିଣତ କରି ଆଗକୁ ଏବଂ ଆହୁରି ଆଗକୁ ନେଇଯିବା ନିମନ୍ତେ ? ଅନ୍ତତଃ ସଚେତନ ଭାବରେ ଆଦୌ କାହାକୁ ଧୋକା ନଦେଇ କ'ଣ ପୃଥିବୀରେ ଜ୍ଞାନ, ବୁଦ୍ଧି ଏବଂ ଧନଗତ ବୈପୁଲ୍ୟର ଅନୁଶୀଳନ ହୋଇ ପାରୁନଥାନ୍ତା ?

ଏହି ଚିତା କାଟୁଥିବା ମଣିଷମାନେ ହିଁ ଅସଲ ମାୟାବାଦୀ। ଏଠି କେହି କାହାରି ନୁହନ୍ତି, କେହି ମୋଟେ କାହାପାଇଁ ନୁହନ୍ତି,- ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ରାଜକୀୟ ବୈରାଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ମନବୋଧ ଚଉତିଶାକୁ ବେଦ ପରି ନବଞ୍ଚୁଥିଲେ ହୃଦୟଟିଏ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ କଦାପି କାହାକୁ ଧୋକା ଦେବାପାଇଁ ମନ କରୁନଥାନ୍ତେ। ଶାସ୍ତ୍ରପରମ୍ପରାର ମାୟାବାଦୀଟି ସହିତ ଏମାନଙ୍କର ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଫରକ ରହିଛି ଯେ, ଆଗେ ବ୍ରହ୍ମକୁ ହିଁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରଗାଢ଼ତର ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଓ ବଞ୍ଚିବାକୁ ବାହାରର ଏହି ଜଗତକୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କହି ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ଦେଖିବାକୁ ଏକ ପ୍ରାରମ୍ଭକାଳୀନ ପ୍ରୟୋଜନରୂପେ ମାନି ନିଆ ଯାଉଥିଲା ସିନା, ଏବର ଏହି ଧୋକାଚାରୀ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଜଗତ ସହିତ ବ୍ରହ୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି। ଏହି ସବୁକିଛି ମିଥ୍ୟା, କେବଳ ସେମାନେ ନିଜେ ହିଁ ସତ୍ୟ, ନିଜେ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ଓ ନିଜେ ହିଁ ସାର। ମାୟାବାଦର ଦୀର୍ଘ ଇତିବୃତ୍ତଟି ମଧ୍ୟରେ ଏଠାକାର୍ ଏହି ବଳିଷ୍ଠମାନଙ୍କୁ destructuralist ବୋଲି କହିଲେ

ହୁଏତ ବିଶେଷ ମନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତାନାହିଁ । ତଥାପି, ଖୁବ୍ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ମନ ହୁଏ, ନିଜଭିତରେ କେଉଁଠାରେ ଧୋକାଟିଏ ଖାଇନଥିଲେ ଏମାନେ ସତକୁ ସତ କିପରି ସମୁଦାୟ ଯୁଗଟାକୁ ହିଁ ଧୋକା ଦେବାପାଇଁ ମନ କରୁଥାନ୍ତେ ? ବୁଦ୍ଧି, ଜ୍ଞାନ ତଥା ଏତେ ଏତେ ଧନସମ୍ପଦକୁ ତୁଚ୍ଛା କାଞ୍ଜିଆ କରି ପକାଉ ଥାଆନ୍ତେ ? ମୁଖବାଦୀମାନେ ହୁଏତ କୌଣସି ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ସୁଖୀ ନଥିଲେ । ନିଜର ଅର୍ଜନଗୁଡ଼ିକୁ ତୁମେ କେବଳ ନିଜ ନାକପୁଡ଼ା ଭିତରେ ପୂରାଇ ବା ନିଜ କାଖଭିତରେ ଜାକି କିଏ କିପରି ବା ସୁଖୀ ହୁଅନ୍ତା ? ଏହି ଦୁନିଆଯାକର ପିଲାଙ୍କୁ ଘୃଣା ଏବଂ ଉପେକ୍ଷା କରି ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟ କିପରି ନିଜର ପିଲାଟିକୁ ଭଲ ପାଇ ପାରିବ ? ନିଜର ଏହି ସାନ ଘରଟା ଭିତରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସାନ ପ୍ରମତ୍ତତା ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ସାରା ଆକାଶଟାକୁ କିପରି ବାନ୍ଧି ରଖାଯାଇ ପାରିବ,- କିପରି ଏକୁଟିଆଟି ଯାଇ ଜଗମୋହନ ଉପରେ ବସି ହେବ ଏବଂ ନିଜକୁ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ମାନୁଥିବ ? ତେଣୁ, ଖାଲି ଧୋକା ଖାଉଥିବ, ଖାଲି ଉଗ୍ର ହୋଇ ଛଟପଟ ହେଉଥିବ ।

୧୬.୦୫.୨୦୦୨

ବନ୍ଧୁଟିଏ ପାଇଥିଲି ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଯେଉଁଠାକୁ ଗଲି ଓ ଯାହାକିଛି ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି, ସବୁଠି ସବାଆଗ ବନ୍ଧୁଟିଏ ହୋଇପାରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋ'ର ପ୍ରୟାସଟି ହିଁ ମୋତେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଟାଣି ନେଇଗଲା । ସିଏ ଆଜିକୁ ଷାଠିଏ ବର୍ଷ ତଳର କଥା । ଠିକ୍ କାଲି ଭଳି ମନେ ହେଉଛି ।

ଜଣକର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ପାରିବାର ପ୍ରୟାସ କରି ଜଣେ ମଣିଷ ଯେ ପୃଥିବୀଯାକର ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ରହିବା ନିମନ୍ତେ ସାହସ କରିପାରେ, ମୁଁ ସେହି ସତକଥାଟିକୁ ମୋ' ଜୀବନଯାକ ଅନୁଭବ କରି ଆସି ପାରିଲି । ବନ୍ଧୁଟିଏ ପାଇବାର, ବନ୍ଧୁଟିଏ ଖୋଜିବାର ସବୁଠାରୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ମାର୍ଗ ହେଉଛି ଆପେ ସତକୁ ସତ ବନ୍ଧୁଟିଏ ହେବାପାଇଁ ମନ କରିବା । ବନ୍ଧୁ ଖୋଜିବାର ଆଖି, ସିଏ ପ୍ରକୃତରେ ଏକ ଭିନ୍ନ ଆଖି ସେହି ଆଖିକୁ ପାଇବା,- ସେହି କଥାଟି ସତେଯେପରି ଭଗବାନଙ୍କର ଜଣେ ମଣିଷ ନିମନ୍ତେ ବସ୍ତୁତଃ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଆଶୀର୍ବାଦଟିଏ, ଯାହାକୁ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ସବୁକିଛିକୁ ହିଁ ପୁଣ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ଦେଇପାରେ । ସଂସାରଟି ମଧ୍ୟରେ ହୁଏତ ସବୁ ସେହିପରି ରହିଥାଏ, ତଥାପି ସବୁକିଛି ଭଲ ଲାଗେ, ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ହିଁ ଭରି ରହିଥିଲା ପରି ଲାଗୁଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଭଲ ଲାଗନ୍ତି,- ଆକାଶଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାଦତଳର ଏହି ଭୂମି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଅଭୟଦାନ କରନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍, ଏକ ଅଭୟ ମଧ୍ୟକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଭଗବାନ ଭଲ ଲାଗନ୍ତି, ବନ୍ଧୁଟିଏ ପରି ଲାଗନ୍ତି । ଅନାଇଦେବା ମାତ୍ରକେ ଭିତରେ ଓ ବାହାରେ ଉଭୟତ୍ର ଠାବ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ନିଜ ଜୀବନର କୌଣସି ପ୍ରୟାସ ଆଉ ମୋଟେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରମପ୍ରୟାସ

ପରି ମନେ ହୁଏନାହିଁ। ତା'ପରେ ଏହି ପୃଥିବୀରେ ହିଁ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଓ ମଣିଷକୁ ମଣିଷଠାରୁ ନାନା ଦୂରତା ତଥା ଯାବତୀୟ ଅଧ୍ୟାସ ଭିତରେ ଅଲଗା କରି ରଖିଥିବା କାନ୍ଥବାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି। ତେଣୁ, ଆଉ ମୋଟେ ଡର ମାଡ଼େନାହିଁ। ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାବୁଛି,- ମୋ'ର ସବୁକିଛି ଅର୍ଜନ,- ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ସାମର୍ଥ୍ୟ ସବୁକିଛି ମୋତେ ବନ୍ଧୁଟିଏ ହୋଇ ପାରିବାରେ ହିଁ ସହତ ସମସ୍ୟା କରି ଆସିଛି, ମୋତେ ଠିକ୍ ଜନନୀଟିଏ ପରି ବହୁ ବୈରାଗ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଛି। ତେଣୁ, ସେହି ପ୍ରଥମ ଦିନଟିକୁ ମୋ'ର କୋଟି କୋଟି ନମସ୍କାର, ଯେଉଁଦିନ ମୋ' ଭିତରଟା ଏଡ଼େ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଖୋଲିଗଲା, ମୋତେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଆଣିଦେଲା। ତା'ପରେ, ଯେତେ ଯେତେ ବେଳେ ହିଁ ମୁଁ ନିଜ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଛି, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ସତେଅବା ଏକ ପୂର୍ବଦିଗରୁ ସିନ୍ଦୂରା ଫାଟି ଆସୁଥିବା ପରି ଅନୁଭବ ହୋଇଛି, ଶୁଭର ହିଁ ଅନୁଭବ ହୋଇଛି। ଏବଂ, ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଛି ଯେ, ସବାଆଗ ସତକୁ ସତ ବନ୍ଧୁଟିଏ ହୋଇ ପାରିବାର ସେହି ମୂଳପ୍ରୟାସଟିକୁ କରିପାରିଲେ ଏହି ପୃଥିବୀଯାକ ହିଁ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧୁଘର ପରି ନିଶ୍ଚୟ ଲାଗିବ। ତୁମେ ଚାହିଁଦେବା ମାତ୍ରକେ ହିଁ ଏଠାରେ ଭଗବାନ ସବୁକିଛିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ରଖିଥିବା ପରି ମନେ ହେବ। ଭଗବାନ ପୂରା ସହଜ ହୋଇଯିବେ।

୧୬.୦୯.୨୦୦୨

ବିଗତ ବର୍ଷମାନଙ୍କରେ ବଞ୍ଚି ଆସିଥିବା 'ମୁଁ' ଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇବାକୁ ମନ ହୋଇଥାଏ ବୋଲି ଥରେ ଜଣେ କନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ ସେଦିନ କହି ପକାଇଲି। ମୁଁ, ଶାନ୍ତିନିକେତନ ସମୟର ସେହି 'ମୁଁ' ଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ଇଉରୋପରେ କେତେ କେତେ ଅବସରରେ ନିଜର ଘରଟିଏ ଠାବ କରିବାରେ ଲାଗିଥିବା 'ମୁଁ' ଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଚମ୍ପତିମୁଣ୍ଡାରେ ଏକ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ସାହସ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସରସ ହୋଇ ରହିଥିବା ବନ୍ଧୁ କୋଳାହଳଟି ମଧ୍ୟରେ ନିତାନ୍ତ ନିଃସଙ୍କୋଚ ହୋଇ ମିଶିଯାଇ ପାରୁଥିବା ସେହି 'ମୁଁ' ଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇବାକୁ ଖୁବ୍ ମନ ହୁଏ। ସେତେବେଳେ ନିଜକୁ ଖୁବ୍ ଧନାଢ଼୍ୟ ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ ବୋଲି ହିଁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇବାକୁ ସେହିଭଳି ଇଚ୍ଛାଟିଏ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥାଏ। ଏବଂ, ଅପର ପକ୍ଷରେ ଆପଣାକୁ ଅକିଞ୍ଚନ ଓ ନଗଣ୍ୟ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହେବାକୁ ପ୍ରାୟ ମୁଖାଗୁଡ଼ାଏ ପିନ୍ଧି ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ କାହାକୁ ପ୍ରଣାମ କରିବ ବୋଲି ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହେଉଥାଏ, ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ସେହି ଅନାବଶ୍ୟକ ପ୍ରଦର୍ଶନ ହୁଏତ ଆଦୌ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ।

ବିଗତ ବାଟଗୁଡ଼ିକ ବେଳର ମୁଁ, ଶୈଶବର ସେହି 'ମୁଁ' ଗୁଡ଼ିକୁ ଏବର ଏହି ତଥାକଥିତ ପୌଢ଼ 'ମୁଁ'ଟି କଦାପି ଅପରିପକ୍ୱ ବୋଲି କହିବାକୁ ମନ କରିବନାହିଁ। ସେହି 'ମୁଁ' ଟି ସେତେବେଳେ ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ମୋ' ପାଖରେ ଥିଲା ଓ ମୋତେ ସେଇଠାରୁ ବାଟ ଦେଖାଇ ଆଣିଲା ବୋଲି ସିନା ମୁଁ ଏଯାଏ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପାରିଲି ଓ ଆପଣାର ଏହି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱିପଟି ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପଛକୁ ଖୁସି ହୋଇ ଅନାଇ ପାରିଲି ! ସେହି ପଛମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କଦାପି ଝୁରି ହୋଇନାହିଁ,- ସେଗୁଡ଼ିକର ସରଳ ମୁକ୍ତାଶ୍ରୟଗୁଡ଼ିକୁ ସେଇଠି ରଖିଦେଇ ମୁଁ ଆଗକୁ ଆସି ଏତେଭଳି ଜଟିଳ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଗଲି ବୋଲି କରୁଥିବା କେବେହେଲେ ଝିଙ୍ଗାସି ହୋଇନାହିଁ। ଏଠି ଏହି ସାଙ୍ଗକୁ ଧରି ବାଟ ବାହାର କରୁଥିବା ସମୟରେ ସେତେବେଳର ସାଙ୍ଗମାନେ ମୋ' ଗୋଡ଼ଗୁଡ଼ିକୁ କେତେ ନା କେତେ ଭରସା ଦେଉଛନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି।

୧୬.୦୧.୨୦୦୪

ସତ୍ୟକୁ ମୋଟାମୋଟି ଜାଣିଯିବାକୁ ଅନେକ ସତ୍ୟକୁ ବୁଝିବା ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ନିଅନ୍ତି। ବହିରୁ ଜାଣନ୍ତି, ଗୁରୁତୁଣ୍ଡରୁ ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଆମର ଚଳନ୍ତି କାରଣଗୁଡ଼ାକ ଅନୁସାରେ, ସେତିକି ହୋଇଗଲେ ଯେ ସତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯିବ, ସେପରି କ'ଣ ପାଇଁ ଦାବୀ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ସତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚିବାରୁ ହିଁ ସତ୍ୟକୁ ବୁଝିବା ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଯୁଗପତ୍ ଭାବରେ ଯେ ସମ୍ଭବ ହୋଇଯାଏ, ଆମେ ସେକଥା କଦାପି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେଇ ପାରିବାନାହିଁ। ଯେଉଁମାନେ ଜାଣିବା ପାଖରେ ରହି ଯାଇଥାନ୍ତି ଓ ନିଜର ଜ୍ଞାନଗୁରୁ ସାମର୍ଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆପଣାକୁ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନା ବି ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ କ'ଣ ପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ ସତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚିବା ନିମନ୍ତେ ମନ କରନ୍ତିନାହିଁ କେଜାଣି ? ପୃଥିବୀରେ ଏହି ଜାଣିବାର ଓ ଜାଣିଥିବାରୁ ବୁଝୁଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ଏହି ଯାବତୀୟ ଆକର୍ଷଣ,-ଏଇଟା କ'ଣ ସତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଆକର୍ଷଣ ଠାରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକ ?

ସତ୍ୟକୁ ଜୀବନ ଭିତରକୁ ନୁଆଁଇ ଆଣି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣାକୁ ସତ୍ୟ ପାଖକୁ ନୁଆଁଇ ଆଣି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ବୋଲି ବହୁତ ମଣିଷ ବହୁବିଧ ନାମ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଫାନ୍ଦି ବାଦଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରି ପକାଇ ଥାଆନ୍ତି,- ସତେଅବା ଚଉହଦୀଟାଏ ଦର୍ଶାଇ ଦେଇ ସେମାନେ ଅଧିକ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇଗଲେ ବୋଲି ଭାବୁଥାଆନ୍ତି। ଆଉ କେତେ ପାଦ ପାଖକୁ ମାଡ଼ିଯାଇ ଖାସ୍ ସେହିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଭଳି ଭଳି ପିତୁଳା ଗଢାଯାଏ, ପ୍ରତୀକମାନଙ୍କର କି ସୁନ୍ଦର ବଜାରଟିଏ ବସିଯିବା ପରି ଲାଗୁଥାଏ। ତଥାପି ଆଗକୁ ଆହୁରି କେଇ ଖୋଜ

ପକାଇ ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନେ ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିଥିବା ପରି ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଅନ୍ତି,- ଭାରି ଅଭିଭୂତ କରିପାରନ୍ତି। ତା'ପରେ ସମ୍ଭବତଃ ସତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚିବାଟା ଆଉ ସେପରି ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏନାହିଁ। ସତ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚିବା ବିଷୟରେ ଉଚ୍ଚାଟନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍‌ବୋଧନମାନ ଦିଆଯାଏ ସିନା,- ମାତ୍ର ଅଭିଭୂତ ହେବାର ପ୍ରାୟ ସେହି ଆହ୍ୱାନଶୂନ୍ୟ ନିତ୍ୟରାସ ଭିତରେ ସବୁଯାକ ପ୍ରୟାସ ସତେଅବା ଭାରି ସହଜରେ ଅଟକି ରହିଯାଏ। ପୃଥିବୀରେ ସେହିମାନେ ହିଁ ମିଥ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରନ୍ତି ଏବଂ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ଗୋଳ ଲଗାଇବାରେ ଲାଗି ଥାଆନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର କାମରେ ଲାଗିପାରିବା ଭଳି ତଦନୁରୂପ ଗୁରୁମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବିଧାତା ଏହି ସଂସାର ଭିତରକୁ ପଠାଇ ଦେଇଥାନ୍ତି। ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ପଦ୍ଧତିରେ ସିଏ କ'ଣ ସତକୁ ସତ ଆମ ସଂସାରୀମାନଙ୍କର ପରୀକ୍ଷା ନେବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି କି ?

୧୬.୦୫.୨୦୦୬

ସେଇ ଦିନଠାରୁ ସତେଅବା ବାଟ ଚାଲିବାର ସୁରାଖଟିଏ ପାଇଗଲି। ସାଙ୍ଗ ଖୋଜିଲି। ତେଣୁ, ନିଃସଙ୍ଗ ବୋଲି ଅନୁଭବ କରିବାର ସେହି ମହତୀ ଦୁର୍ଗତିଟିରୁ ସତକୁ ସତ ରକ୍ଷା ବି ପାଇଲି। ସାଙ୍ଗଟିଏ, ଉଚିତ ସାଙ୍ଗଟିଏ କିପରି ବାଛିବ, ଏବଂ ତାହାରି ବଳରେ ହିଁ କେବେହେଲେ ଝୁଣ୍ଟିବନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଧୋକାରେ ବି ପଡ଼ି ଯିବନାହିଁ। ସେଥିଲାଗି ପ୍ରଜ୍ଞାଶୀଳ ନୀତିକାରମାନେ ଏକାଧିକ ପ୍ରକାରର ପରାମର୍ଶ ରହିଥିବା ପୁସ୍ତକମାନ ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି। ମୁଁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟେ ଡରିଲିନାହିଁ। ତେଣୁ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଖୁବ୍ ପଢ଼ିଲି। ମାତ୍ର, ତଥାପି ମୋ' ଭିତରୁ ସତେଅବା ଜଣେ Eternal thou ମୋତେ ବାଟ ବତାଇ ଦେଉଥିବା ପରି ମୋ'ର ସ୍ୱଧର୍ମର ବୋଲକୁ ମାନି ଆଗକୁ ବାହାରିଗଲି। ଏବ ଭାବୁଛି, ଏହି ଏତେ ସାଙ୍ଗ, ଏତେ ପ୍ରିୟଜନଙ୍କୁ ନିଜର ଏହି ଜୀବନରୂପୀ ଘରଟିରେ ମୁଁ ଥାନ ଦେଇ ପାରିଲି, କୌଣସି ବହି, ଗୁରୁ ଅଥବା ଖାସ୍ ପରିମଳଟିଏ ମାନିଥିଲେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଏତେ ସମ୍ପଦବାନ୍ ବୋଲି ଆଦୌ ଅନୁଭବ କରି ଥାଆନ୍ତି କି ?

ସାଙ୍ଗ କରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ମୂଳତଃ ସବୁଠାରେ ଜଣେ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ପାରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା,- ଏହି କଥାଟିକୁ ମୁଁ ଏକାଧିକ ବାର ଲେଖିଛି ଓ କହିଆସିଛି। ଆଜି ଭାବୁଛି; ସେତିକିଦ୍ୱାରା ମୁଁ ମୋଟେ ସବୁ କଥା କହି ପାରିନାହିଁ। କିଛି ହେବାଲାଗି ସଚେତନ ହେବା, ଏପରିକି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା,- ଏଇଟି ପ୍ରକୃତରେ କିପରି ବାଟଟିଏ ହୋଇଥିବ କେଜାଣି ? ସକାଳଟି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ରାତିଯାକ ସନ୍ତାପିତ ହୋଇ ରହିଲେ ସକାଳଟି ମଧ୍ୟରେ କେତେଦୂର ଯେ ଆପଣାକୁ ମୁକୁଳାଇ

ଦେଇ ହୁଏ, ମୁଁ କେବେହେଲେ ସେହି କଥାଟିର ପରୀକ୍ଷା କରିନାହିଁ । ଆଜି ନିଜ ଜୀବନରେ ପାଇଥିବା ସବୁ ସାଙ୍ଗଙ୍କୁ ମୁଁ ପ୍ରଣାମ କରୁଛି ଯେ, ସେମାନେ ମୋ' ଭିତରେ ଏହି ତମାମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣେ ସାଙ୍ଗର ଆଖିରେ ଦେଖି ପାରିବାର ସହଜ ବଳଟିଏ ମୋତେ ଦେଇ ପାରିଛନ୍ତି ।

୧୬.୦୮.୨୦୦୬

ଆମର assumptions,- ବସ୍ତୁତଃ ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ଆମର ପ୍ରାରବ୍ଧ । ନିଜ ବିଷୟରେ ମୂଳରେ ଥିବା ବା ପୂର୍ବରୁ ରହିଥିବା କିଛି ଅନୁମାନ,- ପୃଥିବୀ ବିଷୟରେ, ଏହି ପୃଥିବୀରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଷୟରେ ମୋ'ର ସେହି କାଟର ଯାବତୀୟ ମୂଳ-ଅନୁମାନ. ତାହା ହେଉଛି ପ୍ରାରବ୍ଧ । ତେଣୁ, ଯେଉଁମାନେ ସେହି ପ୍ରାରବ୍ଧର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ଆପଣାର ଅନିଚ୍ଛାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ସମର୍ଥନ ଦେଉଥିବା ପରି କଥାମାନ କହିବାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ବହୁତ ସମୟରେ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରେନାହିଁ । ମୋ'ର ପ୍ରାରବ୍ଧ ହେଉଛି ମୋ'ର ପୁଞ୍ଜିସକଳ, ମୁଁ ଯାହାକୁ ନେଇ ଏଠାରେ ସଉଦା କରିବି ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ପୃଥିବୀଟି ନିମନ୍ତେ ଆପଣାର ଅବଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଇ ପାରିବି । ପୁଞ୍ଜିଟିକୁ ଆହୁରି ବଢ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ସିନା ମୋ'ର ଏହି ପୁଞ୍ଜିଟି ।

ଗୀତାଗ୍ରନ୍ଥରେ ପ୍ରାରବ୍ଧର କଥା କହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଆଦୌ ଯେଉଁଠି ସେଇଠି ଅଟକି ରହିବାକୁ ପ୍ରରୋଚନା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । କେବଳ ତା'ର ମୂଳ ପୁଞ୍ଜିଟି ବିଷୟରେ ସମ୍ଭବତଃ ତାକୁ ସଚେତନ କରିଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ଆମର ମୂଳ ପୁଞ୍ଜିଟି ବିଷୟରେ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏଭଳି କୃପଣତା ବା ଆଳସ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଲାଗି ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଉତ୍ସାହ କାହିଁକି ଦେଖାନ୍ତି କେଜାଣି ? ସେମାନେ ଏଠାରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମେଳରେ ରହିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତଥାପି ଆପଣାର ସେହି ବାବତର ଋଣ ଗୁଡ଼ିକର ପରିଶୋଧ କରିବା ବିଷୟରେ କୌଣସି କାରଣରୁ ଅମଙ୍ଗ କରି ରଖି ଥାଆନ୍ତି କି ? ଏବଂ, କିଏ ଏକ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଦେଇ ବୁଝାଇ ଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ ଯେ, ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ପ୍ରାରବ୍ଧ ହେଉଛି ବସ୍ତୁତଃ ଆମର ଯାବତୀୟ ସମ୍ଭାବନାର ସଦନଟି,- ତାହା ଆମକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଉଥିବ ଏବଂ ସଚଳ କରି ରଖିଥିବ । ପ୍ରାରବ୍ଧର ଆଳ ଦେଖାଇ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଯିଏ ବା ଯେଉଁମାନେ ଏହି ପୃଥିବୀକୁ କିଛି ଦେବାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପୃଥିବୀଲାଗି କିଛି ହୋଇ ପାରିବାକୁ ଅରାଜୀ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ହୁଏତ ବେଶ୍ ଭାବି ଚିନ୍ତି ଏଠି କେବଳ ନିଜ ପାଇଁ ସାଉଁଟି ପକାଇବାରେ ଲାଗିଥିବେ, ନିଜର ଅଣ୍ଟିଟାକୁ ସୁଖଦ୍ୱାରା ଭର୍ତ୍ତି କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିବେ ଏବଂ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଦେବେନାହିଁ । ବନ୍ଧୁ, ଆଉଗୋଟିଏ ପାଠ

ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ଯାହା ତଥାପି ଅଲବତ କହିବ ଯେ ପୂରା ଖୁସି ହୋଇ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦେଇ ପାରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମର ଅଞ୍ଜି ପ୍ରକୃତରେ ଭରିଯିବାରେ ଲାଗିଥାଏ, ଆମକୁ ସତକୁ ସତ କତି କରି ହିଁ ନେଉଥାଏ।

୧୬.୦୭.୨୦୦୭

ବାହାରଟା ପ୍ରମାଣ ଦେବାରେ ଲାଗିଥାଏ। ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯେତେ ନୁହେଁ, ନିଜପାଖରେ ତା'ଠାରୁ ଅନେକ ଅଧିକ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ। ମୁଁ ଏହି ଯାବତୀୟ ନିୟମଗୁଡ଼ିକର ପାଳନ କରୁଛି, ମୋ' ଗୁରୁଙ୍କର ଅଥବା ଗୁରୁମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭିତରେ ରହିଛି,- ଅର୍ଥାତ୍, ନିଷ୍ଠାରେ ଅଛି। ସେଇଥିଲାଗି ତ ଏହି କେତେ କେତେ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଦୃଢ଼ତା ସହିତ ଏହି ଚିତା ଏବଂ ପଇତାମାନ। ପର୍ବମାନେ, ଦେଉଳ ଭିତରର ଯାନିଯାତ୍ରା,- ଅସୁମାରି ସବୁକିଛି। ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପବିତ୍ର ମଣି ହିଁ ମୁଁ ଏଗୁଡ଼ିକର ପାଳନ କରୁଛି ଓ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମର ବେଢ଼ା ଭିତରେ ରହିଛି ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଦେଇ ପାରୁଛି। ମାତ୍ର, ମୋ' ବିଷୟରେ କେବଳ ଏତିକିଦ୍ୱାରା ହିଁ ସତକୁ ସତ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ବେଶୀ କିଛି ଆଦୌ କହି ହେବନାହିଁ। ଧୋବ କପଡ଼ାଗୁଡ଼ିକୁ ପିନ୍ଧି ଧୋବ ମନଟାକୁ ନେଇ ଯେଉଁମାନେ ସେହି ପାରମ୍ପରିକ ଦାଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ଆହୁରି କେତେ ଲକ୍ଷ ସମଭେକୀଙ୍କ ସହିତ ଯାଇ ସାମିଲ ହୋଇଥିବେ, ସେମାନେ କ'ଣ ସମସ୍ତେ ହିନ୍ଦୁ ଏବଂ ଆମ ବଡ଼ଠାକୁର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଜଣେ ଜଣେ ଭକ୍ତ? ସେହି ଜଗନ୍ନାଥ ସିନା ଅସଲ କଥାଟିକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିଥିବେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୋଳ ଲଗାଇ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର କାନକୁ ଶୁଭିଲାଭଳି ମୋଟେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେବେନାହିଁ।

ବାହାରଟା ମାନେ, ଭିତରଟା ହୋଇ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ। ଭିତରଟା ଆଦୌ କିଛି ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି ବାହାରର ମାନିବାଟାରୁ ମୋଟେ କିଛିହେଲେ ଜାଣି ହୁଏନାହିଁ। ସତକୁ ସତ ହେଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନେ ହିଁ ପରସ୍ପରକୁ ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି। ନିଜ ପାଖରେ ମହକଟିଏ ରହିଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଆଉ କାହାରି ମହକଟିଏ ମଧ୍ୟ ରହିଛି ବୋଲି ଖୁବ୍ ଠଉରାଇ ହୁଏ। ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ସେଇଟି ହେଉଛି ଏକାବେଳେକେ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ପରିଚାୟକ ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସେତୁଟିଏ, ବାହାରର ପଇତାମାନେ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତଥାପି ମହକଟାଏ ରହିଛି ବୋଲି ବେଶ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ମିଳିଯାଏ। ଏହି ପୃଥିବୀରେ ଅସଲ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟନ୍ତି ଏବଂ ଭେଟି ଉଶ୍ୱାସ ହୁଅନ୍ତି।

□